Prof. Dr.
Mehmet Yaşar Kandemir

ŞEMÂİL-İ ŞERÎF ŞERHİ
I

TAHLİL
YAYINLARI

2. Baskı

İSTANBUL 1437 / 2016

ŞEMÂİL-İ ŞERÎF
ŞERHİ
I

الشمائل النبوية

İmâm Tirmizî

Tercüme ve Şerh
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

TAHLİL
YAYINLARI

Tahlil Yayınları: 86

Kaynak Eserler Serisi: 4

Kitabın Adı
eş-Şemâilü'n-nebeviyye

Kitabı Tercüme ve Şerheden
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Yayın Editörü
Sadullah Yıldız

Kapak Tasarım
Acar Matbaası

İç Tasarım
Şaban Muslu

Arapça Tashih
Ferhat Polat

ISBN
978-605-5271-96-1

İletişim Adresi
Kartaltepe Mah. 60. Sok. No: 50 Bayrampaşa/İSTANBUL
Tel/Faks: (0212) 417 77 75

tahlilyayinlari.com
editor@tahlilyayinlari.com

Her hakkı mahfuzdur.

Bu eserin e-kitap çevrimi **SaveAs Bilişim** tarafından yapılmıştır.
www.saveas.com.tr

ÖNSÖZ

Şifâ-i Şerîf Şerhi'nden sonra *Şemâil-i Şerîf Şerhi*'ni de tamamlamayı âciz kuluna lütfeden Âlemlerin Rabbine sayısız hamdü senâlarımı, sonsuz şükürlerimi arzederim. Ahlâkı ve şemâili rehberimiz olan sevgili Efendimiz Muhammed Mustafâ'ya yeryüzündeki kumlar, gökyüzündeki yıldızlar sayısınca salâtü selâmlarımı sunarım.

Biz dünyaya âhirete hazırlanmak için geldik. Bu hazırlık süresi için bize verilen ömür son derece kısa, dönüşümüz ise Allah'adır. Bu kısa hayatımızda dinimizi en doğru şekilde öğrenmeye ve onu Rabbimizin istediği biçimde yaşamaya mecburuz. Bu da ancak o yüce dini getirip bize tebliğ eden ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz Efendimiz'in hadîs-i şerîflerini öğrenmek, sünnet-i seniyyesini izlemekle mümkün olur. Çünkü Allah'ın Elçisi bize Kur'ân-ı Kerîm'i getirmekle kalmamış, onu hadîs-i şerîfleriyle açıklayıp izah etmiş, bu dinin nasıl yaşanacağını da sünnet-i seniyyesiyle gösterip öğretmiştir.

Zaten yüce Rabbimiz Peygamber Efendimiz'in bize güzel bir örnek olduğunu söylemiş, onu sevmemizi istemiş, onun ardınca gittiğimiz takdirde Kendisinin de bizi seveceğini, bizden hoşnut olacağını bildirmiştir. Allah'ın resûlünün izince gitmek ve onu sevmek, onun şemâilini ve ahlâkını öğrenmekle mümkün olur.

İşte İmâm Tirmizî bu düşünceyle, daha önceleri hadis kitaplarında dağınık vaziyette bulunan şemâil konularını, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* adını verdiği eserinde bir araya getirmiştir. Şemâil konusundaki ilk çalışma olduğu bilinen bu eserde, Peygamberimiz Efendimiz'in ahlâkı, ibadetleri, yemesi içmesi, yatıp uyuması, konuşması, gülmesi, ağlaması, tevâzuu, etrafındaki insanlarla ve ailesiyle geçinmesi, isimleri, yaşı, vefâtı, mîrası, rüyada görülmesi ve onun sünnetini izlemenin önemi gibi konulara dâir 415 rivâyeti 56 bölüm halinde derleyip toparlamıştır.

İmâm Tirmizî'nin bu değerli eserini şerh ve ihtisâr etmek üzere yüzden fazla kitabın yazılması, onun Türkçe, Farsça ve Urduca başta olmak üzere çeşitli dillere tercüme edilmesi *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'nin İslâm dünyasında gördüğü rağbeti ortaya koymaktadır.

Okuyucunun bu konuda fikir sahibi olması için İslâm âlimlerinin genel olarak şemâil konusunda, özel olarak İmâm Tirmizî'nin bu eseri üzerinde yaptıkları önemli çalışmalardan bir kısmını zikrettim.

Şemâil-i Şerîf Şerhi'ni hazırlarken, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'nin en önemli şerhlerinden olan Aliyyü'l-Kàrî'nin *Cem'u'l-vesâil* ve İbn Hacer el-Heytemî'nin *Eşrefü'l-vesâil* gibi şerhleri başta olmak üzere pek çok hadis kitabından ve onların şerhlerinden faydalandım. Okuyucunun Peygamber nefesinden daha çok faydalanması için, şerh esnasında faydalandığım hadislerin tercümeleri yanında metinlerini de vermeye, ayrıca eserde geçen bütün rivâyetlerin kaynaklarını göstermeye çalıştım.

Her hadisin sonunda, o hadiste ve açıklamasında ele alınan konuları **"Bu Hadisten Öğrendiklerimiz"** başlığı altında kısa cümlelerle özetledim.

eş-Şemâilü'n-nebeviyye bir hadis kitabı olduğu için, İmâm Tirmizî kitabına aldığı hadisleri senedleriyle birlikte rivâyet etmiştir. Okuyucunun, hadislerin vazgeçilmez unsuru olan senedler ve bu senedlerde yer alan râviler hakkında fikir sahibi olması için, onları ilk geçtiği yerde kısa ve özlü bir şekilde tanıtıp, tekrar geçtiği senedlerde ise ilk geçtiği yere işâret etmekle yetindim. Râvi isimlerini de hadisin senedinde geçtiği şekilde bold yaptım.

eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye'nin pek çok neşri bulunmakla beraber, *Şemâil-i Şerîf Şerhi*'nin metinlerinde, titiz neşirleri ve hadis ilmine olan değerli hizmetleriyle tanıdığım kıymetli âlim Muhammed Avvâme'nin İbrâhim el-Bâcûrî'nin (v. 1277/1860) *el-Mevâhibü'l-ledünniyye ale'ş-Şemâili'l-Muhammediyye*'siyle birlikte yayımladığı *eş-Şemâili'l-Muhammediyye*'nin sened ve metinlerini esas aldım. Tereddüde düştüğüm hususlarda, özellikle de tardiyelerin (radıyallahu anh) yazılışında Abduh Ali Kûşek'in titiz bir şekilde tahkik ettiği *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye* neşrinden faydalandım. Tirmizî'nin bu eşsiz eserinin en güzel neşirlerinden biri olan Fevvâz Ahmed Zemirlî'nin *eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye ve'l-hısâli'l-Mustafaviyye* adıyla ortaya koyduğu büyük emek mahsûlü çalışmasından ve Ahmed el-Bezre'nin *Şemâilü'n-nebî* adıyla neşrettiği eserden de istifâde ettim.

Bu eserin sizlerle buluşmasında himmetlerine medyûn olduğum zevâtın başında Emin Saraç Hocaefendi gelir. Aziz hocam on yıl önce Eyüp Sultan Câmi-i şerîfinde *Şifâ-i Şerîf* okutmamı arzu etmiş, geleneğimize göre bu eseri okutan Şifâhân'ların kitabı okuyup bitirdikten sonra ona yeniden başlamalarının ilmî bir gelenek olduğunu söylemişti. *Şifâ-i Şerîf*'i ancak sekiz yıla yakın bir zamanda tamamlayınca, Hocamız tekrar *Şifâ*'ya başlamadan önce, Peygamber Efendimiz'i en iyi tanıtan mânevî servetlerimizden biri olan İmâm Tirmizî'in *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'sini okutmamı tavsiye etti; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'yi iki yılda okuyup bitirince

de elinizdeki bu eser vücut buldu. İleri yaşına rağmen hâlâ talebe yetiştirmeye ve böylece geleneklerimizi yaşatmanın yolunu bizlere bilfiil göstermeye çalışan aziz hocama şükranlarımı arzederim.

İkinci olarak, dört yıl önce *Şifâ-i Şerîf Şerhi*'ni kâğıdı, baskısı ve cildiyle göz ve gönül okşayan bir görünümle Tahlil Yayınları arasında yayın dünyasına sunan, şimdi de *Şemâil-i Şerîf Şerhi*'ni okuyucuyla buluşturacak olan sevgili kardeşim ve aziz dostum Nureddin Yıldız Hocaefendi'ye teşekkürlerimi sunarım. Ona, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'nin ilk şerhlerinden biri olan Hindistanlı hadis âlimi **Nesîmüddîn Mîrekşâh**'ın Medine'deki Mektebetü'l-melik Abdilazîz'de (Melik Abdülazîz Kütüphanesi) bulunan ***Şerhu'ş-Şemâili'n-nebeviyye***'sinin yazma nüshasının filmini temin etmesi dolayısıyla da minnettarım.

Şifâ-i Şerîf Şerhi'nde olduğu gibi, bu çalışmanın da redaksiyonunu lütfedip üstlenen pek değerli kardeşim Prof. Dr. Metin Yurdagür'den de teşekkürlerimin kabulünü rica ederim.

Ayrıca *Şemâil-i Şerîf Şerhi*'nin, muhtelif açılardan fihristini hazırlayan Cafer Durmuş, iç tasarımını yapan Şaban Muslu, hadisin metinlerini sonradan elimize geçen Ahmed el-Bezre'nin *Şemâilü'n-Nebî* adlı neşriyle karşılaştıran Ferhat Polat ve sevgili editörümüz Sadullah Yıldız'a teşekkür ederim.

Yüce Rabbimden, Resûl-i Ekrem'ini en doğru şekilde öğrenmeyi, dünyada onun sünnetine göre yaşamayı, âhirette de şefâatine nâil olmayı bizlere lütfetmesini niyâz ederim.

Mehmet Yaşar Kandemir
Nisan 2015, Üsküdar

I. ŞEMÂİL NEDİR?

Şemâil; “huy, tabiat, seciye, ahlâk, sol taraf” anlamındaki “şimâl” kelimesinin çoğuludur.

Terim olarak şemâil, “Resûl-i Ekrem’in beşerî yönü, dış görünüşü, özel hayatı ve ahlâkı” demektir.

İmâm Tirmizî’nin *eş-Şemâilü’n-nebeviyye*’si başta olmak üzere şemâile dair eserlerde başlıca şu konular ele alınmaktadır:

Resûlullah Efendimiz’in genel hatlarıyla vücudunun nasıl olduğu, sırtındaki nübüvvet mührünün şekli, saçı ve sakalının durumu, gözüne sürme çekmesi, giyimi kuşamı, yaşama tarzı, ayakkabıları, mühr-i şerifi, yüzüğü, kılıcı, zırhı, miğferi, sarığı, yürüyüş ve oturuş tarzı, yemek yeme şekli, neleri nasıl yediği ve içtiği, nasıl abdest aldığı, yemekten önce ve sonra ne söyleyip nasıl dua ettiği, güzel koku sürünmesi, konuşması, gülmesi, uyuması, ibadeti, orucu, Kur’ân-ı Kerîm okuması, ağlaması, tevâzuu, genel olarak ahlâkı, üstün hayâsı yani utanma duygusu, isimleri, yaşama tarzı, yaşı, vefatı ve mîrâsı.

Şemâilin İlk Kaynağı

Fahr-i Âlem Efendimiz’in şemâilini bize ilk olarak Allah Teâlâ tanıtmıştır. Kur’ân-ı Kerîm’de kullarını Kendisiyle birlikte ona itaat etmeye, kendisine uyup ardınca gitmeye, onu canlarından daha çok sevmeye, mübârek zâtını bütün yönleriyle öğrenmeye, Cenâb-ı Hakk’ın ona verdiği özellikleri benimsemeye, onu kendilerine örnek alıp üstün ahlâkını özümsemeye bizzat Allah Teâlâ teşvik etmiştir. Şu âyet-i kerîmeler bunu göstermektedir:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ

لَا يَعْلَمُونَ

“Biz seni bütün insanlara bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bunu bilmiyor.”[1]

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا

“Şöyle de: Ey insanlar! Ben, Allah’ın hepinize birden gönderdiği elçisiyim.”[2]

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Şüphesiz ki sen pek büyük bir ahlâka sahipsin.”[3]

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

“Biz seni âlemlere yalnız rahmet olarak gönderdik.”[4]

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ

عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

“Andolsun ki size kendi içinizden bir Peygamber gelmiştir. Sizin sıkıntıya düşmeniz ona pek ağır gelir. O size çok düşkün, mü’minlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir.”[5]

قُلْ أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

“De ki: “Hem Allah’a itaat edin, hem de peygambere itaat edin.”[6]

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ

وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا

“Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı uman ve Allah’ı çok anan kimseler için, Allah’ın elçisinde size güzel bir örnek vardır.”[7]

النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ

“Peygamber mü’minlere kendi canlarından daha yakındır.”[8]

إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا

عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

"Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler. Ey iman edenler, siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."[9]

Resûl-i Ekrem'in Kur'an'daki Diğer Bazı Özellikleri

Kur'ân-ı Kerîm'de Resûl-i Ekrem'in daha başka özelliklerine işaret edilerek onun mü'minlere çok düşkün, onlara karşı çok şefkatli ve çok merhametli olduğunu, ümmetinin sıkıntıya düşmesinden dolayı aşırı derecede üzüldüğünü,[10] onlara kitabı ve hikmeti öğretip, onları günahlardan arındırıp tertemiz yaptığını,[11] Cenâb-ı Hakk'ın Resûlüne en mükemmel ahlâkı öğretirken ona alçak gönüllü olmayı,[12] yaptığı iyiliği başa kakmamayı,[13] dünya malına göz dikmemeyi,[14] affetmeyi ve câhillere kulak asmamayı,[15] dosdoğru olmayı,[16] insanların yaptıklarına ve söylediklerine sabretmeyi,[17] mü'minlere kol kanat germeyi,[18] insanlara gönül alıcı söz söylemeyi[19] emretmiştir.

Şemâilin İkinci Kaynağı

Şemâilin ikinci kaynağı hadislerdir. Muhaddisler şemâil konularını genellikle hadis kitaplarının «Fezâil», «Menâkıb», «Edeb», Libâs», «Et'ime», «Eşribe», «Zînet», «Zikir», «Dua» gibi bölümlerinde ele almışlardır.

Hadisin bütün kısımlarını içine alan sekiz ana konu vardır. Bunları bir araya getiren kitaplara **câmi'** denir. İmâm Buhârî, Müslim ve Tirmizî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'leri bu türün en meşhur örnekleridir.

Nitekim İmâm Müslim *el-Câmiu's-sahîh*'inin "Fezâ'il" bölümünde Resûl-i Ekrem'in şecaati, cömertliği, tevâzuu, hayâsı, güzel kokusu, terinin temiz oluşu, saçı, yüzünün güzelliği, ağzı, gözleri ve sırtındaki nübüvvet mührü gibi konulara dair hadisleri zikretmiştir.

Mâlik ibni Enes *el-Muvatta*'ın "Sıfatü'n-nebî" bölümünde ve daha başka yerlerde şemâil konularına temas etmiştir.

Eserlerinde Resûl-i Ekrem'in şemâiline yer veren muhaddisler bu özellikleri genellikle "Sıfatü'n-nebî", "Menâkıb", "Fezâil", "es-Sefer ve'l-

kıyâm ve'l-kuûd" gibi başlıklar altında ele almışlardır.

Tirmizî, *Kütüb-i Sitte*'den biri olan *el-Câmiu's-sahîh*'inin 46. kitabında (1-16. bablar) Resûl-i Ekrem'in beşerî yönünü, dış görünüşünü, özel hayatını ve ahlâkını "Menâkıb" başlığı altında derlemekle beraber, Fahr-i Âlem Efendimiz'in şemâilini aşağıda geniş bir şekilde tanıtacağımız *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* adlı eserinde ortaya koymuştur.

Resûl-i Ekrem'in muhtelif özellikleri **Delâilü'n-nübüvve**, **Hasâisü'n-Nebî** ve **Hilye** gibi ilim dallarında farklı açılardan ele alıp incelemiştir.

Şemâil'in Diğer Kaynakları

Şemâilin diğer kaynakları arasında İbni Sa'd'ın *et-Tabakatü'l-kübrâ*'sı gibi **tarih ve tabakat** kitapları,

İbni Seyyidinnâs'ın *Uyûnü'l-eser fî fünûnî'l-megâzî ve'ş-şemâil ve's-siyer*'i gibi **siyer ve megâzî** kitapları,

Ebü'l-Kàsım İbn Asâkir'in *Târîhu Medîneti Dımaşk*'ı gibi **şehir tarihi** kitapları,

İbn Kesîr'in *el-Bidâye ve'n-nihâye*'si gibi **tarih** kitapları,

Gazzâlî'nin *İhyâu ulûmi'd-dîn*'i gibi **tasavvuf ve ahlâk** kitapları bulunmaktadır.

Şemâil Hadislerinin Sahâbî Râvileri

Allah Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'de, Peygamberini yukarıda gördüğümüz gibi üstün vasıflarla methetmesi ve mü'minlere onu sevmeyi ve örnek almayı tavsiye etmesi Resûl-i Ekrem'in şemâiline duyulan ilgiyi daha sahâbe döneminden itibaren arttırmıştır. Bilhassa şu sahâbîler Peygamber Efendimiz'i bize hatırlarında kaldığı şekilde tasvir etmişlerdir:

Hz. Ali, Enes ibni Mâlik, Ebû Hüreyre, Berâ bin Âzib, Hz. Âişe, Ebû Cühayfe, Câbir ibni Semüre, Ümmü Ma'bed, Abdullah ibni Abbâs, Muarrız ibni Muaykîb, Ebü't-Tufeyl, Addâ bin Hâlid, Hureym ibni Fâtik ve Hakîm ibni Hizâm.

Sebe' 34/28
A'râf 7/158
Kalem 68/4.
Enbiyâ 21/107
Tevbe 9/128.
Nûr 24/54.
Ahzâb 33/21.

Ahzâb 33/6.

Ahzâb 33/56. Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimiz'e salât etmesi, ona rahmet etmesi; meleklerin ve mü'minlerin salât etmesi de onun için rahmet duasında bulunmaları anlamına gelir.

Tevbe 9/128

Bakara 2/129; Âl-i İmrân 3/164.

Hicr 15/88.

Müddessir 74/6.

Hicr 15/88.

A'râf 7/199.

Şûrâ 42/15.

Tâhâ 20/130; Sâd 38/17.

Şûarâ 26/215.

İsrâ 17/23, 24, 28.

II. ŞEMÂİL KONUSUNDAKİ ESERLER

Hadis kitaplarındaki şemâile dair rivâyetlere muhaddisler ayrı bir ilgi göstermiş, bilindiği kadarıyla ilk olarak İmâm Tirmizî şemâile dair hadislerin bir kısmını *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* (*eş-Şemâilü'l-Muhammediyye ve'l-hasâ'ilü'l-Mustafaviyye*) adlı eserinde bir araya getirmiştir. Aşağıda geniş bir şekilde tanıtacağımız bu eser İslâm dünyasında büyük rağbet gördükten sonra, bir çok muhaddis şemâil konusunda çeşitli eserler kaleme almıştır. Târihî seyir içinde bu eserlerin belli başlıları şunlardır:

1. Muhaddis, müfessir ve Şâfiî fakîhi Ferrâ el-Begavî'nin (v. 516/1122), ***el-Envâr fî şemâ'ili'n-nebiyyi'l-muhtâr***'ı. *İrşâdü'l-envâr* diye de anılan bu eser, Resûl-i Ekrem'in ve soyunun üstünlüğü, özellikleri, vahyin başlangıcı, Resûlullah'ın müşriklerin eziyetlerine sabrı, peygamberliğinin alâmetleri, mi'râcı, kıyâmet gününde ona verilecek imkânlar, ileride olacak şeylere dair verdiği bilgilerin gerçekleşmesi, mûcizeleri, isimleri, sıfatı, nübüvvet mührü, güzel kokusu, üstün ahlâkı, şiir dinlemesi, yürüyüşü, oturuşu, uyuması, abdest alışı, yıkanışı, misvâk kullanışı, namaz kılışı, oruç tutuşu, haccedişi, giyimi kuşamı, evdeki ve seferdeki hali, yemesi ve içmesi, son hastalığı ve vefatı gibi konuları 102 başlık altında senedleriyle birlikte verdiği 1257 hadis ile anlatmıştır.[20]

2. Mâlikî kadısı, hadis, fıkıh ve dil âlimi Kàdî İyâz'ın (v. 544/1149) *Şifâ-i Şerîf diye ünlü* ***eş-Şifâ bi-ta'rîfi hukûkı'l-Mustafâ***'sı. Klâsik şemâillerden farklı bir muhtevaya sahip olan ve bazı şemâil kitaplarına kaynaklık eden bu eser, Resûl-i Ekrem'in Allah katındaki yüce değerini, kendisine verilen üstün özellikleri, insanların ona karşı olan görevlerini, Cenâb-ı Hakk'ın onu her türlü kötülükten koruduğunu ve ona dil uzatacak kimselere uygulanacak hükümleri delilleriyle ele alırken şemâile dair konulara da büyük ölçüde yer vermiştir. İslâm dünyasında büyük itibar gören *eş-Şifâ*'nın pek çok neşri, şerhi, ihtisârı yapılmış ve eser çeşitli dillere tercüme edilmiştir.[21] Eserin en ünlü iki şerhi Ali el-Karî'nin *Şerhu'ş-Şifâ fî hukuki'l-Mustafâ*'sı[22] ve **Şehâbeddin Hafâcî**'nin ***Nesîmü'r-riyâz fî şerhi Şifâ'i'l-Kadî 'İyâz***'ıdır.[23]

3. Târihçi, muhaddis, müfessir ve Şâfiî fakîhi Ebü'l-Fidâ İbni Kesîr'in (v. 774/1373) ***Şemâ'ilü'r-resûl'***ü. Müellif, Tirmizî'nin *eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye*'sini esas almakla beraber, hadis kitaplarındaki şemâile dair

rivâyetleri bu eserine ilâve etmiştir. Eser, ayrıca Resûl-i Ekrem'in peygamberliğini mûcizelerle ispat etmeyi amaçlayan **delâilü'n-nübüvve**, Cenâb-ı Hakk'ın sadece Peygamber aleyhisselâm'a lutfettiği özellikler demek olan **fezâil** ve **hasâis** ile ilgili rivâyetleri de ihtiva etmektedir. Hem müstakil bir çalışma hem de müellifin *el-Bidâye ve'n-nihâye* adlı eserinin bir bölümü olarak kaleme alınan eseri Mustafâ Abdülvâhid yayımlamış,[24] Naim Erdoğan da bu neşri esas alarak onu *Şemâilü'r-resûl, Resûl-i Ekrem (SAV)'in şemâili-mûcizeleri-hususiyetleri* adıyla Türkçe'ye tercüme etmiştir.[25]

4. Yemenli muhaddis, fakîh ve tarihçi Yahyâ bin Ebî Bekir el-Âmirî'nin (v. 893/1488) ***Behcetü'l-mehâfil ve buğyetü'l-emâsil fî telhîsi's-siyer ve'l-mu'cizât ve'ş-şemâ'il***'i. Müellif, eserini üç bölüm halinde ele almış, birinci bölümde Resûl-i Ekrem'in sîreti, ikinci bölümde hasâisi ve mûcizeleri, üçüncü bölümde de şemâilini incelemiştir. Eser Cemâleddin Muhammed el-Eşhar el-Yemenî'nin şerhiyle birlikte neşredilmiştir.[26]

5. Tefsir, hadis, fıkıh, Arap dili ve edebiyatı âlimi Süyûtî'nin (v. 911/1505) ***eş-Şemâilü'ş-şerîfe***'si. Tirmizî'nin *eş-Şemâ'ilü'l-Muhammediyye*'sini *Zehru'l-hamâ'il ale'ş-Şemâ'il*[27] adıyla ihtisâr eden Süyûtî, bu konuda ikinci bir çalışma daha yaparak Resûl-i Ekrem'in özelliklerinin ele alındığı "kâne" lafzıyla başlayan 721 hadisi *eş-Şemâ'ilü'ş-şerîfe* adıyla derleyip şerhetmiştir.[28]

6. Hadis, kelâm ve kırâat âlimi Ahmed ibni Muhammed el-Kastallânî'nin (v. 923/1517) ***el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minahi'l-Muhammediyye***'si. Eser müstakil bir şemâil kitabı olmayıp Resûl-i Ekrem'in hayatı, mûcizeleri ve hasâisi yanında şemâilini de ele almaktadır.[29] Kitabı "sultânü'ş-şuarâ" diye anılan divan şairi Bâkì *Meâlimü'l-yakîn fî sîreti seyyidi'l-mürselîn* adıyla Türkçe'ye tercüme etmiştir.[30] Yûsuf ibni İsmail en-Nebhânî de Kastallânî'nin bu eserini *el-Envârü'l-Muhammediyye mine'l-Mevâhibi'l-ledünniyye* adıyla ihtisâr etmiştir.[31]

7. Hindistanlı muhaddis Abdülhak ibni Seyfeddin ed-Dihlevî'nin (v. 1052/1642) Arapça olarak kaleme aldığı ***Matla'u'l-envâri'l-behiyye fi'l-hilyeti'l-celiyyeti'n-nebeviyye***'si.[32]

8. Mâlikî fakîhi Muhammed ibni Muhammed ibni Ömer **er-Ravdî**'nin (v. 1103/1691) ***Keşfü'l-lisâm ammâ câe fi'l-ehâdîsi'n-nebeviyye fî şemâili'l-Mustafâ ve minhâcihî*** adlı eseri.[33]

9. Faslı âlim Ebü'l-Hasan Ali bin Muhammed el-Hurayşî'nin (v. 1143/1730) ***Tuhfetü'l-ahyâr alâ şemâili'l-muhtâr***'ı.[34]

10. İstanbul kadısı ve Rumeli kazaskeri Dede Mehmed Efendi'nin (v. 1147/1734) ***el-Vesîletü'l-'uzmâ fî şemâili'l-Mustafâ hayrü'l-verâ***'sı. Eser Arapça olup eser bir fâtiha, bir "basîre", üç bab, bir hâtime ve bir "tezyîl"den oluşmaktadır. Müellif, Fâtiha kısmında Kàdî İyâz'ın *eş-Şifâ*'sının birinci bölümündeki ilgili bahisleri, aynı başlıkları kullanmak sûretiyle özetleyerek Resûl-i Ekrem'i güzelliği, âzâsının tenâsübü, bedeninin temizliği, güzel kokusu ve üstün ahlâkı; basîrede onun doğduğu ayda bazı ülkelerde gösterilen sevinç ile ona muhabbet gösterenlerin nâil olduğu ilâhî mükâfatlar; birinci babta nûr-i Muhammedî ve dünyaya rahmet olarak gönderilmesi; ikinci babta babasıyla annesinin evlenmesi, babasının vefatı ve Resûlullah'ın doğumu; üçüncü babta süt anneye verilmesi ve orada geçen olaylar; hâtimede âhirete intikali anlatılmış, tezyîlde ise yine *eş-Şifâ* esas alınarak Resûl-i Ekrem'i sevmenin gereği, ona salâtü selâm getirmenin önemi üzerinde durulmuştur. Eser önce müellifin *el-Midhatü'l-kübrâ*'sı ile birlikte,[35] daha sonra Tabersî'nin *Mekârimü'l-ahlâk*'ının hâmişinde[36] ve ayrıca müstakil olarak yayımlanmıştır.[37]

11. Osmanlı âlimi Molla Halîl Siirdî'nin (v. 1259/1843) ***Mahsûlü'l-mevâhibi'l-ehadiyye fi'l-hasâis ve'ş-şemâ'ili'l-Ahmediyye***'si. Resûl-i Ekrem'in şemâilinin yetmiş dört bölüm halinde ele alındığı bu eserin 136 varak olduğu belirtilmektedir.[38]

12. Yûsuf ibni İsmâil en-Nebhânî'nin (v. 1351/1932) ***Vesâilü'l-vüsûl ilâ şemâ'ili'r-resûl***'ü. Nebhânî bu çalışmayı on üç kitaptan istifade ederek hazırlamış, bunlardan biri olan Tirmizî'nin *eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye*'sindeki hadisleri, mükerrerleri hazfederek eserine almış, Resûl-i Ekrem'in soyu ve isimleri, dış görünüşü, giyimi, yemesi ve içmesi, ahlâkı, duâ ve zikirleri gibi çeşitli halleri ile tıbb-ı nebevîden oluşan sekiz kitap halinde ve orijinal bir tertipte hazırlamıştır. İbrâhim Şemseddîn eseri, hadislerini tahrîc ederek yayımlamış,[39] Abdullah ibni Saîd Muhammed el-Lahcî de onu *Müntehe's-sûl 'alâ Vesâ'ilü'l-vüsûl ilâ şemâ'ili'r-resûl* adıyla şerhetmiştir.[40]

13. Vehbe ez-Zuhaylî'nin (v. 1436/2015) ***Şemâ'ilü'l-Mustafâ***'sı. Müellif, eserinin ana konularını Kàdî İyâz'ın *eş-Şifâ*'sından almakla beraber (s. 14), bu konuları farklı bir şekilde sıralamış ve şemâil konularını Arab'ın en şereflisi, âlemlere rahmet, Resûlullah'ın Allah katındaki yeri, hasâisi, ona ittibâın sebepleri ve itaatin gereği, Cenâb-ı Hakk'ın ona hitâbındaki incelik, Resûl-i Ekrem'in diğer peygamberlere üstünlüğü, Allah katındaki yeri,

faziletleri, temizliği ve güzel kokusu, fesâhati ve belâgati, güzel ahlâkı, zühdü, ibadeti, bedenî özellikleri, İsrâ ve mi'râc, Allah'ın dostu ve sevgilisi, şefâati, lakapları, isimleri, çeşitli mûcizeleri, Kur'ân-ı Kerîm'in i'cazı, Resûlullah'ın ismeti, Peygamber sevgisi, ona salâtü selâm getirmek ve kabrini ziyaret etmek gibi 158 başlık altında ele almıştır.[41]

14. Liechtenstein'de bulunan Cem'iyyetü'l-merkezi'l-İslâmî (Thesaurus Islamicus Foundation) tarafından bir komisyona hazırlatılan ***Şemâ'ilü'n-nebî sallallahu aleyhi ve sellem***. Bu çalışma yapılırken konuyla ilgili hadisler *Mevsû'atü Cem'i cevâmi'il-ehâdîs ve'l-esânîd*'den seçilmiş (s. ب), seçilen hadisler şemâil konusundaki eserlerin sistemine göre yeniden tanzim edilmiş, ayrıca doğrudan veya dolaylı bir şekilde şemâil ile ilgili âyetler tesbit edilmiştir. Dört ana bölüm ve bir hâtimeden meydana gelen eserde 1373 hadis bulunmaktadır. Giriş mâhiyetindeki birinci bölümde Resûl-i Ekrem'in 700'den fazla isim ve künyesi tesbit edilmiş, ikinci bölümde tevâzuu, cömertliği gibi ahlâkî özellikleri, üçüncü bölümde bedenî özellikleri ve güzellikleri, dördüncü bölümde ise yemesi, içmesi ve uyuması gibi diğer halleri ele alınmıştır. Eserde hadisler sıralanırken varsa önce *Sahîhayn*, sonra *Sahîh-i Buhârî*, ardından *Sahîh-i Müslim*'deki, daha sonra da diğer hadis kitaplarındaki rivâyetler dikkate alınmıştır. Eserin sonunda, hadislerin kaynakları gösterilmiş, hadislerdeki garîb kelimeler açıklanmıştır.[42]

15. Abdullah Sirâceddîn'in el-Hüseynî'nin (v. 2002/1422), ***Seyyidünâ Muhammed Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şemâilühü'l-hamîde hisâlühü'l-mecîde***'si.[43] Resûl-i Ekrem'in şemâili, ahlâkı ve sîretinin geniş çapta ele alındığı eserde onun özlü hadislerinden 40 tanesi de verilmiştir.

16. Hemmâm Abdurrahîm Saîd ile Muhammed Hemmâm Abdurrahîm'in ***Mevsûatü ehâdîsi'ş-şemâili'n-nebeviyye***'si.[44] Eserde belli başlı hadis kaynakları taranarak Resûl-i Ekrem ile ilgili konular dokuz bölüm halinde tasnif edilmiş, iki büyük ciltte mükerrerleriyle birlikte 3644 sahih, hasen, zayıf, hattâ mevzû rivâyet tesbit edilmiş, bunların sıhhat derecesi ve daha önce geçtiği yerler gösterilmiş, yer yer bu rivâyetler hakkında açıklamalar da yapılmıştır.

İbrâhim Bayraktar'ın da Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanmış *Hz. Peygamber'in Şemâili* (Erzurum 1987) adlı bir doktora çalışması bulunmaktadır.[45]

Günümüze ulaştığı bilinmeyen bazı şemâil kitapları da vardır. Bunlara misâl olarak şunlar zikredilebilir:

1. İbnü’l-Mukrî diye anılan hadis hâfızı Ebü’l-Hasan Ali bin Muhammed ibni İbrâhim el-Gırnâtî’nin (v. 552/1157) ***eş-Şemâil bi’n-nûri’s-sâti‘i’l-kâmil***”i. Resûl-i Ekrem’in şemâili, siyeri, ahlâk ve evsâfına dair bu eserin dört cilt olduğu ve yirmi kısımdan meydan geldiği belirtilmektedir.[46]

2. Endülüslü hadis hâfızı Ebû Abdullah Muhammed ibni Atîk el-Lâridî el-Gırnâtî’nin (v. 646/1248 civarı), *Metâliu’l-envâr fî şemâili’l-muhtâr*’ı.[47]

3. İsmâil ibni Guneym el-Cevherî’nin (v. 1151/1738’den sonra) *Hâlü (Hulelü)’l-istıfâ bi-şiyemi’l-Mustafâ*’sı.[48]

4. Muhammed ibni Sâbit ibni Abdullah el-Kayserî’nin (v. 1311/1893) *Aynü’r-rahmeti ve’n-nûr fî şemâili’n-nebiyyi’l-mebrûr*’u.[49]

Bunlardan başka Resûl-i Ekrem’in hayatı ve ahlâkına dair olan bazı eserlerde de onun şemâiline yer verilmiştir. Bunlara örnek olarak her biri günümüze ulaşan ve yayımlanan şu eserler zikredilebilir:

1. Hadis hâfızı ve tarihçi Ebü’ş-Şeyh el-İsfahânî’nin (v. 369/979) *Ahlâku’n-nebî*’si,[50]

2. İslâmî ilimlerin hemen her dalında eser vermiş olan Ebü’l-Ferec İbnü’l-Cevzî’nin (v. 597/1201) Resûl-i Ekrem’in sîreti, şemâili ve mûcizelerine dair *el-Vefâ bi-ahvâli’l-Mustafâ*’sı.[51]

3. Hadis âlimi ve hâfızı Zeynüddin el-Irâkî’nin, Resûl-i Ekrem’in hayatını ve şemâilini anlattığı *ed-Dürerü’s-seniyye fî (nazmi)’s-siyeri’z-zekiyye* adlı elfiyyesi.[52]

4. Şâmî lakabıyla tanınan Şemseddin Muhammed ibni Yûsuf es-Sâlihî’nin (v. 942/1536) Resûl-i Ekrem’in ahlâk, siyer, megàzisi ve mûcizeleriyle ilgili en hacimli ve en kapsamlı eserlerden bir olan *Sübülü’l-hüdâ ve’r-reşâd fî sîreti hayri’l-ibâd*’ı.[53]

5. Enver el-Cündî’nin (v. 2002) *Şemâ’ilü’r-resûl ve şahsiyyetühü’l-insâniyye*’si.[54]

6. Şa’bân Muhammed İsmâil’in *Min hasâ’isi’r-resûl ve şemâ’ilihî* adlı eseri.[55]

7. Muhammed ibni Cemîl Zeynû’nun *Kutûf min şemâili’l-Muhammediyye ve’l-ahlâkı’n-nebeviyye ve’l-âdâbi’l-İslâmiyye*’si.[56]

8. Saîd ibni Abdülkadir ibni Sâlim Bâşenfer’in *el-Âyâtü’l-beyyinât fîmâ fî a’zâ’i Resûlillah sallallahu aleyhi ve selem mine’l-mu’cizât*’ı.[57]

Eseri İbrâhim el-Ya’kubî yayımlamıştır. I-II, Beyrut 1409/1989; I-II, Dımaşk 1416/1995.

Eserin en güzel neşirlerinden ikisi şunlardır: Ali Muhammed el-Bicâvî, I-II, Kahire 1977; nşr. Abdüh Ali Kûşek, Beyrut 1420/2000. Eser ve üzerinde yapılan çalışmalar hakkında geniş bilgi için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 29-42.

I-IV, Bulak 1257, Hafâcî'nin *Nesîmü'r-riyâz*'ı ile birlikte.

I-IV, Bulak 1257; nşr. Muhammed Abdülkàdir Atâ, I-VI, Beyrut 1421/2001.

Kahire 1386/1967, 1409/1988.

İstanbul 1983.

I-II, Kahire 1330-1331/1912-1913.

Nşr. Mustafa Âşûr, Kahire 1988.

Nşr. Hasan ibni Ubeyd Bâhubeyşî, baskı yeri ve yılı yok.

Kahire 1281/1864.

İstanbul 1261, 1313-1316, 1322-1326.

Beyrut 1310, 1312; Kahire 1320; İstanbul 1394/1974.

Eserin bir nüshasının Bengladeş'teki el-Cem'iyyetü'l-Asyeviyye Kütüphanesi'nde bulunduğu belirtilmektedir (bk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, IX, 292-293).

Mektebetü'l-Hidîviyye (Kahire), nr. 388/1; Dâru'l-kütübi'l-Mısriyye (Kahire), nr. 140/1.

Eserin bir nüshasının Rabat'ta el-Hizânetü'l-Melikiyye'de kayıtlıdır (nr. 1695).

Bulak 1301.

Kahire 1304, 1311.

Haydarâbâd 1331.

Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifîn*, I, 357.

Beyrut 1309, 1422/2002.

I-IV, Beyrut 1419/1998.

Dımaşk 1427.

Kahire 1425/2004.

Dımaşk 1399; Halep, ts. Mektebetü Dâri'l-felâh.

I-II, Riyad 1432.

İstanbul 1990.

Keşfü'z-zunûn, II, 1059.

Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), VI, 260; *Kehhâle*, *Mu'cemü'l-müellifîn,* X, 280.

Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyyet-'l-ârifîn*, I, 220.

Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyyet-’l-ârifîn*, II, 393.

Nşr. Ebü’l-Feyz Ahmed b. Sıddîk ve Ebü’l-Fazl Abdullah b. Muhammed es-Sıddîk (Kahire 1378/1958); nşr. Ahmed Muhammed Mürsî (Kahire 1392/1972); Seyyid el-Cümeylî (Beyrut 1406/1986).

Nşr. Mustafâ Abdülvâhid, Kahire 1386/1966.

İslâm âlimlerince bazı bilgilerin kolay öğrenilmesini ve hatırda tutulmasını sağlamak amacıyla manzum şekilde kaleme alınan 1000 beyitlik eser türünün alanımızla ilgili bu güzel örneğinin nüshaları için bk. Süleymaniye Kütüphanesi (Âşir Efendi, nr. 279; Şehid Ali Paşa, nr. 2747, 2757; Ayasofya, nr. 4789; Esad Efendi, nr. 273; Lâleli, nr. 1997; İstanbul Üniversitesi (nr. 4117), Köprülü (Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1116).

Nşr. Mustafa Abdülvâhid ve arkadaşları, I-XII, Kahire 1407-1417/1986-1997.

Kahire 1948.

Baskı yeri yok, 1400/1980.

Baskı yeri yok, 1404/1984, 1407/1987.

Baskı yeri yok, 1415/1995.

III. TİRMİZÎ'NİN EŞ-ŞEMÂİLÜ'N-NEBEVİYYE'Sİ

Eserin tam adı *eş-Şemâilü'n-nebeviyye ve'l-hasâilü'l-Mustafaviyye*'dir. Bazı kaynaklarda ise *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye* adıyla geçmektedir. Şemâil konusunda yapılan bu ilk çalışma 56 bölümden meydana gelmektedir. Eserin çeşitli neşirlerinde, ihtivâ ettiği hadislerin bir kısmını ayrı bir rivâyet olarak kabul edip etmeme ölçüsünden kaynaklanan farklılıklara göre, 394, 395, 415 veya 424 hadis bulunmaktadır.

eş-Şemâilü'n-nebeviyye sahasında yapılmış ilk çalışma olmasına rağmen, tertip ve muhteva bakımından şemâil konusundaki eserlerin en mükemmelidir. Tirmizî altı ünlü hadis kitabından (*Kütüb-i Sitte*'den) biri olan *el-Câmiu's-sahîh*'indeki şemâille ilgili hadislerin birçoğunu aynen, bir kısmını da ihtisâr ederek bu eserine almıştır.

eş-Şemâilü'n-nebeviyye'deki hadislerin büyük çoğunluğu sahih, önemli bir kısmı hasen, pek azı da zayıf olarak değerlendirilmiştir.

Şemâil konusunda eser veren bazı âlimler *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'nin önemine dair takdirkâr sözler söylemişlerdir.

Konumuzla ilgili olarak ***Şemâ'ilü'r-resûl*** adlı müstakil bir kitap kaleme aldığını yukarıda gördüğümüz ünlü tarih, tefsir, hadis ve fıkıh âlimi **Ebü'l-Fidâ İbni Kesîr** (v. 774/1373), bu sahada pek çok kitap yazıldığını, ancak **Resûlullah'ın şemâiline dâir en güzel çalışmalardan birini İmâm Tirmizî'nin ortaya koyduğunu, kendisinin ise kitabını kaleme alırken *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'deki konuyla doğrudan ilgili hadisleri esas aldığını** ve ona önemli ilâvelerde bulunduğunu söylemiştir.[58]

Kanaatimce *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'nin en güzel şerhini yapan ünlü Hanefî fakîhi, muhaddis, müfessir ve kırâat âlimi **Aliyyü'l-Kàrî** (v. 1014/1605), Tirmizî'nin bu eserini okuyan kimsenin kendisini Resûl-i Kibriyâ'yı gözüyle görüyormuş gibi hissedeceğini ve her bölümde onun güzelliklerini müşâhede edeceğini belirtmiştir.[59]

Hadis âlimi, fakîh ve sûfî Muhammed Abdürraûf **el-Münâvî** de (v. 1051/1622) *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*'nin **Cenâb-ı Hakk'ın bu ümmete bahşettiği bu sâhadaki en önemli, tertibi ve muhtevâsı en güzel, eşi ve benzeri bulunmayan** bir eser olduğunu söylemiştir.

eş-Şemâilü'n-Nebeviyye'nin Şerh ve Hâşiyeleri

Üzerinde muhtelif dillerde birçok şerh, hâşiye ve ihtisâr çalışması yapılan eserin belli başlı şerhleri şunlardır:

1. İbnü'l-Muhallis Kàsım ibni Muhammed ibni Ahmed es-Sebtî'nin (v. 809/1406'dan sonra) ***Encahü'l-vesâil şerhu'ş-Şemâili'n-nebeviyye***'si.[60]

2. Nesîmüddîn Muhammed ibni **Mîrekşâh**'ın (v. 840/1436 civarı)[61] ***Şerhu'ş-Şemâili'n-nebeviyye***'si.[62]

3. Şemseddin es-Sehâvî'nin (v. 902/1497) ***Akrabü'l-vesâil hâşiye ale'ş-Şemâil***'i.[63]

4. İsâmüddin el-İsferâyînî'nin (v. 945/1538) ***Şerhu'ş-Şemâil fî hukŪki efdali'l-verâ ve akve'd-delâil***'*i*. Eserin birçok yazma nüshası günümüze ulaşmıştır.[64]

5. İbn Hacer el-Heytemî'nin (v. 974/1567) ***Eşrefü'l-vesâil ilâ fehmi'ş-Şemâil***"i. Kütüphanelerde pek çok yazma nüshası bulunan bu eseri, Ebü'l-Fevâris Ahmed ibni Ferîd el-Mezîdî yayımlamıştır.[65] Yazdığı hâşiyelerle bilinen Mısırlı Şâfiî fakîhi Şebrâmellisî'nin de (v. 1087/1676) eser üzerinde *Hâşiye alâ Eşrefi'l-vesâil* adlı bir çalışması vardır.[66]

6. Molla Muslihuddîn Muhammed el-Lârî'nin (v. 979/1572) ***Şerhu Şemâili'n-nebî***'si. Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'sinin Arapça ve Farsça şerhi olan ve 949'da (1542) tamamlanan eserin İstanbul kütüphanelerinde çeşitli yazmaları bulunmaktadır.[67] Eserin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi'nde Kanûnî Sultan Süleyman için istinsâh edilen değerli bir nüshası da bulunmaktadır.[68]

7. Aliyyü'l-Kàrî'nin (v. 1014/1605) *Cem'u'l-vesâil fî şerhi'ş-Şemâil*i. Müellifin 1008'de (1599) müsveddesini tamamladığı kitap, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'nin en önemli şerhi sayılmaktadır. Dünya kütüphanelerinde pek çok yazması bulunan eser birçok defa yayımlanmıştır.[69]

Aliyyü'l-Kàrî'nin *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* üzerinde yapılmış *Zübdetü'ş-Şemâil ve umdetü'l-vesâil* adlı muhtasar bir şerhi de bulunmaktadır.[70] Müellifin Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde (nr. 679/9) kayıtlı olan *Umdetü'ş-Şemâil* adlı şerhi de muhtemelen bu çalışmadır.

8. Nûreddîn Halebî diye anılan Şâfiî fakîhi ve tarihçi Alî bin İbrâhîm ibni Ahmed'in (v. 1044/1635) ***el-Vefâ li-şerhi Şemâili'l-Mustafâ***'sı. Müellifin tamamlayamadığı eserin bir nüshası Bursa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde (Umûmî, nr. 195) bulunmaktadır.

9. Nûr ibni Muhammed ibni Hüseyin el-Kâşânî'nin (v. XI/XVII. yüzyıl) ***Keşfü'l-fezâil fî şerhi'ş-Şemâil***'i.[71]

10. Ahmed ibni Hayreddîn el-Güzelhisârî'nin (v. 1120/1708) ***Şerh ale'ş-Şemâili'n*-nebî**'si.[72]

11. İbrâhim ibni Mustafâ el-Vahdî'nin (v. 1126/1714) ***Şerhu'ş-Şemâili'n-Nebeviyye***'si.[73] Yine aynı müellifin ***Nübzetü'ş-Şemâil ve Zübdetü'd-Delâil***'i.[74]

12. Abdullah el-Hamevî el-Hamdûnî'nin 1133 (1720) civârında telif ettiği ***Şerhu'ş-Şemâil***'i.[75]

13. Muhammed ibni Saîd ibni Muhammed el-Hâdimî'nin (v. 1156/1743) ***Lüm'atü'l-hamâil bi-eşi'ati'ş-Şemâil***'i.[76]

14. Mâlikî fakîhi Ebû Abdullah Muhammed ibni Kàsım ibni Muhammed Cessûs el-Fâsî'nin (ö. 1182/1768) ***el-Fevâ'idü'l-celiyyetü'l-behiyye fî şerhi'ş-Şemâili'l-Muhammediyye***'si.[77] Müellifin hemşehrisi Muhammed ibni Kàsım ibni Muhammed el-Kàdirî (ö. 1331/1913) bu şerhe bir hâşiye yazmıştır.[78]

15. Faslı muhaddis Ebü'l-Alâ İdrîs ibni Muhammed el-Hüseynî el-Irâkì'nin (v. 1183/1769) *Şerhu'ş-Şemâil*'i.[79]

16. Müfessir ve Şâfiî fakîhi Cemel'in (v. 1204/1790) ***el-Mevâhibü'l-Muhammediyye bi-şerhi'ş-Şemâili't-Tirmîziyye***'si.[80]

17. İsmâil Müfîd Efendi bin Ali el-İstanbulî'nin (1217/1802) ***Şerhu'ş-Şemâili'n-nebeviyye***'si.[81]

18. "Hammûmî" diye bilinen Mâlikî fakîhi Ebû Abdillah Muhammed Bedrüddîn ibni'ş-Şâzilî bin Ahmed'in (v. 1266/1850) ***Vesîletü'l-fakìri'l-muhtâc fî şerhi şemâili sâhibi'l-livâi ve't-tâc***'ı.[82]

19. Ezher Üniversitesi hocalarından Mısırlı âlim İbrâhim ibni Muhammed el-Bâcûrî'nin (v. 1277/1860) ***el-Mevâhibü'l-ledünniyye ale'ş-Şemâili'l-Muhammediyye***'si. *Hâşiyetü'l-allâme el-Bâcûrî (el-Beycûrî)* diye de anılan bu eser, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* ile birlikte pek çok defa yayımlanmıştır.[83]

20. Mâlikî fakîhi ve hadis âlimi Abdülmecîd ibni İbrâhîm eş-Şernûbî'nin (v. 1348/1929) ***el-'Itru'ş-şezî 'alâ muhtasari Şemâili't-Tirmizî***'si. Müellif *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'yi önce *Muhtasaru Kitâbi'ş-Şemâili'l-Muhammediyye* adıyla ihtisâr etmiş, daha sonra da onu bu adla şerhetmiştir.[84]

21. Muhammed Zekeriyya Kandehlevî'nin (ö. 1402/1982) ***Hasâil-i Nebevî Şerh-i Şemâil-i Tirmizî***'si. *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'nin Urduca tercümesi ve şerhi olan eser Hindistan ve Pakistan'da birçok defa yayımlanmıştır.[85]

22. Ahmed ibni Abdilcevâd ed-Dûmî'nin (v. [?]) ***el-İthâfâtü'r-Rabbâniyye bi-şerhi'ş-ş-Şemâili'l-Muhammediyye***'si.[86]

eş-Şemâilü'n-Nebeviyye'nin Muhtasarları

eş-Şemâilü'n-nebeviyye'yi birçok âlim ihtisâr etmiş olup belli başlıları şunlardır:

1. Süyûtî'nin (v. 911/1505) ***Zehru'l-hamâil ale'ş-Şemâil***'i.[87] Süyûtî eseri hem ihtisâr etmiş hem de onu özlü bir şekilde şerhetmiştir.

2. "Molla Arap" lakabıyla anılan Osmanlı âlim ve vâizi Muhyiddin Mehmed ibni Ömer'in (v. 938/1531) ***Tehzîbü'ş-Şemâil fîmen hassallâhu bi-ekmeli'l-fezail***'i. Müellif, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'yi ihtisâr edip yeniden düzenlemiş ve onu Sultan II. Bayezid'e ithâf etmiştir.[88]

3. Muhammed Abdürraûf el-Münâvî (v. 1031/1622) Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'si üzerinde iki ayrı çalışma yapmıştır. Bunlardan ***Şerhu'ş-Şemâili'n-nebeviyye ve'l-hasâisi'l-Muhammediyye*** adını verdiği çalışmasında İsâmüddîn İbrâhîm ibni Muhammed ibni Arabşâh el-İsferâyînî (v. 945/1538) ve İbn Hacer el-Heytemî'nin (v. 974/1567) *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* üzerine yazdıkları şerhleri, onlara bazı bilgiler ekleyerek ihtisâr etmiştir.[89]

Münâvî'nin diğer eseri olan ***er-Ravzü'l-bâsim fî şemâili'l-Mustafâ Ebi'l-Kàsim*** ise, Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'sini bir tür ihtisâr etmekle beraber, ona bazı konular ilâve ederek bab sayını elli beşten yetmişe, hadis sayısını da 400'den 1094'e çıkardığı çalışmasıdır.[90]

4. Fakîh Ebü'l-Fütûh Muhammed ibni Mustafâ el-Bekrî el-Filistînî'nin (v. 1196/782) ***Unvânü'l-fezâil fî telhîsi'ş-Şemâil'***i.[91]

5. Mısırlı mutasavvıf ve Ezher şeyhi Abdullah ibni Hicâzî eş-Şerkàvî'nin (v. 1227/1812) ***Muhtasaru Şemâili'n-Nebî'si***.[92]

6. Muhammed Abdülhay el-Kettânî'nin (v. 1382/1962) ***Münyetü's-sâil hulâsatü'ş-Şemâil (ihtisâru'ş-Şemâil)***'i. Müellif Tirmizî'nin *eş-Şemâil*'inde geçen hadisleri kendi ifâdesiyle ihtisâr etmiş, eseri büyük bir emek sarfederek yayımlayan Abdülmecîd Hayyâlî, çalışmasının dipnotlarında bu hadislerin önemli hadis kaynaklarındaki metinlerini göstermiş, nâdir (garîb) kelimelerini açıklamış, zayıf râvileri hakkında kısa bilgiler vermiştir.[93]

7. Son devir âlimlerinden Nâsıruddin el-Elbânî de ***Muhtasaru'ş-Şemâili'l-Muhammediyye*** adlı eserinde[94] *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'deki

hadislerin senedlerini ve mükerrer rivâyetleri çıkarmak sûretiyle 352 sahih rivâyeti bir araya getirmiştir.

8. Semîh Abbâs'ın ***Evsâfü'n-nebî***'si.[95] Müellif eseri aynı zamanda şerhetmiştir.

eş-Şemâilü'n-Nebeviyye'nin bazı muhtasarları ise, ilgisi dolayısıyla şerhleri kısmında zikredilmiştir.

Günümüze Ulaştığı Bilinmeyen Şerh ve Hâşiyeleri

eş-Şemâilü'n-nebeviyye'nin onlarca şerhinden günümüze ulaştığı bilinmeyenler arasında, Suriyeli muhaddis İsmâîl ibni Muhammed el-Aclûnî'nin (v. 1162/1749) *Esne'l-vesâil bi-şerhi'ş-Şemâil*',[96] Şâfiî fakîhi Abdurrahman ibni Ahmed es-Sanâdîkì'nin (v. 1164/1751) *Şerhu'ş-Şemâil*,[97] İsmâil Müfîd ibni Ali el-Attâr'ın (v. 1217/1803) *Eşrefü'l-vesâil*,[98] Şam muhaddisi Bedreddîn Muhammed ibni Yûsuf el-Hasenî'nin *Şerhu'ş-Şemâil*[99] adlı eserleri zikredilebilir.

Manzûm *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*'ler

Bazı şâirler *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'yi manzûm hale getirmişlerdir. Bu türde bilinen bazı çalışmalar şunlardır:

1. Cezayirli hadis ve fıkıh âlimi Ahmed ibni Kàsım el-Bûnî'nin (v. 1139/1726) ***Nazmü'ş-Şemâil***'i.[100]

2. Kadı Şerefüddin ibni Muhammed el-Mühellil'in (v. 1007/1598'den sonra) ***Azbetü'l-menâhil fî nazmi'i-Şemâil***'i.[101]

3. Osmanlı şeyhülislâmı ve tarihçisi Hoca Sâdeddin Efendi'nin oğlu Şeyhülislâm Hocazâde Esad Efendi'nin (v. 1034/1625) Türkçe ***Gülistân-ı Şemâil'***i.[102]

4. Hindistanlı şâir Mevlevî Kifâyetullah el-Murâdâbâdî'nin Urduca ***Behâr-i Huld***'u.[103]

eş-Şemâilü'n-Nebeviyye'deki Râvilerin Tercüme-i Hâli

eş-Şemâilü'n-Nebeviyye'deki hadisleri rivâyet eden râvilerin kısa tercüme-i hallerine dair kaleme alınan eserlerden Mâlikî âlimi İbrâhim el-Lekànî'nin 1030 (1621) yılında kaleme aldığı *Behcetü'l-mehâfil ve ecmelü'l-vesâil bi't-ta'rîf bi-ruvâti'ş-Şemâil*'i günümüze kadar ulaşmış ve yayımlanmıştır.[104]

*eş-Şemâilü'n-Nebeviyye'*nin Türkçe Tercümeleri

1. "İshak Hocası" diye anılan Şemseddin Ahmed ibni Hayreddin'in (v. 1120/1708) ***Akvemü'l-mesâil fî tercemeti'ş-Şemâil'***i. Bu Aydınlı âlim, eserinde Tirmizî'nin *Şemâil*'ini Türkçe'ye hem tercüme hem de şerhetmiştir.[105]

2. Hüsâmeddin en-Nakşibendî'nin (v. 1282/1865) ***Tercüme-i Şemâil***'i. Mütercim, hadisleri senedleriyle birlikte güzel bir Türkçe ile tercüme etmiş, gerekli gördüğü yerlerde râviler ve hadisler hakkında açıklama yaptığı için eser *Kitâb-ı Şerh-i Şemâil* adıyla yayımlanmıştır.[106] Eseri Figânî ve F. Kavukçuoğlu *Hazret-i Muhammed'in Şemâil-i Şerîfesi* adıyla ve Latin alfabesiyle neşretmiş, hadisler yer yer Figânî imzasıyla manzûm olarak da söylenmiştir.[107] Hüsâmeddin en-Nakşibendî'nin eserini M. Sadık Aydın *Şemâil-i Şerife* adıyla sadeleştirmiştir.[108]

3. Eyüp Sabri Paşa'nın (v. 1308/1890) ***Tercemetü'ş-Şemâil***'i. Müellifin, Hüsameddin en-Nakşibendî'nin tercüme ve şerhini esas alarak yazdığını söylediği eser, II. Abdülhamid'in tahta çıkışının beşinci yıl dönümü münasebetiyle yayımlanmıştır.[109]

4. Hoca Mehmed Râif Efendi'nin (v. 1309/1892) *Muhtasar Şemâil-i şerîf Tercemesi*. Mütercim uzun rivâyetleri kelime ve terkipler halinde ele alıp Türkçe karşılığını söylemekte, kısa rivâyetlerin tercümesini "mânâ-yı hadîs" başlığı altında vermekte, ardından hadisin senedini Türkçe ifadelerle tanıtmakta, çoğu zaman hadisi muhtelif vezinlerde manzûm olarak tercüme ederken duygularını da dile getirmektedir.[110] Eseri Mahmut Özakkaş *Hadislerle Peygamberimizin Güzel Ahlâkı (Şemâil-i Şerîf)*,[111] Abdullah Azmi Bilgin de *Şemâil-i Şerîf*[112] adıyla sadeleştirerek yayımlamışlardır.

5. Ali Yardım'ın ***Peygamberimizin Şemâili*** adlı eseri. Müellif 55 bölüm halinde ele aldığı eserde önce her bir bölüm hakkında geniş bilgi vermiş, sonra da o bölümle ilgili hadisleri "Metinler" başlığı altında tercüme etmiştir.[113]

Burada, daha önce şemâil konusundaki eserleri tanıtırken temas ettiğimiz Ahmed ibni Muhammed el-Kastallânî'nin (v. 923/1517) ***el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minahi'l-Muhammediyye*** adlı şemâil şehini tanıtırken, onu divan şairi Bâkì'nin (v. 1008/1600) *Meâlimü'l-yakîn fî sîreti seyyidi'l-mürselîn* adıyla Türkçe'ye tercüme ettiğini söylediğimizi hatırlatalım.

*eş-Şemâilü'n-Nebeviyye'*nin Baskıları

Dünya ve Türkiye kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunan eser, önemli ilim merkezlerinde birçok defa yayımlanmıştır. Bunlardan:

Kalküta'da (1252, 1262, 1273),

Delhi'de (1303, 1035, Tirmizî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inin sonunda),

Leknev'de (1288),

Lahor'da (1309),

İstanbul'da (1264, 1285, 1303, taşbaskısı),

Kahire'de (1273, taşbaskısı, 1301, 1305, 1309, 1313, 1375, son iki baskı Bâcûrî'nin *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* üzerine yazdığı *el-Mevâhibü'l-ledünniyye* adlı hâşiyesinin kenarında),

Bulak'ta (1280, 1290),

Fas'ta (1310),

Humus'ta (nşr. İzzet Ubeyd ed-De"âs, 1388/1968 ve Beyrut 1406/1985),

Mekke'de (nşr. Seyyid ibni Abbas el-Cüleymî, 1413/1993),

Beyrut'ta (nşr. Muhammed Abdülazîz el-Hâlidî, 1416/1996; nşr. Fevvâz Ahmed Zemirlî, 1417/1996; nşr. Mâhir Yâsin Fahl, 2000),

Dımaşk'ta (nşr. Üsâme er-Rahhâl), 1424/2003; nşr. Kàsım ibni Muhammed en-Nûrî, 2009/1430) yapılan neşirleri zikredilebilir.

İbni Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (et-Türkî), VIII, 385.

Cem'u'l-vesa'il fî şerhi'ş-Şemâ'il, I, 2.

Tanca, el-Câmiu'l-kebîr, nr. 4/9, 9/19; Fas Karaviyyîn Kütüphânesi, nr. 273, 276; Câmiatü'l-melik Suûd, nr. 5263

Mîrekşâh'ın babasının 930/1524'te vefât ettiği (Sezgin, *GAS*, I, 158) görüşü doğru ise, onun daha sonra vefât ettiği düşünülebilir.

Patna, Hudâbahş Kütüphânesi, nr. 983/15; Mektebetü'l-melik Abdilazîz, Mecmûatü'ş-şifâ, nr. 194.

Bağdatlı İsmâil Paşa, *Îzâhu'l-meknûn*, I, 112.

Bk. Süleymâniye Kütüphânesi (Cârullah, nr. 322, Reşîd Efendi, nr. 144, Şehid Ali Paşa, nr. 479), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi (Ahmed III, nr. 459), Köprülü Kütüphânesi, nr. 314, Murad Molla Kütüphânesi (nr. 461), Selimağa Kütüphânesi (nr. 184).

Beyrut 1419/1998.

Hizânetü'r-Rabat, nr. 1513 .

Eserin yazma nüshaları İstanbul Üniversitesi (nr. 5544), Süleymaniye (Beşir Ağa, nr. 121, Şehid Ali Paşa, nr. 476, 477, Yeni Câmi, nr. 242), Köprülü (nr. 314/2) ve Nuruosmâniye (nr. 1033, 2075/2) kütüphânelerinde bulunmaktadır.

III. Ahmed, nr. 458.

İstanbul'da (1290, 1299) ve Kahire'de (I-II, 1317, 1318, kenarında Münâvî'nin şerhiyle birlikte).

Mahmûdiyye, nr. 2690/17; el-Haremü'l-Mekkî, nr. 424, Sîret.

Süleymâniye Kütüphânesi, Süleymâniye, nr. 267.

Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyyetü'l-ârifîn*, I, 168, aynı müellif, *Îzâhu'l-meknûn*, II, 54; Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn*, I, 218

Süleymâniye Kütüphânesi, Âşir Efendi, nr. 59.

Süleymâniye Kütüphânesi, Şehid Ali Paşa, nr. 549.

Zâhiriyye Kütüphânesi, nr. Âmm 3896.

Medine el-Câmiatü'l-İslâmiyye, nr. 8767'de eserin yazma nüshasının filmi bulunmaktadır.

I-II, Bulak 1296, Kahire 1306, 1316, 1332.

Ziriklî, VII, 9.

Ziriklî, eserin el-Hizânetü'l-Kettâniyye'de yazma bir nüshasının bulunduğunu kaydetmektedir (el-A'lâm [Fethullah], I, 280)

Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî, nr. 44; Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, nr. 154/1; Princeton Garret Collection, nr. 639, 743 h.

Süleymaniye Kütüphânesi, Esad Efendi, nr. 362.

Rabat el-Hizânetü'l-âmme, nr. 656 D.

Bulak 1276, 1280, 1290, 1302, 1309; Kahire 1301, 1305, 1318, 1319, 1320, 1332, 1375/1956.

Eser, muhtasarı kitabın ortasında, şerhi kenarında olmak üzere Bulak'ta yayımlanmıştır (1318/1900).

Mehmet Özşenel, "Kahdehlevî, Muhammed Zekeriyyâ", *DİA*, XXIV, 298; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye* üzerinde Urduca yapılan çeşitli çalışmalar için bk. Abdülhay en-Nedvî, *es-Sekàfetü'l-İslâmiyye fi'l-Hind*, s. 153-154.

Kahire 1381.

Nşr. Mustafa Âşûr, Kahire 1988.

Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli, nr. 1547.

İstanbul 1290; Kahire 1317; nşr. Muhammed Râgıb el-Fettenî, I-II, Kahire 1318 (Ali el-Kârî'nin *Cem'u'l-vesâ'il fî şerhi'ş-Şemâ'il*'i ile birlikte).

Nşr. Muhammed Âdil Azîze el-Keyyâlî, Dımaşk 1421/2000, 1425/2004.

Bağdatlı İsmâil Paşa, *Îzâhu'l-meknûn*, II, 128.

Eserin yazma nüshası için bk. Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Câmiu'ş-şürûh ve'l-havâşî*, II, 1114]

Fas 1331; Dârülbeyzâ 1426/2005.

Amman 1985.

Beyrut 1985.

Bağdatlı İsmâil Paşa, *Îzâhu'l-meknûn*, I, 83; aynı müellif, *Hediyyetü'l-ârifîn*, I, 221.

Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 297; Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn*, V, 118.

Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn*, II, 297.

Abdülhay en-Nedvî, *es-Sekàfetü'l-İslâmiyye fi'l-Hind*, s. 153.

Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 199.

Eserin 53 varaktan ibaret bir nüshası King Saud University'de (nr. 2844/2) bulunmaktadır.

Süleymaniye Kütüphânesi, Damad İbrâhim, nr. 381.

Abdülhay en-Nedvî, *es-Sekàfetü'l-İslâmiyye fi'l-Hind*, s. 92, 154.

Müellif için bk. Metin Yurdagür, "Lekànî, İbrâhim b. İbrâhim", *DİA*, XXVII, 130-131. Eser Şâdî bin Muhammed ibni Sâlim Âlü Nu'mân tarafından yayımlanmıştır (Yemen 1432/2011).

Süleymaniye Kütüphânesi, Esad Efendi, nr. 272; Lala İsmâil, nr. 26; Ayasofya, nr. 596, Kasîdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 75; Beyazıd Devlet Kütüphânesi, Beyazıd, nr. 914, 915, 7941/1, Veliyüddin Efendi, nr. 514.

Bulak 1254; İstanbul 1248, 1287, 1313, 1316, 1322.

İstanbul 1963, Ülkü Yayınevi, üç cüz birlikte.

Ankara 1976.

İstanbul 1298, taşbaskı.

İstanbul 1304, 1311.

İstanbul 1984.

İstanbul 2013.

İstanbul 1997.

IV. İMÂM TİRMİZÎ, HAYATI VE ESERLERİ

İmâm Tirmizî, muhtemelen 209'da (842) bugün Özbekistan sınırları içinde ve Afganistan sınırına yakın bir yerde bulunan Tirmiz'de doğdu. Bu sebeple Tirmizî diye anıldı. Onun Tirmiz'e yedi fersah uzaklıktaki Bûğ köyünde doğduğu, bundan dolayı Bûğî nisbesiyle de anıldığı söylenmektedir.

Tirmizî, 25 yaşlarında hadis tahsiline başladı. Önce Tirmiz'deki, daha sonra Horasan, Irak ve Hicaz başta olmak üzere diğer bölgelerdeki âlimlerden hadis öğrendi.

İmâm Buhârî'ye uzun süre talebelik etti, ondan pek çok hadis, hadis râvileriyle ilgili pek çok bilgi öğrendi. Bu arada İmâm Buhârî de onun pek değerli bilgilere sahip olduğunu gördü ve üstün ilminden faydalandı.

İmâm Buhârî bu durumu talebesi Tirmizî'ye şöyle söylemişti:

"Aslında benim senden faydalandıklarım, senin benden faydalandıklarından daha fazladır."

Tirmizî, hem üstün bir zekâya hem de kuvvetli bir hâfızaya sahipti. Şu husus onun güçlü hâfızası hakkında güzel bir örnektir:

Tirmizî, Mekke'ye gidiyordu; yolda daha önce rivâyetlerini iki cüze yazdığı bir muhaddisle karşılaştı. Cüz dediğimiz, içinde 100-200 hadis bulunan bir kitapçıktır.

Aslında o, muhaddisin yaşadığı yere gidecek, yazdığı hadisleri ona okuyacak, sonra da bu hadisleri başkalarına okutmak üzere kendisinden "rivâyet icâzeti" alacaktı. Bu zâtı karşısında görünce pek sevindi, heyecanlandı; onun rivâyetlerinin bulunduğunu sandığı o iki cüz yerine heybesinden, henüz üzerine bir şey yazılmamış kâğıtları alıp söz konusu muhaddisin huzûruna gitti ve rivâyet ettiği hadisleri kendisine de okumasını istedi.

O muhaddis de, Tirmizî'nin icâzetini almak istediği hadisleri ona okudu. Sonra da Tirmizî'ye:

"Sana okuduğum hadisleri yazdığını söylediğin o iki cüz'ü ver de kontrol edeyim." dedi. İmâm Tirmizî elindeki kâğıtları o zâta uzattı; fakat bu kâğıtlarda hiçbir hadis yoktu; bunu gören muhaddis, Tirmizî'nin kendisiyle alay ettiğini zannetti. İşte o zaman Tirmizî çok zor durumda kaldı. Yanlış anlamayı önlemek üzere bu muhaddise, kendisiyle kesinlikle alay

etmediğini, biraz önce okuduğu o hadisleri aslında ezbere bildiğini söyledi ve onların tamamını hatasız bir şekilde yeniden ezberinden ona okudu.

Ancak o muhaddis bir kere kendisinden şüphelenmişti. Tirmizî'ye:

"Sana rivâyet izni vereceğim hadisleri belki daha önce hiç yazmadın; belki de huzûruma gelmeden önce ezberledin." dedi. Tirmizî de ona:

"İsterseniz size, talebelerinize rivâyet ettiğiniz başka hadisleri de okuyabilirim; beni istediğiniz gibi imtihan edebilirsiniz." dedi.

Bu defa söz konusu muhaddis ona, kendi rivâyetlerinden oluşan kırk garîb hadis okudu; Tirmizî ona bu hadisleri de bildiğini söyleyerek onları ezberinden okudu. Bu duruma hayret eden o muhaddis: "Ben, şimdiye kadar senin kadar güçlü hâfızaya sahip birini görmedim." diyerek Tirmizî'yi takdir etti.[114]

Tirmizî'nin bir hocası diyor ki:

"Buhârî'nin vefâtından sonra Horasan bölgesinde Tirmizî gibi ilmiyle, güçlü hâfızasıyla tanınan biri kalmamıştır."

Tirmizî, zühd ve takvâ sahibi bir âlimdi. Dünya malına değer vermez, bütün gayretiyle âhiretini imâr etmeye çalışırdı.

Allah korkusuyla gözlerini kaybedinceye kadar ağladı ve yıllarca âmâ olarak yaşadı.

Tirmizî'nin en büyük eseri, altı ünlü hadis kitabından biri olan ve *Sünen-i Tirmizî* diye bilinen *el-Câmi'u's-sahîh*'tir.

Tirmizî, kendisinin *el-Câmi'u's-sahîh* adlı eseri hakkında şöyle demektedir: **"Kimin evinde bu kitap varsa, onun evinde konuşan Peygamber var demektir."** Tirmizî bu sözü övünmek için değil, eserine olan güvenini belirtmek için söylemiştir.

Tirmizî'nin *el-Câmi'u's-sahîh* dışında en tanınmış eseri *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*'dir. Onun ayrıca *el-İlelü'l-kebîr*, *el-İlelü's-sagìr*, *Tesmiyetü ashâbi'n-nebî*, *Kitâbü't-Târîh*, *Kitâbü'l-Esmâ ve'l-künâ* ve *ez-Zühd* gibi eserleri bulunmaktadır.

İmâm Tirmizî, 13 Receb 279 (9 Ekim 892) tarihinde Tirmiz'e bağlı Buğ köyünde vefat etti; onun Tirmiz şehrinde vefât ettiği de söylenmektedir.

Allah ona rahmet eylesin.[115]

Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 634.

Tirmizî'nin hayatı, hadis ilmindeki yeri ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. M. Yaşar Kandemir, "Tirmizî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XL, 202-204.

BİRİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
DIŞ GÖRÜNÜŞÜ

1. Hadis

أَخْبَرَنَا أَبُو رَجَاءٍ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ عِشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ.

İmâm Tirmizî şöyle dedi:

Bana hocam Ebû Recâ Kuteybe bin Saîd rivâyet etti,

bu hocam hocası Mâlik ibni Enes'ten rivâyet etti,

Mâlik ibni Enes hocası tâbiîn âlimlerinden Rebîa bin Ebî Abdirrahmân'dan rivâyet etti,

Rebîa da ashâb-ı kirâmdan **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anhdan rivâyet etti. Enes ibni Mâlik de şöyle dedi:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin boyu ne aşırı derecede uzun, ne de göze batacak kadar kısaydı, uzuna yakın orta boyluydu.

Teni ne süt beyaz, ne de tam esmerdi.

Saçı ise çok dalgalı ve kıvırcık olmadığı gibi tamamen düz de değildi.

Kırk yaşına girince Allah Teâlâ onu Peygamber olarak görevlendirdi.

On yıl Mekke'de, on yıl da Medine'de kaldı.

Altmış yaşına girince Cenâb-ı Hak onu ebediyet yurduna gönderdi.

Âhiret yurduna hicret ettiğinde saçında ve sakalında yirmi tane bile beyaz tel yoktu."[116]

Hadisin Açıklaması

Hz. Enes, Resûl-i Kibriyâ Efendimiz'in **"aşırı derecede uzun boylu olmadığını"** belirtmekte, böylece onun mübârek boyunun ortadan daha uzun olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Ebû Hüreyre radıyallahu anh da, Fahr-i Âlem Efendimiz'in **"uzuna yakın orta boylu"** olduğunu söylemektedir.[117]

Resûl-i Ekrem'in Boyu

Allah'ın Elçisi'nin hilyesini (fizikî özelliklerini) tasvir eden bazı sahâbîlerin belirttiklerine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz: "Orta boyluydu; boyu ne aşırı derecede uzun, ne de göze batacak kadar kısaydı. Ancak uzun boylu biriyle yürüyecek olsa, ondan daha uzun görünürdü."[118] Şüphesiz bu durum, Seyyid-i Kâinât Efendimiz'in bir mûcizesidir.

Teninin Rengi Nasıldı?

"Mübarek bedeni ne süt beyaz, ne de esmerdi." ifâdesine aşağıda nakledilecek olan ikinci hadîs-i şerîfteki: "Teni hafifçe pembeye çalan nûrânî beyazdı." cümlesi açıklık getirmektedir.

Kabilesinden bir heyetle hicretin 9. yılında Medine'ye gelen Dımâm ibni Sa'lebe, Resûl-i Ekrem Efendimiz ile görüşerek onun gerçekten peygamber olup olmadığını anlamak ve İslâm'ın esaslarını öğrenmek üzere Mescid-i Nebevî'ye girdiğinde: "Hanginiz Abdülmuttalib'in oğlu?" veya: "Hanginiz Muhammed?" diye sormuştu. Ashâb-ı kirâm ona Peygamber aleyhisselâmı göstererek: **"Rengi hafif pembeye çalan şu beyaz tenli zâttır."** demişlerdi.[119]

Yine aşağıda yedinci hadîs-i şerîfte göreceğimiz **"Teninin rengi nûrânî beyazdı** (ezherü'l-levn)" şeklindeki tavsif, Efendimiz aleyhisselâmın tenindeki beyazlığın, kireç gibi insanın içine ürperti veren bir beyazlık olmadığını göstermektedir.

Peygamberlik Süresi

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin peygamber olduktan sonra **Mekke'de on üç yıl, Medine'de ise on yıl** yaşadığı hususunda âlimlerin görüş birliği vardır. Öyleyse bu hadîs-i şerîfte neden "On yıl Mekke'de, on yıl da Medine'de kaldı?" denmiştir. Şu açıklama bu ifâdeyi anlamamıza yardım etmektedir:

Resûlullah Efendimiz'e kırk yaşında vahiy geldi ve "nebî" oldu. Ancak üç yıl vahiy almadı. Buna vahyin kesilmesi anlamında "fetret-i vahiy" denir. Üç yıl sonra, Peygamber aleyhisselâm hem nebî hem de "resûl" olarak görevlendirildi ve o tarihten sonra artık vahiy kesilmeden devam etti. Fetret-i vahiy süresini peygamberlikten saymayanlara göre Allah'ın Resûlü Mekke'de on yıl kalmış olmaktadır.[120]

Bu konudaki bir başka açıklama ise şöyledir: Peygamberler Sultanı Efendimiz İslâmiyet'i Mekke'de **üç yıl süreyle gizlice, on yıl süreyle de açıkça** yaydı. Resûl-i Ekrem'in "Mekke'de on yıl kaldığını" söyleyenler, onun İslâm'ı açıkça yaydığı yılları dikkate almışlardır.

Kaç Yaşında Vefât Etti?

Hadîs-i şerîfte, Fahr-i Cihân Efendimiz'in "**altmış yaşında vefât ettiği**" belirtilmektedir. Halbuki onun altmış üç yaşında vefât ettiğine dair Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan nakledilen aşağıdaki rivâyet âlimlerin tamamına yakını tarafından sahih kabul edilmiştir:

"Resûl-i Ekrem kırk yaşında peygamber oldu; bu tarihten sonra on üç yıl Mekke'de kendisine vahyedildi; sonra hicretle emrolundu ve hicret etti, on yıl da Medine'de yaşadı. **Altmış üç yaşında da vefât etti**."[121]

Buna bir de "**altmış beş yaşında vefât etti**" görüşünü eklersek, bu konuda üç farklı rivâyet ortaya çıkmaktadır. Bunların yorumu şöyle yapılmıştır:

Resûlullah'ın **altmış beş** yaşında vefât ettiğini söyleyenler, onun doğduğu ve vefât ettiği yılları da hesap etmişlerdir. **Altmış üç** yaşında vefât ettiğini söyleyenler, Resûl-i Ekrem'in doğduğu ve vefât ettiği yılları dikkate almamışlardır. Açıklamakta olduğumuz hadîs-i şerîfte geçtiği üzere **altmış yaşında** vefât ettiğini söyleyenler de üç yıllık küsûrâtı dikkate almamışlardır. Tıpkı "kırk, elli, altmış, yetmiş" der gibi küsûrâtsız rakamı vermekle yetinmişlerdir.

Burada şunu da unutmamalıdır. Asr-ı Saâdet'te bugün olduğu gibi milâdî ve hicrî takvîmler kullanılmazdı. Kâbe'nin yapılışından şu kadar önce veya Fil yılından şu kadar sonra gibi o günlerde yaşayanlar için önemli olayları dikkate alan değişik takvim başlangıçları kullanılırdı.

Peygamber Efendimiz'in yaşı konusu, 53. bölümde daha geniş bir şekilde ele alınacaktır.

Saçında Kaç Beyaz Tel Vardı?

Bu hadiste bir de, Seyyid-i kâinât Efendimiz “Âhiret yurduna hicret ettiğinde **saçında ve sakalında yirmi tane bile beyaz tel bulunmadığı**” belirtilmektedir.

Talebesi Sâbit el-Bünânî’nin ifâde ettiğine göre Enes ibni Mâlik hazretlerine: “Resûlullah Efendimiz’in saçı ağarmış mıydı?” diye sormuşlardı. O da: “Hayır, saçında ve sakalında sadece **on yedi** veya **on sekiz** tel ağarmıştı.” diye cevap vermişti.[122]

Hz. Enes, kimi zaman da Resûl-i Ekrem Efendimiz’in saçında ve sakalında sadece **on dört** beyaz tel saydığını söylemiştir. Hem Enes radıyallahu anhın hem de diğer sahâbîlerin bu konuda az farkla verdikleri rakamlar, onların değişik tarihlerde verdikleri bilgiler olması dolayısıyla farklılık arzetmektedir.

Bu konu, kitabımızın beşinci bölümü olan “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin saçlarının ağarması” bahsinde ayrıca ele alınacaktır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz uzuna yakın orta boyluydu. Ancak uzun boylu biriyle yürüyecek olsa, yanındakinden daha uzun görünürdü.

2. Teninin rengi, hafifçe pembeye çalan beyazdı.

3. Saçı ne çok dalgalı ne de tamamen düzdü.

4. Kırk yaşında peygamberlikle görevlendirildi; on üç yıl Mekke’de, on yıl da Medine’de yaşadı. İslâmiyet’i Mekke’de üç yıl süreyle gizlice, on yıl süreyle de açıkça yaydı.

5. Bu rivâyette Efendimiz’in altmış yaşında vefât ettiği belirtilmekte ise de, daha güvenilir rivâyetlere göre o altmış üç yaşında vefât etmiştir.

6. Vefât ettiği sırada saçında ve sakalında yirmi tane bile beyaz tel yoktu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvî vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası olan **Ebû Recâ Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*’de yer alan güvenilir bir hadis hâfızıdır. Bu zât, İmâm Mâlik gibi devrin ünlü muhaddislerinden hadis öğrenmiştir. *Kütüb-i Sitte*’nin ünlü altı muhaddisi de ondan hadis rivâyet etmiştir.

2. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), Mâlikî mezhebinin bu ünlü imâmı “Medine’nin imâmı” (İmâmü dâri’l-hicre) diye meşhurdur. İmâm Tirmizî

es-Sünen’inde İmâm Mâlik ile ilgili olduğu söylenen şöyle bir hadis rivâyet eder:

Resûlullah şöyle buyurmuştur:

“Yakında insanlar ilim öğrenmek için yollara düşecek, dünyada Medine’nin âliminden daha âlim birini bulamayacaklar.”[123] Tebe-i tâbiîn neslinin şöhretli hadis âlimi ve hadis hâfızı Süfyân ibni Uyeyne (v. 198/814) ve Yemenli muhaddis Abdürrezzak ibni Hemmâm es-San’ânî (v. 211/826) bu hadisi açıklarken, hadîs-i şerîfte sözü edilen âlimin İmâm Mâlik olduğunu söylemişlerdir.[124]

İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî’nin de hocasıdır.

3. râvi **Rebîa bin Ebî Abdirrahmân** (v. 136/753) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan tâbiîn neslinin ünlü fıkıh âlimlerinden ve Medine’nin önde gelen muhaddislerindendir. İmâm Mâlik’in de hocası olan Rebîa, hadis ilmi yanında re’ye de (âyet ve hadis bulunmayan bir konuda şahsî görüş ve kanaatiyle hüküm vermeye) taraftar olduğu için “Rebîatürre’y” diye anılırdı. Medineliler en zor meseleleri ona sorup öğrenirlerdi. İmâm Mâlik, Rebîa vefât edince, onun fıkıh ilmindeki üstün yerini göstermek üzere “artık fıkhın tadının kalmadığını” söylemiştir.

Çok ibâdet etmesiyle de tanınan Rebîa, her faziletin ilimle kazanılacağını söylerdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise Resûl-i Ekrem Medine’ye hicret ettiğinde henüz on yaşındaydı. Annesi onu Resûlullah Efendimiz’in hizmetine verdi. O da tam on yıl süreyle Allah’ın Elçisi’ne hizmet etti. Savaşlarda bile onun hizmetinde bulunmaya çalıştı. Fahr-i Âlem Efendimiz, Enes’i çok sever, ona “Oğulcuğum! Yavrucuğum!” diye hitap eder, zaman zaman da “İki kulaklı!” diye takılırdı. Enes, Allah’ın Resûlü’nden en çok hadis rivâyet eden yedi kişiden biridir. Efendimiz’den duyduğu hadisleri yazar, onları başkalarına aktarırdı. Güzel dinimizi tıpkı Peygamber Efendimiz gibi yaşamasıyla tanınmıştır.

Hz. Enes radıyallahu anh, İki Cihan Güneşi Efendimiz’e ait bir çubuğu ve onun bir saç telini yanından hiç ayırmazdı. Öldüğü zaman, vasiyeti üzerine bu çubuğu yanına, Fahr-i Cihân Efendimiz’in saç telini de onun dilinin altına koydular.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3547, 3548, Menâkıbü’l-Ensâr 28, 45, nr. 3851, 3902, 3903; Libâs 68, nr. 5900; Müslim, Fezâil 113, nr. 2347.

Buhârî, *el-Edebü’l-müfred* (Elbânî), s. 421, nr. 1555

İbni Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk* (Amrî), III, 260; Münâvî, *er-Ravzu'l-bâsim* (Keyyâlî), s. 43, nr. 24

Buhârî, İlim 6, nr. 63; Nesâî, Sıyâm 1, nr. 2092, 2093.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 13.

Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 28, 45, nr. 3851, 3902, 3903; Müslim, Fezâil 117-118, nr. 2351.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 254, nr. 13697; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 202, nr. 6292.

Tirmizî, İlim 18, nr. 2680; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 299, nr. 7967.

Tirmizî, İlim 18, nr. 2680.

2. Hadis

حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ حُمَيْدٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،

مَشَى يَتَكَفَّأُ.

Yine Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz orta boylu idi; boyu ne aşırı derecede uzun ne de kısaydı.

Mübarek vücudu her bakımdan güzeldi.

Saçları ne kıvırcık ne de düzdü.

Teninin rengi ise hafifçe pembeye çalan nûrânî beyazdı.

Yürürken öne doğru meyilli bir şekilde yürürdü.”[125]

Hadisin Açıklaması

Enes ibni Mâlik Resûlullah Efendimiz’in orta boylu olduğunu söylemektedir.

Orta Boylu Olmanın Ölçüsü

Boy uzunluğu ve kısalığıyla ilgili şöyle bir ölçüden söz edilmektedir. Boyu, kendi karışıyla yedi karış olan kimseye **orta boylu;** boyu, yedi karıştan fazla olana uzun boylu; boyu, bundan daha az olana da kısa boylu denir.

Güzel mütenâsib bir vücuda sahip olmak için orta boylu olmak yetmez; vücudun bütün organlarının birbiriyle uyumlu olması da gerekir. Fahr-i Âlem Efendimiz’in, görenleri hayran bırakan o gönül okşayan bedenindeki bütün organlar birbiriyle tam bir uyum içindeydi.

“Mübarek vücudu her bakımdan güzeldi” ifâdesi, onun dış görünüşünün, boyunun mûtedil, organlarının da birbiriyle âhenkli olduğunu

göstermektedir.

Nûrânî Beyaz

“Ten rengi hafifçe pembeye çalan nûrânî beyazdı” ifâdesi bize, onun mübârek yüzünün kireç gibi soğuk beyaz olmadığı gibi, aşırı derecede esmer olmadığını da anlatmaktadır. Yukarıdaki rivâyette yer alan “esmer” kelimesiyle, güneşin etkisinde kalan derinin beyazımsı rengi; “beyaz” kelimesiyle de elbisenin altında kalan derinin rengi kastedilmektedir.

On yıl boyunca Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in eşsiz güzelliğini doya doya seyretmiş olan Enes ibni Mâlik hazretleri, Resûlullah’ın ten **renginin hafifçe pembeye çalan nûrânî beyaz** olduğunu söylerken, ten renginin kireç gibi tatsız bir beyaz renkte olmadığına dikkat çekmek istemiştir.

Aşağıda incelenecek olan 8. hadiste Hind ibni Ebî Hâle’nin, Resûlullah Efendimiz’in boynunu tasvir ederken: “Boynu, pek latîf, gümüş gibi saf ve berraktı.” dediğini göreceğiz.

“أَسْمَرَ اللَّوْنِ” ifâdesini sadece Hz. Enes’in kullandığı, Efendimiz’in ten renginden söz eden diğer on beş sahâbînin ise “esmer” yerine “beyaz” kelimesini kullandıkları görülmektedir.[126]

Hind ibni Ebî Hâle’nin rivâyet ettiği 8. hadisimizde “أَسْمَرَ اللَّوْنِ” ifâdesi yerine “أَزْهَرَ اللَّوْنِ” ifâdesinin geçtiğini göreceğiz. Bu ifâdenin tam Türkçe karşılığı “esmer” kelimesinin Türkçe’de çağrıştırdığı buğday tenli, karayağız anlamının aksine “nûrânî beyaz” şeklindedir.

Beyhakì’nin *Delâilü’n-nübüvve*’sinde yer alan[127] ve yine Enes ibni Mâlik tarafından rivâyet edilen bir hadiste bu ifâdenin: «وَكَانَ أَبْيَضَ، بَيَاضُهُ إِلَى السُّمْرَةِ» yani “Ten rengi esmere çalan beyazdı.” şeklinde olması da yukarıda verdiğimiz anlamı teyid etmektedir.

Öne Doğru Meyilli

“Yürürken öne doğru biraz eğilerek yürürdü” ifâdesiyle onun yürüyüşünün tıpkı bir geminin sular üzerinde ön tarafa doğru meylederek kayıp gidişi gibi olduğu anlatılmaktadır. Bu ifâde, azimli ve kararlı insanların gittiği yöne doğru geniş ve emin adımlarla süratli bir şekilde yürüyüşünü tasvir etmektedir. Bu sözle, Fahr-i Cihân Efendimiz’in bazılarının yaptığı gibi sağa sola yalpalamadığı veya mağrur bir kişi gibi yürümediği belirtilmektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ne aşırı derecede uzun ne de kısaydı, orta boylu idi.

2. Mübarek vücudu çok güzeldi; organları birbiriyle tam bir uyum içindeydi

3. Saçları ne kıvırcık ne de dümdüzdü.

4. Ten rengi nûrânî beyazdı.

5. Yürürken öne doğru hafif meyilli, gittiği yöne doğru uzun ve emin adımlarla süratli bir şekilde yürürdü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Humeyd ibni Mes'ade el-Basrî** (v. 244/858), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* bulunan güvenilir bir râvidir.

Tirmizî, Libâs 21, nr. 1754; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 127, nr. 1053. Ayrıca bk. Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3547; Müslim, Fezâil 94, nr. 2338.

Aliyyü'l-Kârî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 15.

Beyhakì, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), I, 204.

3. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ:

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ.

Tâbiîn muhaddislerinden Ebû İshak es-Sebî'î, ashâb-ı kirâmdan Berâ bin Âzib radıyallahu anhı şöyle derken dinlediğini söylemiştir:

"Fahr-i Cihân Efendimiz'in mübarek saçı ne çok dalgalı ne de tamamen düzdü.

Orta boyluydu.

Göğsü ile iki omzunun arası genişçeydi.

Gür saçları başından kulak memesine kadar inerdi.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi kırmızı renkli bir elbise içinde görmüştüm; ben hayatımda ondan daha güzel bir varlık görmedim." [128]

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvîleri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi ashâb-ı kirâmdan Berâ bin Âzib radıyallahu anhdan ünlü 4 hadis hâfızı vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), devrinin en meşhur muhaddislerinden biridir. Basralı olan bu hadis hâfızı çok hadis ezberleyen anlamında "Bündâr" lakabıyla meşhurdu. O sadece Tirmizî'nin değil, *Kütüb-i Sitte* imâmlarının hepsinin hocasıydı. Muhaddisler, hocaları hayatta ise, onların bulunduğu yerde hadis rivâyet etmezler. Bu hadis âlimi, kendisinden hadis rivâyet etmesini isteyenleri alıp şehir dışındaki hurma bahçesine götürür, onlara hem hurma ikrâm eder, hem de hadis rivâyet ederdi.

2. râvi Bündâr'ın hocası olan güvenilir muhaddis Ebû Bekir **Muhammed ibni Ca'fer**'dir (v. 193/809). Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Bu Basralı hadis hâfızı hadis öğrenmek için çok soru sorarmış, bu sebeple ona hocası ünlü muhaddis İbni Cüreyc gürültücü anlamında "Gunder" lakabını takmış. Muhammed ibni Ca'fer elli yıl boyunca gün aşırı oruç tutmuştur. O, zenginleri zekât vermeye teşvik etmek için çok ilginç bir usûl uygulamış, fakirleri etrafına toplayarak mahalle mescidinin minaresine çıkmış ve zekâtını oradan dağıtmıştır.

3. râvi Gunder'in hocası Ebû Bistâm **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776) *Kütüb-i Sitte*'de en çok rivâyeti bulunan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan bir hadis hâfızıdır. Şu'be küçük yaştan itibaren Basra'ya yerleşmiş ve orada Hasan-ı Basrî hazretlerinden fıkıh öğrenmiştir. 400'den fazla tâbiînden de hadis rivâyet etmiştir. Devrinin en büyük hadis üstâdı olan Şu'be, "emirülmü'minîn fi'l-hadis" (hadiste mü'minlerin emîri) diye şöhret bulmuştur. Pek çok hadis hâfızı onun talebesidir.

Bu ünlü âlim, hocalarına çok saygı gösterir ve: "Ben kendisinden hadis öğrendiğim her hocamın kölesiyim." derdi.

Şu'be çok namaz kılar, fakirleri çok sever, bol bol sadaka verir ve zâhidâne yaşardı. Bir talebesinin üzerinde dikkatini çeken bir gömlek gördü ve ona gömleği kaça aldığını sordu; sekiz dirheme aldığını söyleyince Şu'be onu şöyle uyardı:

"Yazık sana! Sen Allah'tan korkmaz mısın? Dört dirheme bir gömlek alsaydın, kalan dört dirhemi de bir fakire sadaka verseydin senin için daha hayırlı olmaz mıydı?"

4. râvi Şu'be'nin hocası **Ebû İshak** Amr ibni Abdillâh **es-Sebî'î** (v. 127/745), rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer alan ve tâbiîn neslinin ünlülerinden olan Kûfeli bir hadis ve kırâat âlimidir. Otuz sekiz sahâbîden hadis rivâyet etmiş, Muâviye bin Ebî Süfyân zamanında yapılan Bizans seferine de katılmıştır. Bu müttakī ve güvenilir muhaddis Kur'ân-ı Kerîm'i üç günde bir hatmederdi. Haram aylarında (zilkāde, zilhicce, muharrem ve receb aylarında), her ayın üç gününde, ayrıca pazartesi ve perşembe günlerinde oruç tutardı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Berâ bin Âzib** (v. 71/690) ise Medineli olup babası da kendisi gibi sahâbîdir. Bedir Gazvesi'ne katılmak istemiş; ancak Peygamber aleyhisselâm yaşını küçük bulduğu için onun bu isteğini kabul etmemişti. O da on beş yaşlarında iken Uhud Gazvesi'ne katıldı; sonra da bütün savaşlarda Resûl-i Kibriyâ Efendimiz'den ayrılmadı. Hulefâi Râşidîn

devrindeki fetih hareketlerine iştirâk etti. Kûfe'de hadis ve fıkıh dersleri verdi.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3551, Libâs 35, nr. 5848; Müslim, Fezâil 91, nr. 2337.

4. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،
لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَمْ يَكُنْ بِالْقَصِيرِ

وَلَا بِالطَّوِيلِ.

Yine Berâ bin Âzib radıyallahu anh şöyle dedi:

“Kırmızı renkli bir elbise içinde, kulak memelerini geçen saçlarıyla Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha güzel birini görmedim. Mübarek saçları omuzlarını döverdi. Göğsü ile iki omzunun arası genişçeydi. Boyu ne uzun ne de kısaydı, orta boyluydu.”[129]

3. ve 4. Hadislerin Açıklaması

Hadisimizde Server-i Enbiyâ Efendimiz’in saçları ile kırmızı elbise giymesi meselesini ele alacağız.

Saçları

Resûl-i Ekrem’in başından omuzlarına doğru uzanan gür saçları kulak memelerine kadar inerdi.

Fahr-i Cihân Efendimiz tıraş olduğu zaman saçlarını kulak hizâsından kestirirdi. Uzayan saçları zamanla kulaklarının yarısına, daha sonra kulak memelerine kadar uzanırdı. Uzun süre tıraş olmadığı zaman mübarek saçları omuzları hizâsına gelirdi.

Fahr-i Âlem Efendimiz’in saçlarının uzunluğu konusundaki farklı rivâyetler, onu farklı zamanlarda görenlerin gördüklerini anlatmalarından kaynaklanmaktadır.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin mübarek “saçı” ile ilgili hususlar 3. bölümde 24-31. hadislerde ele alınacaktır.

Kırmızı Elbise Giyilir mi?

Berâ bin Âzib radıyallahu anh bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi kırmızı renkli bir elbise içinde görmüştü. Gördüğü bu manzara onu hayran bıraktı. Kırmızı elbisenin sevgili Efendimiz'e çok yakıştığını, bu sebeple hayatında ondan daha güzel bir varlık görmediğini belirtti.

Kırmızı renkli elbise giyimi konusunda âlimler arasında farklı görüşler vardır. Bu görüşleri üç noktada toplayabiliriz:

Birinci Görüş

Bazı âlimler, açıklamakta olduğumuz hadise ve benzeri hadîs-i şerîflere bakarak kırmızı renkli elbise giymenin câiz olduğunu, ancak Fahr-i Âlem Efendimiz'in "kırmızı elbise" giydiğini dile getiren bu hadislerin, onun tamamen kırmızı renkli elbise giydiği anlamına gelmediğini, zira Arapların üzerinde **kırmızı çizgiler** bulunan siyah elbiseye de "kırmızı elbise" dediklerini belirtmişlerdir. 63 numara ile okuyacağımız hadiste ashâb-ı kirâmdan Ebû Cühayfe (v. 74/693) radıyallahu anh da, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi **'kırmızı bir elbise** içinde' gördüğünü söylemiştir.

62 nolu hadiste görüleceği üzere Enes ibni Mâlik radıyallahu anh da, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yeşil renkli, **kırmızı çubuklu** Yemen kumaşından yapılmış olan bir elbiseyi pek sevdiğini söylemiştir.

İkinci Görüş

Bazı âlimler ise kırmızı renkli elbise giymenin kesinlikle câiz olmadığını söylemişlerdir. Onlar bu görüşlerini *Sahîh-i Müslim*'deki şu hadise dayandırmışlardır:

Peygamber Efendimiz'in genç sahâbîsi Abdullah ibni Amr ibni Âs radıyallahu anhümânın anlattığına göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Abdullah ibni Amr ibni Âs'ın üzerinde aspir (aspur) ile boyanmış bir ridâ ile bir izâr gördü ve ona şöyle buyurdu:

إِنَّ هٰذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسْهَا

'Bunlar kâfirlerin giysilerindendir; sakın sen onları giyme!'[130]

Bu hadisin diğer bir rivâyetine göre, Resûlullah Efendimiz Abdullah ibni Amr'ın üzerinde aspirle boyanmış kırmızı renkli elbiseyi görünce ona:

“Bu elbise de ne böyle?” diye sordu.

Abdullah ibni Amr radıyallahu anhümâ Efendimiz aleyhisselâmın bu elbiseden hoşlanmadığını anladı. Eve döndüğü zaman, hanımların tandır yakmakta olduklarını görünce, üzerindeki elbiseyi çıkarıp tandıra attı ve yaktı.

Ertesi gün Peygamber Efendimiz ile karşılaştıklarında Allah’ın Elçisi ona elbisesini ne yaptığını sordu, o da yaktığını söyledi. Bunun üzerine Fahr-i Cihân Efendimiz şöyle buyurdu:

“Onu âile fertlerinden birine verseydin daha iyi olurdu; çünkü kadınların kırmızı renkli elbise giymesinde bir sakınca yoktur.”[131]

Yine Abdullah ibni Amr ibni Âs’ın bir başka rivâyetine göre Resûlullah Efendimiz onun üzerinde aspir ile kırmızıya boyanmış elbiseyi görünce:

“Bunu giymeni annen mi istedi?” diye sordu. Abdullah:

“Ben onları yıkarım.” deyince Resûlullah Efendimiz:

“**Hayır yıkama, sen onları yak”** buyurdu.[132]

Aspir veya aspur denen yalancı safran; daha çok boyacılıkta kullanılan beyaz, turuncu, krem, sarı ve kırmızı renkli çiçekleri olan bir bitki olup onunla boyanan kumaş kırmızı renk alır. Nebiyy-i Ekrem Efendimiz elbiselik kumaşların aspurla boyanmasını uygun görmemiştir.

Üçüncü Görüş

Koyu kırmızı elbise giymek mekrûh sayılmıştır. Ancak açık kırmızı veya içinde siyahlı, beyazlı renkler de bulunan kırmızı elbise giymekte ise sakınca görülmemiştir.

Hanefî âlimler, Resûlullah Efendimiz’in kırmızı renkli elbise giymeyi tasvip etmediğini gösteren bazı rivâyetlere bakarak kırmızı renkli giymenin mekrûh olduğunu kabul etmişlerdir.

Fahr-i Âlem’in kırmızı renkli elbise giymeyi hoşgörmediğine dair hadislerden biri şöyledir:

Yine ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Amr ibni Âs radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre, bir gün Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in yanından bir adam geçti; üzerinde kırmızı renkli bir elbise vardı. Bu sahâbî Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme selâm verdi, fakat Allah’ın Elçisi onun selâmını almadı.[133]

Berâ bin Âzib radıyallahu anhın rivâyetine göre Resûl-i Ekrem kırmızı elbise giymişti; buna rağmen o, kırmızı elbise giyen bu sahâbînin selâmını niçin almadı?

Hadis âlimleri, Berâ bin Âzib'in rivâyet ettiği hadisi iki türlü izah etmişlerdir. Birinci izah tarzına göre bu elbise kırmızı bir elbise değil, kırmızı çizgileri olan bir elbiseydi.

İkinci izah tarzına göre, şâyet Efendimiz'in giydiği şey tamamen kırmızı bir elbise idiyse, bu onun tamamen kırmızı elbise giymeyi yasaklamasından önce olmalıdır.

Bu Konuyla İlgili Diğer Görüşler

Kırmızı elbise giyme konusundaki diğer görüşleri şöyle özetleyebiliriz:

1. Süslü, zînetli görünmek maksadıyla kırmızı elbise giymek mekrûhtur; ancak kırmızı renkli elbiseyi evde giymekte bir sakınca yoktur.

Şâyet bir kimsenin kırmızı renkli elbisesinden başka bir giysisi yoksa, onu dışarıda da giyebilir.

2. Bir elbisenin ipliği, dokunmadan önce kırmızıya boyanmışsa, onu giymekte sakınca yoktur. Kumaş dokunduktan sonra onu kırmızıya boyatmak ise mekrûhtur.

3. Aspir (aspur) ile boyanmış kırmızı renkli elbise giymek mekrûhtur.

4. Tamamı kırmızı renge boyanmış elbiseleri giymek mekrûhtur. İçinde kırmızıdan başka beyaz, siyah gibi renkler bulunan elbiseyi giymekte sakınca yoktur.

Kırmızı Elbise Giymek Neden Uygun Görülmedi?

Kırmızı renkli elbisenin uygun görülmemesinin asıl hikmeti, onu daha çok diğer din mensuplarının giymesidir. Başka din mensuplarına benzememek için kırmızı elbise giymeye karşı çıkılmıştır.

Kırmızı renkli elbiseyi kadınların giymesinde ise bir sakınca yoktur.

Kırmızı renkli elbisenin erkeklere uygun görülmemesinin bir hikmeti de, giyim kuşam konusunda kadınlara benzememektir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz erkeklerin erkeğe yakışır şekilde, kadınların da kadına yakışır şekilde giyinmeleri üzerinde ısrarla durmuştur. Erkeklerin kadına benzemesini, kadınların da erkeklere benzemesini şiddetle yasaklamış, bu yasağa uymayanlara "Allah'ın rahmetinden uzak kalsınlar" diye bedduâ etmiştir.

Peygamber Efendimiz'in "giyim kuşamı" konusu 8. bölümde 54-70. hadislerde ele alınacaktır.

Dördüncü hadiste geçen bazı ifâdeler, ikinci ve üçüncü hadislerde de geçtiği için orada açıklanmıştır.

3. ve 4. Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Allah'ın Elçisi orta boyluydu. Göğsü ile omuzlarının arası genişti.

2. Peygamber Efendimiz'in saçı çok dalgalı olmadığı gibi, tamamen düz de değildi.

3. Tıraş olduğu zaman saçlarını kulak hizâsından kestirirdi. Uzayan saçları zamanla kulaklarının yarısına, daha sonra kulak memelerine, uzun süre tıraş olmadığı zaman da omuzlarının hizâsına kadar uzanırdı.

4. Resûl-i Ekrem bazen kırmızı çubuklu siyah elbise giyerdi. Ashâbı böyle elbisenin ona çok yakıştığını söyler ve onun güzelliğine hayran kalırdı.

5. Peygamber Efendimiz kırmızı elbiseyi daha çok diğer din mensupları ve kadınların giymesi sebebiyle; ayrıca erkeklerin kadınlara benzememeleri için kırmızı elbise giyilmemesini tavsiye etmiştir.

6. Resûl-i Ekrem Efendimiz erkeklerin erkeğe yakışır şekilde, kadınların da kadına uygun şekilde giymesini ısrarla belirtmiştir.

Hadisin Râvîleri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Berâ bin Âzib radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Ahmed **Mahmûd ibni Gaylân** el-Mervezî'dir (v. 239/853). Mervli olduğu için Mervezî nisbesiyle anılan bu güvenilir muhaddisin rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* dışında *Kütüb-i Sitte*'nin tamamında yer almıştır.

2. râvi **Vekî'** bin Cerrâh er-Ruâsî'dir (v. 197/813). Çok meşhur bir muhaddis olduğu için hadisimizin senedinde sadece adıyla anılmıştır. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Vekî' bin Cerrâh, 3. râvi olarak tanıtacağımız hocası Süfyân es-Sevrî vefât edince, hadis otoritesi olarak onun yerini aldı. Ahmed ibni Hanbel bu ünlü hadis hâfızına hayranlık duyar ve şöyle derdi:

"Ben hadisleri Vekî'den daha iyi koruyan ve hıfzeden birini görmedim."

Vekî ' şöyle derdi:

"Hadîs-i şerîfe Resûlullah'ın sözü olduğu için değer veren kimse sünnete bağlı biridir. Hadîs-i şerîfi kendi görüşlerini güçlendirmek için öğrenen kimse ise bid'atçıdır."

Vekî'in hâfızasının son derece güçlü olduğunu gören bir muhaddis ondan hâfızayı güçlendirecek ilaçları sordu. O da ona: "Söylersem uygulayacak

mısın?” diye sordu. O muhaddis uygulayacağına dair yemin edince şunu söyledi:

“Hâfızayı güçlendirmenin ilacı günahları terketmektir. Hâfızayı günahları terketmekten daha iyi güçlendiren başka bir şey bilmiyorum.”

Vekî‘ bin Cerrâh, hocası İmâm Ebû Hanîfe’nin mezhebine göre fetvâ verirdi.

3. râvi **Süfyân** ibni Saîd es-Sevrî’dir (v. 161/778). Esasen Süfyân denince her ikisi de hicretin ikinci yüzyılında yaşayan iki ünlü Süfyân hatıra gelir. Biri Süfyân es-Sevrî, diğeri de Süfyân ibni Uyeyne’dir (v. 198/). Süfyân ibni Uyeyne’yi 28. hadisimizi incelerken tanıyacağız. Süfyân es-Sevrî de çok ünlü bir muhaddis olduğu için hadisimizin senedinde sadece adıyla anılmıştır. Tirmizî, hadisimizin senedindeki Süfyân’ın, Süfyân ibni Saîd es-Sevrî olduğunu *es-Sünen*’inde açıklıyor.

Süfyân-ı Sevrî, hem fakih hem muhaddis hem de müfessirdir. O, **Sevrî mezhebi** diye kendi adıyla anılan fıkıh mezhebinin de imâmıdır. Süfyân’ın babası Saîd, tâbiîn nesline mensup bir âlimdir. Her ikisinin de rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır.

Akrânı olan ünlü muhaddis Şu‘be bin Haccâc (v. 160/776), Süfyân’ın ilmi ve takvâsıyla o devrin en üstün âlimi olduğunu söylemiş; şöhretli muhaddis Abdullah ibni’l-Mübârek (v. 181/797) ise kendisinin 1100 hocadan hadis yazdığını, ancak onların içinde Süfyân’dan daha faziletli birini tanımadığını ifâde etmiştir.

Devrin Abbâsî halifesi Mansûr, Süfyân-ı Sevrî’ye kadılık teklif etti, fakat o kabul etmedi. Bu yüzden de kendisine kötülük yapabilecekleri korkusuyla Mekke’yi terkedip Yemen’e kaçtı; sonra da yıllarca devlet güçlerinden kaçmaya devam etti. Aynı tarihte (148/765) İmâm Ebû Hanîfe’ye Bağdat kadılığı teklif edilmişti. O da bu vazifeyi kabul etmediği için Bağdat’ta hapsedilmiş, işkence görmüştü.

4. râvi **Ebû İshak** es-Sebî’î ile hadisimizin sahâbî râvisi **Berâ bin Âzib** (v. 71/690) bir önceki hadiste tanıtılmıştır.

Müslim, Fezâil 92-93, nr. 2337; Ebû Dâvûd, Teraccül 9, nr. 4183; Tirmizî, Libâs 4, nr. 1724, Menâkıb 8, nr. 3635.

Müslim, Libâs 27, nr. 2077; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 162, 164, 193, nr. 6513, 6536, 6821.

Ebû Dâvûd, Libâs 17, nr. 4066; İbni Mâce, Libâs 21, nr. 3603; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 196, nr. 6852.

Müslim, Libâs 28, nr. 2077; Nesâî, Zînet 95, nr. 5317.

Ebû Dâvûd, Libâs 17, nr. 4069; Tirmizî, Edeb 45, nr. 2807; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 211, nr. 7399.

5. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ،
إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا

بَعْدَهُ مِثْلَهُ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin boyu ne uzun ne de kısaydı, orta boyluydu.

El ayaları ile ayak tabanları genişti.

Başı büyükçe, kemikleri iriceydi.

Vücudunun göğsünden göbeğine kadar olan kısmındaki tüyler düz bir şerit gibiydi.

Sanki meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürürdü.

Ben, kendisi hayatta iken de, vefât ettikten sonra da onun kadar güzel birini görmedim.

Allah’ın salâtü selâmı ona olsun.[134]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisimizde Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin **el ayaları ile ayak tabanının geniş olduğu** belirtilmektedir.

Enes ibni Mâlik de Efendimiz aleyhisselâmın el ve ayaklarını anlatırken şöyle derdi:

ضَخْمَ اليَدَيْنِ وَالقَدَمَيْنِ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin elleri ve ayakları etliceydi.”[135]

Elleri İpek Gibi Yumuşaktı

Yine Hz. Enes, Resûl-i Ekrem’in ellerinden söz ederken onun ellerinin ne kadar yumuşak olduğunu şöyle ifâde etmişti:

وَلاَ مَسِسْتُ خَزَّةً وَلاَ حَرِيرَةً،

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللهِ صَلَّى

“Ben, atlas ve ipek dahil, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin elinden daha yumuşak bir şeye dokunmadım.”[136]

Muâz ibni Cebel radıyallahu anh da böyle bir bahtiyârlığı yaşadığını anlatmakta ve Allah’ın Elçisi’nin bir sefer esnâsında kendisini binitinin terkisine bindirdiğini ve hayatında onun teninden daha yumuşak bir şeye dokunmadığını söylemiştir.[137]

Başı Büyükçe, Kemikleri İrice

Başının büyükçe olması, onun beyin gücünün ve aklî melekelerinin mükemmelliğini gösterir.

“Kemikleri iriceydi” ifâdesiyle omuzları, dizleri ve bileklerinin iri kemikli olduğuna işaret edilmektedir.

Hz. Ali “Ben ondan önce de, ondan sonra da kendisinin bir benzerini görmedim” derken, gerek sağlığında, gerekse vefâtından sonra güzellikte ve mükemmellikte Resûl-i Ekrem’e benzeyen birini görmediğini ifâde etmektedir.

Bir önceki hadiste Berâ bin Âzib radıyallahu anhın Peygamber Efendimiz’in güzelliğinden söz ederek şöyle dediğini okumuştuk:

“Kırmızı renkli bir elbise içinde, kulak memelerini aşan saçlarıyla Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha güzel birini görmedim.”

Bu hadîs-i şerîfte de Hz. Ali’nin yine aynı konuda şöyle dediğini okuyoruz:

“Ben kendisi hayatta iken de, vefât ettikten sonra da onun güzelliğine sahip başka bir kimseyi görmedim.”

Eşsiz ve Benzersiz Özellikler

Burada Resûl-i Ekrem Efendimiz'in vefâtından sonra onun hasretiyle yanıp tutuşan kayınbirâderi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın sözlerini de hatırlayalım. İbni Ömer hazretleri şöyle diyor:

مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَنْجَدَ وَلاَ أَجْوَدَ وَلاَ أَشْجَعَ وَلاَ أَضْوَأَ وَأَوْضَأَ

مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

"Ben, hayatımda Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kadar cesur, onun kadar cömert, onun kadar yiğit, onun kadar aydınlık yüzlü ve güzel birini görmedim."[138]

Asırlardan beridir şâirlerimiz, şiirlerinde Server-i Enbiyâ Efendimiz'in güzelliğini terennüm etmeye çalışmışlardır.

Onun üstün vasıflarını ve güzelliğini dile getirmek üzere kaleme alınan kasîdelerin en ünlülerinden biri Muhammed Bûsîrî'nin (v. 696/1296) *Kasîde-i Bürde* diye anılan *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî medhi hayri'l-beriyye*'sidir. Bu Peygamber sevdâlısı kasîdesinin bir beytinde şöyle diyor:

مُنَزَّهٌ عَنْ شَرِيكٍ فِي مَحَاسِنِهِ ...
فَجَوْهَرُ الحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمِ

"O, güzelliklerinde ortağı olmayandır. Ondaki güzellik cevheri de bölünmüş değildir."

Kıymetli şâir kardeşim Prof. Dr. Mahmut Kaya *Kasîde-i Bürdeyi Türkçe Söyleyiş* adlı nefîs kitabında bu beyti şöyle dillendirmiştir:

Âlemde hüsnüne yoktur bir bedel,
Böyle hükmeylemiş takdîr-i ezel;
Son Resûl olmalı güzelden güzel!
Feyzini güzeller hep senden alır,
Yanında güzellik pek sönük kalır!

Resûlullah Efendimiz'in şâiri Hassân ibni Sâbit'e (v. 60/680) nisbet edilen şu kıt'a Peygamber muhabbetini pek güzel dile getiriyor:

وَأَحْسَنُ مِنْكَ لَمْ تَرَ قَطُّ عَيْنِي

وَأَجْمَلُ مِنْكَ لَمْ تَلِدِ النِّسَاءُ

خُلِقْتَ مُبَرَّأً مِنْ كُلِّ عَيْبٍ

كَأَنَّكَ قَدْ خُلِقْتَ كَمَا تَشَاء

Merhûm şâirimiz Mehmed Âkif Ersoy bu kıt'ayı şöyle tercüme etmiş:

Görmedi senden güzel bir cism-i âlî gözlerim
Etmedi senden güzel tevlîd-i evlâd bir ana
Ayb ü noksandan müberrâsın Resûlullâh sen
Sanki arzû ettiğin hilkatte halketmiş Hüdâ

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in elleri ve ayakları etli ve iriceydi. Bununla beraber elleri oldukça yumuşaktı.

2. İri kemikli, başı da büyükçeydi. Başının büyük olması onun beyin gücünün ve aklî melekelerin mükemmelliğini göstermektedir.

3. Göğsünden göbeğine kadar ince bir tüy şeridi uzanırdı.

4. Meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürürdü.

5. Allah'ın Resûlü çok cesur, çok cömert, çok yiğit, aydınlık yüzlü ve görenleri hayran bırakacak kadar da güzeldi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni İsmâîl el-Buhârî**'dir. Buhârî 194'te (810) Buhârâ'da doğdu. On yaşına doğru hadis ezberlemeye başladı. Âilesiyle birlikte hacca gitti, âilesi memleketlerine döndüğü halde o Mekke'de kaldı ve tanınmış âlimlerden hadis okumaya devam etti.

İmâm Müslim onun talebesiydi ve kendisine şöyle demişti:

"Ey üstâdların üstâdı, ey muhaddislerin efendisi, hadislerdeki gizli kusurların tabîbi, bırak da ayaklarını öpeyim."[139]

Buhârî'den 90.000 kişinin hadis dinlediği belirtilmektedir.

Ünlü hadis âlimleri gökkubbenin altında hadisi ondan daha iyi bilen biri olmadığını söylerdi.

Babasından kalan mîrasın tamamını hadis tahsili için harcadı. Üç günde bir Kur'ân-ı Kerîm'i hatmederdi.

Onun *Sahîh-i Buhârî*'si Kur'ân-ı Kerîm'den sonra en güvenilir kitap olarak kabul edilmiştir. Buhârî 256'da (870) 62 yaşında, Semerkant'a 3 mil mesafede bulunan Hartenk kasabasında vefât etti.

2. râvi **Ebû Nuaym Fazl ibni Dükeyn** (v. 219/834) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ünlü bir hadis hâfızıdır. "Emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadîs" unvanıyla anılan nâdir şahsiyetlerden biridir. (لاَ يَدْخُلُ الجَنَّةَ قَتَّاتٌ) "İnsanları çekiştiren kimse (koğucu) Cennet'e giremez" hadisini İmâm Buhârî ondan duyup rivâyet etmiş,[140] ayrıca onun 175 rivâyetini *es-Sahîh*'ine almıştır.

3. râvi Abdurrahmân ibni Utbe bin Mes'ûd **el-Mes'ûdî** (v. 160/777), rivâyetleri dört *Sünen*'de bulunan güvenilir bir râvi olup ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mes'ûd'un torunlarındandır. Hayatının son döneminde hâfıza bozukluğu yaşamıştır.

4. râvi **Osmân ibni Müslim ibni Hürmüz** tebe-i tâbiîn nesline mensup Mekkeli bir râvidir. Rivâyetlerinde zayıflık bulunduğu söylenir. Tirmizî *es-Sünen*'ine onun rivâyetlerini almıştır.

5. râvi Ebû Abdillah **Nâfi' bin Cübeyr ibni Mut'ım** el-Kureşî (v. 99/717) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli bir fakih ve güvenilir hadis âlimi tâbiîdir. Hacca giderken yanındaki devesine binmediği, yaya yürümeyi tercih ettiği belirtilmektedir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ali bin Ebî Tâlib**'e (v. 40/661) gelince, Peygamber Efendimiz'in amcasının oğlu, dâmâdı, Fâtımatü'z-Zehrâ'nın eşi, Hz. Hasan ve Hüseyin'in babası ve Resûl-i Ekrem'e çocuklardan ilk îman edendir. Hulefâi Râşidîn'in dördüncüsü, Aşere-i Mübeşşere'den biridir. Fahr-i Âlem Efendimiz Hz. Ali'ye (أَنْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ) "Sen bana bağlısın ben de sana"[141] diye iltifat buyurmuştur. Hz. Ali'nin faziletine dair daha başka hadisler de vardır.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Menâkıb 8, nr. 3637; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 96, 134, nr. 744, 746, 1122; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 216-217, nr. 6311.

Buhârî, Libâs 68, nr. 5906-5912.

Buhârî, Savm 53, nr. 1973; Müslim, Fezâil 81, 82, nr. 2330.

İbni Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî* (Hatîb), VI, 576.

Dârimî, Mukaddime 10, nr. 60.
Zehebî, *Siyeru a‘lâmi’n-nübelâ* (Arnaût), XII, 432.
Buhârî, Edeb 50, nr. 6056; Müslim, Îmân 169, nr. 105.
Buhârî, Sulh 6, nr. 2699, Megàzî 43, nr. 4251.

6. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ بِمَعْنَاهُ.

İmam Tirmizî şöyle demiştir:

Süfyân ibni Vekî‘ bize dedi ki, “Babam Vekî‘ bin Cerrâh, mânası 5. hadise benzeyen bu hadisi, 5. hadisin senedi ile bize **Mes‘ûdî**’den rivâyet etti.”

İmâm Tirmizî, 5. hadisin güvenilir bir hadis olduğunu göstermek istemiş, onun böyle bir senedle de rivâyet edildiğini belirtmiştir.

Muhaddisler, bir hadisi önce bir sened ile rivâyet ederler; ardından aynı hadisi ikinci bir sened ile rivâyet ettiklerinde hadisin metnini yazmazlar, onun birinci hadis gibi olduğunu anlatmak üzere “مِثْلَهُ” veya “نَحْوَهُ” derler.

Bu iki ifâde arasında da fark vardır. Şâyet her iki hadis aynı lafızla rivâyet edilmişse, o zaman “مِثْلَهُ” tâbirini kullanırlar. İki hadis aynı mânada olmakla beraber lafızları farklı ise, bunu belirtmek için de “نَحْوَهُ” ifâdesini kullanırlar.

5. ve 6. hadisler ayrı ayrı senedlerle zikredildiği için, her bir sened ayrı bir hadis kabul edilir.

Hadisin Râvileri

1. râvi, Ebû Muhammed **Süfyân ibni Vekî‘** er-Ruâsî (v. 247/861), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan Kûfe’li güvenilir bir hadis hâfızıdır.

2. râvi bir önceki râvinin **babası** Vekî‘ ibni Cerrâh (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Abdurrahmân ibni Utbe b. Mes‘ûd el-**Mes‘ûdî** (v. 60/680), 5. hadiste tanıtıldı.

Mes‘ûdî’den önceki râviler, bir önceki hadiste 4 ve 5 numarayla tanıtılan râvilerdir.

7. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ
حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ
يُونُسَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللهِ مَوْلَى غُفْرَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ مِنْ
وَلَدِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ:

لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَمْ يَكُنْ بِالْقَصِيرِ
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ، يَقُولُ نَاعِتُهُ: لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ».

Hz. Ali’nin torunlarından olan İbrâhim ibni Muhammed şöyle dedi:

Hz. Ali, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi anlatırken şöyle derdi:

“Allah’ın Resûlü orta boyluydu; boyu ne aşırı derecede uzun, ne de göze batacak kadar kısaydı.

Mübarek saçı çok kıvırcık olmadığı gibi tamamen düz de değil, hafif dalgalıydı.

Ne tombul yüzlü ne de yumru yanaklıydı. Yüzünde hafif bir değirmilik vardı.

Teninin rengi de beyaz olup hafifçe pembeye çalardı.

Gözleri iri ve siyahtı.

Kirpikleri sık ve uzundu.

Kemiklerinin başları ve iki küreğinin ortası iriceydi.

Mübarek vücudu çok fazla tüylü değildi; göbeğinden göğsüne doğru ince bir tüy şeridi uzanırdı.

Mübârek el ve ayakları etlice, parmakları ise uzunca idi.

Yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, yere sert şekilde basmaz, adımlarını genişçe atar, meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürürdü.

Bir tarafa döneceği zaman sadece başını çevirmez, bütün vücûduyla dönerdi.

İki küreğinin arasında peygamberlik mührü vardı. Peygamberlik onunla son bulmuştur.

İnsanların en geniş kalplisi, en doğru konuşanı, en yumuşak huylusu ve herkesle en güzel geçineni idi.

Etkili görünümü dolayısıyla, onu ilk defa gören kimsenin içinde bir ürperti hâsıl olurdu; fakat onunla bir süre kalıp kendisini tanıyınca, gönlünde ona karşı derin bir muhabbet uyanırdı.

Resûl-i Ekrem'i vasfedenler sözlerini şöyle bitirirdi: Sözün kısası, ben daha önce de, daha sonra da onun bir benzerini görmedim. Allah'ın salâtü selâmı ona olsun."[142]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz'i en güzel tasvîr edenlerden biri de Hz. Ali idi. Hz. Ali, Resûl-i Kibriyâ'nın "yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırdığını" söylüyor.

Kayayı Yerinden Söker Gibi

Fahr-i Cihân Efendimiz'in amcasının oğlu Abdullah ibni Abbâs da, onun güçlü kuvvetli olduğunu, bu sebeple hareketlerinin de son derece canlı olduğunu söylüyor; onun kesinlikle tembeller gibi gevşek, yorgun ve bitkin şekilde hareket etmediğini belirtiyor.[143]

Sultân-ı Enbiyâ'nın yürüyüşünü tasvir edenlerden biri de ashâb-ı kirâmdan Ebû İnebe el-Havlânî'dir. Ebû İnebe İki Cihan Güneşi'nin yürüyüşünü târif ederken "**âdetâ kayayı yerinden sökercesine**" sert bir edâ ile yürüdüğünü ifâde ediyor.[144]

Bütün Vücuduyla Dönerdi

Bu hadisten, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in birine hitâb edeceği zaman ona **bütün vücuduyla dönerek** konuştuğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Böyle yapan kimse karşısındakine ne büyük değer verdiğini göstermiş, kendisinin de ne kadar mütevâzi bir kimse olduğunu ortaya koymuş olur. Böyle zahmetli bir iş yapmak yerine, başını söz söyleyeceği kimseye doğru hafifçe çevirerek ve ona göz ucuyla bakarak konuşmak daha külfetsiz bir davranıştır. Fakat bu tutum, o kimsenin tevâzudan uzak, kibirli biri olduğunu gösterir.

Fahr-i Âlem Efendimiz'in **iki küreğinin arasında peygamberlik mührü**nün bulunması konusu İkinci Bölüm'de (16-23. hadislerde) ele alınacaktır.

İnsanların En Geniş Kalplisi

Hadisimizden, Server-i Enbiyâ Efendimiz'in **"insanların en geniş kalplisi"** olduğunu öğrendik. İnsanların en geniş kalplisi ne demek? Bu ifâdeden onun hem etrafındaki insanların hem de çölden gelen kaba saba bedevîlerin üzücü ve kırıcı hallerine en fazla tahammül eden, kendisine karşı yapılan kötü davranışlara aslâ kin ve öfke duymayan bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır.

Bu mâna, "İnsanların en geniş kalplisi (ecvedü'n-nâs)" terkibinin "cevdet" mastarından türemiş olduğunun kabul edilmesine göredir.

Kelimenin "cûd" mastarından türemiş olduğunun kabul edilmesi halinde bu ifâdeye "insanların en cömerdi" o idi anlamı verilebilir. "Değersiz olan dünya malını hiç kimseden esirgemezdi." demektir.

"İnsanların en cömerdi" olması, Cenâb-ı Hakk'ın onun kalbine koyduğu ilim ve irfânı kimseden esirgememesi mânasına da gelebilir. Çünkü Cebrâil aleyhisselâm onun kalbini yarıp oradan bir kan pıhtısı çıkarmış ve "Şeytanın senden olan nasibi işte budur." demişti. Ardından Resûl-i Kibriyâ'nın kalbini altın bir tasın içinde Zemzem'le yıkadıktan sonra yerine koyup kapatmış, böylece onun kalbini mükemmel hale getirmiştir.

Heybetli Görünümü

Peygamber Efendimiz'in yüce şahsında Allah vergisi olan bir heybet, mehâbet ve vakar vardı. Bundan dolayı onu ilk defa görenlerin kalbinde önce bir ürperti hâsıl olurdu. Fakat kendisiyle bir süre kalıp onu yakından

tanıyanların gönlünde ona derin bir muhabbet uyanırdı. Böylece kendisini tanıyan her mü'min, onu kendi canından, anasından, babasından, çocuklarından, kısacası bütün insanlardan daha çok severdi.

Fahr-i Cihân Efendimiz'in eşsiz güzelliğini anlatan, onun benzersiz ahlâkından söz edenler; kendisini tanımadan önce de, tanıdıktan sonra da gönülleri fetheden öyle bir güzel kişi, öylesine güzel ahlâklı birini görmediklerini anlatırlardı. Elbette bunda şaşılacak bir şey yoktur; zira Allah Teâlâ onun kadar güzel bir kulu, onun kadar güzel ahlâklı bir insanı yaratmamıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz orta boyluydu.
2. Saçı hafif dalgalıydı.
3. Yuvarlak yüzlüydü.
4. Rengi beyazdı, hafifçe kırmızıya çalardı.
5. Gözleri iri ve siyahtı.
6. Kirpikleri sık ve uzundu.
7. Göbeğinden göğsüne doğru ince bir tüy şeridi uzanırdı.
8. Mübârek el ve ayakları etlice, parmakları uzunca idi.
9. Peygamber Efendimiz'in hareketleri son derece canlı idi. Yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, adımlarını genişçe atar, meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürürdü. Tembeller gibi gevşek, yorgun ve bitkin şekilde hareket etmezdi.
10. Biriyle konuşurken bütün vücûduyla muhatabına dönerdi.
11. İki küreğinin arasında peygamberlik mührü vardı.
12. Kendisini ilk defa gören kimse, heybetinden dolayı önce ürperir, fakat çok geçmeden gönlünde ona karşı derin bir muhabbet uyanırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Ali radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin üç hocasıdır; yani İmâm Tirmizî, bu hadisi üç ayrı hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası Ebû Abdillâh **Ahmed ibni Abde ed-Dabbî el-Basrî** (v. 245/859), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* bulunan güvenilir bir râvidir.

İkinci hocası Ebü'l-Hasan **Alî bin Hucr** el-Mervezî (v. 244/858-59) yaşadığı devirde Horasan'ın üç büyük hadis imâmından biriydi. İmâm Buhârî ve İmâm Müslim başta olmak üzere *Kütüb-i Sitte* imâmlarının çoğu bu hadis hâfızının ilminden faydalanmıştır.

Üçüncü hocası **Ebû Ca'fer Muhammed ibni Hüseyin ibni Ebî Halîme** el-Kasrî'dir. Bu zât da tebe-i tâbiîn neslinden hadis rivâyet eden ve rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan makbul bir râvidir.

2. râvi Ebû Muhammed **Îsâ bin Yûnus** ibni Ebî İshâk es-Sebî'î (v. 187/803), Kûfeli ünlü ve güvenilir hadis hâfızı olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Îsâ bin Yûnus, bir yıl cihâda bir yıl hacca giderdi. Onun kırk beş defa cihâda, kırk beş defa da hacca gittiği söylenmektedir.

Îsâ bin Yûnus şöyle derdi: "Akranlarımın içinde nahiv (gramer) ilmini benden daha iyi bilen yoktu. Bundan dolayı bana bir büyüklenme geldi, ben de nahivle meşgul olmayı bıraktım."

Halîfe Me'mûn, onun yanına gelmiş, rivâyet ettiği hadisleri dinlemiş, sonra da kendisine 10.000 dinar (veya dirhem) vermek istemiş, fakat bu zâhid âlim, halifenin hediyesini kabul etmemiştir.

3. râvi **Ömer ibni Abdillah** el-Medenî (v. 145/762), Bilâl-i Habeşî radıyallahu anhın kızkardeşi Gufre'nin âzatlısıdır. Çok hadis rivâyet eden güvenilir bir râvidir.

4. râvi Hz. Ali'nin torunu olduğu belirtilen **İbrâhim ibni Muhammed**, Hz. Ali'nin oğlu Muhammed el-Hanefiyye'nin oğludur. Tâbiîn neslinin gençlerinden olup güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunmaktadır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Ali** 5. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 8, nr. 3638; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 328.

İmâm Tirmizî, bu hadisin sonunda, ünlü dil ve edebiyât âlimi Asma'î'nin (v. 216/831) hadisimizde geçen kelimelerin açıklamasını vermiştir. Ancak biz onları okuyucumuza faydalı olmayacağı düşüncesiyle buraya almadık.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 328, nr. 3034.

Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), IX, 215, nr. 3760.

8. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ إِمْلَاءً عَلَيْنَا مِنْ كِتَابِهِ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ مِنْ وَلَدِ أَبِي هَالَةَ زَوْجِ خَدِيجَةَ، يُكَنَّى أَبَا عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنٍ لِأَبِي هَالَةَ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَمْ يَكُنْ بِالْقَصِيرِ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، نُورٌ يَعْلُوهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ كَثَّ اللِّحْيَةِ، سَهْلَ الْخَدَّيْنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَرِيضُ الصَّدْرِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، أَنْوَرُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، الصَّدْرِ، طَوِيلُ الزَّنْدَيْنِ، رَحْبُ الرَّاحَةِ، شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، نُورٌ يَعْلُوهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ كَثَّ اللِّحْيَةِ، سَهْلَ الْخَدَّيْنِ، الصَّدْرِ، طَوِيلُ الزَّنْدَيْنِ، رَحْبُ الرَّاحَةِ، شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

لَقِيَ بِالسَّلَامِ.

Hz. Ali’nin oğlu Hz. Hasan şöyle dedi:

“Peygamber Efendimiz’i çok iyi anlatanlardan biri olan dayım Hind ibni Ebî Hâle’den Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin özelliklerinden (hilyesinden) öğrenebileceğim kadarını bana anlatmasını istedim. O da şunları söyledi:

“Peygamber Efendimiz irice yapılı ve heybetliydi.

Yüzü Ay’ın on dördü gibi parlardı.

Uzuna yakın orta boylu, büyükçe başlıydı.

Saçları hafif dalgalıydı. Saçı kendiliğinden ikiye ayrılırsa onu ortadan ikiye ayırır, yoksa kendi haline bırakırdı. Saçı uzadığı zaman kulak memesini geçerdi.

Rengi nûrânî beyaz,

alnı geniş,

kaşları hilâl gibi ince, uzun, kavisli ve gürdü; çatık kaşlı değildi.

İki kaşı arasında öfkelendiği zaman kabaran bir damar vardı.

Burnu uzunca, uç kısmı ince, ortası hafifçe kavisliydi. Burnunun üzerinde bir nûr yükselirdi. Ona tekrar dönüp bakmayan kimse, burnunun yüksek olduğunu zannederdi.

Sakalı sık ve gürdü.

Yanakları düzdü.

Ağzı genişti.

Dişlerinin arası seyrek ve pek hoştu.

Göğsünden göbeğine kadar ince bir çizgi halinde uzayan tüyler vardı.

Boynu pek latîf, gümüş gibi saf ve berraktı.

Bütün organları birbiriyle uyumlu, eti sıkı, ne zayıf ne de şişman, göğsü ile karnı bir hizadaydı.

Göğsü ile iki omuzunun arası genişçe, mafsalları kalıncaydı.

Soyunduğu zaman bedeni nûr gibi parlardı.

Göğüs çukurundan göbeğine kadar ince bir tüy şeridi uzanırdı.

Memelerinde ve karnında kıl yoktu. Kolları, omuzları ve göğsünün üst tarafında pek çok kıl vardı.

Bilekleri uzun, avucu genişti.

El ve ayakları etlice, parmakları uzun ve son derece ölçülüydü.

Ayaklarının altı hafifçe çukur, üstü ise son derece düzgün ve pürüzsüzdü; hattâ ayaklarına dökülen suyun tamamı bir damla bile kalmadan ayağının her tarafına yayılırdı.

Ayaklarını yerden hızlıca kaldırır, fakat yere sert şekilde basmazdı.

Geniş ve hızlı adımlarla, meyilli bir yerden iniyormuş gibi sâkin ve vakūr bir şekilde yürürdü.

Bir tarafa dönmesi gerektiğinde o yöne bütün vücûduyla dönerdi.

Bakışlarını yere doğru indirir, gökten çok yere bakar ve çoğunlukla göz ucuyla bakardı.

Arkadaşlarıyla yürürken onları öne geçirir, kendisi arkada yürürdü.

Yolda karşılaştığı kimselere önce kendisi selâm verirdi."[145]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde Hz. Hasan henüz yedi yaşındaydı. O yaşta dedesinin bütün özelliklerini ve güzelliklerini bilemediği için dayısından Allah'ın Resûlü'nü kendisine anlatmasını istedi.

Peygamberler Sultanı Efendimiz'i tasvîr eden Hind ibni Ebî Hâle'nin söylediğine göre, Allah'ın Elçisi kendisini görenlere heybetli ve mehâbetli görünürdü. Onu ilk defa görenlerin gönlünde kendisine karşı korkuyla karışık bir saygı uyanırdı. Diğer bir söyleyişle bir kimse ne kadar kibirli de olsa, onu görünce ister istemez kendisine saygı duyardı.

Öte yandan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bedeni nahif yani zayıf ve çelimsiz değildi, iri kemikli ve yapılıydı; bununla beraber yaşı ilerledikçe kilosu biraz arttı.

Yüzünün Güzelliği

Allah'ın Resûlü bütün yaratılmışların en değerlisi, en mükemmeli, en güzel yüzlüsü idi. Onun için Hind ibni Ebî Hâle "Onun yüzü Ay'ın on dördü gibi parlardı." demiştir.

Ayın on dördü, ayın en parlak olduğu gecedir. Şâirler güzeli genellikle aya, güneşe benzettikleri için Hind ibni Ebî Hâle de onun güzelliğini dolunaya benzetmiş; aslında Kâinâtın Efendisi'nin güzelliği hiçbir varlıkla mukayese edilemeyecek kadar âşikârdı.

Efendimiz'i vasfeden sahâbî bu benzetmesiyle, onun mübârek yüzünden nurların yayıldığını, gece gündüz onun yüzünün parıldadığını

söylemektedir.

Peygamber Efendimiz'in en yakınında bulunan ve on yıl boyunca onun eşsiz güzelliğini hayranlıkla seyreden Enes ibni Mâlik'e göre Server-i Enbiyâ Efendimiz'in yüzü, yüzlerin en güzeliydi.[146]

Fahr-i Cihân Efendimiz'in güzelliği niçin Ay'a benzetilmiştir? Çünkü Güneş'e çıplak gözle bakılamaz, ama Ay'a bakılabilir.

Ebû Hüreyre (v. 58/678) radıyallahu anh Server-i Enbiyâ'nın güzelliğinden söz ederken şöyle demiştir:

مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ

الشَّمْسَ تَجْرِي فِي وَجْهِهِ

"Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha güzel bir varlık görmedim. Sanki güneş mübârek yüzünde akıp giderdi."[147] Efendimiz'in hayatının son üç yılında onun güzelliğini doya doya seyreden Ebû Hüreyre bu benzetmesiyle şunu anlatmak istemiştir: Güneş, yörüngesinde nasıl akıp giderse, güzellik de o Güzeller Güzeli'nin eşsiz yüzünde durmadan akıp giderdi.

Şâir sahâbî Kâ'b ibni Mâlik de (v. 54/674) bu konuda şunları söylemektedir:

إِذَا سُرَّ اسْتَنَارَ وَجْهُهُ، كَأَنَّ وَجْهَهُ قِطْعَةُ قَمَرٍ

"Sevindiği zaman Peygamber aleyhisselâm'ın yüzü parıldar, Ay parçasına benzerdi. Biz de onun sevindiğini böyle anlardık."[148]

O Yüzün Sahibi Yalan Söylemez

Abdullah ibni Selâm radıyallahu anh henüz Müslüman olmadığı günlerde Sultân-ı Enbiyâ'nın o güzelim yüzünde ne gördüğünü şöyle anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Medine'yi şereflendirdiği gün, insanlar 'Resûlullah geldi! Resûlullah geldi!' diye ona doğru koşarak gidiyordu. Onu görmek için ben de halkın arasına katıldım. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yüzünü görür görmez, o yüzün sahibinin yalan söylemeyeceğini anladım."[149]

Bir gün Peygamber Efendimiz Medine'nin civârında bir kafile gördü ve onlara sattıkları bir şey olup olmadığını sordu. Onlar da bir deveyi göstererek "Şunu şu kadar hurmaya satıyoruz" dediler. Anlaştılar. Resûl-i Ekrem devenin yularını tutup Medine'ye doğru gitti. O zaman kafiledekiler, tanımadıkları birine deveyi teslim ettiklerine pişman oldular. Kafilemizde bulunan bir kadın onlara şunu söyledi:

"Eğer o adam devenin bedelini getirmezse, devenizin parasını ben vereceğim. Çünkü onun yüzü ayın on dördü gibi parlıyordu. Öyle bir kimse sizi aldatmaz."

Gerçekten de öyle oldu; ertesi gün bir adam devenin bedeli olan hurmaları getirdi.[150]

Boyu ve Teninin Rengi

Efendimiz aleyhisselâmın **"uzuna yakın orta boylu"** olması şöyle açıklanmaktadır: İlk bakışta onun orta boylu olduğu sanılırdı; dikkatle bakınca, boyunun uzuna yakın olduğu farkedilirdi. Bu durum onun mûcizelerinden biriydi; nitekim uzun boylu insanların arasında bulunduğu zaman, onun hepsinden uzun olduğu kanaati uyanırdı.

"Teninin rengi nûrânî beyazdı" diye tercüme ettiğimiz "ezherü'l-levn" ifâdesi, "hafif pembeye çalan beyaz" diye anlaşılmış, bazıları da bunun kireç gibi, süt gibi beyaz demek olmadığını, bu sebeple onun ten rengini "en güzel renk" diye ifâde etmenin daha uygun olacağını söylemiştir.

Kaşının Görünümü ve Öfkesi

Resûlullah Efendimiz "Çatık kaşlı değildi." dedik. Râviler genellikle onun kaşını böyle tasvir etmektedir. Fahr-i Âlem Efendimiz'in ilk bakışta çatık kaşlı gibi göründüğü, fakat dikkatle bakınca iki kaşının arasında çok az bir açıklığın bulunduğu belirtilmektedir. Bu yanılgıya Ümmü Ma'bed de düşmüş; hicret sırasında, yiyecek istemek üzere yol üzerindeki çadırına Hz. Ebû Bekir ile birlikte uğrayan Efendimiz'i o: "çatık kaşlı" diye tasvir etmiştir.[151]

"İki kaşı arasında bir damar vardı, öfkelendiği zaman kabarırdı." ifâdesiyle, öfkelendiği zaman Resûl-i Ekrem'in iki kaşının arasındaki damarın, memenin sütle dolması gibi kanla dolduğu anlatılmaktadır.

Fahr-i Cihân Efendimiz öfkelendiği zaman bu damar kanla dolardı. Öfke mükemmel bir insanın vazgeçilmez özelliklerindendir. Haksızlık karşısında

ve ümmetinde bazı lâübâlilikler gördüğünde öfkelenirdi. Ashâbının kader hakkında konuştuklarını gördüğü zaman pek öfkelenmişti. Ebû Hüreyre radıyallahu anh diyor ki:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanımıza geldiğinde biz kader hakkında tartışıyorduk. Ne yaptığımızı görünce öyle bir öfkelendi ki, sanki mübârek yanaklarına iki nar oturmuş gibiydi. Bize şöyle çıkıştı:

'Size kader hakkında konuşup tartışmanız mı emredildi, yoksa benim size bu iş için mi gönderildiğimi zannediyorsunuz? Sizden önce gelip geçen ümmetler kader konusunda tartıştıkları için helâk olup gitmişlerdir. Bu yüzden ben sizin kader hakkında konuşmanızı kesinlikle yasaklıyorum.'"[152]

Sakalı

Hind ibni Ebî Hâle, Efendimiz aleyhisselâmın sakalından söz ederken "Sakalı sık ve gürdü." demiştir.

Ashâb-ı kirâmdan Addâ bin Hâlid de (v. 101/719'dan sonra) "السَّبَلَةِ كَانَ حَسَنُ" ifâdesiyle Sultân-ı Enbiyâ'nın "mübârek sakalının pek güzel olduğunu" söylemiştir.[153]

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in "ağzının geniş olması", onun düzgün ve etkili konuşmasını yani fasîh ve belîğ olmasını sağlardı.

Ön Dişleri Seyrekti

Hind ibni Ebî Hâle, Fahr-i Âlem Efendimiz'in dişlerinin arasının seyrek ve pek hoş olduğunu belirtmektedir. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ da bu durumu şöyle dile getirmektedir:

كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْلَجَ الثَّنِيَّتَيْنِ، إِذَا تَكَلَّمَ

رُئِيَ كَالنُّورِ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ ثَنَايَاهُ

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ön dişleri seyrekti. Konuştuğu zaman ön dişlerinin arasından nura benzer bir şeyin çıktığı görülürdü."[154]

Boynunun Güzelliği

“Boynu pek latîf, gümüş gibi saf ve berraktı.” ifâdesiyle Peygamber-i Zîşân Efendimiz’in boynunun son derece ölçülü, güzel, göz ve gönül okşayan bir beyazlıkta olduğuna işaret edilmektedir.

Vakarlı Yürüyüşü

Resûlullah Efendimiz’in “sâkin ve vakūr bir şekilde yürümesi” onun yürüyüş tarzının (وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا) “Rahmân’ın has kulları yeryüzünde mütevazı bir şekilde yürürler.” âyet-i kerîmesinde[155] belirtildiği üzere Cenâb-ı Hakk’ın sâlih kullarının yürüyüşüne benzediği görülmektedir.

Gökten Ziyâde Yere Bakardı

“Bakışlarını yere doğru indirir, gökten çok yere bakardı.” ifadesiyle Resûlullah Efendimiz’in son derece tevâzu ve huşû sâhibi olduğu ve Cenâb-ı Mevlâ’dan hayâ ettiği dile getirilmektedir.

Öte yandan ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Selâm (v. 43/663-664), Fahr-i Cihân Efendimiz’in oturup konuşurken nereye baktığını şöyle anlatmıştır:

إِذَا جَلَسَ يَتَحَدَّثُ يُكْثِرُ أَنْ يَرْفَعَ طَرْفَهُ إِلَى السَّمَاءِ

“Ashâbıyla sohbet ederken sık sık semâya bakardı.”[156]

Onun vahyi özlediği ve Cebrâil aleyhisselâmın gelmesini beklediği zamanlar böyle yaptığı anlaşılmaktadır.

İslâmiyet’in ilk zamanlarında namaz kılarken zaman zaman mübarek başını kaldırıp semâya bakardı. Fakat namazları huşû ile kılmak gerektiğini belirten: “Onlar namazlarında derin bir saygı içerisindedirler”[157] meâlindeki âyet-i kerîme nâzil olunca, artık başını semâya kaldırmamış hep önüne bakmıştır.[158]

Neden En Arkada Yürürdü?

“Arkadaşlarıyla yürürken onları öne geçirip, kendisinin arkada yürümesi” bir hikmete dayanmaktadır.

Esasen ashâb-ı kirâm Resûl-i Ekrem Efendimizle bir yere giderken onu öne alıp kendileri onun arkasında yürümek isterdi. Fakat Allah’ın Elçisi

onlara: (خَلُّوا ظَهْرِي لِلْمَلَائِكَةِ) “Arkamı meleklere bırakınız”[159] diye emreder ve onları öne geçirirdi.

Aliyyü’l-Kàrî “Arkamı meleklere bırakınız” hadîs-i şerîfinin “Melekler de onun yardımcısıdır (وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ)” âyet-i kerîmesiyle[160] izah edilebileceğini söylemiştir.

Onun Selâmı

“Yolda karşılaştığı kimselere önce kendisi selâm verirdi.”

Çocuklara bile selâm verirdi.[161] Böylece onlara hem duâ etmiş olur hem de kendilerini selâm vermeye alıştırırdı.

Peygamber Efendimiz’in ashâbına öğrettiğine göre;

binitli olan yürüyene,

yürüyen oturana,

sayıca az olan çok olana,

küçük büyüğe selâm verir.”[162]

Bir defasında sahâbe-i güzîn efendilerimiz:

“Yâ Resûlallah! İki kişi birbirleriyle karşılaşınca onlardan **hangisi daha önce selâm verir?**” diye sordular. Fahr-i Kâinât Efendimiz de:

“Allah Teâlâ’ya daha yakın olan önce selâm verir.” buyurdu.[163]

Ayrıca Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ümmetine selâm vermesi, onlar için rahmet ve bereket vesîlesidir.

Ashâb-ı kirâm, Resûlullah Efendimiz’in kendilerine selâm vermesini çok isterdi. Ebû Saîd el-Hudrî’nin anlattığı şu olay bu açıdan önemlidir:

Bir gün Peygamber Efendimiz ile birlikte Sa‘d ibni Ubâde’nin (v. 14/635) evine gitmiştik. Oraya varınca Peygamber Efendimiz selâm vererek izin istedi. Fakat selâmına kimse karşılık vermedi.

Peygamber Efendimiz ikinci, hattâ üçüncü defa selâm verdi. Cevap alamayınca:

“Biz üzerimize düşeni yaptık” buyurdu ve geri döndü.

İşte o sırada Sa‘d ibni Ubâde koşarak geldi ve:

“Ey Allah’ın Elçisi!” dedi. “Seni hak Peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki, verdiğin bütün selâmları duydum. **Ama bana ve âileme daha çok selâm vermeni** arzu ettiğim için selâmlarını alçak sesle aldım.”[164]

Hz. Hasan’ın dayısı Hind ibni Hâle’den dinlediği Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin **“konuşma tarzı, hilyesi ve meclisinde**

bulunanlara nasıl davrandığı” konusundaki geniş bilgiler sırasıyla 225, 338 ve 353 nolu hadîs-i şerîflerde verilecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

Peygamber Efendimiz’in pek çok özelliğinden söz eden bu uzun hadîs-i şerîf yukarıda kısa cümleler halinde aktarıldığı için, hadisten çıkarılacak sonuçlar ayrıca verilmedi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Hasan radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Süfyân ibni Vekî‘** (v. 247/861), 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Bekir **Cümey‘ ibni Umeyr (veya Ömer) ibni Abdirrahmân el-İclî**, tebe-i tâbiîn nesline mensup Kûfeli zayıf ve Râfızî bir râvidir. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte* dışındaki bazı kitaplarda ve Tirmizî’nin bu eserinde geçmektedir.

3. râvi **Ebû Abdillah** künyesiyle bilinen ve adının Yezîd ibni Amr olduğu söylenen, Hz. Hatice’nin kocası Ebû Hâle’nin soyundan olup Benî Temîm kabilesine mensup biridir. Hakkında başka bilgi yoktur. Rivâyetleri sadece bu eserde geçmektedir.

4. râvi Hind **ibni Ebî Hâle** (v. 36/656), Hz. Hatice annemizin Ebû Hâle ile olan evliliğinden doğan oğludur. Hz. Fâtıma’nın da anne bir kardeşidir. Fahr-i Cihân Efendimiz’in terbiyesinde yetişmiş, Medine’ye hicret etmiş, Bedir ve Uhud savaşlarına katılmıştır. Yeğeni Hz. Hasan’ın sorması üzerine ona Resûl-i Ekrem’in şemâilini anlatmasıyla ünlüdür.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hasan ibni Ali** (v. 49/669) ise hicretin üçüncü yılında Medine’de doğmuştur. Resûl-i Ekrem Efendimiz onu ve kardeşi Hz. Hüseyin’i “Cennet gençlerinin efendisi” diye severdi. Server-i Enbiyâ Efendimiz’in torunları arasında kendisine en çok benzeyen Hz. Hasan’dı. Fahr-i Âlem Efendimiz bir gün minberde onu yanına aldı ve şöyle buyurdu:

“Benim şu oğlum şerefli bir şahsiyettir. Allah Teâlâ yakında onun aracılığıyla iki büyük Müslüman topluluğun arasını düzeltecektir.»[165]

Öyle de oldu. Hz. Hasan, altı aylık bir hilâfet döneminden sonra, hicretin 41. yılında (milâdî 661), yanında kendisi için canını vermeye hazır 40.000 asker bulunduğu halde, Muâviye bin Ebî Süfyân’ın askerleriyle savaşarak

Müslüman kanı dökmemek için hilâfet üzerindeki hakkından feragat etti ve hilâfeti ona bıraktı.

Allah ondan râzı olsun.

İbni Sa‘d, *et-Tabakàtü’l-kübrâ* (Abbâs), I, 422; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XXII, 155-156, nr. 414; Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Zağlûl), II, 154-155; Begavî, *Şerhü’s-sünne* (Arnaût, Şâvîş), XIII, 269-272, nr. 3705.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3549; Müslim, Fezâil 93, nr. 2337.

Tirmizî, Menâkıb 12, nr. 3648; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 350, 380, nr. 8588, 8930. Bu hadis 23. Hadiste gelecektir.

Buhârî, Megâzî 79, nr. 4418; Müslim, Tevbe 53, nr. 2769.

Tirmizî, Kıyâmet 42, nr. 2485; İbni Mâce, İkàme 174, nr. 1334.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 518-519; Dârekutnî, *es-Sünen* (Yemânî), III, 44; Elbânî, *Sahîhu Mevâridi’z-zam’ân*, II, 127, nr. 1683;

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), IV, 48, nr. 3605; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 10, nr. 4274.

Tirmizî, Kader 1, nr. 2133.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XVIII, 14-15, nr. 19.

Dârimî, Mukaddime 10, nr. 59.

Furkan 25/63.

Ebû Dâvûd, Edeb 18, nr. 4837; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 692, nr. 6543.

Mü’minûn 23/2.

Münâvî, *Feyzü’l-kadîr*, V, 119.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 398, nr. 15355; Dârimî, Mukaddime 7, nr. 46.

Tahrîm 66/4.

Buhârî, İsti’zân 15, nr. 6247; Müslim, Selâm 15, nr. 2168.

Buhârî, İsti’zân 4-7, nr. 6231-6234; Müslim, Selâm 1, nr. 2160.

Tirmizî, İsti’zân 6, nr. 2694.

Buhârî, *el-Edebü’l-müfred* (Elbânî), s. 388-389, nr. 1073.

Buhârî, Sulh 9, nr. 2704.

9. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

الْعَقِبِ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

الْعَيْنِ؟ قَالَ: طَوِيلُ شِقِّ الْعَيْنِ، قُلْتُ: مَا مَنْهُوسُ الْعَقِبِ؟ قَالَ: قَلِيلُ لَحْمِ الْعَقِبِ.

Peygamber Efendimiz’i tasvîr etmesiyle ünlü sahâbîlerden Câbir ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ağzı genişti.

Gözlerinin akı kırmızıya çalardı.

Topuğunun eti azdı.”[166]

Hadisin râvilerinden Şu‘be bin Haccâc şöyle dedi: Hocam Simâk ibni Harb’e hadiste geçen “dalî‘u’l-fem” ifâdesinin ne anlama geldiğini sordum, “ağzı geniş” demek olduğunu söyledi. “Eşkelü’l-ayn” sözünün anlamını sordum, “gözlerinin akında biraz kırmızılık vardı.”[167] anlamına geldiğini söyledi. “Menhûsü’l-akib” ifâdesinin mânasını sordum, “Topuğunun eti azdı.” demek olduğunu söyledi.

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz’in “geniş ağızlı” olması, onun düzgün ve etkili konuşmasını sağlardı.

Başkalarının Görmediğini Görürdü

Resûl-i Ekrem Efendimiz’in “akı kırmızıya çalan” o emsâlsiz kara gözleri, başkalarının göremediğini görürdü. Hz. Âişe radıyallahu anhâ bu

durumu şöyle açıklamıştı:

يَرَى بِالنَّهَارِ فِي الضَّوْءِ كَانَ يَرَى بِاللَّيْلِ فِي الظُّلْمَةِ كَمَا

“Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve sellem, aydınlıkta gördüğü gibi karanlıkta da görürdü.”[168]

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Allah’ın Resûlü şöyle buyurmuştur:

هَلْ تَرَوْنَ قِبْلَتِي هَا هُنَا؟ فَوَاللهِ مَا يَخْفَى عَلَيَّ خُشُوعُكُمْ وَلَا
رُكُوعُكُمْ، إِنِّي لَأَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي

“Siz namazda benim sadece kıble tarafını gördüğümü mü sanıyorsunuz? Allah’a yemin ederim ki, sizin huşûnuz da, rükûnuz da bana gizli kalmaz. Ben sizi arkamdan da görürüm.”[169]

Peygamber Efendimiz’in bahsettiği bu görme işi onun mûcizelerinden biridir. Mûcize, Allah Teâlâ’nın izin ve imkân verdiği zaman meydana gelen bir hâdisedir. Allah’ın Resûlü şöyle buyurmuştu:

إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ، وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ

“Şüphesiz ben sizin görmediklerinizi görür, duymadıklarınızı duyarım.”[170]

Allah’ın Elçisi bu sözüyle, görmesi gereken şeyi Cenâb-ı Hakk’ın kendisine göstermesi, duyması gereken şeyi de duyurması sâyesinde bilgi sâhibi olduğuna işaret buyurmuştur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in mübârek ağzı genişti; bu sebeple güzel konuşurdu.

2. Gözlerinin akı kırmızıya çalardı. Mübârek gözleri aydınlıkta gördüğü gibi karanlıkta da görürdü. Allah’ın lütfuyla önündekileri gördüğü gibi, arkasındakileri de görürdü

3. Topuğu fazla etli değildi.

Hadisin Râvîleri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Mûsâ Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tanınmış bir hadis hâfızıdır. Bu ünlü ve güvenilir âlim sadece Tirmizî'nin değil, *Kütüb-i Sitte* imâmlarının tamamının hocasıdır. Değerli eserler kaleme almıştır.

2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** da (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741) rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki Kütüb-i Sitte'de bulunan, **tâbiîn** nesline mensup ünlü bir âlim ve hadis hâfızıdır; seksen kadar sahâbîyi görme şerefine nâil olmuştur.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** (v. 76/695), radıyallahu anh Allah'ın Elçisi'ni pek güzel tasvir eden sahâbîlerden biriydi. Babası Semüre bin Cünâde de sahâbî idi. Câbir ibni Semüre Peygamber Efendimiz'in sohbetinde belki 100 defa, belki daha fazla bulunduğunu, onun arkasında 2000 vakitten fazla namaz kıldığını söylerdi. Câbir ibni Semüre Resûl-i Ekrem'in vefâtından sonra Kûfe'ye yerleşti ve orada vefât etti.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Fezâil 97, nr. 2339; Tirmizî, Menâkıb 12, nr. 3646, 3647.

Simâk ibni Harb'in bu târifi "göz kapağı uzun" anlamına gelmekte ise de, Kàdî İyâz başta olmak üzere dil âlimleri bu târifin yanlış olduğunu, "Eşkelü'l-ayn" ifâdesinin, yukarıda tercüme ettiğimiz gibi "Gözlerinin akı kırmızıya çalardı." anlamına geldiğini söylemişlerdir.

Beyhakì, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 75; Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkà), VII, 160, nr. 18519.

Buhârî, Ezân 88, nr. 741; Mâlik, *el-Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 70.

Tirmizî, Zühd 9, nr. 2312; İbni Mâce, Zühd 19, nr. 4190.

10. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَإِلَى الْقَمَرِ، فَلَهُوَ عِنْدِي أَحْسَنُ مِنَ الْقَمَرِ.

Yine Câbir ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Mehtaplı bir gecede Resûl-i Ekrem Efendimiz’i kırmızı renkli bir elbise içinde gördüm. Hangisinin daha güzel olduğunu anlamak için bir onun yüzüne bir de Ay’a baktım. Yemin ederim ki, bence onun mübârek yüzü Ay’dan daha güzeldi.”[171]

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebü’s-Serî **Hennâd ibni Serî** el-Kûfî (v. 243/857), güvenilir bir hadis hâfızıdır. *Kütüb-i Sitte* imâmlarının hepsi de ondan hadis rivâyet etmiştir. Çok ibâdet etmesi, çok Kur’ân-ı Kerîm okuması, çok ağlaması, hülâsa zühd ve takvâsıyla bilinen Hennâd’ın yazdığı *Kitâbü’z-Zühd* günümüze kadar ulaşmış ve yayımlanmıştır.[172]

2. râvi Hennâd’ın hocası Ebû Zübeyd **Abser ibni Kasım** ez-Zübeydî (v. 179/795), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan ve çok hadis rivâyet eden Kûfeli güvenilir bir muhaddisti.

3. râvi **Eş‘as** ibni Sevvâr el-Kindî (v. 136/753), Ehvâz kadılığı yapmış olan Kûfeli güvenilir bir râvi idi.

4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî‘î (v. 127/745), 3. hadisimizde tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** de bir önceki hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Edeb 47, nr. 2811; Dârimî, Mukaddime 10, nr. 58

Hennâd'ın *Kitâbü'z-Zühd*'ünün neşirleri için bk. nşr. Abdurrahmân Firyevâî, I-II, Küveyt 1985; nşr. Muhammed Ebü'l-Leys Abâdî, I-III, Matâbiü'd-Devhati'l-Hadîse, ts.

11. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ:

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ السَّيْفِ؟ قَالَ: لَا، بَلْ مِثْلَ الْقَمَرِ.

Ashâb-ı kirâmdan Berâ bin Âzib radıyallahu anha bir adam:
“Peygamber Efendimiz’in yüzü, kılıç gibi mi parlaktı?” diye sordu. O da:
“Hayır” dedi. “Onun mübârek yüzü Ay gibi güzeldi.”[173]

Hadislerin Açıklaması

Câbir ibni Semüre radıyallahu anh Resûl-i Ekrem Efendimiz’i “kırmızı renkli bir elbise içinde gördüğünü” söylüyor.

Kırmızı renkli elbise giyme konusunda 3. hadisin açıklamasında bilgi verilmişti.

Bu azîz sahâbînin Resûl-i Ekrem Efendimiz’in “mübârek yüzünü Ay’dan daha parlak, daha güzel” görmesi, onun mükemmel bir îmâna sahip olduğunu göstermektedir. Zira kalbinde îmân nûru olanlar, Allah’ın Resûlü’nün yüzündeki nûru farkederler. Kalbinde îmân nûru olmayanlar ise, (وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ) “Sana baktıklarını sanırsın, oysa görmezler.”[174] âyetinde belirtildiği üzere, Güneş’e bakamayan yarasalar gibi onun yüzündeki Cenâb-ı Hakk’ı hatırlatan nûru ve emsâlsiz güzelliği farkedemezler.

Aliyyü’l-Kàrî’nin dediği gibi Ay, ışığını Güneş’ten aldığı için, ışığı bazen azalır, bazen de büsbütün kaybolur. Peygamber Efendimiz’in mübârek yüzündeki nûr, onun zâtından kaynaklandığı için, bu nûr hiçbir zaman kaybolmaz.

Ay, güzelliğin timsâli olduğu için, güzel olan şeyler genellikle Ay’a benzetilmiştir. 8. hadisin açıklamasında gördüğümüz üzere, şâir ve hakîm sahâbî Kâ‘b ibni Mâlik de aynı teşbîhi yapmış ve Resûlullah sallallahu

aleyhi ve sellemin “sevindiği zaman yüzünün parıldadığını ve Ay parçasına benzediğini” söylemiştir.

Câbir ibni Semüre hazretleri, bir önceki hadiste gördüğümüz gibi, Fahr-i Âlem Efendimiz’in eşsiz yüzünü Ay ile kıyaslamaya râzı olmamış, “Yemin ederim ki bence onun mübârek yüzü, Ay’dan daha güzeldi” demiştir.

Hanım sahâbîlerden Rubeyyi‘ binti Muavviz ibni Afrâ, kendisine Peygamber Efendimiz’i, onun güzelliğini soran Ammâr ibni Yâsir’in torunu Ubeyde’ye: (لَوْ رَأَيْتَهُ لَرَأَيْتَ الشَّمْسَ طَالِعَةً) “Sen onu bir görseydin, doğan güneşi görmüş gibi olurdun!”[175] demişti. Bu da Fahr-i Kâinât’ın Ay’dan daha güzel olduğunu göstermektedir.

Açıklamakta olduğumuz 11. hadîs-i şerîfi Berâ bin Âzib’den başka Câbir ibni Semüre (v. 76/695) radıyallahu anh da rivâyet etmiştir. Ona “Peygamber Efendimiz’in yüzü kılıç gibi mi parlaktı?” diye soran şahsa: “Hayır, kılıç gibi değil, Güneş ve Ay gibi parlaktı. Mübârek yüzü yuvarlakça idi.” demiştir.[176]

Câbir hazretleri, Efendimiz’in yüzünün sâdece parlak olmadığını, onun aynı zamanda Güneş ve Ay gibi güzel olduğunu anlatmak istemiştir. Çünkü kılıç sadece mâdenî bir parlaklığı ifâde eder; Güneş ve Ay ise parlaklıkla beraber güzelliği de temsil eder. Bir de kılıç paslanınca parlaklığı ve güzelliği kaybolur, üstelik körelir; ama Güneş ve Ay’ın parlaklığı ve güzelliği hiçbir zaman kaybolmaz.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Dünya Peygamber Efendimiz’den daha güzel yüzlü bir insan görmemiştir. Kimi sahâbîleri onun mübârek yüzünü Ay’a benzetir, kimi Ay’dan daha güzel olduğunu söylerdi.

2. Bazı sahâbîler de o mübârek yüzün doğan güneş gibi parlak olduğunu anlatırdı.

3. Resûlullah Efendimiz sevindiği zaman yüzü daha bir parıldar, Ay parçasını andırırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Berâ bin Âzib radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Süfyân ibni Vekî‘** 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Avf **Humeyd ibni Abdurrahmân er-Ruâsî** (v. 189/804), Kûfeli güvenilir bir hadis râvisidir.

3. râvi Ebû Hayseme **Züheyr** ibni Muâviye el-Cu‘fî (v. 172/779), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve aslen Horasanlı olan güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Ebû İshâk es-Sebî’î** (v. 127/745), 3. hadisimizde tanıtılan tâbiî muhaddisidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Berâ bin Âzib** de (v. 71/890) 3. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3552; Tirmizî, Menâkıb 8, nr. 3636.

A’râf 7/198.

Dârimî, Mukaddime 10, nr. 61; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XXIV, 274, nr. 696.

Müslim, Fezâil 109, nr. 2344.

12. Hadis

لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ
صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَسَلَّمَ أَبْيَضَ كَأَنَّمَا صِيغَ مِنْ فِضَّةٍ، رَجِلَ الشَّعْرِ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemin vücudunun rengi, saf gümüşten biçimlendirilmiş gibiydi. Saçları ne kıvırcık ne de düzdü.[177]

Hadisin Açıklaması

Ebû Hüreyre, Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in vücut renginin saf gümüşten biçimlendirilmiş, dökülmüş gibi olduğunu söylemekle, onun yüzünün parlaklığına, beyazlığına organlarının birbiriyle uyumlu olduğuna işaret etmektedir.

1. ve 2. hadislerde Resûl-i Ekrem'in vücudunun dış görünümünü târif eden Enes ibni Mâlik'ten onun mübarek teninin süt beyaz olmadığını, hafifçe pembeye çalan nûrânî beyaz olduğunu öğrendik. Böylece o emsâlsiz yüzün, insanın içine ürperti veren kireç gibi soğuk beyaz olmadığını anladık.

Ashâb-ı kirâmdan Muharriş el-Ka'bî, Efendimiz aleyhisselâmın umre yaptığı sırada sırtındaki ihrâmın açıldığını gördü. Mübârek omuzlarının görünüşünü unutamadı ve o manzarayı şöyle tasvir etti:

فِضَّةٍ فَنَظَرْتُ إِلَى ظَهْرِهِ كَأَنَّهُ سَبِيكَةُ

"O sırada omzuna baktım, omuzları som gümüşü andırıyordu."[178]

Nitekim Cennet'i tasvir eden âyet-i kerîmelerde de sevinçten parıldayan yüzlerin güzelliği beyaz renk ile dile getirilir.

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ

“O kıyâmet gününde, birtakım yüzler sevinçten pırıl pırıl parlayacak; birtakım yüzler de kederden simsiyah kesilecektir.”[179]

Hûrîlerin güzelliği de bembeyaz incilere benzetilir:

وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ

“Bir de güzel gözlü hûrîler vardır. Saklı inciler gibi.”

Dalgalı Saçlar

Hadisimizde bir de Peygamber-i Zîşân’ın saçının “ne kıvırcık ne de düz” olduğu belirtilmektedir.

1. 2. ve 7. hadislerde de onun mübarek saçının çok dalgalı ve kıvırcık olmadığı gibi tamamen düz de olmadığı görülmüştü.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in rengi saf gümüşten dökülmüş gibi güzeldi. Diğer bir ifâdeyle yüzü parlak ve beyaz, organları birbiriyle uyumlu idi. Bir sahâbî omuzlarının som gümüşü andırdığını söylemişti.

2. Mübârek saçları ne kıvırcık ne de düzdü, hafifçe dalgalıydı.

Hadisin Râvileri

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebû Dâvûd** Süleymân ibni Selm **el-Mesâhifî** (v. 238/852), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan Belhli güvenilir bir muhaddis ve fıkıh âlimi idi. Muhtemelen mushaf yazmakla meşgul olduğu için el-Mesâhifî nisbesiyle anılagelmiştir.

2. râvi Ebü’l-Hasan **Nadr ibni Şümeyl** el-Mâzinî (v. 204/820), tebe-i tâbiîn nesline mensup Basralı bir hadis âlimidir. Arap diline ve garîbü’l-hadîs alanına dair eserleri vardır. Merv’de hadis ve sünnet üzerine çalışmalar yapmış ve yaptırmıştır.

3. râvi **Sâlih ibni Ebi’l-Ahdar** el-Yemâmî (v. 140/757’tan sonra), dört *Sünen*’de rivâyetleri bulunan bir râvidir.

4. râvi Ebû Bekir Muhammed **ibni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), Medine’nin önde gelen fakîh ve muhaddislerinden, tâbiîn neslinin zühd ve takvâ sahibi ilim ehlindendir. Ezberlediği bir şeyi hiç unutmamasıyla ve hadisleri ezberlemesiyle ünlüdür. 10’dan fazla sahâbî ile görüşen İbni

Şihâb, halife Ömer ibni Abdilazîz'in emriyle hadis ve sünnetin derlenmesinde büyük hizmet görmüştür.

5. râvi **Ebû Seleme bin Abdirrahmân ibni Avf** el-Medînî (v. 124/742), Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahmân ibni Avf'ın oğludur. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır. Çok hadis rivâyet etmesiyle bilinen Ebû Seleme, Medineli yedi tabiîn fakihinden biridir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** (v. 58/678) radıyallahu anh hicretin yedinci yılında Müslüman oldu. Adı Abdurrahman idi. Bir gün Peygamber Efendimiz onun elbisesinin içinde bir kedi görünce, ona "kedicik babası" anlamında "Ebû Hüreyre" diye takıldı. O günden sonra adı âdetâ unutuldu ve herkes onu Ebû Hüreyre diye çağırdı. Fakir olduğu için Mescid-i Nebevî'de yatıp kalkan «Ashâb-ı Suffe» arasına katıldı. Gece gündüz Peygamber Efendimiz'den ayrılmaz, ondan duyduğu hadisleri öğrenip ezberlemeye çalışırdı. Bu sebeple en çok hadis rivâyet eden sahâbî oldu. Kendisinden 800'den fazla sahâbî ve tâbiî hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Bu hadîs-i şerîfi sadece Tirmizî, bu eserinde nakletmiştir. Ayrıca bk. Beyhakì, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), I, 241; Begavî, *el-Envâr fî şemâili'n-nebiyyi'l-muhtâr* (Ya'kubî), s. 147, nr. 165.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 426, nr. 15597; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), III, 231, nr. 13730.

Âl-i İmrân 3/106.

13. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،

أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهًا دِحْيَةُ».

Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“(Mi’râc gecesinde) Bana peygamberler gösterildi.

Bu sırada Hz. Mûsâ bana ne fazla kilolu ne de zayıf, ince yapılı göründü. Onu sanki Yemen’in Şenûe kabilesinden biri zannettim.

Meryem oğlu Îsâ’yı da tanıdığım insanlardan Urve bin Mes’ûd es-Sekafî’ye pek benzer buldum.

İbrâhim aleyhisselâmı görünce onun sizin arkadaşınıza çok benzediğini farkettim. (Böyle derken Resûl-i Ekrem kendisine işaret etti.)

Cebrâil aleyhisselâmı da benim tanıdıklarım arasında Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî’ye çok benzettim.”[180]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfin konumuzla ilgili yanı, Fahr-i Cihân Efendimiz’in İbrâhim aleyhisselâma çok benzediğini bizzat dile getirmesidir.

Peygamberleri Nerede Gördü?

“Bana peygamberleri gösterdiler.” ifâdesini nasıl anlamak gerekir?

Peygamber-i Zîşân Efendimiz kendisine çok benzediğini söylediği Hz. İbrâhim'i nerede gördü?

Acaba peygamberler kendisine rüyâsında mı, yoksa bir mûcize olarak uyanıkken mi gösterildi?

Fahr-i Âlem Efendimiz'in diğer peygamberlerle görüşmesi, hadîs-i şerîflerden öğrendiğimize göre ya İsrâ gecesinde kendilerine namaz kıldırdığı Mescid-i Aksâ'da olmuş veya yüce göklerde peygamberler kendisine gösterilmiştir.[181] Mi'râc hadisinde onların herbirini bulundukları semâda gördüğü zikredilmektedir.[182]

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus da Resûlullah Efendimiz'in diğer peygamberlere gösterilmeyip, onların kendisine gösterilmesidir. Bu da onun öteki peygamberlere göre şân ve şerefinin çok daha yüce olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer peygamberler Fahr-i Âlem Efendimiz'in maiyyeti, askeri gibidir; kumandan askere gösterilmez, asker kumandana takdim edilir.

Peygamberleri Gerçek Halleriyle Gördü

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الأَنْبِياءُ أحْياءٌ فِي قُبُورِهِمْ يُصَلُّونَ

"Peygamberler kabirlerinde diri olup namaz kılarlar."[183]

Onlar ölü gibi görünseler bile, Allah katında diridirler ve bizim bilmediğimiz bir şekilde berzah hayatının şartlarına göre Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine ikrâm ettiği nimetleri tadarak yaşarlar. Peygamberler şehidlerden üstün olduğuna göre, "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü zannetme! Aksine onlar diridirler; Rableri nezdinde rızıklanmaktadırlar."[184] âyet-i kerîmesi de bunu göstermektedir. İşte bu sebeple Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de peygamberleri gerçek halleriyle görmüştür.

Resûl-i Ekrem Efendimiz Hz. Mûsâ'yı anlatırken onun fazla kilolu ve zayıf değil, ince yapılı olduğunu belirtmiş ve onun yüzünü Yemen'in Şenûe kabilesi halkına benzetmiştir. Şenûe kabilesi mensupları, soylarının asâleti, bedenlerinin temizliği, yüzlerinin ve ahlâklarının güzelliği ile ünlü idiler.

Hz. Îsâ'yı anlatırken de, onun yüzünün ashâb-ı kirâmdan Urve bin Mes'ûd es-Sekafî'nin çehresini andırdığını bildirmiştir.

Urve bin Mes’ûd es-Sekafî, hicretin 6. yılında (mîlâdî 628) Mekkelilerin Peygamber Efendimizle Hudeybiye sulh andlaşması yapması için gönderdikleri temsilcisidir. Onun, ashâb-ı kirâmın Resûl-i Zîşân Efendimiz’e nasıl hürmet ettiğine dair tespitini Kureyş halkına aktarması pek dikkat çekicidir. Zira Urve, o zamanlar müşrikti, kendisi hicretin dokuzuncu yılında Müslüman olmuştur.

Hamamdan Yeni Çıkmış Gibi

Ebû Hüreyre radıyallahu anh aynı hadîsi daha teferruatlı bir şekilde nakletmiş ve Efendimiz aleyhisselâmın Hz. Îsâ’yı şöyle tasvîr ettiğini söylemiştir:

“Îsâ peygamberi de gördüm: Orta boyluydu; yüzünde epeyce benleri vardı; hamamdan yeni çıkmış gibi, rengi hafifçe kırmızıya çalıyordu.”[185]

Server-i Enbiyâ Efendimiz’in Mi’râc’da gördüğü bazı peygamberlerden söz ederken, Cebrâil aleyhisselâmı da gördüğünü söylemesi nasıl anlaşılmalıdır?

Resûl-i Ekrem’in kendileriyle görüştüğü kimseler, insanların peygamberleriydi. Cebrâil aleyhisselâm da meleklerin peygamberidir. Nitekim Allah Teâlâ bu gerçeği âyet-i kerîmesiyle şöyle dile getirmiştir:

اللهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ

“Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da.”[186]

İşte Cebrâil aleyhisselâm da meleklerin resûllerinden olması itibâriyle burada ondan söz edilmiştir.

Cebrâil Kime Benzerdi?

Hadisimizde Peygamber Efendimiz “Cebrâil aleyhisselâm’a en fazla benzeyen şahsın Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî” olduğunu söylemektedir.

Dihye radıyallahu anh sadece Bedir Savaşı’na katılmamış, onun dışındaki bütün savaşlara katılmış, Hudeybiye’de Allah’ın Resûlü’ne bîat etmiştir. Hz. Dihye çok yakışıklı ve çok güzel konuşan biriydi. Cebrâil aleyhisselâm Peygamber Efendimiz’e insan şekline bürünerek geldiğinde, çoğu zaman onun kılığına girerek gelirdi. Enes ibni Mâlik’in ifadesine göre iri cüsseli ve beyaz tenli olan Dihye ashâbın en yakışıklısıydı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Mi’râc gecesinde Peygamber Efendimiz’e peygamberler gösterildi. O da onlardan bir kısmını bizlere tasvir etti.

2. Buna göre Hz. Mûsâ, ne fazla kilolu ne de zayıftı, ince yapılıydı.

3. Hz. İbrâhim’in yüzü Resûl-i Ekrem’in yüzüne çok benzerdi.

4. Cebrâil aleyhisselâm da ashâb-ı kirâmdan Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî’ye benzerdi.

Hadisin Râvileri

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü’l-Hâris **Leys ibni Sa‘d** el-Fehmî (v. 175/791), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir tebe-i tâbiîn âlimidir. Yaşadığı devirde Mısır’ın en büyük fakihi ve muhaddisi olarak kabul edilmiştir. İmâm Şâfiî gibi âlimler, fıkıh konusunda onun İmâm Mâlik’ten üstün olduğunu söylemişlerdir.

3. râvi **Ebü’z-Zübeyr** Muhammed ibni Müslim el-Esedî (v. 126/744), tâbiîn nesline mensup Mekkeli bir hadis hâfızıdır; rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdillâh** (v. 78/697), Resûl-i Ekrem’in Medineli genç sahâbîlerinden biriydi. En çok hadis rivâyet eden yedi sahâbîden biridir. Peygamber Efendimiz ile birlikte on dokuz gazveye katıldı. Babası Uhud Gazvesi’nde şehid düşünce, yedi veya dokuz kız kardeşine bakmak zorunda kaldı. Fahr-i Âlem Efendimiz de onu her zaman himâye etti. Câbir, âlim sahâbîlerden biriydi. Bu sebeple Medine’de pek çok fetvâ verdi.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Îmân 271, nr. 167; Tirmizî, Menâkıb 12, nr. 3649; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 334, nr. 14643. Ayrıca bk. Buhârî, Enbiyâ 24, nr. 3394; Müslim, Îmân 272, nr. 168; Tirmizî, Tefsîr 18, nr. 3130.

İbni Hacer el-Askalânî, *Fethü’l-bârî* (Hatîb), VI, 487-488.

Buhârî, Salât 1, nr. 349; Müslim, Îmân 263, nr. 163.

Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VI, 147-148, nr. 3425; Bezzâr, *Müsned* (Âdil ibni Sa‘d), XIII, 62, nr. 6391.

Âl-i İmrân 3/169.

Buhârî, Enbiyâ 24, nr. 3394; Müslim, Îmân 278, nr. 168; Tirmizî, Tefsîr 18, nr. 3130.

Hac 22/75.

14. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

هَارُونَ، عَنْ سَعِيدٍ الْجُرَيْرِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الطُّفَيْلِ يَقُولُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،

كَانَ أَبْيَضَ مَلِيحًا مُقَصَّدًا.

Tâbiîn muhaddislerinden Ebû Mes’ûd Saîd ibni İyâs el-Cüreyrî şöyle dedi:

Ashâb-ı kirâmdan Ebü’t-Tufeyl Âmir ibni Vâsile el-Leysî radıyallahu anh bir gün:

“Şu yeryüzünde, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi bizzat gören insanlardan sadece ben kaldım.” dedi. Bunun üzerine ben de ona:

“Öyleyse Peygamber Efendimiz’i gördüğün gibi bana da anlat.” dedim. O da:

“Allah’ın Elçisi beyaz tenliydi. Mübârek bedeni eşsiz bir güzelliğe sahipti. Ne uzun ne kısa ne zayıf ne de fazla kiloluydu.” dedi.[187]

Hadisin Açıklaması

Bir gün Ebü’t-Tufeyl Âmir ibni Vâsile el-Leysî radıyallahu anhın yanında, tâbiîn neslinin güvenilir muhaddislerden Saîd ibni İyâs el-Cüreyrî vardı.

Onu Görenlerden Sadece Ben Kaldım

Ebü’t-Tufeyl:

“Şu yeryüzünde, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi bizzat gören insanlardan sadece ben kaldım.” deyince, Saîd ibni İyâs ona:

“Öyleyse Peygamber Efendimiz’i gördüğün gibi bana da anlat” dedi. O da Fahr-i Âlem Efendimiz’in genel görünümünü yukarıda nakledilen şekilde kısaca anlattı.

Ebü’t-Tufeyl hazretleri hicretin 3. yılında doğdu; Resûl-i Ekrem Efendimiz vefât ettiğinde henüz sekiz yaşındaydı. Onun hicretin 100, bazı rivâyetlere göre 102, hattâ 110. yılında vefât ettiği söylenmektedir.

İslâm tarihçileri Ebü’t-Tufeyl’in en son vefât eden sahâbî olduğunu kabul etmektedir.

Onun en son vefât eden sahâbî oluşu, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bir mûcizesini de ortaya koymaktadır.

Yüzyıl Sonra

Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre, Kâinâtın Efendisine vefâtından bir ay kadar önce kıyâmetin ne zaman kopacağını sormuşlardı. O da bunu sadece Allah Teâlâ’nın bileceğini belirttikten sonra şöyle buyurmuştu:

مَا مِنْ نَفْسٍ مَنْفُوسَةٍ الْيَوْمَ، تَأْتِي عَلَيْهَا مِائَةُ سَنَةٍ، وَهِيَ حَيَّةٌ يَوْمَئِذٍ

“Bugün yeryüzünde bulunanlardan hiç biri 100 yıl sonra hayatta olmayacaktır.”[188]

Resûl-i Ekrem Efendimiz, o gün hayatta bulunanların kıyâmetinin 100 sene sonra kopmuş olacağını (yani öleceklerini) söyleyerek bunun küçük kıyâmet olduğuna işaret etmiş, büyük kıyâmeti ise sadece Cenâb-ı Hakk’ın bileceğini ifâde buyurmuştur.

Bu sahîh hadîs-i şerîf, Efendimiz’in işaret buyurduğu tarihten yüzlerce sene sonra ortaya çıkıp da “Ben sahâbîyim” diyenlerin birer yalancı olduklarını da ortaya koymaktadır.

Bazı âlimler, bu hadîs-i şerîfe dayanarak Hızır aleyhisselâmın hayatta olmadığını söylemişlerdir. Bazıları ise onun hayatta olduğunu belirttikten sonra, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in bu hadîs-i şerîfte o gün yeryüzünde olanlardan söz ettiğini, Hızır aleyhisselâmın ise hadîsin söylendiği sırada yerde değil, su üzerinde bulunduğunu ileri sürmüşlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bu hadisi söylediği zaman, o gün hayatta olanların 100 sene sonra öleceğini belirtmiştir.

2. Bu hadisin râvisi olan Ebü’t-Tufeyl, en son vefât eden sahâbîdir. Onun hicretin 100. veya 102. yahut 110. yılında vefât ettiği

söylenmektedir.

3. Ebü't-Tufeyl'den Resûl-i Ekrem'i tanıtması istenmiş, o da Allah'ın Elçisi'ni şu özellikleriyle tanıtmıştır:

***** Resûl-i Ekrem beyaz tenli ve son derece güzeldi.

***** Ne uzun ne de kısaydı; ne zayıf ne de fazla kiloluydu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebü't-Tufeyl Âmir ibni Vâsile el-Leysî radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin bu hadisteki iki hocasından biri **Süfyân ibni Vekî'** olup 6. hadiste, ikinci hocası **Muhammed ibni Beşşâr** ise 3. hadiste tanıtıldı.

İmâm Tirmizî (اَلْمَعْنَى وَاحِدٌ) ifâdesiyle, bu hadisi her iki hocasından farklı lafızlarla rivâyet ettiğini, lafızları farklı olmakla beraber hadisin mânasının aynı olduğunu dile getirmektedir.

2. râvi Tirmizî'nin bu iki hocasının da hocası olan **Yezîd ibni Hârûn**'dur (v. 206/821). Bu zât rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan ünlü, güvenilir ve hâfızası çok güçlü bir hadis hâfızıdır. Onun kırk yıldan fazla bir süre yatsı abdestiyle sabah namazı kıldığı yani hemen hemen bütün gece ibâdet ettiği belirtilir.

3. râvi Ebû Mes'ûd **Saîd** ibni İyâs **el-Cüreyrî** (v. 144/761), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Basralı güvenilir bir hadis âlimidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebü't-Tufeyl Âmir ibni Vâsile el-Leysî** (v. 100/718), en son vefât eden sahâbîdir. Hicretin 3. yılında doğdu. Hz. Ali'ye yakınlığı ile bilinirdi. Hz. Hüseyin'in kanını yerde bırakmamak için Emevîler'e karşı açılan savaşlarda hep ön planda bulundu. Hz. Ali döneminde de onun yanında yer aldı. Hz. Ali'nin vefâtından sonra Muâviye bin Ebî Süfyân, şâirliği ve güzel konuşmasıyla da bilinen bu sahâbîye Hz. Ali'yi ne kadar sevip özlediğini sormuş, o da şu cevabı vermişti:

"Hz. Mûsâ'nın annesi, Mûsâ'yı Nil'e bıraktıktan sonra onu nasıl özlediyse, ben de o haldeyim, belki ondan da çok hasret çekiyorum."[189]

Ebü't-Tufeyl'in Peygamber Efendimiz'den olan rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Fezâil 98-99, nr. 2340; Ebû Dâvûd, Edeb 30, nr. 4864.

Müslim, Fezâilü's-sahâbe 217-220, nr. 2537-2539.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gābe* (Bennâ), VI, 179-181.

15. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ كُرَيْبٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

بَيْنِ ثَنَايَاهُ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ön dişlerinin arası seyrekti. Konuşurken, inci gibi parıldayan ön dişlerinin arasından nûr akıyormuş gibi görünürdü.”[190]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in fizikî özelliklerini en iyi anlatanlardan biri olan Hind ibni Ebî Hâle de, 8. hadiste, Fahr-i Âlem Efendimiz’den söz ederken şöyle demişti:

“Dişleri bembeyaz, ön dişlerinin arası seyrek ve pek hoştu.”

Fahr-i Âlem Efendimiz Cebrâil aleyhisselâm ile her zaman görüşürdü. Melekler latîf varlıklar oldukları için kötü kokulardan rahatsız olurlar. Bu sebeple Peygamber Efendimiz onları rahatsız etmemeye çok dikkat eder, dişlerini her fırsatta temizler, ağzının güzel kokmasını sağlardı.

Arasından Nûr Akan Dişler

Bu hadîs-i şerîfi nakleden Abdullah ibni Abbâs, Fahr-i Âlem Efendimiz’in “Ön dişlerinin arasından nûr akıyormuş gibi” göründüğünü söyler. Allah kelâmı olan Kur’ân-ı Kerîm ilk defa o mübârek ağızdan, o inci dişlerin arasından çıktığına göre, nûr gibi görülen şey gerçekten de nûrun kendisi olmalıdır!

Ebü'd-Derdâ radıyallahu anh Peygamber Efendimiz'in konuşma tarzından söz ederken: "mübarek yüzünden tebessümün eksik olmadığını" söylerdi. [191] Peygamberler Sultanı güleç bir yüzle konuşurken, onun bembeyaz dişlerinin arasından çıkan nûrların sahâbe-i güzîn tarafından hayranlıkla müşâhede edildiği anlaşılmaktadır. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın "inci gibi parıldayan ön dişlerinin arasından nûr aktığını gördüm" demeyip "nûr akıyormuş gibi görünürdü" demesi, bu güzelliğin ve özelliğin herkes tarafından farkedildiğini göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in ön dişlerinin arası seyrekti.

2. Allah'ın Elçisi konuşurken, ashâb-ı kirâm onun ön dişlerinin arasından nûr aktığını zannederdi.

Hadisin Râvileri

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Muhammed **Abdullah ibni Abdirrahmân** ed-Dârimî es-Semerkandî (v. 255/869) rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan ve Dârimî diye bilinen güvenilir hadis hâfızıdır. Hadis, fıkıh ve tefsir âlimi olan Dârimî'nin ünlü eseri *Sünen-i Dârimî*, *Sünen*'lerin en eskisidir. İbnü's-Salâh ve İbni Hacer el-Askalânî gibi meşhur hadis âlimleri bu ünlü eserin, İbni Mâce'nin *es-Sünen*'i yerine *Kütüb-i Sitte*'nin altıncı kitabı olması gerektiğini söylemişlerdir.

2. râvi **İbrâhîm ibni Münzir el-Hızâmî** el-Kureşî (v. 236/850), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*'de, Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde yer alan Medineli güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Abdülazîz ibni Ebî Sâbit ez-Zührî** (v. 197/813), rivâyeti *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan bir râvidir. Kitapları yanınca ezberinden rivâyette bulunmaya başladığı, ancak bu sırada çok hata yaptığı görüldüğü için rivâyetleri hadis âlimlerince kabul görmemiştir.

4. râvi Ebû İshâk **İsmâil ibni İbrâhîm** el-Medenî, megāzî[192] âlimi **Mûsâ bin Ukbe**'nin kardeşinin oğlu olup rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

5. râvi, Ebû Muhammed **Mûsâ bin Ukbe** el-Medenî (v. 141/758) Medine'nin tanınmış megāzî âlimi ve fakihi olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan güvenilir bir râvidir.

6. râvi **Kureyb** ibni Ebî Müslim el-Medenî (v. 98/716), Abdullah ibni Abbâs'ın mevlâsı olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan güvenilir bir muhaddistir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** (v. 68/687) radıyallahu anhümâ, Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs'ın oğlu idi. Hicretten üç yıl önce Mekke'de doğdu; Allah'ın Elçisi onu kucağına alıp hakkında hayır duâ etti; bu sebeple de o pek üstün özelliklere sahip oldu. Resûl-i Ekrem'in hanımı Hz. Meymûne onun teyzesi olduğu için bazı geceler Efendimiz'in evinde yatar, nasıl ibadet ettiğine dikkat eder ve onun gibi ibadet etmeye çalışırdı.

İbni Abbâs Peygamber Efendimiz'den mükerrerleriyle birlikte 1660 hadis rivâyet etti ve çok hadis rivâyet edenler anlamında "müksirûn" diye anılan yedi kişi arasında yer aldı. Tefsir ve fıkıh sâhalarında eşsiz bir âlim olduğu için de "Tercümânü'l-Kur'ân" ve ümmetin en âlimi anlamında "Hibrü'l-ümme" ünvanlarıyla anıldı. Hz. Ömer, İbni Abbâs'ın görüşlerine değer verdiği için onu kendisine danışman yaptı. Abdullah ibni Abbâs Tâif'te 71 yaşında vefât etti.

Dârimî, Mukaddime 10, nr. 59; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XI, 416, nr. 12181; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 234-235, nr. 767; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VI, 188, nr. 3564.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 198-199, nr. 22076, 22078.

Megàzî, Resûl-i Ekrem'in gazve ve seriyyelerini, onun siyâsî ve askerî mücâdelelerini inceleyen bir ilim dalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM:

NÜBÜVVET MÜHRÜ

16. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ قَالَ:

بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ، بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، فَنَظَرْتُ إِلَى الْخَاتَمِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، فَإِذَا هُوَ مِثْلُ زِرِّ الْحَجَلَةِ.

Ashâb-ı kirâmdan Sâib ibni Yezîd radıyallahu anh şöyle dedi:

“Çocukluğumda teyzem beni Peygamber Efendimiz’in yanına götürdü ve:

“Yâ Resûlallah! Şu yeğenim (ayağından) rahatsız; onun şifâ bulması için duâ buyursanız!” dedi.

Fahr-i Âlem Efendimiz de mübârek eliyle başımı sıvazladı, bana bereket, sağlık ve âfiyet temenni etti.

Sonra abdest aldı, ben de onun artan abdest suyundan içtim.

Daha sonra arkasında durdum ve iki omuzu arasında bulunan ve keklik yumurtasını andıran peygamberlik mührüne baktım.[193]

Hadisin Açıklaması

Sâib’in annesinin Şüreyk kızı Ulbe olduğunu biliyoruz; fakat onu Resûl-i Ekrem Efendimiz’e götüren teyzesinin adını bilemiyoruz. Muhtemelen annesi vefât ettiği için onu Resûl-i Kibriyâ’nın huzûruna teyzesi götürmüştü.

Çocukların Başını Okşardı

Sâib’in teyzesi, Peygamber-i Zîşân’a yeğeninin ayaklarından rahatsız olduğunu söyledi; Fahr-i Âlem Efendimiz de onun başını okşadı ve iyileşmesi için duâ etti.

Server-i Enbiyâ Efendimiz yanına getirilen çocuklarla ilgilenir, onların başını okşar, böylece kendilerine duyduğu sevgiyi gösterirdi.

Bu hususla ilgili bir rivâyeti daha görelim:

Sâib'in kölesi Atâ'nın anlattığına göre, Sâib'in saçının orta kısmı simsiyah, diğer yerleri ve sakalı ise bembeyazdı. Buna anlam veremeyen Atâ ona bunun sebebini sordu. Sâib de şunları söyledi:

"Bir gün çocuklarla oynuyorduk. Resûl-i Ekrem Efendimiz de yanımızdan geçiyordu. Önüne çıktım ve selâm verdim. Selâmımı aldıktan sonra bana kim olduğumu sordu, ben de kendimi tanıttım. Bunun üzerine başımı okşadı ve "Allah sana hayır ve bereket versin!" diye duâ etti. Onun mübârek elinin değdiği saçlarım hiç ağarmadı."[194]

İbrikte Kalan Abdest Suyu

Sâib'i rahatsızlığından kurtaran vesîlelerden biri, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in abdest suyundan içmesidir. Acaba bu çocuk sahâbî, Resûlullah'ın abdest aldığı kapta artan sudan mı içti, yoksa onun mübârek abdest organlarını yıkadığı kullanılmış sudan mı? İşin bu tarafı hadîs-i şerîften tam olarak anlaşılmamaktadır.

Biz, ashâb-ı kirâmın, Resûlullah Efendimiz'in mübârek abdest organlarını öpen sudan bir damla olsun alabilmek için birbiriyle yarıştıklarını, hattâ birbirlerinin elindeki ıslaklığa ellerini sürüp ondan faydalanmaya (teberrük) çalıştıklarını biliyoruz.[195] Bu itibarla Sâib'in, Resûlullah'ın abdest aldığı kapta artan sudan veya onun mübârek abdest organlarını yıkadığı kullanılmış sudan içmesi arasında bir fark yoktur.

Peygamberlik Mührüne Dokunmak

Hadîs-i şerîfin konumuzla ilgili yanı, bu bahtiyâr sahâbînin Resûlullah Efendimiz'in arka tarafına geçmesi ve onun iki kürek kemiği arasında bulunan peygamberlik mührüne bakmasıdır. Burada, ashâb-ı kirâm kadar onların çocuklarının da peygamberlik mührüne bakmayı çok istediği anlaşılmaktadır.

Peygamberlik mührüne dokunmak isteyen ve bunu başaran çocuklardan biri de, ilk Müslümanların beşincisi olduğu söylenen Hâlid ibni Saîd'in (v. 14/635 [?]) küçük kızı Ümmü Hâlid diye bilinen Eme'dir.

Hicret ettikleri Habeşistan'dan Medine'ye dönünce babasıyla birlikte Resûl-i Ekrem'i ziyârete gitmişlerdi. Bu sırada Eme, Resûlullah

Efendimiz'in arkasına geçerek nübüvvet mührüyle oynamaya başladı. Babası onu engellemeye çalışınca, Peygamber Efendimiz "Çocuğu rahat bırak!" buyurdu ve onun nübüvvet mührüne dokunmasına izin verdi.[196]

Ehl-i Kitâb da Bu Mührü Bilirdi

Peygamberlik mührü **Yahudi ve Hıristiyanların kutsal kitaplarında**, son peygamberi tanımaya yarayan işaretlerden biri olarak geçtiği için bunu onlar da biliyordu.[197] Tevrât'ta, bu ifâde şöyle geçmektedir:

"Çünkü bize bir çocuk doğdu, bize bir oğul verildi; ve reislik onun omuzu üzerinde olacak."[198]

Elimizdeki Tevrat'ta bu cümle Türkçe'ye böyle tercüme edilmiş, ancak Tevrât'ın İbrânîce'sinde bu cümlenin daha açık bir şekilde ve: "Onun kürek kemiği üzerinde nübüvvet alâmeti vardır." şeklinde geçtiği belirtilmektedir.[199]

Hadîs-i şerîften anladığımıza göre Sâib, peygamberlik mührünü görmek için Peygamberler Sultanı Efendimiz'in arka tarafına geçmiş, Efendimiz aleyhisselâm da ya onu sevindirmek için sırtını açıp görmek istediği şeyi ona göstermiş veya bir vesile ile Resûl-i Ekrem'in sırtı açılmış, o da peygamberlik mührünü görmüştür.

Peygamberlik Mührü Nasıl Bir Şeydi?

Peygamberlik mührü dediğimiz bu et beni kimileri tarafından "keklik yumurtası"na, kimileri tarafından da yeni evliler için kurulan "gelin-güvey çadırı"nın iri düğmelerine benzetilmiştir. Bir sonraki hadîs-i şerîfte onun "güvercin yumurtası"na benzetildiği de görülecektir.

"Hâtem-i nübüvvet veya Mühr-i nübüvvet" diye de anılan peygamberlik mührü, hem Fahr-i Âlem Efendimiz'in peygamber olduğunu hem de onunla birlikte peygamberliğin bittiğini, bir daha peygamber gelmeyeceğini gösteren mühür demektir.

Kur'ân-ı Kerîm'de konumuzla ilgili âyet-i kerîmede şöyle buyurulmuştur:

وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ

"O, Allah'ın Elçisi'dir ve bütün peygamberlerin sonuncusudur (hâtemü'n-nebiyyîn)".[200]

Bütün peygamberlerin sağ ellerinde peygamber olduklarını gösteren bir ben bulunduğu, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin peygamber olduğunu gösteren alâmetin ise iki kürek kemiği arasındaki ben olduğu belirtilmektedir.[201]

Peygamberlik Mührü Doğuştan mı Vardı?

Peygamberlik mührünün bazı rivâyetlerde doğuştan, bazı rivâyetlerde de sonradan olduğu belirtilmektedir. Sonradan olduğunu kabul edenler, onun Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği ve Cebrâil aleyhisselâmın Server-i Enbiyâ Efendimiz'in kalbini açıp, oradan bir kan pıhtısı çıkarmasından sonra oluştuğuna dair hadîs-i şerîfe dayanmaktadır. Bu hadise göre Cebrâil aleyhisselâm, Efendimiz'in kalbini açtıktan sonra onu zemzemle yıkamış, tekrar yerine koymuş, açtığı yeri dikmiş ve üzerini peygamberlik mührüyle mühürlemiştir. Bunun ardından yaptığı işlemi Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle ifâde buyurmuştur:

ثُمَّ خَتَمَ فِي ظَهْرِي حَتَّى وَجَدْتُ مَسَّ الْخَاتَمِ فِي قَلْبِي

"Sonra sırtıma mühür bastı; mührün temâsını kalbimde duydum."[202]

Sâhibü'l-Hâtem

Resûl-i Ekrem'in isimlerinden biri, nübüvvet mührünün sahibi anlamında **"Sâhibü'l-hâtem"**dir. Resûl-i Kibriyâ, son Peygamber oluşuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Benimle diğer peygamberlerin durumu ev yapan bir adama benzer. Adam evini yapıp tamamlamış, onu güzelce süslemiş, yalnızca bir tuğlasını eksik bırakmıştır. Halk binayı gezmeye başlar, o eksik tuğlanın yerini görünce hayret eder ve 'Şu tuğlanın yeri boş kalmasaymış ne güzel olacakmış' der. İşte ben, tıpkı o binada olduğu gibi, peygamberlik binasında yeri boş bırakılan tuğlayım; ben peygamberlerin sonuncusuyum (وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ)."[203]

Abdest Suyunun Verdiği Zindelik

Resûlullah Efendimiz, kendisinden önce hiçbir peygambere verilmeyen beş özellikten söz ederken de şöyle buyurmuştur:

وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً

“Daha önceleri bir Peygamber sadece kendi kavmine gönderilirdi; ben ise bütün insanlara gönderildim.”[204]

Hadisimizin râvisi Sâib ibni Yezîd, Fahr-i Âlem Efendimiz’in abdest suyunu içince vücuduna kuvvet gelmiş, doksan dört yaşında iken bile zindeliğini korumuştur. Sâib, görme ve işitmesinde hiçbir gerileme bulunmamasını Resûlullah aleyhisselâmın duâsının bereketiyle izah etmiştir.[205]

Burada peygamberlik mührüyle ilgili önemli bir bilgiyi daha aktaralım. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde bazı sahâbîler tereddüde düştü. Bir kısmı onun vefât ettiğini söylerken, bir kısmı vefât etmediğini ileri sürdü. Bunun üzerine önde gelen hanım sahâbîlerden Esmâ binti Umeys (v. 40/661) elini Resûlullah Efendimiz’in iki kürek kemiğinin arasına koydu ve şöyle dedi:

“Allah’ın Resûlü vefât etmiştir. Çünkü iki kürek kemiğinin arasında bulunan peygamberlik mührü kaybolmuş.”[206]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm, hastalarını Resûl-i Ekrem’e götürür, o da onların iyileşmesi için duâ ederdi.

2. Şâyet getirilen hasta, çocuksa, Fahr-i Âlem Efendimiz onun saçını okşayarak kendisine bereket sağlık ve âfiyet temenni ederek yakından ilgilenirdi. İşte onun bu duâsına, mübârek elinin temâsına mazhar olanların saçları, yaşlandıklarında bile ağarmaz, simsiyah kalırdı.

3. Bazı hastalar şifâ bulmak ve teberrük için Peygamber Efendimiz’in abdest aldığı sudan içerdi.

4. Peygamber aleyhisselâm çocukları çok sevdiği için, iki omuzu arasındaki peygamberlik mührüne onların dokunmasına izin verirdi.

5. Tevrat’ta Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in nübüvvet mühründen bahsedilmiş ve: “Onun kürek kemiği üzerinde nübüvvet alâmeti vardır.” denmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Sâib ibni Yezîd radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Recâ Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadisimizde tanıtıldı.

2. râvi Ebû İsmâîl **Hâtim ibni İsmâil** el-Medenî (v. 187/803), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve aslen Kûfeli olan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi **Ca'd ibni Abdirrahmân** el-Kindî (v. 144/761), rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki Kütüb-i Sitte'de yer almış güvenilir bir muhaddistir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Sâib ibni Yezîd** (v. 91/710), hicretin 3. yılında Medine'de doğdu. Resûlullah Efendimiz'i küçük yaşta gördü. Yedi yaşında babası Yezîd ibni Saîd ve muhtemelen annesiyle birlikte Vedâ haccında bulundu.[207] Rivâyet ettiği hadislerden beşi *Sahîh-i Buhârî*'de, biri de *Sahîh-i Müslim*'dedir. Sâib ibni Yezîd seksen sekiz yaşında Medine'de vefât etti. Peygamber Efendimiz Tebük Seferi'nden dönerken onu Seniyyetü'l-vedâ'da karşılayan çocuklar arasında Sâib ibni Yezîd de vardı.[208]

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Vudû' 40, nr. 190, Menâkıb 21, 22, nr. 3540, 3541, Merdâ 18, nr. 5670, Daavât 31, nr. 6352; Müslim, Fezâil 111, nr. 2345; Tirmizî, Menâkıb 11, nr. 3643.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VII, 160, nr. 6693; Beyhakì, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 209.

Buhârî, Salât 17, nr. 376.

Buhârî, Cihâd 188, nr. 3071.

21. hadîs-i şerîfin şerhinde Selmân-ı Fârisî'nin hayatı anlatılırken bir Hıristiyan papazının bu konudaki tavsiyesi görülecektir.

İşâyâ 9/6.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XXXIII, 291 (Nübüvvet Mührü).

Ahzâb 33/40.

Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 631, nr. 4105.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 184, nr. 17798; Heysemî, *Buğyetü'l-bâhis an zevâidi Müsnedi'l-Hâris* (Bâkirî), II, 867, nr. 928.

Buhârî, Menâkıb 18, nr. 3534-3535; Müslim, Fezâil 20-23, nr. 2286.

Buhârî, Teyemmüm 1, nr. 335, Salât 56, nr. 438; Müslim, Mesâcid 3, nr. 521.

Buhârî, Menâkıb 20, 3540.

Beyhakì, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VII, 219. İbni Kesîr bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir (*es-Sîretü'n-nebeviyye* (Abdülvâhid), IV, 483).

Buhârî, Cezâü's-sayd 25, nr. 1858.

Buhârî, Cihâd 196, nr. 3083.

17. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بِمَعْنَاهُ.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin iki küreği arasındaki peygamberlik mührünü gördüm. Bu mühür güvercin yumurtası büyüklüğünde ve kırmızımsı bir ben idi.”[209]

Hadisin Açıklaması

Kaynaklarını verdiğimiz hadîs-i şerîflerin bir kısmında, Fahr-i Cihân Efendimiz’in iki küreği arasındaki bu ben veya bezenin onun mübârek teninin renginde olduğu belirtilmektedir. Rivâyetlerin bir kısmında ise söz konusu benin yeşil, bir kısmında da siyah olduğu kaydedilmektedir.

Anlaşılan bu mübârek ben, zaman zaman değişik renkler alıyordu. Bu yüzden de, peygamberlik mührünü farklı zamanlarda görenler onu farklı şekillerde anlatmışlardır. Hattâ ona uzaktan veya yakından bakanlar da değişik târifler yapmışlardır.

Peygamberlik Mührüne İlişkin Benzetmeler

Bir önceki hadîs-i şerîfte Sâib ibni Yezîd’in peygamberlik mührünü “keklik yumurtası”na; bu rivâyette ise Câbir ibni Semüre’nin “güvercin yumurtası”na benzetmesinde bir çelişki yoktur.

Hattâ 23. hadiste görüleceği üzere, ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Sercis onu yumruğa (جُمْعًا) benzetmiş ve üzerinde siğillerden oluşan et benleri olduğunu söylemiştir (كَأَمْثَالِ الثَّآلِيلِ).[210]

Ebû Rimse ise onu “elma”ya benzetmiştir (مِثْلَ التُّفَّاحَةِ).[211]

22. hadîs-i şerîfte göreceğimiz üzere, Ebû Saîd el-Hudrî’ye peygamberlik mührü sorulduğu zaman, o, bu mührün Resûlullah Efendimiz’in sırtında ve

derisinin altında bulunan kabarık bir et parçası (لَحْمٌ نَاشِزٌ) olduğunu söylemiştir.”[212]

Peygamberlik mührünü et benine ve daha başka şeylere benzetenler de olmuştur. Tefsir, hadis ve fıkıh âlimi Kurtubî’nin (v. 671/1273) dediği gibi bu et beni zamanla büyüyüp küçülebildiği ve farklı renklere dönüşebildiği için, herkes onu nasıl görmüşse öyle tarif etmiştir.[213]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem’in iki küreği arasında ve mübârek teninin renginde olan peygamberlik mührü, zaman zaman farklı renkler alırdı.

2. Peygamberlik mührü zaman zaman büyüyüp küçülürdü. Câbir ibni Semüre’nin tesbitine göre bir güvercin yumurtası büyüklüğündeydi.

3. Zamanla rengi de değişen peygamberlik mührü, Câbir ibni Semüre’nin gördüğünde kırmızıya çalıyordu.

Hadisin Râvîleri

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Saîd ibni Ya‘kūb et-Tâlekānî** (v. 244/858), rivâyetleri Ebû Dâvûd, Nesâî ve Tirmizî’nin *es-Sünen*’lerinde yer alan Kazvin’in Tâlekān şehrinden güvenilir bir muhaddistir.

2. râvi Ebû Süleymân **Eyyûb ibni Câbir** el-Yemâmî (v. 180/796 civârı), rivâyetleri Ebû Dâvûd ve Tirmizî’nin *es-Sünen*’lerinde yer alan zayıf bir muhaddis ve fakihtir.

3. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** (v. 76/695) de 9. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 11, nr. 3644. Ayrıca bk. Müslim, Fezâil 110, nr. 2344; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 90, 95, 98, 102, 104, 107, nr. 21124, 21201, 21241, 21288, 21310, 21345.

Müslim, Fezâil 112, nr. 2346. Abdullah ibni Sercis’in bu rivâyeti 23. Hadiste gelecektir.

Tirmizî, Menâkıb 3, nr. 3620; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 163, nr. 17632.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 69, nr. 11679.

Mübârekpûrî, *Tuhfetü’l-ahvezî*, X, 89.

18. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ
وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ،
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،

اهْتَزَّ لَهُ عَرْشُ الرَّحْمٰنِ.

Hanım sahâbîlerden Rumeyse binti Amr radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin arkasında duruyordum; iki kürek kemiği arasındaki peygamberlik mührüne o kadar yakındım ki, onu öpmek isteseydim öperdim. İşte o sırada Peygamber aleyhisselâmın (ashâb-ı kirâmdan Sa‘d ibni Muâz’ın Allah katındaki üstün yerini belirtmek üzere) ‘Sa‘d’ın vefâtıyla Arş-ı Âlâ titredi.’ buyurduğunu kulaklarımla duydum.”[214]

Hadisin Açıklaması

Bir gün Rumeyse Hâtun, Fahr-i Âlem Efendimiz’in oldukça yakınında bulunuyordu. Bu sırada onun sırtındaki peygamberlik mührüne o kadar yakındı ki, kendi ifâdesiyle, bu mührü öpmek istese öpebilirdi. Fakat Resûlullah’ın heybetinden çekindi ve böyle bir şey yapmaya cesâret edemedi.

Peygamber-Sahâbe Yakınlığı

Rumeyse Hâtun’un “peygamberlik mührünü öpmek isteseydim öperdim.” demesi, onun Resûl-i Ekrem Efendimiz’e olan mânevî yakınlığını da göstermekte, Server-i Enbiyâ’yı kendi âilesinden biriymiş gibi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Öte yandan bu ifâde, Resûlullah Efendimiz'in tevâzuunu, insanlara ne büyük değer verdiğini, özellikle de yaşlı erkeklere ve kadınlara anlayış gösterip onlara iltifât ettiğini ortaya koymaktadır.

Cenâzesini Meleklerin Taşıdığı İnsan

Rumeyse Hâtun bu rivâyette Mühr-i nübüvvet hakkında bilgi vermekle kalmamış, aynı zamanda Server-i Enbiyâ Efendimiz'in "Sa'd ibni Muâz'ın vefâtıyla (v. 5/627) Arş-ı Âlâ'nın titrediğine" dair hadîs-i şerîfini de nakletmiştir.

Bu hadîs-i şerîf, Ensâr'ın ileri gelenlerinden olan Sa'd ibni Muâz'ın ne kadar değerli bir insan olduğunu göstermektedir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in haber verdiğine göre Sa'd radıyallahu anh vefât edince, Cenâb-ı Hakk'ın yüce Arş'ı, onun rûhuna kavuşmanın sevinciyle titremiş, gök kapıları kendisi için açılmış ve cenâzesinde 70.000 melek bulunmuş ve bu aziz insanın nâşını melekler taşımıştır.[215]

Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadîs-i şerîflerde geçmekle beraber, Arş'ın ne olduğu, nasıl olduğu konusunda yeterli bilgimiz yoktur. Sadece onun Cenâb-ı Hakk'ın yüce kudretini yansıttığını bilmekle yetinmek durumundayız.

Arş Nasıl Sevinir?

Arş cansız bir varlık olmalıdır; "Cansız bir şey nasıl sevinir?" diye düşünmemeliyiz. Zira bu husus akılla bilinecek bir şey değildir. İşte burada, Resûlullah Efendimiz'in Uhud Dağı'nı göstererek:

"Uhud bizi sever, biz de onu severiz." hadîs-i şerîfi hatırlanmalıdır. Uhud nasıl seviyorsa, Arş da öyle sevinebilir.

Arş'ın canlı mı, yoksa cansız mı olduğunu bilmiyoruz ama, cansız olduğunu zannettiğimiz dağların, taşların bile Allah korkusundan parçalanacağı, yuvarlanıp düşeceği Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle belirtilmektedir:

"Şâyet Biz, bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, sen onu **Allah korkusundan baş eğmiş, parça parça olmuş** görürdün."[216]

Yine Allah'ın kitabında Yahudilere hitâben de şöyle buyurulmaktadır:

"Ama bundan sonra kalpleriniz yine katılaştı da taş kesildi, hattâ taştan da beter oldu. Çünkü öyle taşlar vardır ki, bağrından ırmaklar çağlar. Öylesi de

vardır ki, çatlayıp arasından sular akar. Bazısı da, **Allah korkusundan yuvarlanıp düşer**. Sizin yaptıklarınızdan ise Allah habersiz değildir."[217]

Sa'd ibni Muâz'ın Değeri

Burada, Fahr-i Âlem Efendimiz'in böylesine medhine nâil olan **Sa'd ibni Muâz** hakkında biraz bilgi vermek uygun olacaktır:

Nasıl ki Hz. Ebû Bekir, Muhâcirlerin en önde gelen şahsiyeti ise, Hz. Sa'd da Ensâr'ın en önde gelen sîmâsı idi.

Bu azîz sahâbî, Fahr-i Âlem Efendimiz henüz Medine'yi şereflendirmeden önce Mus'ab ibni Umeyr vâsıtasıyla Müslüman oldu. Sa'd, Abdüleşhel oğullarının başkanı olduğu için, o Müslüman olunca bütün kabile İslâmiyet'i kabul etti. Kâinâtın Efendisiyle Bedir, Uhud ve Hendek gazvelerinde bulundu. Hendek Gazvesi'nde kolundan ağır şekilde yaralandı. Hicretin 5. yılında bu yara açıldı ve henüz otuz yedi yaşında iken kolundaki bu kanamadan dolayı vefât etti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Rumeyse Hâtun, her sahâbî gibi kendisini Peygamber Efendimiz'e son derece yakın hissederdi. Bu yakınlık sebebiyle Nübüvvet mührünü öpmeyi bile düşünmüştü.

2. Arş-ı Âlâ, Allah katında değerli olan mü'minlerin rûhlarına kavuşmaktan dolayı sevinç duyar. İşte bu sebeple Ensâr'ın en önde gelen sîmâsı olan Sa'd ibni Muâz vefât edince, Arş-ı Âlâ onun rûhuna kavuştuğu için sevincinden titremişti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Rumeyse binti Amr radıyallahu anhâdan dört râvi aracılığı ile rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Mus'ab** Ahmed ibni Ebî Bekir **el-Medenî** (v. 242/856), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve Medine kadılığı da yapan doğru sözlü (صَدُوق) bir fakihtir. Nisbesinin Medineli anlamında Medenî olduğunu söyleyenler olduğu gibi, Bağdatlı (Halîfe Mansûr'un şehrine mensup) anlamında Medînî olduğunu söyleyenler de vardır.

2. râvi Ebû Seleme **Yûsuf ibni Mâcişûn** el-Medenî'nin (v. 185/801), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer alan güvenilir bir muhaddistir.

3. râvi bir önceki râvinin **babası** Ebû Yûsuf Ya‘kūb ibni Ebî Seleme el-Mâcişûn el-Medenî (v. 120/738’den sonra) olup, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce’nin *es-Sünen*’lerinde bulunmaktadır.

4. râvi Ebû Ömer **Âsım ibni Ömer ibni Katâde** el-Medenî (v. 120/738’den sonra) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan, rivâyetlerine güvenilir bir Megāzî âlimidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ümmü Hakîm **Rumeyse**[218] binti Amr el-Ensâriyye hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Sadece iki hadis rivâyet ettiği bilinmektedir. Bunlardan biri yukarıda okuduğumuz hadîs-i şerîftir. Diğeri de aşağıdaki hadistir:

Rumeyse Hâtun bir gece Hz. Âişe’nin evinde yatmıştı. Ertesi sabah Âişe radıyallahu anhânın boy abdesti aldıktan sonra, namaz kılmak üzere bir odaya girip kapıyı kapattığını gördü. Âişe annemize: “Ey mü’minlerin annesi! (Kapıyı niçin kapatıyorsun?) Ben senin evinde, sırf şimdi yapacağın ibâdeti görmek için yattım.” dedi. Hz. Âişe de: “Öyleyse gel!” dedi. Rumeyse Hâtun onun yanına girdi ve annemizin sekiz rekât kuşluk namazı kıldığını gördü. Hz. Âişe namazını bitirince Rumeyse Hâtun’un dizlerine vurarak şunu söyledi:

“Ey Rumeyse! Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bu namazı kıldığını gördüm. Şâyet anam babam mezarlarından kalkıp da bu namazı kılmama engel olmak isteselerdi, onları dinlemezdim.”[219]

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 329, nr. 27329. Ayrıca bk. Buhârî, Menâkıbü’l-Ensâr 12, nr. 3803; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 123-125, nr. 2466-2437; Elbânî, *Sahîhu Süneni’n-Nesâî*, II, 74, nr. 2054.

Buhârî, Menâkıbü’l-Ensâr 12, nr. 3803; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 123-125, nr. 2466-2437; Elbânî, *Sahîhu Süneni’n-Nesâî*, II, 74, nr. 2054; Tirmizî, Menâkıb 50, nr. 3849.

Haşr 59/21.

Bakara 2/74.

Bu hanımın adı Rumeysâ değil Rümeyse’dir. Rumeysâ adlı hanım sahâbîler de vardır.

Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Şelebî), I, 266, nr. 484; Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VIII, 81-82, nr. 4612.

19. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ
عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللهِ مَوْلَى غُفْرَةَ قَالَ:

إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ

وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ.

Bir defasında Hz. Ali’nin torunlarından İbrâhîm ibni Muhammed:

“Dedem Hz. Ali, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi anlatırken şöyle derdi.” diye söze başlamış, ardından da yukarıda 7 numarayla aktardığımız hadîs-i şerîfi nakletmişti. Daha sonra da Hz. Ali’nin şu ifâdesini rivâyet etmişti:

”Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin iki küreğinin arasında peygamberlik mührü vardı. Peygamberlik onunla son bulmuştur.”[220]

Hadisin Açıklaması

Hz. Ali, daha önce okuduğumuz 7 numaralı hadîs-i şerîfte Peygamber-i Zîşân Efendimiz’in yaratılış özelliklerini anlatmış, onun iki küreği arasındaki **peygamberlik mühründen** söz etmiş ve **peygamberliğin onunla birlikte sona erdiğini** belirtmişti.

İncelemekte olduğumuz bu bahis, Fahr-i Âlem Efendimiz’in peygamberlik mührüyle ilgili olduğu için, İmâm Tirmizî, Hz. Ali’nin bu konuyla ilgili iki tesbitini burada bir daha zikretmiştir.

Peygamberliğin Resûlullah ile son bulduğunu şu âyet-i kerîme de bildirmektedir:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ

النَّبِيِّينَ

“Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir. Fakat o, Allah’ın elçisidir ve bütün **peygamberlerin sonuncusudur**.” [221]

Âyet-i kerîmede geçen **hâtemü’n-nebiyyîn** ifâdesi “bütün peygamberlerin sonuncusu” demektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem’in iki küreğinin arasında peygamberlik mührü vardı.

2. Sultân-ı Enbiyâ son peygamberdi. Onunla birlikte peygamberlik kapısı da kapandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî bu hadîs-i şerîfi, Hz. Ali’nin torunlarından biri olan İbrâhîm ibni Muhammed’den dört râvi aracılığı ile rivâyet etmiştir.

Bu hadisin senedinde geçen râviler 7. hadisin senedinde tanıtılmıştır.

Tirmizî, Menâkıb 8, nr. 3638; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 328.

Ahzâb 33/40. Bu âyet-i kerîmede Kur’ân-ı Kerîm’in geleceğe âit mûcizevî haberlerinden biri yer almaktadır. Âyet-i kerîmede Resûl-i Ekrem’in arkasında bir erkek evlât bırakmayacağı bildirilmiş, nitekim öyle de olmuştur.

20. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عِلْبَاءُ بْنُ أَحْمَرَ الْيَشْكُرِيُّ قَالَ:

بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ الْخَاتَمِ، قُلْتُ: وَمَا الْخَاتَمُ؟ قَالَ: شَعَرَاتٌ مُجْتَمِعَاتٌ.

Tâbiîn neslinden İlbâ bin Ahmer el-Yeşkürî, ashâb-ı kirâmdan Ebû Zeyd el-Ensârî diye meşhur olan Amr ibni Ahtab'ın kendisine şöyle dediğini söyledi:

"Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana:

'Ey Ebû Zeyd! Yanıma gel!

Elini gömleğimin içine sok. Sırtıma dokun!' buyurdu.

Ben de sırtına elimi sürünce, parmaklarım peygamberlik mührüne temâs etti."

İlbâ sözüne devamla şöyle dedi:

Ebû Zeyd'e: "Peygamberlik mührü nasıl bir şey?" diye sordum. O da cevâben:

"Bir araya gelmiş tüylerdi." dedi.[222]

Hadisin Açıklaması

Ebû Zeyd el-Ensârî radıyallahu anh, Fahr-i Kâinât'ın sırtındaki peygamberlik mührüne dokunmayı çok istiyor, fakat bu arzusunu ona söylemeye cesâret edemiyordu. Bunu hisseden İki Cihan Güneşi Ebû Zeyd'i sevindirmek istedi ve sırtına dokunmasını söyleyerek onun bu murâdına nâil olmasına imkân verdi.

Güvenilir tâbiîn âlimlerinden Basralı İlbâ bin Ahmer, peygamberlik mührüne dokunma saâdetine eren bahtiyâr bir sahâbîyi bulmuşken, ondan Mühr-i nübüvvet'in nasıl bir şey olduğunu öğrenmek istedi.

Ebû Zeyd de, peygamberlik mührünü gözleriyle görememekle beraber, ona parmaklarıyla dokunduğunu ve onun “bir araya gelmiş tüylerden ibâret olduğunu” söyledi.

Nübüvvet Mührü’nü Neden Göremedi?

Ebû Zeyd el-Ensârî, peygamberlik mührüne elleriyle dokunduğu halde, acaba neden diğer sahâbîler gibi onun şu veya bu büyüklükte bir beze, bir et beni olduğunu anlatmadı da, Nübüvvet Mührü’nün, etrafında birçok kıl bulunan bir şeyden ibâret olduğunu söylemekle yetindi.

Anlaşılan Efendimiz aleyhisselâmın o gün giydiği elbise oldukça dardı. Peygamberlik mührünü açıp onu Ebû Zeyd’e gösterecek durumda değildi; bu kıyâfet, onun elini elbisenin altından sokup ona dokunabileceği bir giysi idi. O da elini elbisenin altından sokmakla beraber peygamberlik mühründen çok, onun etrafındaki tüylere dokunabildi ve onu buna göre târif etti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Ebû Zeyd el-Ensârî’nin peygamberlik mührüne dokunmayı çok istediğini anladı.

2. Onu yanına çağırdı, elini gömleğinin içine sokmasını ve sırtına dokunmasını istedi.

3. O da emredileni yaptı; Nübüvvet Mührü’ne parmaklarıyla dokundu ve onun bir araya toplanmış tüylerden ibâret olduğunu zannetti.

4. Ebû Zeyd, Peygamberlik mührünü muhtemelen Resûl-i Ekrem’in o gün giydiği elbise dar olduğu için göremedi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Zeyd Amr ibni Ahtab el-Ensârî radıyallahu anhdan 4 râvi aracılığı ile rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtılmıştır.

2. râvi **Ebû Âsım en-Nebîl** diye bilinen **Dahhâk ibni Mahled** (v. 212/828), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve fakihtir. Bu zât, Ahmed ibni Hanbel ve İmâm Buhârî gibi ünlü muhaddislerin de hocasıdır. Ebû Âsım en-Nebîl talebelerine hadis rivâyet ederken eline kitap almaz, ezberinden naklederdi. Zühd ve takvâsıyla da ünlü olan bu değerli âlim, gıybetin haram olduğunu öğrendiğinden beri kimseyi çekiştirmemesiyle tanınırdı.

3. râvi **Azre bin Sâbit el-Ensârî,** rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir muhaddistir.

4. râvi **İlbâ bin Ahmer el-Yeşkürî,** tâbiîn neslinin güvenilir muhaddislerinden biri ve kırâat âlimidir; rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Zeyd Amr ibni Ahtab el-Ensârî**, Medineli olup Hazrec kabilesine mensuptu. Peygamber aleyhisselâm ile birlikte on üç gazveye katıldı. Resûl-i Ekrem Efendimiz'den rivâyet ettiği hadîs-i şerîfler *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* yer aldı. Emevî halifesi Abdülmelik ibni Mervân zamanında da (685-705) vefât etti.

Ebû Zeyd Amr ibni Ahtab el-Ensârî'nin Resûl-i Ekrem ile olan hoş hatıralarından biri şöyledir:

Bir gün Resûlullah Efendimiz susamış ve yanındakilerden su istemişti. Ebû Zeyd el-Ensârî hemen bir bardak su getirdi ve o sırada bardakta bir kıl olduğunu farketti. Kılı çıkarıp attıktan sonra suyu Fahr-i Âlem'e takdim etti. Peygamberler Sultanı Efendimiz onun bu davranışından memnun oldu ve yüzüne bakarak:

"Allahım! Onun yüzünü güzelleştir, güzelliğini devamlı eyle!" diye duâ etti. Ebû Zeyd el-Ensârî'den bu olayı dinleyen tâbiîn muhaddislerinden Ebû Nehîk, onu doksan üç yaşında iken gördüğünü söyler, saçında ve sakalında bir tek beyaz kıl bile bulunmadığını anlatırdı.[223] Ebû Zeyd'i 100 yaşından sonra görenler de aynı şeyi söyleyip yüzünün hep güleç olduğunu ve hiç bozulmadığını belirtirlerdi.[224]

Allah ondan râzı olsun.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 77, 341, nr. 21012, 21013, 23277; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XII, 240, nr. 6846; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 663, nr. 4193.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XVI, 132, nr. 7172; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 77, 21013.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 77, nr. 21023.

21. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ وَاقِدٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ بُرَيْدَةَ قَالَ:

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ أَخْبَرَنَا أَبُو رَجَاءٍ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، ظَهْرِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَآمَنَ بِهِ،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ تَحْمِلِ النَّخْلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ «مَا شَأْنُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَغَرَسَهَا، فَحَمَلَتْ مِنْ عَامِهَا.

Ashâb-ı kirâmdan Büreyde bin Husayb el-Eslemî şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine’ye hicret edince, Selmân-ı Fârisî ona bir sofra kurdu. Sofrada bir miktar taze hurma vardı. Allah’ın

Resûlü ona:

“Selmân! Nedir bu?” diye sordu. O da:

“Sana ve ashâbına sadaka getirdim.” dedi. Bunu duyan Peygamber aleyhisselâm:

“Sofrayı kaldır! Biz peygamberler sadaka yemeyiz.” buyurdu. O da sofrayı kaldırdı.

Ertesi gün Selmân yine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin önüne bir sofra koydu. Peygamber Efendimiz:

“Bu nedir, Selmân?” diye sordu. O da:

“Sana hediye getirdim.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâb-ı kirâmına:

“Haydi buyurun, beraberce yiyelim!” dedi.

Selmân, Resûlullah Efendimiz’in arkasına geçerek peygamberlik mührüne baktı ve Peygamber aleyhisselâma îmân etti.

Selmân-ı Fârisî bir Yahudinin kölesiydi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Yahudinin istediği parayı vermek ve onun istediği kadar hurma ağacını dikmek suretiyle Selmân’ı satın aldı.

Yahudinin ileri sürdüğü şartlardan biri de hurma ağaçları meyve verene kadar Selmân’ın onun yanında çalışmasıydı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Yahudinin istediği fidanları mübârek elleriyle Selmân adına dikti. Bir fidanı da Hz. Ömer dikti. Dikilen fidanların biri dışında hepsi o yıl meyve verdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz o hurma fidanını göstererek:

“Bu neden meyve vermedi?” diye sordu. Hz. Ömer de:

“Yâ Resûlallah! Onu ben dikmiştim.” dedi.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o fidanı söküp yeniden dikti; bunun üzerine o hurma fidanı da aynı yıl meyve verdi.”[225]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte Selmân-ı Fârisî’nin Müslüman oluşu, kölelikten kurtuluşu ve konumuzla ilgisi bakımından da peygamberlik mührünü görüşü anlatılmaktadır. Hadisimizi açıklamaya başlamadan önce bu büyük şahsiyetin hak dini nasıl aradığını ve sonunda İslâm ile nasıl şereflendiğini kısaca okuyalım.

Selmân-ı Fârisî’nin İlginç Hikâyesi

Selmân-ı Fârisî’nin İslâm’ı nasıl kucakladığını Ahmed ibni Hanbel’in ünlü hadis kitabı *el-Müsned*’den öğrenelim:

Selmân İranlıydı. İsfahan şehrinin bir köyünde doğmuştu. Köyün muhtarı olan babası Selmân'a çok düşkün olduğu için onu gözünün önünden ayırmazdı. Âilesi de o günkü İranlılar gibi mecûsî idi, yani ateşe tapardı.

Bir gün babası Selmân'ı çiftliklerine gönderdi. Çiftliğe giden yol üzerinde bir kilise vardı. Selmân kiliseden o güne kadar hiç duymadığı sesleri duyunca merak edip içeri girdi. Hıristiyanlar ibadet ediyorlardı. Onların ibadeti Selmân'ın hoşuna gitti ve akşama kadar orada kaldı.

Hıristiyanlığın Mecûsîlik'ten daha güzel olduğunu anladı ve onların en büyük din adamlarının Suriye'de yaşadığını öğrendi. Akşam eve dönünce babasına gördüklerini anlattı. Hıristiyanlığı çok beğendiğini de sözlerine ekledi. Babası, Selmân'ın dinini terkedeceğinden endişelendi. Ayağına zincir vurarak eve kapattı.

Selmân bir yolunu bularak Suriye'ye kaçtı. Hıristiyanların en bilgili din adamlarının kim olduğunu sorup öğrendi. Ona bir papazı gösterdiler. Selmân, onun yanına gitti ve:

"Dininize girmek, onu iyice öğrenmek, yanınızda kalıp size hizmet etmek istiyorum." dedi. Papaz bu teklifi kabul edince Selmân Hıristiyan oldu ve papaza hizmet etmeye başladı.

Papaz, para düşkünü bir adamdı; kilisede toplanan paraları fakirlere vermezdi. Selmân bu yüzden onu hiç sevmedi.

O ölünce dürüst bir papaz onun yerine geçti. Bu adam dünyaya değer vermeyen, gece gündüz ibadet eden biriydi. Selmân onu, o da Selmân'ı çok sevdi. Uzun süre ona hizmet etti ve bir gün:

"Efendim, bana ne tavsiye edersiniz?" diye sordu. O da artık iyi din adamlarının kalmadığını, fakat Musul'da iyi bir papaz bulunduğunu söyledi.

Selmân bu şekilde birkaç din adamına daha hizmet etti. Böylece birkaç şehri dolaştı. En faydalı bilgiyi sonuncu papaz verdi ve ona şunları söyledi:

"Son peygamber gelmek üzeredir. O, Araplar'ın arasından çıkacaktır. Hurma bahçelerinin çok bulunduğu bir şehre göçecektir.

O Peygamberin üç önemli özelliği vardır:

Kendisine hediye edilen şeyi kabul eder ve yer.

Ama sadakayı kesinlikle ağzına koymaz.

İki küreği arasında da peygamberlik mührü vardır."

Sonra o papaz da öldü. Selmân, bulunduğu yere gelen Arap tüccarlarıyla tanıştı. Kendisini bir Arap şehrine götürmek şartıyla biriktirdiği bütün parasını onlara verdi.

Selmân onlarla birlikte yola çıktı; ancak bu tüccarlar kötü insanlardı. Selmân'ı köle diye bir Yahudiye sattılar. O Yahudi de onu Medine'de yaşayan bir başka Yahudiye sattı.

Kafile Medine'ye varınca Selmân: "Burası, bana tarif edilen yer olmalı" diye düşündü.

Medineli Yahudi, Selmân'ı hurma bahçesinde çalıştırmaya başladı. Selmân bir gün hurma ağacının tepesinde çalışırken, Yahudilerin konuşmalarına kulak verdi. Peygamber olduğunu söyleyen birinin Kuba'ya geldiğini söylüyor ve onun aleyhinde konuşuyorlardı.

Selmân çok heyecanlandı, ağaçtan düşecek gibi oldu. Hemen aşağıya indi; hakkında konuştukları o peygamberin kim olduğunu onlara sordu.

Onlar da kendisine bir tokat atarak: "Bu seni ilgilendirmez, işine bak!" dediler.

Akşam olunca, Selmân yanına bir miktar yiyecek alıp Kuba'ya gitti. Peygamber Efendimiz'i buldu ve:

"Sizin iyi biri olduğunuzu duydum, siz buraya yabancısınız; yemeniz için biraz **sadaka getirdim**" dedi.

Peygamberimiz, yiyecekleri arkadaşlarına verdi, ona elini sürmedi.

Selmân "Bu bir!" dedi içinden. Bir süre sonra birazcık daha yiyecek biriktirdi; onları alıp Medine'ye gelen Peygamberimiz'i ziyaret etti:

"Geçen gün sizin sadaka yemediğinizi gördüm; bunları size **hediye** getirdim." dedi.

Efendimiz hediye edilen yiyeceği, hem kendisi yedi hem de arkadaşlarına ikrâm etti.

Selmân içinden "Bu iki!" dedi.

Aradan bir süre daha geçti. Selmân, Fahr-i Âlem Efendimiz'i Bakì Kabristanı'nda gördü. Bir sahâbîyi defnetmek üzere oraya gelmişlerdi.

Resûl-i Ekrem'e selâm verip arka tarafına geçti. "Acaba o mührü görebilecek miydi?"

Allah'ın Elçisi onun ne istediğini anladı ve sırtını açtı.

Selmân, peygamberlik mührünü görünce onun ne ifâde ettiğini hemen anladı; mührün üzerine kapandı ve ağlayarak onu öpmeye başladı.

Bunun üzerine Allah'ın Resûlü, Selmân'ı yanına çağırdı ve kendisinden ilginç hikâyesini dinledi. [226]

Ahmed ibni Hanbel'in *el-Müsned*'indeki bu rivâyet devamında, yukarıda okuduğumuz hadîs-i şerîfe yakın ifâdelerle, Selmân-ı Fârisî'nin hürriyetine kavuşması olayı anlatılmaktadır.

Peygamberler Sadaka Yemezler

Selmân-ı Fârisî'nin getirdiği sadakayı Peygamber Efendimiz'in kabul etmediğini gördük. Çünkü peygamberler sadaka olan bir şeyi yemez, yakınlarına da yedirmezler. Şu olay da bunu göstermektedir:

Bir gün Peygamber Efendimiz, zekât olarak toplanan hurmaların dağıtılmasını kontrol ediyordu. Kucağında da torunu Hz. Hasan oturuyordu. Bir ara Hz. Hasan, zekât olarak toplanan bu hurmalardan birini alıp ağzına attı. Bunu gören Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun ağzındaki hurmayı eliyle çıkarttı ve ona bir çocuğun anlayacağı şekilde şunları söyledi:

كَخْ كَخْ، إِرْمِ بِهَا، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ

"Kaka, kaka! At onu! Biz Muhammed âilesinin sadaka edilen şeyleri yemediğimizi bilmiyor musun?"[227]

Bir defasında da Fahr-i Cihân Efendimiz yolda bir hurma bulmuştu.

"Bu hurmanın sadaka olması ihtimâlinden korkmasaydım, onu yerdim" buyurdu.[228]

Peygamberler Neden Sadaka Yemezler?

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz Peygamber âilesine sadakanın neden helâl olmadığını şu hadîs-i şerîfiyle açıkladı:

إِنَّ هٰذِهِ الصَّدَقَاتِ إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ، وَإِنَّهَا لَا تَحِلُّ

لِمُحَمَّدٍ، وَلَا لِاٰلِ مُحَمَّدٍ

"Şüphesiz bu sadakalar insanların kirleridir. Bunlar ne Muhammed'e helâldir, ne de Muhammed âilesine."[229]

Sadakanın "insanların kiri" yani kazanılan malın kiri olması mânevî bakımdandır.

Allah'ın Sevgili Elçisi sadaka olan şeyi yemezdi, ancak kendisi hem hediyeyi kabul eder, hem de başkasına hediye verirdi.

Muhammed Âilesi Kimdir?

“Sadaka almaları haram olan” Muhammed âilesi (الرَّحْمٰنِ) kimdir?

Muhammed âilesi, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Ehl-i Beyt’i yani hanımları ve diğer yakınlarıdır.

Peygamber Efendimiz’in yakınları kimlerdir?

Bunlar onun amca oğullarıdır. Daha açık bir ifâdeye Hz. Ali’nin, Akîl’in, Ca’fer’in ve amcası Hz. Abbâs’ın âileleridir.

Ehl-i Beyt denince ilk akla gelenler ise Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’dir.[230]

Selmân’ın Yahudi ile Sözleşmesi

Selmân-ı Fârisî aradığı üç özelliği de Resûlullah Efendimiz’de bulunca, hiç vakit kaybetmeden hemen İslâmiyet ile şereflendi.

Fahr-i Âlem Efendimiz, Selmân’ın hayat hikâyesini anlatan hadîs-i şerîfte de geçtiği üzere, onu, hürriyetine kavuşması için efendisiyle sözleşme yapmaya teşvik etti. “Mükâtebe” denilen bu sözleşmeye göre Selmân Benî Kurayza’lı Yahudiye belli bir miktar para verecekti. Ayrıca 300 hurma fidanı dikecekti. Üstelik bu fidanlar meyve verinceye kadar onları koruyup gözetecekti. Sözleşmenin şartları böyleydi.

Konuyla ilgili daha başka hadîs-i şerîfler de vardır. Bu hadislerden öğrendiğimize göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâbından Selmân için 300 hurma fidanı temin etmelerini isteyince, herkes elindeki fidanları getirip ortaya koydu.

Server-i Âlem Efendimiz ashâbından dikilecek hurma fidanlarının yerini kazıp hazırlamalarını istedi; fidanların yeri hazırlanınca da, 299 fidanı mübarek elleriyle dikti.

Üç Mûcize

Hurma fidanlarının dikildiği sene meyve vermesi Resûlullah Efendimiz’in mûcizelerinden biridir. Hz. Ömer’in diktiği fidanın aynı yıl meyve vermemesi üzerine, Fahr-i Kâinât’ın onu söküp yeniden dikmesi, bu fidanın da aynı yıl meyve vermesi ikinci bir mûcizedir.

Yukarıda geçtiği üzere, Selmân’ın sahibi olan Yahudi, kendisini azâd etmek için ondan bir miktar da para istemişti. Fidanı dikmek bilek kuvvetiyle olduğu için, ashâb-ı kirâmın da yardımlarıyla Selmân bu işin üstesinden gelmişti. Fakat istenen parayı bulmak kolay değildi.

Bir gün Resûlullah Efendimiz'e bir yerden tavuk yumurtası büyüklüğünde bir altın geldi. Fahr-i Âlem Efendimiz:

"Şu efendisiyle sözleşme (mükâtebe) yapan İranlı nerede?" diye sordu. Selmân huzûruna gelince de bu altını kendisine verdi.

Selmân buna çok sevindi; ancak bu kadar altın onun borcunu ödemeye yetmiyordu. Bunun üzerine Peygamberler Sultanı Efendimiz o altını mübârek dilinin üzerinde dolaştırdı. Sonra da Selmân'a:

"Allah Teâlâ bu altın ile senin borcunu ödeyecektir, merak etme!" buyurdu. Selmân, bereketlenen bu altından bir kilo 200 gramını tartıp efendisine verdi. Kendisine de bir o kadar altın kaldı.[231]

Resûlullah Efendimiz'in Selmân-ı Fârisî hakkında:

سَلْمَانُ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ

"Selmân bizden, Ehl-i beyt'tendir." buyurması,[232] onun üstün değerini ortaya koymaktadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Selmân-ı Fârisî İranlı bir mecûsînin oğluydu.

2. Hıristiyanlığın Mecûsîlikten daha iyi olduğunu düşünerek dinini terkedip Hıristiyan oldu.

3. Bir papaz ona yakında son Peygamber'in geleceğini haber verdi ve onun üç özelliğini söyledi.

4. Bu özellikler; o Peygamber'in hediyeyi kabul edip sadakayı kabul etmemesi ve sırtında peygamberlik mührünün bulunmasıydı.

5. Selmân bu üç özelliğin de Fahr-i Âlem Efendimiz'de bulunduğunu bizzat araştırarak tesbit edince ona iman etti.

6. Selmân bir yahudinin kölesiydi. Resûl-i Ekrem Selmân'ın hürriyetine kavuşması için o yahudi ile bir anlaşma yaptı; onun ileri sürdüğü şartları kabul ederek Selmân'ı onun elinden kurtardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Büreyde bin Husayb radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Ammâr **Hüseyin ibni Hureys el-Huzâî** (v. 244/858), rivâyetleri ***Sünen-i İbni Mâce*** dışındaki Kütüb-i Sitte'de yer alan Mervli güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

2. râvi **Ali bin Hüseyin ibni Vâkıd** el-Mervezî (v. 211/826), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile dört *Sünen*'de bulunan doğru sözlü bir râvidir.

3. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Abdillah Hüseyin ibni Vâkıd el-Mervezî (v. 159/776), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de bulunan güvenilir bir râvi ve kadıdır.

4. râvi **Abdullah ibni Büreyde** bin Husayb el-Eslemî (v. 105/723) ise, Merv kadısı ve tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis hâfızıdır. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almış ve çok sayıda ünlü sahâbîden rivâyette bulunmuştur.

Hadisimizin sahâbî râvisi, bir önceki râvinin **babası** Ebû Abdillâh Büreyde bin Husayb el-Eslemî'dir (v. 63/682). Büreyde çok ilginç bir zamanda Müslüman oldu. Resûl-i Ekrem Efendimiz Medine'ye hicret ederken, onun başkanı olduğu kabilenin arâzisinden geçiyordu. İşte o sırada Büreyde seksen kadar adamıyla Sultân-ı Enbiyâ'nın önüne çıktı ve kendisini sorguya çekmeye başladı. Fakat Fahr-i Âlem Efendimiz'in konuşmalarından çok etkilendi, hemen oracıkta adamlarıyla birlikte Müslüman oldu; yatsı namazını da Fahr-i Âlem Efendimiz'in arkasında kıldı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Medine'ye bayraksız girmesine gönlü râzı olmayan Büreyde, sarığını çıkarıp mızrağına bağladı ve arâzisinden çıkana kadar onlara muhâfızlık etti.

Büreyde bin Husayb, Uhud Gazvesi'nden sonra Medine'ye hicret etti ve Efendimizle birlikte on altı gazveye katıldı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin vefâtından sonra da çok önemli görevler yaptı. Horasan fetihlerine katıldı ve Rey şehrine yerleşip orada vefât etti. Büreyde, Peygamber aleyhisselâmdan 164 hadis rivâyet etmiştir.

Hicret sırasında Büreyde Peygamber Efendimiz'i nasıl sorguya çekmişse, Peygamber-i Zîşân Efendimiz de ona bazı sorular sorup aldığı cevapları ilginç bir şekilde yorumladı. Büreyde'ye:

"Adın ne?" diye sordu.

"Büreyde" dedi. Kâinâtın Efendisi aldığı cevabı hayra yorarak "بَرَدَ لَنَا الْأَمْرُ" (İşimiz latîf ve hoş oldu) diye hayra yordu. Ardından:

"Peki, hangi kabiledensin?" diye sordu. Ondan:

"Eslem" cevâbını alınca "سَلِمْنَا" (Selâmete erdik) buyurdu.

Birinin sözlerini, Fahr-i Kâinât'ın yaptığı şekilde hayra yormaya "tefe'ül" denilir.

Allah Büreyde bin Husayb'den râzı olsun.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 354, nr. 23385.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 441-444, nr. 24138.

Buhârî, Zekât 57, 60, nr. 1485, 1491, Cihâd 188, nr. 3072; Müslim, Zekât 161, nr. 1069.

Buhârî, Büyû’ 4, nr. 2055, Lukata 6, nr. 2431; Müslim, Zekât 164-166, nr. 1071. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Zekât 29, nr. 1652.

Müslim, Zekât 167, nr. 1072; Nesâî, Zekât 95, nr. 2609.

Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 36, nr. 2408; Tirmizî, Tefsîr 33/7-8, nr. 3205, 3206; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 366-367, nr. 19479.

Bu hadisler ve Selmân-ı Fârisî’nin hayatı için bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 441-444, nr. 24138; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), VI, 222-226, nr. 6065; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* (Kal’acî-Abbâs), s. 264.

Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 691, nr. 6539.

22. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْوَضَّاحِ، أَنْبَأَنَا أَبُو عَقِيلٍ الدَّوْرَقِيُّ،

إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

خَاتَمَ النُّبُوَّةِ - فَقَالَ: كَانَ فِي ظَهْرِهِ بَضْعَةٌ نَاشِزَةٌ.

Tâbiîn muhaddislerinden Ebû Nadre Münzir ibni Mâlik el-Avakì şöyle dedi:

“Ben, ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî’ye Resûlullah’ın peygamberlik mührünün nasıl bir şey olduğunu sordum. O da şunu söyledi:

‘Peygamberlik mührü, Resûlullah Efendimiz’in sırtında, derisinin altında bulunan kabarık bir et parçasıydı.’”[233]

Hadisin Açıklaması

Buraya kadar peygamberlik mührü hakkında altı sahâbîden altı hadis okuduk. Şimdi de başka sahâbîlerin aynı konuda verdiği bazı bilgileri görelim.

İnşallah 43. hadîs-i şerîfte, şimdi kendisinden nakilde bulunacağımız ashâb-ı kirâmdan Ebû Rimse et-Teymî’nin bir rivâyetini okuyup hakkında kısaca bilgi edineceğiz. Burada şimdilik şu kadarını söyleyelim: Bir gün Ebû Rimse çocuk yaştaki oğluyla birlikte Resûl-i Ekrem Efendimiz’i ziyârete gitmişti. Bazı rivâyetlere göre ise çocuk yaştaki Ebû Rimse’yi babası Resûl-i Ekrem’in yanına götürmüştü. O sırada Efendimiz Kâbe’nin gölgesinde oturuyordu. Fahr-i Âlem Efendimiz’in yanına varmadan oğluna Peygamber aleyhisselâmı gösterdi ve:

“Bak oğlum, Allah’ın Elçisi işte budur.” dedi. Çocuk Efendimiz’e duyduğu derin saygıdan dolayı titremeye başladı.

O Mührün Tabîbi Onu Yaratandır

Daha sonra Server-i Enbiyâ Efendimiz ile Ebû Rimse arasında Peygamberlik mührü hakkında şöyle bir konuşma geçti:

“Yâ Resûlallah!” dedi Ebû Rimse. “Ben tabip bir adamım. Babam da tabipti; esasen biz âilece tabibiz. Şu sırtında olan şeyi bana bir göster de bakayım!” dedi. Allah’ın Elçisi:

“Onu görüp de ne yapacaksın?” diye sordu. O da:

“Eğer o bir yağ kisti ise, onu kesip tedâvi edeyim.” dedi. Kâinâtın Efendisi ona şunları söyledi:

اللهُ الطَّبِيبُ، بَلْ أَنْتَ رَجُلٌ رَفِيقٌ، طَبِيبُهَا الَّذِي خَلَقَهَا

“Tabip olduğunu söylüyorsun, tabip Allah’tır; sen tabip değil arkadaşsın; peygamberlik mührünün tabîbi ise onu yaratandır.”[234]

Böylece Efendimiz ona bazı gerçekleri hatırlatarak, peygamberlik mührünün onun sandığı gibi rahatsızlık veren bir şey olmadığını, aslında hastalıkları gerçek anlamda tedâvi edenin tabip değil, Allah olduğunu söyledi.

Keçinin Dizine Benziyordu

Burada bir de Fahr-i Âlem Efendimiz’in hizmetkârlarından Abbâd ibni Amr’ın peygamberlik mührü hakkında verdiği şu bilgiyi görelim:

“Bir gün Allah’ın Elçisi bir Yahudi ile konuşurken omzundaki ridâsı yere düştü. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem peygamberlik mührünün görünmesini hiç istemezdi. Bu sebeple hemen ridâsını alıp omzuna koydum. Bunun üzerine:

“Ridâmı kim örttü?” diye sordu. Ben de:

“Ben örttüm.” dedim. Bana:

“Yanıma gel!” buyurdu. Ben de önüne oturdum. Mübârek elini önce başımın üzerine koyup sonra da yüzümü ve arkamı sıvazladı. Ardından da:

“Bize bir mal geldiğinde yanıma uğra!” buyurdu. Kendisine dağıtılmak üzere bir mal gelince yanına uğradığımda bana bir deve verilmesini emretti. Peygamberlik mührü Resûl-i Ekrem’in omzunun sol tarafında olup keçinin dizine benziyordu.”[235]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamberlik mührünü görenler, onu kendi bilgi ve anlayışlarına göre farklı şeylere benzetmişlerdir.

2. Ebû Saîd el-Hudrî'ye peygamberlik mührü sorulduğu zaman, o da mührün Resûl-i Ekrem'in sırtında ve derisinin altında bulunan kabarık bir et parçası olduğunu söylemiştir.

3. Resûl-i Ekrem'in hizmetkârı Abbâd ibni Amr ise peygamberlik mührünü keçinin dizine benzetmiştir.

4. Bir tabip olan Ebû Rimse de, peygamberlik mührünün bir kist veya beze olabileceğini düşünerek onu tedâvi etmek istemiştir. Ancak Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, ona peygamberlik mührünün kendisine rahatsızlık veren ve tedavi gerektiren bir şey olmadığını söylemiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etti.

1. râvi, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866) 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü'l-Heysem **Bişr ibni'l-Vaddâh** (v. 221/836), rivâyeti sadece Tirmizî'nin bu eserinde bulunan Basralı güvenilir bir muhaddistir.

3. râvi **Ebû Akīl** Beşîr ibni Ukbe **ed-Devrakī,** rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'de bulunan etbâü't-tâbiîn nesline mensup Basralı güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Ebû Nadre** Münzir ibni Mâlik **el-Avakī** (v. 108/726), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de bulunan ve çok hadis rivâyet etmesiyle bilinen Basralı güvenilir bir tâbiîn âlimidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Saîd el-Hudrî**'nin (v. 74/693) adı Sa'd ibni Mâlik olup Medinelidir. En çok hadis rivâyet eden yedi kişiden biridir. Uhud Savaşı'na katılmak istedi, fakat yaşı küçük olduğu için Resûl-i Ekrem onun bu isteğini kabul etmedi. Daha sonraki yıllarda Peygamber Efendimiz ile birlikte on iki gazveye katıldı. Fahr-i Âlem Efendimiz'in vefâtından sonra Medine'de fetvâ vermekle ve talebe yetiştirmekle meşgul oldu. Bakıma muhtaç çocukları evine alır, onları besler, büyütür ve eğitirdi. Gençleri görünce onlara şöyle derdi:

"Merhaba, ey Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bize vasiyet ettiği gençler! Resûlullah bizlere, **meclislerimizde size yer açmamızı ve hadisleri size öğretmemizi emrederdi.** Çünkü siz bizim halefimizsiniz ve bizden sonraki Ehl-i hadîs siz olacaksınız."

Allah ondan râzı olsun.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 69, nr. 11679.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 226-227, nr. 7108-7111, 7115-7118; Ebû Dâvûd, Teraccül 18, nr. 4207; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 32, nr. 23423.

Ziyâeddîn el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-muhtâre* (Dehîş), VIII, 249, nr. 301; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 281; İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 46.

23. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،
عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
مَوْضِعَ الْخَاتَمِ عَلَى كَتِفَيْهِ مِثْلَ الْجُمْعِ حَوْلَهَا خِيلَانٌ كَأَنَّهَا
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ
لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَمْ يَكُنْ بِالْقَصِيرِ
لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَمْ يَكُنْ بِالْقَصِيرِ

لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Sercis radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâbından bir cemâatin arasında otururken yanına vardım. Peygamberlik mührünü görmek arzusuyla oturduğum yerden şöyle kalkıp arka tarafında durdum. Allah’ın Resûlü benim maksadımı hemencecik anladı ve sırtındaki ridâsını açtı, ben de peygamberlik mührünün bulunduğu yeri gördüm. Peygamberlik mührü, onun iki kürek kemiğinin arasında ve yumruk büyüklüğünde idi; çevresinde de siğiller gibi et benleri vardı. Peygamberlik mührünü gördükten sonra tekrar Resûlullah Efendimiz’in karşısına geçtim ve (bana olan lütfuna teşekkür ederek) ona:

‘Allah seni bağışlasın Yâ Resûlallah!’ dedim. Fahr-i Âlem Efendimiz de:

‘Seni de bağışlasın’ buyurdu.

(Bu hadisi Abdullah ibni Sercis’ten rivâyet eden talebesi ve tâbiîn neslinin ünlü muhaddisi Âsımü’l-Ahvel şöyle dedi:) Orada bulunanlar Abdullah’a:

‘Resûlullah senin için Allah’tan af mı diledi?’ diye sordular. O da:

‘Evet, hem benim hem de sizin için Allah’tan af diledi’ dedi, ardından da şu âyeti okudu:

وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

‘Kendi günahın için ve mü’min erkeklerle mü’min kadınlar için Allah’tan af dile.’”[236]

Hadisin Açıklaması

Abdullah ibni Sercis hazretleri, peygamberlik mührünü görmek arzusuyla Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna gelmişti. Peygamberlik mührünü görme ümidiyle yerinden kalkıp Fahr-i Cihân’ın arka tarafına geçti ve uygun bir fırsat kollamaya başladı. Resûl-i Ekrem onun maksadını anladı ve ridâsını açarak onun peygamberlik mührünü görmesini sağladı.

Abdullah ibni Sercis etrafındakilere bu olayı anlatırken muhtemelen Mescid-i Nebevî’de bulunuyordu. Onun için de Resûlullah’ın huzûrunda iken kendisinin nerede oturduğunu, onun nerede bulunduğunu ve oradan nasıl kalkıp Server-i Enbiyâ’nın arka tarafına geçtiğini anlatmak üzere kendisini dinleyenlere: “Oturduğum yerden şöyle kalkıp arka tarafında durdum.” diye demiştir.

Yumruk Büyüklüğünde

Bu rivâyette Abdullah ibni Sercis, nübüvvet mührünü geniş bir şekilde tasvîr etmiştir; onun “Efendimiz’in iki kürek kemiğinin arasında ve yumruk büyüklüğünde olduğunu, çevresinde siğiller gibi et benleri bulunduğunu” söylemiştir.

Peygamberlik mührünün Abdullah ibni Sercis’in dediği gibi Resûl-i Ekrem’in iki kürek kemiğinin tam ortasında olmadığı, biraz daha solda ve kalbin tam arkasında bulunduğu belirtilmektedir.

Bu rivâyette peygamberlik mührünün “yumruk” büyüklüğünde olduğunun söylenmesi, diğer bazı rivâyetlerdeki “keklik yumurtası”, “güvercin yumurtası” ve “kabarık bir et parçası” şeklindeki benzetmelere aykırı değildir. Peygamberlik mührünün kimi zaman biraz büyüyüp küçüldüğü bilinmektedir.

İyiliğe İyilikle Karşılık

Abdullah ibni Sercis'in, peygamberlik mührü hakkındaki merakını gidermek için kendisine gösterdiği bu kolaylıktan dolayı Peygamber aleyhisselâma: **"Allah seni bağışlasın, Yâ Resûlallah!"** diye minnettarlığını dile getirdiği görülüyor.

Resûlullah Efendimiz'in bu sahâbîsine: **"Allah seni de bağışlasın."** diye karşılık vermesi, iyiliğe iyilikle mukàbele etme edebinin canlı bir misâlidir. Bize bu edebi, şu âyet-i kerîme öğretmiştir:

وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا

"Size bir selâm verildiğinde, o selâmı daha güzeliyle veya aynısıyla alın."[237]

Bize de Af Diledi

Hadisimizin bizi de ilgilendiren bir tarafı vardır. Abdullah ibni Sercis'i dinleyenler ona:

'Resûlullah senin için Allah'tan af mı diledi?' diye sorunca bu azîz sahâbî:

'Evet, hem benim hem de sizin için Allah'tan af diledi.' dedi, ardından da şu âyeti okudu:

وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

'Kendi günahın için ve mü'min erkeklerle mü'min kadınlar için Allah'tan af dile.'[238]

Sadece bu âyette değil, başka âyetlerde de Resûlullah Efendimiz'e erkek ve kadın bütün mü'minler için af dilemesi emredilmiştir. Şu âyet onlardan biridir:

وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللهَ، إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Onlar için Allah'tan af dile. Şüphesiz Allah günahları çok bağışlayan ve çok merhamet edendir."[239]

Şu âyet-i kerîmede ise Fahr-i Âlem Efendimiz'den kendisine bîat etmek üzere gelen hanım sahâbîler için af dilemesi istenmiştir:

وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللهَ، إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Onlar için Allah’tan af dile. Çünkü Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.”[240]

Ümmetine Şefâati

İşte bu âyet-i kerîmeler, “mü’minler için af dilemek” mânasına gelen şefâati, Peygamberimize bir vazife olarak yüklemektedir.

Peki, şefâatin sonucu nedir?

Şefâatin sonucu affedilmektir. Buna da, bu âyet-i kerîmelerin sonunda Cenâb-ı Hakk’ın “bağışlayıcı” (غَفُورٌ) ve “merhamet edici” (رَحِيمٌ) isimlerinin zikredilmesiyle işaret buyurulmaktadır.

Yeri gelmişken burada, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in **günde yetmiş defa**, bir rivâyete göre ise **100 defa** “estağfirullah” diye Cenâb-ı Hak’tan mağfiret dilediğini hatırlayalım.[241]

Abdullah ibni Sercis’e:

“Resûlullah senin için Allah’tan af mı diledi?” diye soranlar acaba kimlerdi?

Hatıra gelen ihtimâllerden biri, bunların sahâbe-i güzîn efendilerimiz olduğudur. Bir diğer ihtimâle göre de bu soruyu soranlar Abdullah ibni Sercis’in talebeleridir. Yani daha sonraki bir zamanda kendilerine bu olayı anlattığı tâbiîn neslidir.

Bir Başka Rivâyet

Abdullah ibni Sercis’in nübüvvet mührünü görmesiyle ilgili şöyle bir rivâyet daha vardır:

Bir gün Abdullah ibni Sercis, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in huzûruna geldi, birlikte et ve ekmek (veya tirit) yediler; bunun üzerine yukarıda gördüğümüz şekilde birbirlerine mağfiret dilediler. Ondan sonra Abdullah ibni Sercis, Peygamber aleyhisselâmın arka tarafına geçti ve nübüvvet mührünü gördü.[242]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamberlik mührünü görmek isteyen sahâbîlerden biri de Abdullah ibni Sercis’ti. Bu ümitle Peygamber Efendimiz’in arka tarafına geçip

bekledi. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz onun maksadını anladı, ridâsını açtı, o da murâdına erdi.

2. Bu azîz sahâbînin tesbitine göre nübüvvet mührü, Resûl-i Ekrem'in iki kürek kemiğinin arasında ve yumruk büyüklüğünde idi; çevresinde de siğiller gibi et benleri vardı.

3. Abdullah ibni Sercis, Efendimiz aleyhisselâma: "Allah seni bağışlasın Yâ Resûlallah!" diye duâ etti. Fahr-i Âlem Efendimiz de: "Seni de bağışlasın" diye ona karşılık verdi.

4. Resûl-i Ekrem Efendimiz, kendisi ve mü'min erkeklerle mü'min kadınlar için de Allah'tan af dilemiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Sercis radıyallahu anhdan 3 râvi aracılığı ile rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebü'l-Eş'as Ahmed ibni Mikdâm el-İclî el-Basrî** (v. 253/867) rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce'nin *es-Sünen*'lerinde bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

2. râvi Ebû İsmâîl **Hammâd ibni Zeyd** ibni Dirhem el-Ezdî (v. 179/795), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızı, fıkıh ve kırâat âlimidir.

3. râvi Ebû Abdirrahmân **Âsım** ibni Süleyman **el-Ahvel** el-Basrî (v. 142/759), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan tâbiîn nesline mensup ünlü bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Sercis** ise Müzeyne kabilesindir. Peygamber Efendimiz'in kendisine mağfiret dilediği bahtiyârlardan biridir. On yedi hadis rivâyet etmiş, rivâyet ettiği bu hadisler *Sahîh-i Buhârî* dışındaki Kütüb-i Sitte'de yer almıştır. Daha sonraları Basra'da yerleştiği ve uzun bir hayat sürdüğü bilinmekle beraber, vefât tarihi belli değildir.

Allah ondan râzı olsun.

Muhammed 47/19. Hadis metni için bk. Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), X, 259, nr. 11432. Ayrıca bk. Müslim, Fezâil 112, nr. 2346; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 82, nr. 21051.

Nisâ 4/86.

Muhammed 47/19.

Nûr 24/62.

Mümtehıne 60/12.

Bu konuda geniş bilgi için *Riyâzü's-sâlihîn*'in 14 ve 15. hadislerine bakılabilir.

Müslim, Fezâil 112, nr. 2346; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 82, nr. 21051.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
SAÇI

24. Hadis

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، أَنْبَأَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ حُمَيْدٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى نِصْفِ أُذُنَيْهِ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek saçları, kulaklarının yarısına kadar uzanırdı.”[243]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in mübârek saçları hakkındaki ilk bilgileri 3. ve 4. hadislerden almıştık. Bu hadisleri rivâyet eden Berâ bin Âzib 3. hadiste Resûl-i Kibriyâ’nın gür saçlarının başından kulak memelerine kadar indiğini, 4. hadiste de omuzlarına değdiğini söylemişti.

Saçlarının Görüntüsü

Bu bilgileri açıklarken Fahr-i Âlem Efendimiz’in tıraş olduğu zaman saçlarını kulak hizâsından kestirdiğini belirterek şunları söylemiştik:

Uzayan saçları zamanla kulaklarının yarısına varırdı.

Daha sonra bu güzel saçlar kulak memesine kadar inerdi.

Uzun süre tıraş olmayınca da, omuzları hizâsına gelirdi.

Server-i Enbiyâ Efendimiz’in o mis kokulu saçlarını farklı zamanlarda, dolayısıyla farklı uzunlukta görenler, onu gördükleri şekilde anlatmaya çalışırlardı.

On yıl boyunca Peygamber-i Zîşân’ın hizmetinde bulunan Enes ibni Mâlik, o mübârek saçların, Resûl-i Ekrem’in kulaklarının yarısına kadar uzandığını söylüyor. Onun bu tasvirinden, o siyah saçların genellikle böyle olduğu sonucu çıkarılabilir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in saçlarından söz edenler, onu gördükleri şekilde tasvir etmişlerdir.

2. O mis kokulu siyah saçlar, çoğu zaman Efendimiz'in kulaklarının yarısına kadar uzanırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla almıştır.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Bişr **İsmâil ibni İbrâhîm** el-Esedî (v. 193/809), İbni Uleyye diye meşhurdur. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ünlü bir hadis hâfızı, fakih ve müfessirdir. Hocaları İbn Cüreyc ve Şu'be bin Haccâc da kendisinden rivâyette bulunmuştur. Ünlü hadis âlimi Şu'be bin Haccâc onu "seyyidü'l-muhaddisîn" (muhaddislerin efendisi) diye medhetmiştir. **İsmâil ibni İbrâhîm**'in fıkıhla ilgili birkaç eseri bulunmaktadır.

3. râvi **Humeyd et-Tavîl** (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh da 1. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Fezâil, 96, nr. 2338; Ebû Dâvûd, Teraccül, 9, nr. 4186.

25. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

وَدُونَ الْوَفْرَةِ.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Ben ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem aynı kaptaki su ile boy abdesti alırdık. O zamanlar Resûl-i Ekrem’in saçları omuzlarına değmese bile kulak memesini geçmekteydi.”[244]

Hadisin Açıklaması

Bugün banyoda, duşun altında kolayca yıkananlar, bir kaptan nasıl abdest veya boy abdesti alındığını bilemezler. Resûlullah Efendimiz ve sahâbîleri bir kaptaki sudan abdest alabilmek için önce ellerini yıkar, sonra da o sudan avuç avuç alarak abdest veya boy abdesti alırlardı.

Hz. Âişe annemiz, bir başka rivâyetinde, Fahr-i Âlem Efendimiz ile birlikte yıkanmalarını şöyle anlatmıştır:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile ben, aramızda bulunan aynı kaptan yıkanırdık. Bazen o benden önce davranırdı, o zaman ben ona: ‘Bana da bırak, bana da bırak.’ derdim. Bazen de ben ondan önce davranırdım; bu defa da o bana: ‘Bana da bırak, bana da bırak.’ derdi.”[245]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ile Hz. Âişe aynı kaptaki su ile boy abdesti alırlardı.

2. Hz. Âişe’nin söylediğine göre o zamanlar Resûl-i Ekrem’in saçı kulak memelerini geçmekteydi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hennâd ibni Serî** (v. 243/857) 10. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muhammed **Abdurrahmân ibni Ebi'z-Zinâd** el-Medenî (v. 174/790), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'*de bulunan ve Bağdat'ta fetvâ veren tanınmış bir âlim, fakih ve hadis hâfızıdır.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** bin Zübeyr el-Kureşî (v. 146/763), Aşere-i Mübeşşere'den Zübeyr ibni Avvâm torunu olan ve rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de yer alan güvenilir bir muhaddis ve fakih tâbiîdir.

4. râvi bir önceki râvi Hişâm ibni Urve'nin babası **Urve bin Zübeyr ibni Avvâm**'dır (v. 94/713). Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de yer almıştır. Medine'nin yedi büyük fakihinden biri ve güvenilir bir muhaddistir. Arkadaşlarıyla birlikte geceleri Mescid-i Nebevî'de buluşup ilim müzâkere ederlerdi. Her gün Kur'ân-ı Kerîm'in dörtte birini okur, çoğu zaman oruç tutardı. Âile fertlerinin aksine siyâsî hâdiselerden uzak dururdu. Hadisleri öğrenmeye ve başkalarına öğretmeye çok önem verir, kendisine sorulan hususları hadislere göre cevaplandırırdı.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü'minlerin annesi **Hz. Âişe**'dir (v. 58/678). Hz. Ebû Bekir'in kızı, kadınların en fakîhi, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Hz. Hatice'den sonra en çok sevdiği hanımıdır. Allah'ın Resûlü mübârek başı onun dizinde olduğu halde vefât etmiştir. Fahr-i Âlem Efendimiz vefât ettiğinde Hz. Âişe henüz on sekiz yaşındaydı. Mü'minlerin annesi altmış beş yaşında Medine'de vefât etti. Mükerrerleriyle birlikte 2210 hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Teraccül 9, nr. 4187; Tirmizî, Libâs 21, nr. 1755; İbni Mâce, Libâs 36, nr. 3635

Müslim, Hayz 46, nr. 321; Nesâî, Tahâret 148, nr. 239, Gusl 10, nr. 412;.

26. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبُو قَطَنٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

تَضْرِبُ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ.

Berâ bin Âzib radıyallahu anh şöyle dedi:
"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem orta boyluydu.
Omuzlarının arası genişçeydi.
Başından aşağı inen saçları kulak memelerine kadar uzanırdı."[246]

Konumuzla ilgili olarak hem 3. hem de 24. hadisin açıklamasında bilgi verildiği için burada ayrıca açıklama yapılmamıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Berâ bin Âzib radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebu Ca'fer **Ahmed ibni Menî'** el-Begavî, (v. 244/858-59) Horasanlı tanınmış bir hadis hâfızıdır. İmâm Buhârî başta olmak üzere *Kütüb-i Sitte*'nin bütün imâmlarına hocalık yaptı, bu sebeple onun rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer aldı. O, Kur'ân-ı Kerîm'i kırk yıl boyunca üç günde bir hatmettiğini söylerdi.

2. râvi **Ebû Katan** Amr ibni Heysem el-Basrî (v. 200/815), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de bulunan güvenilir bir muhaddistir.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshak es-Sebî'î** de (v. 127/745) 3. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Berâ bin Âzib** radıyallahu anh da (v. 71/890), 3. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3551, Libâs 35, 68, nr. 5848, 5901; Müslim, Fezâil 91, nr. 2337.

27. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي،

بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ

كَانَ يَبْلُغُ شَعْرُهُ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ.

Tâbiîn âlimlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî şöyle dedi:

“Enes ibni Mâlik radıyallahu anha ‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin saçları nasıldı?’ diye sormuştum. Bana şunları söyledi:

“Fahr-i Âlem Efendimiz’in saçları ne kıvırcık ne de tamâmen düzdü. Saçları kulak memelerine kadar varırdı.”[247]

Hadisin Açıklaması

Server-i Âlem Efendimiz’in mübârek saçlarının tamamen düz olmadığını, onun saçının zencilerin saçı gibi çok dalgalı ve kıvırcık da olmadığını 1. hadiste okumuştuk.

Resûl-i Kibriyâ’nın başından omuzlarına doğru uzanan gür saçlarının kulak memelerine kadar indiğini de 3. hadiste okumuş ve açıklamıştık.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866) 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü’l-Abbâs **Vehb ibni Cerîr ibni Hâzim** el-Ezdî (v. 206/821), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

3. râvi Ebü’n-Nadr **Cerîr ibni Hâzim** el-Ezdî (v. 170/786), bir önceki râvi Vehb ibni Cerîr’in babası olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

4. râvi **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** de (v. 117/735), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Katâde âmâ olarak doğdu. Çok güçlü bir hâfızası ve hassas bir kulağı vardı. Duyduğu her şeyi ezberlerdi. Basralı olan bu âlimin evine bir gün bir dilenci geldi ve Allah rızâsı için bir sadaka istedi, sonra adam birden ortadan kayboldu. Sağa sola bakılınca, dilencinin kapının önündeki bir bardağı çalıp kaçtığı anlaşıldı. Bu olayın üzerinden on yıl geçtikten sonra Katâde hacda iken bir bedevî ondan sadaka istedi. Katâde güçlü kulak hâfızası sâyesinde kendisinden sadaka isteyen sesi tanıdı ve: "Bu benim bardağımı çalan dilencinin sesi" dedi. Biraz sıkıştırınca bedevî de suçunu itiraf etti.

Katâde küçük yaşta yapılan eğitimin önemine temasla şöyle derdi:

الْحِفْظُ فِي الصِّغَرِ كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ

"Çocuklukta yapılan ezber, taşa yazı yazmak gibi kalıcıdır."

Katâde, Enes ibni Mâlik'ten ve tâbiîn âlimlerinden hadis dinleyip öğrendi. Özellikle ünlü tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî'nin yanında on iki yıl kalarak ondan kırâat, tefsir ve hadis gibi ilimleri öğrendi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı

Buhârî, Libâs 68, nr. 5905-5906; Müslim, Fezâil 94, nr. 2338.

28. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ قَدْمَةً وَلَهُ أَرْبَعُ غَدَائِرَ.

Resûl-i Ekrem'in amcası Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî şöyle dedi:

"Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'ye gelmişti. O sırada mübarek saçlarını dört örgü halinde toplamıştı."[248]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin birinci kısmında Peygamber Efendimiz'in Mekke'ye bir gelişinden söz edilmektedir. Fahr-i Cihân Efendimiz Medine'ye hicret ettikten sonra Mekke'ye dört defa geldi. Bunlar;

Hudeybiye Antlaşması'ndan bir yıl sonra hicretin yedinci yılında (629) Umretü'l-kazâ için gelişi;

ikincisi hicretin sekizinci yılında (630) Mekke fethi için gelişi;

üçüncüsü aynı yıl Hudeybiye Gazvesi'nden sonra umre yapmak için gelişi;

dördüncüsü de hicretin dokuzuncu yılında (631) Vedâ haccı için gelişidir.

Ümmü Hânî'nin bu hadîs-i şerîfte, Peygamberler Sultanı Efendimiz'in Mekke fethi için gelişinden söz ettiği anlaşılmaktadır. Zira Allah'ın Elçisi Mekke fethi günü Ümmü Hânî'nin evine gitmiş, orada banyo yaparak kuşluk namazı kılmıştı. Muhtemelen Ümmü Hânî bu sırada gördüklerini anlatmıştır.

Saçlarını Neden Ördü?

O gün Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mübârek saçını dört örgü halinde toplamasının sebebi, muhtemelen Mekke'den Medine'ye yapılan uzun yolculuk sırasında saçını tozdan topraktan korumak içindi. Çünkü Allah'ın Elçisi saçının temizliğine çok dikkat eder, saçını her fırsatta zeytin yağı ile

yağlamak suretiyle bakımını yapardı. Mekke fethinden sonra ilk fırsatta Ümmü Hânî'nin evine giderek banyo yapması onun bu konudaki titizliğini göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret ettikten sonra Mekke'ye dört defa gelmişti. Ümmü Hânî, bu hadiste muhtemelen onun fetih için Mekke'ye gelişinden söz etmektedir.

2. Saçının bakımına ve temizliğine çok dikkat eden Efendimiz, uzun ve yorucu yolculuk sırasında saçlarını tozdan topraktan korumak için dört örgü halinde toplamıştı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Hânî radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Abdillah **Muhammed ibni Yahyâ bin Ebî Ömer** el-Mekkî el-Adenî (v. 243/857), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce'*de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. *el-Müsned* adlı bir eser kaleme almıştır.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de yer alan tebe-i tâbiîn nesline mensup ünlü hadis âlimi ve hâfızıdır. Hocası İmâm Zührî, onun değerini erken farkedip kendisiyle özel surette meşgul olmuştur. Öte yandan Süfyân'ın A'meş, Zührî, Şu'be ve İbni Cüreyc gibi ünlü hocaları kendisinden hadis rivâyet etmiştir.

Süfyân ibni Uyeyne'ye göre öğrenmenin: "Dinleme, susma, amel etme ve öğrendiğini yayma" olmak üzere dört safhası vardır.

Süfyân ibni Uyeyne'nin güzel sözlerinden biri şöyledir:

"Bir kimse şehvet yüzünden günahkâr olmuşsa, onun bağışlanabileceğini ümit edebilirsin; ancak birisi kibir yüzünden günahkâr olmuşsa, onun âkıbetinden korkmalısın. Zira Hz. Âdem bir şeyi aşırı istemesi yüzünden günahkâr oldu, ama bağışlandı. Şeytan ise kibri yüzünden günahkâr oldu, ama Allah'ın ebedî lânetine uğradı."

3. râvi Ebû Yesâr Abdullah **ibni Ebî Necîh** es-Sekafî (v. 131/748), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte* 'de bulunan tâbiîn nesline mensup Mekkeli bir âlim, müfessir ve güvenilir bir muhaddistir.

4. râvi Ebü'l-Haccâc **Mücâhid ibni Cebr** (v. 102/720), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan tâbiîn müfessiri ve kırâat âlimidir. O, Abdullah ibni Abbâs

ile Kur’ân-ı Kerîm’i baştan sona üç kere tefsir etmiştir. Yaşadığı devirde Kur’an tefsirini en iyi onun bildiği kabul edilmektedir. Mücâhid’in tefsirdeki metodu, Kur’an’ı Kur’an’la ve sünnetle tefsir etmekti. Kaynaklar onun secdede vefât ettiğini kaydeder.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Hânî** (v. 50/670’ten sonra), Hz. Ali’nin öz kardeşidir. Adı Fâhite olup Ümmü Hânî onun künyesidir. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz sekiz yaşından itibaren amcası Ebû Tâlib’in evinde Ümmü Hânî ile birlikte büyüdükleri için onunla müşterek pek çok hatıraları vardır.

Ümmü Hânî, Mekke Fethi’nde Müslüman oldu. Mekke fethedilince, Ümmü Hânî‘nin kocası Hübeyre İslâmiyet’i kabul etmeyip kaçtı ve Necran’da kâfir olarak öldü.

Fahr-i Âlem Efendimiz o zaman Ümmü Hânî ile evlenmek istedi, fakat Ümmü Hânî çok sayıda çocuğu olduğunu, bu yüzden Resûl-i Ekrem’in rahat edemeyeceğini söyleyerek bu teklifi kabul etmedi.

Mi’râc hâdisesini anlatan sahâbîlerden biri de Ümmü Hânî olup Peygamber Efendimiz’den 46 hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Teraccül 12, nr. 4191; Tirmizî, Libâs 39, nr. 1781; İbni Mâce, Libâs 36, nr. 3631.

29. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

الْبَتَّانِيِّ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

وَسَلَّمَ كَانَ إِلَى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek saçı zaman zaman kulak memelerinin yarısına ulaşırdı.”[249]

Bu hadîs-i şerîf daha önce 24. hadis olarak geçmiş ve orada açıklanmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebü’l-Fazl **Süveyd ibni Nasr** el-Mervezî (v. 240/854) rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan, “Şâh” lakabıyla anılan güvenilir bir âlim ve muhaddistir.

2. râvi Ebû Abdirrahmân **Abdullah ibni’l-Mübârek** el-Hanzalî (v. 181/797), tebe-i tâbiîn neslinin en ünlü zâhid muhaddisi ve Zehebî’nin ifâdesiyle “Zamanındaki müttakīlerin önde gelenidir.” Babasının Türk olduğu bilinmekte, annesinin de Türk soyundan geldiği rivâyet edilmektedir. “Hadislerin tabîbi” diye anılan İbnü’l-Mübârek 4.000 hocadan hadis yazmış, ancak bunlardan sadece 1.000 tanesinden rivâyette bulunmuştur. İbnü’l-Mübârek fıkıh ilminde de üstaddı. İmâm Ebû Hanîfe, onun hem hocası hem de dostu idi. İbnü’l-Mübârek fetvâ verebilmek için hadisleri iyi bilmek ve fıkıh bilgisine sahip olmak gerektiğini söylerdi.

Hadis âlimlerinden ve hâfızlarından Ebû Üsâme Hammâd ibni Üsâme (v. 201/817), ondan söz ederken şöyle derdi:

“Bir sultanın insanlar arasındaki konumu neyse, Abdullah ibni’l-Mübârek’in hadisçiler arasındaki konumu da öyleydi.”[250]

Abdullah ibni'l-Mübârek'in zühd ile ilgili hadisleri topladığı *Kitâbü'z-Zühd ve'r-rekāik* adlı eseri ünlüdür. Hayatı boyunca ticaretle uğraşan bu şöhretli âlimin güzel sözlerinden biri şöyledir:

"Biz ilmi dünya için öğrendik, ama ilim bize dünyaya değer vermemeyi öğretti."

3. râvi Yemenli muhaddis Ebû Urve **Ma'mer ibni Râşid** es-San'ânî (v. 153/770), tebe-i tâbiîn nesline mensup bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Aynı zamanda fakîh, kadı, tarihçi, tefsir ve kırâat âlimidir. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan bu ünlü muhaddisin günümüze kadar ulaşan *el-Câmi'* adlı eseri 1614 hadis ihtiva etmektedir.

4. râvi **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Basralı güvenilir bir tâbiîn muhaddisidir. Enes ibni Mâlik'in en iyi öğrencisidir. Aynı zamanda İslâmiyet'i en güzel şekilde yaşamasıyla ve çok ibâdet etmesiyle bilinen bir zâhiddir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Bu hadîs-i şerîf daha önce 24. hadis olarak geçmiş ve orada açıklanmıştır.

Müslim, Fezâil 96, nr. 2338; Ebû Dâvûd, Teraccül 9, nr. 4186.

Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), VIII, 384.

30. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا عَرِيضُ الصَّدْرِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، أَنْوَرُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem önceleri başının ön tarafındaki saçını alnının üzerine bırakırdı.

Öte yandan putperestler saçlarının yarısını sağ, diğer yarısını da sol taraflarına ayırırlardı.

Ehl-i Kitâb ise saçlarını alınlarının üzerine sarkıtırlardı. Resûl-i Ekrem Efendimiz Allah’tan bir emir gelmeyen konularda, (müşriklere benzememek için) Ehl-i Kitâb’ın âdetlerine uymayı tercih ederdi.

Allah’ın Elçisi daha sonra bu âdetten vazgeçti, saçlarının yarısını sağ, diğer yarısını da sol tarafına ayırmaya başladı.”[251]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz putperestlere de, Ehl-i Kitâb’a da benzememeye özen gösterirdi. Şâyet Ehl-i Kitâb dediğimiz Yahudi ve Hıristiyanlar, bir konuda putperest müşriklere muhalefet ederse, Efendimiz aleyhisselâm kendilerinden nefret ettiği putperestlere benzemektense, ehven-i şer gördüğü Ehl-i Kitâb’a benzemeyi tercih ederdi. Zira onların âdetlerinin, eski peygamberlerden kalma neshedilmemiş âdetler olması ihtimâli vardı.

Bütün Kâfirlere Muhâlefet

Bir de Allah’ın Resûlü bu tutumuyla Ehl-i Kitâb’ı İslâmiyet’e ısındırabileceğini düşünürdü. Onun bu konuda bir tek ölçüsü vardı; o da Allah Teâlâ’nın bir hususta bağlayıcı bir emir vermemiş olmasıydı. Aradan yıllar geçti; Mekke fethedilip putperestler İslâm’a girdi ve artık Arabistan’da putperestlik kalmadı. Allah’ın Elçisi bu defa farklı bir yol izledi. Aralarında Yahudi ve Hıristiyanların da bulunduğu bütün kâfirlere muhâlefet etti.

Peygamber-i Zîşân Efendimiz saç şekli konusunda da öyle davranırdı. İlk zamanlar Ehl-i Kitâb’ın yaptığı gibi saçlarını alnının üzerine bırakırken, putperestler İslâm ile şereflendikten sonra onların saç şeklini benimsedi ve saçlarını önden ikiye ayırıp yarısını sağ, diğer yarısını da sol tarafına bırakmaya başladı.

Resûl-i Kibriyâ’nın, putperestlerin bu saç ayırma usûlünü benimsemesinin vahiy ile olduğu da söylenmektedir. Bu görüşte olanların dayanağı, hadisimizde geçen (فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ بِشَيْءٍ) **“Allah’tan bir emir gelmeyen konularda”**, müşriklere benzememek için, onun Ehl-i Kitâb’ın âdetlerine uyduğu ifâdesidir. Mübârek saçlarını belli bir süre sonra Ehl-i Kitâb gibi bırakmaktan vazgeçmesi işte böyle izah edilmiştir.

Saçlarını Neden İkiye Ayırdı?

Bazı âlimler, Efendimiz aleyhisselâmın saçlarını sağlı, sollu ikiye ayırmasının vahiy sonucu olmadığını; bu şeklin saç temizliğine daha uygun, az su ile yıkanmaya daha elverişli olması, ayrıca saçı alnın üzerine sarkıtmanın kadına benzemeye yol açması sebebiyle bundan vazgeçtiğini söylemişlerdir.

Ashâb-ı kirâmın bir kısmı saçlarını Efendimiz’in ilk zamanlar yaptığı gibi alınlarının üzerine sarkıtır, bir kısmı da sağlı sollu ikiye ayırırdı. Fakat hiçbiri diğerine “senin yaptığın yanlış, benimki doğru” demezdi. Bu da her iki saç bırakma tarzının câiz olduğunu göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Putperestler saçlarının yarısını sağ, diğer yarısını da sol taraflarına ayırırlardı.

2. Ehl-i Kitâb ise saçlarını alınlarının üzerine sarkıtırdı.

3. Peygamber Efendimiz putperestlere muhâlefet etmek için, kendine daha yakın gördüğü Ehl-i Kitâb gibi saçlarını alnının üzerine sarkıtmaya

başladı.

4. Gün gelip de Arabistan'da artık putperestlik kalmayınca, Allah'ın Elçisi bu defa Ehl-i Kitâb'a muhâlefet etti ve saçlarını bir zamanlar putperest olanların yaptığı gibi sağlı sollu ikiye ayırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Süveyd ibni Nasr** bir önceki hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdullah ibni'l-Mübârek** de bir önceki hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Yezîd **Yûnus ibni Yezîd** el-Eylî (v. 159/776), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bir âlim ve güvenilir bir muhaddistir. Hocası ünlü hadis hâfızı İbni Şihâb ez-Zührî'ye on iki sene talebelik etmiştir.

4. râvi Muhammed **ibni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

5. râvi Ebû Abdillah **Ubeydullah ibni Abdullah ibni Utbe** bin Mes'ûd el-Hüzelî (v. 94/713), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan güvenilir bir tâbiîn âlimi ve Medine'nin ünlü yedi fakihinden biridir. Dedesi Utbe, Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın kardeşidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687), 15. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3558, Menâkıbü'l-Ensâr 52, nr. 3944, Libâs 70, nr. 5917; Müslim, Fezâil nr.2336.

31. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

الْمَكِّيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ،

إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَا ضَفَائِرَ أَرْبَعٍ.

Resûl-i Ekrem Efendimiz’in amcasının kızı Ümmü Hânî şöyle dedi:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi başında dört saç örgüsü varken gördüm.”[252]

Hadisin Açıklaması

Bu hadis, 28 numaralı hadîs-i şerîfte, yine Ümmü Hânî’nin rivâyeti olarak şu ifâdeyle geçmişti:

“Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke’ye gelmişti. O sırada mübarek saçlarını dört örgü halinde toplamıştı.”

Saç Örgüsü

Bazı âlimler, bu hadîs-i şerîfi dikkate alarak, erkeklerin de saçlarını örebileceklerini söylemişlerdir. Şu farkla ki, kadınlar saç örgülerini arka taraflarına bırakırken, erkekler onlara benzememek için bu örgüleri ön taraflarına sarkıtacaklardır.

Bu bahsin ilk hadisi olan 24. hadîs-i şerîfte açıkladığımız üzere, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem saçlarını kimi zaman kulak memelerinin yarısı hizâsına; kimi zaman kulak memelerine, hattâ kulaklarıyla omzu arasına kadar uzattığı olurdu. O tertemiz ve pırıl pırıl saçlar, kimi zaman daha da uzar, onun mübarek omuzlarına değerdi.

Şimdi de Fahr-i Cihân’ın o mübarek saçları dört örgü halinde ördüğünü öğreniyoruz.

Bu konuda rivâyet edilen hadisler, Efendimiz’in saçlarının zamana ve duruma göre farklılık arzettiğini gösteriyor. Saçını kestirdiği zaman

kulaklarının yarı hizâsına kadar kısalttığı, uzun süre tıraş olmadığı zamanlarda da saçlarının omuzlarına ulaştığı anlaşılıyor.

Ümmü Hânî'nin rivâyet ettiği 28. hadisi açıklarken, Fahr-i Âlem Efendimiz'in hicretten sonra Mekke'ye dört defa geldiğini söylemiştik. Allah'ın Resûlü bunlardan ikisinde umre, birinde Vedâ haccını yapmış ve saçını tıraş ettirmişti.

Saçı Simsiyahtı

Tirmizî'nin *Şemâil*'inde, Server-i Enbiyâ Efendimiz'in o cihâna bedel saçlarının rengi hakkında bir rivâyet göremiyoruz. İlk musanniflerden biri olan Yemenli muhaddis Ma'mer ibni Râşid'in (v. 153/770) *el-Câmi*'indeki bir rivâyete göre, Ebû Hüreyre radıyallahu anh Peygamberler Sultanı'nın şemâilini soranları cevaplandırırken: "Saçı simsiyahtı." demiştir.[253]

Resûlullah Efendimiz'in saçının rengi konusunda en son vefât eden sahâbî Ebü't-Tufeyl Âmir ibni Vâsile'nin de bir tesbiti vardır. Ebü't-Tufeyl, Mekke'nin fethedildiği gün, daha yedi yaşında bir çocukken Fahr-i Âlem Efendimiz'i görmüştü. Resûlullah'ın bembeyaz yüzü, simsiyah saçları Ebü't-Tufeyl'in dikkatini çekmiş, annesine "Anne! Bu kim?" diye sormuş, annesi de ona: "Oğlum! Bu Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemdir." demişti. Bu manzarayı hiç unutamadığını söyleyen Ebü't-Tufeyl, kendisine: "Ya elbisesi nasıldı?" diye sorana da elbisesini hiç hatırlamadığını söylemişti.[254]

Saçı Gürdü

Bu bahiste Fahr-i Âlem Efendimiz'in mübârek saçının şekli hakkında bilgi edinmekle beraber, onun ne kadar sık ve gür olduğu hususunda bilgi verilmemiştir. Bu bilgiyi, çok hadis rivâyet eden yedi sahâbîden biri olan Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan öğrenmekteyiz.

Hz. Câbir, kendisine ne kadar su ile boy abdesti alınacağını soran birine, Peygamber Efendimiz'in, başına üç avuç su döküp saçlarını yıkadığını söyledi. O kimse kendi saçının çok sık ve gür olduğunu, bu kadar suyun başını yıkamaya yetmeyeceğini ileri sürünce Câbir radıyallahu anhümâ ona şu cevâbı verdi:

"Saçı senin saçından daha gür, kendisi senden daha hayırlı olan zâta bu kadar su yetiyordu da sana niçin yetmiyormuş?"[255]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz esasen saçlarını örmezdi. Medine'den Mekke'ye fetih maksadıyla gelirken, o uzun yolculukta saçlarını tozdan korumak için onları dört örgü halinde toplamıştı.

2. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin simsiyah saçları oldukça sık ve gürdü. Saçlarını sık sık zeytinyağı ile yağlamak sûretiyle bakımını yapardı.

Hadisin Râvîleri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Hânî radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866) olup 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Saîd **Abdurrahmân ibni Mehdî** el-Lü'lüî el-Anberî (v. 198/813), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis âlimi, hâfızı, münekkidi ve fakihti. Basra kadısı olan İbni Mehdî, inci ticâretiyle meşgul olurdu. el-Lü'lüî nisbesiyle de anıldı. İbni Mehdî, İmâm Mâlik'in talebesi, Ahmed ibni Hanbel'in de hocasıydı. İmâm Şâfiî, hadis sahasında onun bir benzerinin olmadığını söylerdi.

Ünlü hadis hâfızı Ubeydullah ibni Ömer el-Kavârîrî (v. 235/850), hocası Abdurrahmân ibni Mehdî'nin kendisine ezberinden 20.000 hadis imlâ ettiğini söylerdi.

İbni Mehdî'nin her gece Kur'ân-ı Kerîm'in yarısını okuduğu, onun iki günde bir hatim indirdiği rivâyet edilir.

3. râvi Ebû İshâk **İbrâhîm ibni Nâfi' el-Mekkî** (v. 160/177 civârı), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

4. râvi **İbni Ebî Necîh** (v. 109/727), 28. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Hânî** de (v. 50/670'ten sonra), 28. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Teraccül 12, nr. 4191; Tirmizî, Libâs 39, nr. 1781; İbni Mâce, Libâs 36, nr. 3631.

Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'* (A'zamî), XI, 259-260, 20490; Beyhakì, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), I, 275.

İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî* (Cevâbire), II, 199, VI, 201, nr. 947, 3429; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 280.

Buhârî, Gusl 4, nr. 252, 256.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
SAÇ VE SAKAL BAKIMI

32. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

أَنَسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُرَجِّلُ رَأْسَ رَسُولِ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَائِضٌ.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek saçlarını âdetliyken de tarardım.”[256]

Hadisin Açıklaması

İmâm Tirmizî bu bahiste, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in saçlarını taraması, onun saç bakımına önem vermesi ve saçlarının güzel görünmesini sağlamasıyla ilgili hadisleri zikretmektedir. Çünkü saç bakımı temiz olmanın bir gereği, temizlik de dinin direğidir.

Allah Teâlâ kullarının güzel bir görünüme sahip olmasını istemekte ve şöyle buyurmaktadır:

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ

“Namaz kıldığınız her yerde güzel elbiselerinizi giyin.”[257]

Zira dış temizliği, iç temizliğini gösterir.

Saçı Olan Bakımını Yapsın

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem saç bakımı konusunda şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ لَهُ شَعْرٌ فَلْيُكْرِمْهُ

“Saçı olan kimse saçının bakımını yapsın.”[258]

Bir gün Fahr-i Âlem Efendimiz Mescid-i Nebevî’de otururken, huzûruna saçı sakalı dağınık bir adam girdi. Allah’ın Elçisi, onun saçını sakalını düzelttikten sonra gelmesini ister gibi, ona eliyle “dışarı çık” diye işaret etti. Adam saçını sakalını düzeltip gelince de orada bulunan ashâbına:

أَلَيْسَ هٰذَا خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدُكُمْ ثَائِرَ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ شَيْطَانٌ

“Birinizin, sizlerin yanına şeytan gibi saçı sakalı dağınık bir halde mi gelmesi, yoksa böyle düzgün bir kıyâfetle mi gelmesi daha iyi?” buyurdu. [259]

Saç Taramanın Ölçüsü

Peygamber Efendimiz Müslümanları her konuda aşırılıktan sakındırmıştır. Saçın temiz, bakımlı ve taranmış olmasını tavsiye buyurmuş, fakat saç bakımına aşırı düşkünlüğü, onu sık sık taramayı uygun görmemiştir. Fahr-i Cihân Efendimiz’in bu konudaki tutumunu ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mugaffel (v. 59/679) şöyle ifâde etmiştir:

“Allah’ın Sevgili Elçisi sık sık saç taramayı yasakladı; gün aşırı taramayı uygun gördü.”[260]

Bir sonraki hadiste Resûl-i Ekrem’in her fırsatta saçını taradığı belirtilmekle beraber, 35. hadiste saç tarayıp sakal yağlamakla aşırı derecede uğraşmayı yasakladığı görülecektir.

Âdet Gören Kadının Bedeni Temizdir

Hadisimizde Hz. Âişe annemiz, Peygamberler Sultanı Efendimiz’in saçını âdet gördüğü sırada bile taradığını söylemektedir. Çünkü âdet gören kadının bedeni temizdir; hattâ teri de temizdir.

Allah’ın Resûlü Mescid-i Nebevî’de îtikâf yaparken, mübârek başını Hz. Âişe annemizin odasına uzatır, o da âdetliyken bile Efendimiz aleyhisselâmın başını yıkardı.[261]

Yahudilerin Âdetli Kadına Bakışı

Yahudiler âdet gören kadınla aynı evde oturmaz, onunla birlikte yemez ve içmezlerdi. Sahâbîler Peygamber Efendimiz’e bu konuyu sorunca Bakara sûresinin 222. âyet-i kerîmesi nâzil oldu. Bu âyette, âdet görmenin

“rahatsızlık veren bir hal olduğu, kadınlar âdet gördüklerinde, temizleninceye kadar onlarla cinsel ilişkide bulunmamak gerektiği” belirtildi.[262]

Resûl-i Ekrem Efendimiz de âdet gören kadınlarla cinsel ilişki dışında her türlü birlikteliğin serbest olduğunu açıkladı.[263]

İslâm âlimleri, bu konudaki âyet ve hadislere bakarak âdet gören kadının yemek pişirmesinde, çamaşır yıkamasında, ekmek yapmasında, elinin dokunduğu suyun kullanılmasında hiçbir sakınca bulunmadığını belirttiler.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Âdet gören kadın maddeten değil mânen kirlidir. Bu sebeple bedeni temizdir.

2. Bir hanım âdet gördüğü sırada evinin her işini yapar, kendisini rahatsız etmeyecek şekilde eşine yardımcı olabilir.

3. Hz. Âişe annemiz âdet gördüğü sırada, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek saçlarını yıkar ve tarardı.

4. Saçı olan kimse mutlaka saçının bakımını yapmalı, temiz olmasına önem vermeli, saçı başı dağınıkken başkalarının yanına çıkmamalıdır. Bununla beraber saçıyla gereğinden fazla uğraşmamalıdır.

Hadisin Râvîleri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Mûsâ **İshak ibni Mûsâ el-Hatmî el-Ensârî** el-Hatmî (v. 244/858) rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce’nin *es-Sünen*’lerinde bulunan güvenilir bir hadis âlimi, hâfızı ve fakihtir. Nişabur kadısı olan İshak ibni Mûsâ sünneti ön planda tutmasıyla tanınan bir âlimdir.

2. râvi Ebû Yahyâ **Ma‘n ibni Îsâ el-Medenî** (v. 198/814), rivâyetleri Kütüb-i Sitte’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimidir. Ma‘n ibni Îsâ, hocası İmâm Mâlik’ten 40.000 mesele öğrenip nakletmiştir.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Hişâm ibni Urve** el-Kureşî (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Hişâm ibni Urve’nin **babası** Urve bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 94/713) olup o da 25. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** de (v. 58/678) 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Hayz 2, nr. 295, Libâs 76, nr. 5925; Nesâî, Tahâret 176, nr. 277, Hayz 21, nr. 389

A'râf 7/31.

Ebû Dâvûd, Teraccül 3, nr. 4163.

Mâlik, *Muvatta'*, Şa'ar 7.

Ebû Dâvûd, Teraccül 1, nr. 4159

Müslim, Hayz 6, nr. 297; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 170, 261, nr. 25888, 26778.

Bakara 2/222.

Müslim, Hayz 16, nr. 302; Nesâî, Tahâret 181, nr. 288.

33. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

أَبَانٍ هُوَ الرَّقَاشِيُّ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

كَأَنَّ ثَوْبَهُ ثَوْبُ زَيَّاتٍ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübarek saçlarını sık sık yağlar, sakal-ı şerîfini her fırsatta tarardı. Saçlarına yağ sürünce, sarığının yağlanmaması için, onun altına çok defa bir tülbent koyardı. Nitekim bu tülbent yağcının elbisesi gibi olurdu.”[264]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin saçlarının bakımını yapmak için onları sık sık yağladığından söz edilmektedir. Bununla beraber Efendimiz aleyhisselâm, insanın zamanını saç bakımıyla öldürmemesi için, 35 nolu hadiste görüleceği üzere bu işin “aşırısından” sakındırmıştır.

Tarağının Hazır Edilmesi

Fahr-i Âlem Efendimiz’in saçlarını taramasıyla ilgili rivâyetlerden birinde, gece istirahate çekildiği zaman hanımlarının onun “misvâkini, abdest suyunu ve tarağını” hazırladığı, onun geceleyin uyanınca dişlerini misvâkleyip abdestini aldığı ve saçını taradığı belirtilmektedir.[265]

Bir başka rivâyette de Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in, namaz kıldığı yerde mutlaka misvâki ile tarağı bulunur, saçını tararken zaman zaman aynaya bakar ve böyle yapılmasını emrederdi.[266]

Güzellik Duâsı

Allah'ın Elçisi aynada yüzüne bakarken şöyle duâ ederdi:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ، اَللّٰهُمَّ كَمَا حَسَّنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي

"Allah'a hamdolsun; Allahım! Beni güzel yarattığın gibi, ahlâkımı da güzelleştir."[267]

Saçlarına yağ sürünce, sarığının altına tülbent koymak suretiyle sarığının kirlenmesini önlemesi, Sultân-ı Enbiyâ'nın temizlik konusunda ne kadar titiz olduğunu göstermektedir. Zira Cenâb-ı Hak ona (وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ) "Elbiseni tertemiz tut!"[268] buyurduğu için, Resûlullah Efendimiz'in elbisesi herkesin elbisesinden daha temiz, daha düzgün ve daha güzel olurdu.

Dağınıklığı, Kirliliği Sevmezdi

Bir defasında saçı başı dağınık bir adam görmüş ve:

أَمَا كَانَ يَجِدُ هٰذَا مَا يُسَكِّنُ بِهِ شَعْرَهُ

"Bu adam saçını düzeltecek bir şey bulamamış mı?" buyurmuştu.

Başka bir zamanda kirli elbiseyle dolaşan birini görmüş, onun için de:

أَمَا كَانَ هٰذَا يَجِدُ مَاءً يَغْسِلُ بِهِ ثَوْبَهُ

"Bu adam elbisesini yıkayacak su bulamamış mı?" buyurmuştu.[269]

Allah'ın Elçisi Müslümanların kılık kıyâfetlerine önem vermelerini ister ve onlara şunu tavsiye ederdi:

"Sizler Müslüman kardeşlerinizin yanına gidiyorsunuz; bu sebeple binek hayvanlarınıza güzel eğerler vurun, kıyafetlerinizin güzel ve temiz olmasına dikkat edin. Öyle ki yüzdeki güzellik timsali olan ben insanların dikkatini nasıl çekerse, siz de öyle dikkat çekin. Çünkü Allah çirkin görünüşü ve kötü sözü sevmez."[270]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz her fırsatta saçının ve sakalının bakımıyla meşgul olurdu.

2. Gece istirahate çekildiğinde hanımları misvâkini, abdest suyunu ve tarağını hazırlar, o da geceleyin uyanınca dişlerini misvâkleyip abdestini alır ve saçını tarardı. Saçını tararken zaman zaman aynaya bakardı.

3. Saçlarını bakım için yağlayınca, sarığının altına tülbent koyar, böylece sarığının kirlenmesini önlerdi.

4. Saçı, başı dağınık olanları, kirli elbiseyle dolaşanları ashâbı vâsıtasıyla uyarır, Müslümanların kılık kıyâfetlerine önem vermelerini isterdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Ebû Ya‘kūb **Yûsuf ibni Îsâ** ez-Zührî (v. 249/863) rivâyetleri *Sahîhayn* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan güvenilir bir muhaddistir.

2. râvi **Vekî‘** bin Cerrâh (v. 197/813) 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Hafs **Rabî‘ bin Sabîh** es-Sa‘dî (v. 160/777), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de yer alan Basralı güvenilir bir âlim, âbid ve zâhiddir. İlk hadis kitabını onun tasnîf ettiği kabul edilmektedir. Cihâd için gittiği Hindistan’da şehid olmuştur.

4. râvi Ebû Amr **Yezîd ibni Ebân er-Rekāşî** (v. 120/738’den önce) tâbiîn neslinden bir zâhiddir. Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’dedir. Onun kıssacı ve zayıf bir râvi olduğu kabul edilmektedir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Ebü’ş-Şeyh, *Ahlâku’n-Nebî ve âdâbüh* (Veneyyân), III, 101, nr. 535; Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Hâmid), VIII, 428, nr. 6045; Begavî, *Şerhu’s-sünne* (Arnaût, Şâvîş), XII, 82, nr. 3164.

Ebü’ş-Şeyh, *Ahlâku’n-Nebî ve âdâbüh* (Veneyyân), III, 92, nr. 529; Aliyyü’l-Kàrî, *Mirkàtü’l-mefâtîh*, VII, 2824, nr. 4445.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* (İvezullah), VI, 264-265, nr. 6367; Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Hâmid), VIII, 446, nr. 6071.

İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevmi ve’l-leyle* (Berenî), s. 138, nr. 163.

Müddessir 74/4.

Ebû Dâvûd, Libâs 14, nr. 4062; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XII, 294, nr. 5483.

Ebû Dâvûd, Libâs 25, nr. 4089. Ayrıca bk. Ahmed İbni Hanbel, *Müsned*, IV, 179-180.

34. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

أَبِيهِ، عَنْ مَسْرُوقٍ،

لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَمْ يَكُنْ بِالْقَصِيرِ
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

تَرَجُّلَ، وَفِي انْتِعَالِهِ إِذَا انْتَعَلَ.

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her işe sağdan başlamayı severdi. Abdest ve boy abdesti aldığında sağ eliyle, saçını ve sakalını taradığında sağ tarafından, ayakkabısını giymeye de sağ ayağıyla başlardı.”[271]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz sadece burada sayılan üç konuda değil, her işe sağdan başlamayı severdi. Bunu Hz. Âişe şöyle ifâde etmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

اسْتَطَاعَ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ التَّيَمُّنَ مَا

“Allah’ın nebîsi mümkün olduğunca her işe sağdan başlamayı severdi.”[272]

Solun Kullanılacağı Yerler Var

Hz. Âişe annemiz, “Resûl-i Ekrem her işe sağdan başmayı severdi.” derken, iyi ve temiz işlerin hepsinde demek istemiştir. Yoksa onun tuvaletteki temizliği (istibrâ, istincâ), burun silme gibi işleri sol eliyle yaptığı, bu uygulamanın da ümmeti için bir sünnet olduğu bilinmektedir.

Aynı şekilde mescitten sol ayakla çıkmak, tuvalete sol ayakla girmek, ayakkabı ve pantalonu çıkarmaya sol ayağından başlamak da uygun görülmüştür.

Kur'ân-ı Kerîm'de bile kendilerine "Ashâb-ı Meymene" veya "Ashâb-ı Yemîn" (sağda olanlar) denilen iyi kimselere amel defterlerinin sağ taraflarından verileceği;[273] "Ashâb-ı Meş'eme" (solda olanlar) denilen günahkârlara ve kâfirlere ise bu defterlerin sol veya arka taraflarından verileceği[274] belirtilmektedir.

Sağ'ın değerini gösteren bir başka âyet-i kerîmede, âhiret gününde mü'min erkekleri ve mü'min kadınları nurlarının önlerinden ve sağ taraflarından aydınlatacağı belirtilmektedir.[275]

Hz. Âişe annemiz bir başka rivâyetinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sağ elini temizlik ve yemek için; sol elini ise tuvalette temizlenmek ve benzeri işler için kullandığını söylemiştir.[276]

Aynı şekilde Hz. Hafsa annemiz de, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yerken, içerken ve giyinirken sağ elini, diğer işleri yaparken de sol elini kullandığını haber vermiştir.[277]

Ayakkabı Giyerken

84. hadiste okuyacağımız üzere Ebû Hüreyre radıyallahu anh Fahr-i Âlem Efendimiz'in ayakkabı giyme konusundaki bir tavsiyesini şöyle dile getirmiştir:

إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِاليَمِينِ، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ،
لِيَكُنِ اليُمْنَى أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرَهُمَا تُنْزَعُ

"Biriniz ayakkabısını giyeceği zaman önce sağı giysin; çıkaracağı zaman da önce solu çıkarsın. Böylece sağ ayak hem ilk önce giyilen, hem de en sonra çıkarılan ayak olur."[278]

İşlere Sağdan Başlama Önemlidir

Hadisimizin ilk cümlesi olan "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir işe sağdan başlamayı severdi." ifâdesinden ve konuyla ilgili diğer hadîs-i şerîflerden anlaşıldığı üzere; mescide ve eve girerken, bir şeyi alırken,

verirken, yerken, içerken, dişlerini fırçalarken, hattâ tırnak keserken sağdan başlamayı âdet haline getirmelidir.

Yine Hz. Âişe'den rivâyet edilen bir başka hadîs-i şerîfte ise şöyle bir ayrıntı vardır:

كَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْيُمْنَى لِطُهُورِهِ
وَطَعَامِهِ، وَكَانَتْ يَدُهُ الْيُسْرَى لِخَلَائِهِ، وَمَا كَانَ مِنْ أَذًى

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sağ elini temizlik ve yemek için, sol elini de tuvalette temizlenmek ve benzeri işler için kullanırdı."[279]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz iyi ve güzel işleri sağ eliyle yapardı. Abdest ve boy abdesti alırken sağ elini kullanır, saç ve sakalını taramaya, ayakkabısını giymeye sağ taraftan başlardı.

2. Mescide ve eve girerken, bir şeyi alırken, verirken, yerken, içerken, dişlerini fırçalarken, hattâ tırnak keserken sağdan başlamayı âdet haline getirmelidir.

3. Resûl-i Ekrem Efendimiz kirliliği hatıra getiren işlerde sol elini kullanırdı: Büyük ve küçük abdestten sonra tuvalette temizlenirken, burnunu silerken sol elini kullanırdı.

4. Mescitten çıkarken sol ayakla çıkmalı, tuvalete girerken önce sol ayak içeri atılmalı, ayakkabı ve pantalonu çıkarmaya sol ayaktan başlamalıdır.

Bu hadisin muhtevâsının bir benzeri 85 numaralı hadiste geçecektir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Hz. Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî'nin hocası **Hennâd ibni Serî** (v. 243/857), 10. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebü'l-Ahvas** Sellâm ibni Süleym el-Hanefî (v. 179/795), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Sünnete son derece bağlı olan Ebü'l-Ahvas sahâbeden birine dil uzatanı meclisinden çıkarır, ona hadis rivâyet etmezdi.

3. râvi **Eş‘as ibni Ebi’ş-Şa‘sâ‘** el-Muhâribî (v. 125/743), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve rivâyetlerine güvenilen Kûfeli bir râvi ve fakihtir.

4. râvi bir önceki râvinin **babası** Ebü’ş-Şa‘sâ‘ Süleym ibni Esved el-Muhâribî (v. 82/701), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan fakih bir tâbiîdir.

5. râvi Ebû Âişe **Mesrûk ibni Ecda’** el-Vâdi‘î (v. 63/683), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli fakih ve muhaddis tâbiîdir. Hicretin 1. yılında doğdu; fakat Resûl-i Ekrem’i göremediği için muhadramûn arasında yer aldı. Abdullah ibni Mes’ûd’un önde gelen talebelerinden olan Mesrûk, büyük sahâbîlerden hadis rivâyet etti. Hem kurrâ hem de müfessir olup ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Hz. Âişe bu âbid ve zâhid insanı kendi evlâdı gibi severdi. Küçükken onu çaldıkları için, sonradan bulunmasına rağmen adı “çalınmış” anlamında Mesrûk olarak kaldı.

Buhârî, Vudû’ 31, nr. 168, Salât 47, nr. 426; Müslim, Tahâret 66, nr. 268; Tirmizî, Cum‘a, 428, nr. 608.

Buhârî, Salât 47, nr. 426, Et’ime 5, nr. 6380; Müslim, Tahâret 66, 67, nr. 268; Ebû Dâvûd, Libâs 41, nr. 4140.

İsrâ 17/71; Vâkıa 56/8, 90, 91; Hâkka 69/19; İnşikak 84/7-9.

Vâkıa 56/9; Hâkka 69/25; Beled 90/19

Hadîd 57/12; Tahrîm 66/8.

Ebû Dâvûd, Tahâret 18, nr. 33.

Ebû Dâvûd, Tahâret 18, nr. 32.

Buhârî, Libâs 39, nr. 5855; Müslim, Libâs 67, nr. 2097.

Ebû Dâvûd, Tahâret 18, nr. 33.

35. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

الْحَسَنِ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عنِ التَّرَجُّلِ إِلَّا غِبًّا.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mugaffel radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sürekli saç tarayıp sakal yağlama ile meşgul olmayı yasakladı; ancak bunların arada bir yapılmasını ise uygun gördü.[280]

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

1. râvi, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Saîd **Yahyâ bin Saîd** el-Kattân et-Temîmî (v. 198/814), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan ve "Emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadîs" ünvânıyla anılan şöhretli bir muhaddistir.

Ahmed ibni Hanbel, Yahyâ bin Maîn ve Ali bin Medînî gibi ünlü muhaddisler, ona duydukları derin saygıdan dolayı hadisle ilgili meseleleri huzûrunda ayakta durarak sorarlardı.

Ahmed ibni Hanbel, "Şu gözlerim Yahyâ bin Saîd el-Kattân gibisini görmedi." derdi.

Yahyâ bin Saîd el-Kattân'ın kırk yıl boyunca her gün Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettiği belirtilir.

Ünlü talebesi Ali bin Medînî, Yahyâ bin Saîd'in Kur'ân-ı Kerîm karşısındaki duyarlılığından söz ederken, onun Duhân sûresini okuyan birini dinlerken kendini kaybedip bayıldığını anlatır.

Yahyâ bin Saîd el-Kattân'ın, hakkında âyet ve hadis bulunmayan konularda İmâm Ebû Hanîfe'nin mezhebine tâbi olduğu belirtilmektedir.[281]

3. râvi Ebû Abdillâh **Hişâm ibni Hassân** el-Ezdî (v. 147/764) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis hâfızıdır. Ünlü âlimlerden hadis öğrenmiş, ünlü âlimlere hadis rivâyet etmiştir. Duygulu bir insan olduğu için Resûl-i Ekrem'den, Cennet ve Cehennem'den söz edilince gözyaşlarını tutamazdı.

4. râvi tâbiîn neslinin ünlü âlimi **Hasan-ı Basrî**'dir (v. 110/728). Onun tam adı Ebû Saîd Hasan ibni Yesâr el-Basrî'dir. Sadece "el-Hasan" denince o hatıra gelir.

Hasan-ı Basrî hazretleri tefsir, hadis, fıkıh ve kırâat ilimlerinde söz sahibiydi.

Annesi Peygamber Efendimiz'in hanımı Ümmü Seleme radıyallahu anhânın hizmetkârı idi. Bebekliği sırasında, annesi bir iş yaparken ağladığında, Ümmü Seleme annemiz memesini vererek onu sâkinleştirmeye çalışırdı. İşte bundan dolayı Hasan-ı Basrî'nin çok güzel konuştuğu ve hikmetli sözler söylediği belirtilir.

Hasan-ı Basrî hazretleri başta Enes ibni Mâlik olmak üzere 120 kadar sahâbî ile görüştü ve onların duâsını aldı.

Basra'da yaptığı etkili vaazlarıyla büyük hizmetler gördü. Dünyaya değer vermeyen bu ünlü âlimin pek güzel sözleri vardır. Şöyle der:

"Her ümmetin bir putu vardır, bu ümmetin putu da altın ve gümüştür."

Hasan-ı Basrî, ölümden korkan birine şöyle dedi:

"Arkanda servet bıraktığın için ölümden korkuyorsun, serveti önden gönderseydin korkmazdın!"

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Mugaffel** (v. 59/679) el-Müzenî, Bey'atürrıdvân'da Peygamber Efendimiz'e bîat etti. Orada Peygamber Efendimiz'e bîat edilirken, ağacın bir dalını kaldırarak Resûlullahın gölgelenmesini sağlamıştı.

Fakir olduğu ve maddî imkânı bulunmadığı için Tebük Gazvesi'ne katılamadı; bu yüzden kendisi gibi olanlarla birlikte çok ağladı. Allah Teâlâ da Tevbe sûresinn 92. âyet-i kerîmesinde onlardan "üzüntüsünden gözyaşları dökerek dönüp gidenler" (Bekkâîn) diye söz etti.

Hz. Ömer devrinde Basra'ya mürşid ve muallim olarak gönderildi ve orada vefât etti. Resûlullah Efendimiz'den kırk üç hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Libâs 22, nr. 1756; Ebû Dâvûd, Teraccül 1, nr. 4159; Nesâî, Zînet 7, nr. 5055-5058.

Yahyâ bin Saîd el-Kattân hakkında geniş bilgi için bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), IX,175-188.

36. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ
عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ الْأَوْدِيِّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَرَجَّلُ غِبًّا.

Ashâb-ı kirâmdan birinin naklettiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem saçını ve sakalını arada sırada tarayıp yağlardı.[282]

Hadislerin Açıklaması

Resûlullah Efendimiz temizliğe çok önem verir, tertipli ve düzenli olmaya özen gösterirdi. Her şeyin aşırısından sakındırdığı gibi, saç ve sakal bakımı yapıyorum diye aynanın karşısında vakit öldürmeyi de doğru bulmazdı.

Saç Bakımında Ölçü

Hadisimizde geçen “gıbben” kelimesini “arada sırada” diye tercüme ettik. Bazı âlimler bu kelimenin “gün aşırı” saç bakımını ifâde ettiğini, saçıyla her gün meşgul olmanın zamanı boş yere harcamak anlamına geleceğini, bunun ise süse, zînete düşkünlük olduğunu söylemişlerdir.

Bazı sahâbîler Peygamber aleyhisselâmın “her gün” saç tarayıp, saç temizliği ile meşgul olmayı yasakladığını söylemişlerdir.[283]

Tâbiîn muhaddislerinden Basralı Abdullah ibni Şakìk’in (v. 108/726) söylediğine göre, ashâb-ı kirâmdan biri Mısır’da vâli idi. Bir arkadaşı onu ziyârete gittiğinde saçının başının dağınık olduğunu görünce hayret etti ve ona:

“Sen vâlisin; saçların niçin böylesine bakımsız?” diye sordu. O da:

“Allah’ın Resûlü bizim her gün saç bakımıyla uğraşmamızı yasakladı.” dedi.[284]

Bir başka rivâyetten öğrendiğimize göre bu vâli, kumandan sahâbî Fedâle bin Ubeyd (v. 53/673) idi. Onun yanına giden sahâbî:

“Ben seni ziyârete gelmedim. Hani vaktiyle sen ve ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden bir hadis duymuştuk; o hadis hakkında bilgin

olacağı ümidiyle sana geldim.” dedi.

Fedâle bin Ubeyd: “Hangi hadisi soruyorsun?” deyince de, arkadaşı ona sormak istediği hadisi söyledi. Ardından da ona, bir önceki rivâyette geçtiği gibi saçlarının neden dağınık olduğunu sordu. O da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin her gün saç bakımıyla uğraşılmasını yasakladığını söyledi.[285]

Bu Hadislerin Değerlendirilmesi

Bazı âlimlerimiz her gün saç bakımıyla meşgul olmayı yasaklayan hadisleri şöyle değerlendirmişleridir:

Resûl-i Ekrem Efendimiz, saçı son derece düz ve düzgün olan ashâbını her gün saç taramaktan nehyetmiştir.

Fakat saçı dalgalı ve uzun olup da bakıma ihtiyaç gösteren kimseler bu yasağın dışında kalırlar.

Nitekim Ebû Katâde el-Ensârî radıyallahu anhın omuzlarına kadar dökülen gür ve uzun saçları vardı. Kendisinin bu konuda ne yapması gerektiğini Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme sordu. Resûl-i Ekrem de ona: “saçına hergün bakım yapmasını, onu temiz tutup taramasını” emretti.[286]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz saç bakımında ölçülü olmayı tavsiye ederdi. Saç ve sakal bakımı yapıyorum diye aynanın karşısında vakit öldürmeyi doğru bulmazdı.

2. Resûl-i Ekrem Efendimiz saçını sakalını arada bir tarayıp yağlardı.

3. Saçı dalgalı ve uzun olan, her gün taramadığı takdirde dağınık görünen kimseler saçlarını her gün taramalıdır.

4. Fahr-i Âlem Efendimiz’in ortaya koyduğu bu ölçü, kendisi gibi sarık giyenler içindir. Başı açık olanlar, saçlarının düzgün görünmesini sağlamalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi adı zikredilmeyen bir sahâbîden 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Alî **Hasan ibni Arefe** el-Abdî (v. 257/871), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de yer alan Bağdatlı güvenilir bir hadis âlimi

ve müfessirdir. 110 yaşında vefât eden bu âlim Sünnet-i seniyye'ye bağlılığı ile ünlüdür.

2. râvi Ebû Bekir **Abdüsselâm ibni Harb** el-Mülâî (v. 187/803), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki Kütüb-i Sitte'de yer alan Kûfeli bir hadis hâfızıdır.

3. râvi Ebû Hâlid **Yezîd ibni Ebî Hâlid** (doğrusu: Yezîd ibni Hâlid) er-Remlî (v. 132/749), rivâyetleri 4 *Sünen*'de bulunan güvenilir bir râvidir. Çok ibâdet etmesiyle bilinen ve huşûu ile talebelerini etkileyen gözü yaşlı bir muhaddisti.

4. râvi **Ebü'l-Alâ Dâvûd ibni Abdillah el-Evdî**, rivâyetleri dört *Sünen*'de yer alan tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir.

5. râvi **Humeyd ibni Abdirrahmân** er-Ruâsî'den 11. hadiste söz edildi.

Hadisimizin sahâbî râvisinin ismi verilmemiş, **"Resûl-i Ekrem'in ashâbından biri"** diye zikredilmiştir. Bu sahâbînin, aynı meâldeki 35. hadîs-i şerîfi rivâyet eden Abdullah ibni Mugaffel (v. 59/679) olduğu belirtilmektedir.[287] Bu hadisi sahâbeden Abdullah ibni Sercis (veya Hakîm ibni Amr'ın) rivâyet ettiği de söylenmektedir. Önemli olan bu zâtın sahâbî olduğunun bilinmesidir. Çünkü sahâbîlerin hepsi âdil ve güvenilir insanlardır.

Begavî, *el-Envâr fî şemâili'n-nebiyyi'l-muhtâr* (Ya'kūbî), II, 685, nr. 1082,

Nesâî, Tahâret 147, nr. 238, Zînet 6, nr. 5069.

Nesâî, Zînet 6, nr. 5054.

Ebû Dâvûd, Teraccül 1, nr. 4160; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 22, nr. 24469.

Nesâî, Zînet 60, nr. 5237.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 88; İbni Hacer el-Heysemî, *Eşrefü'l-vesâil*, s. 101.

BEŞİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN SAÇLARININ AĞARMASI

37. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ:

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، وَالْكَتَمِ. مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،

Tâbiîn âlimlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî şöyle dedi:

“Enes ibni Mâlik radıyallahu anha:

‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem saçlarını kına ile boyadı mı?’ diye sormuştum. Bana şu cevabı verdi:

‘Resûl-i Ekrem Efendimiz’in mübârek saçları boyayacak kadar ağarmamıştı. sadece sakal başlarındaki birkaç tel saçına ak düşmüştü. Ebû Bekir radıyallahu anh ise saç ve sakalı ağardığında onları kına ve ketem ile boyardı.’”[288]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz’in hizmetkârı Enes ibni Mâlik’e, Resûlullah’ın saçını ve sakalını kına veya benzeri bir şeyle boyayıp boyamadığı soruldu. O da, Kâinâtın Efendisi’nin saçının sadece birkaç teline ak düştüğünü, bunun da boya gerektirecek kadar olmadığını söyledi.

Bu bahsin aşağıdaki hadislerinde, Efendimiz aleyhisselâmın kaç tel saçının ağardığı ve bu ağaran saç tellerinin saçının neresinde bulunduğu ele alıncaktır.

Hadisimizdeki “sakal başı” sözüyle, göz ile kulak arasındaki kısım kastedilmektedir.

Hz. Ebû Bekir ve Ömer’in Tercihi

Hz. Ebû Bekir, saçını ve sakalını kına ile “ketem” bitkisini birbirine karıştırarak boyardı. **Ketem**, Yemen’de yetişen ve mersin yaprağına benzeyen bir bitkidir.

Sadece kına ile boyanan beyaz saç kırmızı renk alır.

Sadece ketem ile boyanan saç siyah renk alır.

Kına ile ketem birbirine karıştırılarak boyanan saç ise kumral renk alır.

Hz. Ömer'in ise saç ve sakalını sadece kına ile boyadığı rivâyet edilmektedir.[289]

Hz. Ebû Bekir'in söz konusu uygulaması şu hadîs-i şerîfe uygun düşmektedir.

إِنَّ أَحْسَنَ مَا غُيِّرَ بِهِ هٰذَا الشَّيْبُ الْحِنَّاءُ، وَالْكَتَمُ

"Saç ve sakaldaki beyazlık, en iyi şekilde kına ve ketemin karışımından yapılan boyamayla giderilir."[290]

Hangisi Daha Güzel?

Peygamber Efendimiz'in boyanan saç ve sakalda en çok hangi rengi beğendiğini Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan öğrenelim:

Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanından saçını veya sakalını kına ile boyamış bir adam geçti. Allah'ın Elçisi: "Bu ne kadar güzel olmuş!" buyurdu. Sonra oradan saçını veya sakalını kına ve ketem ile boyamış başka biri geçti. Allah'ın Resûlü: "Bu ötekinden daha güzel olmuş!" buyurdu. Daha sonra oradan saçını veya sakalını sarıya boyamış bir adam daha geçti. Peygamber Efendimiz: "Bu ötekilerin hepsinden güzel olmuş!" buyurdu.[291]

Bu hadîs-i şerîften iki şey öğreniyoruz. Biri, ağaran saçları boyamanın güzel olduğu, diğeri de saçı ve sakalı hangi renge boyamanın daha uygun olduğu hususlarıdır.

Hadisin muhtevâsından saçı ve sakalı boyamaya en uygun rengin sarı renk olduğu, ikinci derecede uygun görülen rengin kına ve ketem karışımıyla meydana gelen kumral veya kahverengi olduğu, üçüncü derecede tavsiye edilen rengin ise, kınanın verdiği renk olduğu anlaşılmaktadır.

Saç ve sakalı boyamak için uygun görülen sarı renk, bize İsrâiloğulların'dan kesmeleri istenen ineğin rengini hatırlatmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

"Allah onun, bakanların içini açacak parlak renkte sapsarı bir inek olmasını istiyor."[292]

Erkekler Siyaha Boyamamalı

Kadınların saçlarını siyaha boyamalarında herhangi bir sakınca görülmediği halde, erkeklerin ağaran saç ve sakallarını siyaha boyaması dört mezhebin âlimlerince mekrûh kabul edilmiştir. Muhtemelen onların bu görüşünün dayanağı şu hadîs-i şerîftir:

Mekke fethedilince, Hz. Ebû Bekir babası Ebû Kuhâfe'yi Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûruna getirdi. O güne kadar İslâmiyet'i kabul etmemiş olan Ebû Kuhâfe orada Müslüman oldu. Bu yaşlı adamın saçı, sakalı pamuk tarlası gibi bembeyazdı. Peygamber Efendimiz onun saçlarını göstererek şöyle buyurdu:

غَيِّرُوا هٰذَا بِشَيْءٍ، وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ

"Bu saçları boyamak suretiyle değiştirin; fakat kesinlikle **siyaha boyamayın!**"[293]

Erkeklerin saçlarını siyaha boyamaları, sadece savaş zamanlarında düşmana heybetli görünmek için uygun görülmüştür.

Taberânî'nin Değerlendirmesi

Saçların boyanması veya boyanmaması konusunda farklı hadislerin olmasını ünlü hadis âlimi Taberânî (v. 360/971) şöyle değerlendirmiştir:

"Ağaran saçların boyanması ve boyanmamasıyla ilgili olarak Resûl-i Ekrem'den rivâyet edilen hadislerin tamamı sahihtir ve aralarında herhangi bir çelişki yoktur.

Ebû Kuhâfe gibi saçları fazla ağarmış olanların saçlarını boyaması tavsiye edilmiştir.

Saçı sakalı yeni yeni ağarmaya başlayanların ise saçlarını boyaması uygun görülmemiştir.

Geçmiş Müslümanların farklı davranışları kendi farklı durumlarının bir sonucudur.

Saç boyamayla ilgili emir ve nehiylerin gereklilik (vücûb) ifade etmediği icmâ ile sâbittir. İşte bu sebeple geçmişte Müslümanlar birbirlerini kesinlikle saçını boyadın-boyamadın diye tenkid etmemişlerdir."[294]

Gelenek Esastır

Burada şunu da söyleyelim: Saç ve sakal boyama konusundaki bütün hadisleri dikkate alan Kàdî İyâz gibi bazı âlimlerimiz, bu hususta yaşanan

yerin âdet ve geleneğini dikkate almayı tavsiye etmişlerdir. Eğer bir yerde saçı ve sakalı boyamak âdetse, buna uymalıdır; oranın âdetine uymamak mekrûhtur.

Şâyet bir memlekette saç ve sakal boyama âdeti yoksa, saçını ve sakalını boyamaya kalkışmak mekrûhtur. Bir kimsenin ağaran saçları pırıl pırıl duruyor ve Müslümanlar öyle beyaz saçları sevimli buluyorlarsa, orada saç boyamak doğru değildir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz henüz boyama gerektirecek kadar ağarmadığı için saçlarını boyamadı. Ancak o, ashâbının ağaran saç ve sakallarını boyamalarını uygun gördü.

2. Resûl-i Ekrem'in bu konuda en beğendiği renk sarı, ikincisi kına ve ketem karışımının oluşturduğu kumral renk, üçüncüsü ise kınadan hâsıl olan renkti.

3. Erkeklerin saç ve sakallarını siyaha boyamasını hiçbir mezhep uygun görmemiştir.

4. Saç ve sakal boyamada bağlayıcı olan âdet ve geleneklerdir. Bir yörede saçı ve sakalı boyamak âdetse, bu âdete uymalıdır. Bir memlekette saç ve sakal boyama âdeti yoksa, saçı ve sakalı boyamak doğru değildir.

5. Saçı, sakalı yeni ağarmaya başlayanlar hemen onları boyamamalıdır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd** Süleymân ibni Dâvûd **et-Tayâlisî** (v. 204/819), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer alan ünlü bir hadis hâfızı ve âlimidir. 1.000 hocadan hadis yazdığını söyleyen Tayâlisî, ezberinden otuz veya kırk bin hadis nakledebilecek kadar güçlü bir hâfızaya sahipti. 2890 hadis ihtivâ eden *el-Müsned* adlı eseri günümüze kadar ulaşmıştır.

İbrâhim ibni İbrâhim el-Lekānî (v. 1041/1632) bu râvinin et- Tayâlisî olmayıp Ebû Dâvûd Ömer ibni Sa'd el-Haferî (v. 203/818) olduğunu söylemiştir.[295]

3. râvi Ebû Bekir **Hemmâm** ibni Yahyâ el-Muhallimî (v. 163/780), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

Bazılarının zannettiği gibi burada adı geçen râvi Hemmâm ibni Münebbih (v. 132/750) değildir.

4. râvi **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3550; Müslim, Fezâil 104, nr. 2341.

Buhârî, Fezâil 103, nr. 2341.

Ebû Dâvûd, Teraccül 18, nr. 4205; Tirmizî, Libâs 20, nr. 1763

Ebû Dâvûd, Teraccül 19, nr. 4211; İbni Mâce, Libâs 34, nr.3627.

Bakara 2/69.

Müslim, Libâs 79, nr. 2102; Ebû Dâvûd, Teraccül 18, nr. 4204.

Kandemir-Çakan-Küçük, *Riyâzü's-sâlihîn Tercüme ve Şerhi, Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, IV, 108-109, hadis nr. 1641.

Lekànî, *Behcetü'l-mehâfil* (Âlü Nu'mân), I, 199.

38. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

مَعْمَرٍ، عَنْ ثَابِتٍ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

بَيْضَاءَ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek saç ve sakalında sadece on dört beyaz kıl saydım.”[296]

Bu hadisin açıklaması 40. hadisle birlikte yapılacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi; İmâm Tirmizî, bu hadisi iki hocasından rivâyet etmiştir.

Birinci hocası, Ebû Ya‘kūb **İshâk ibni Mansûr** et-Temîmî (v. 251/865) olup rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* dışındaki *Kütüb-i Sitte’*de yer almıştır. “Kevsec” diye de tanınan bu ünlü âlim, hadis hâfızı ve fakih, sünnete son derece bağlılığı ile de bilinen bir zâhiddi.

İkinci hocası Ebû Zekeriyyâ **Yahyâ bin Mûsâ** el-Belhî (v. 240/854), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de yer alan aslen Kûfeli güvenilir bir râvi idi.

2. râvi Ebû Bekir **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San’ânî (v. 211/827), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte’*de bulunan Yemenli güvenilir âlim ve hadis hâfızıdır. Hocası ünlü muhaddis Ma’mer ibni Râşid’in yanında sekiz yıl kalmış, ondan 10.000 hadis rivâyet etmiştir. Ahmed ibni Hanbel onun derin ilminden faydalanmak için büyük sıkıntılar çekerek Bağdat’tan Yemen’e gitmiş ve bu zâtın yanında bir yıl kalarak kendisinden birçok hadis rivâyet etmiştir. On yedi bin hadisi ezbere bilmesiyle de tanınan Abdürrezzâk’ın en

önemli eseri, on bir cilt halinde yayımlanan *el-Musannef* adlı hadis kitâbıdır.

3. râvi Yemenli muhaddis **Ma'mer ibni Râşid** es-San'ânî (v. 153/770), 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Sâbit el-Bünânî** de (v. 123/741) 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) hakkında birinci hadiste geniş bilgi verildi.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 165, nr. 12720

39. Hadis

قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
يُرَ مِنْهُ شَيْبٌ، وَإِذَا لَمْ يَدْهَنْ رُئِيَ مِنْهُ.

Câbir ibni Semüre radıyallahu anha Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin saçlarının ne kadar ağardığı soruldu. O da şu cevabı verdi:

“Resûlullah Efendimiz mübârek saçlarını yağladığı zaman, saçlarından ağarmış olanlar görülmezdi. Saçlarına yağ sürmediği zaman ise beyazlamış olan saç telleri görünürdü.”[297]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz’in saçlarında pek az sayıda beyazlaşmış saç teli bulunduğu için mübârek saçlarını yağladığı zaman, onun bu ağaran saç telleri görülmezdi. Saçlarını yağlarken onları bir araya topladığı ve saçlarını birbirinin üzerine attığı dikkate alınırsa, beyaz saç tellerinin o zaman görülmeyeceği daha kolay anlaşılır.

Hadisimizin *Sahîh-i Müslim*’deki rivâyetinde “Başındaki saçlar dağıldığı zaman onun ağaran saçları ortaya çıkardı.” ilâvesi vardır.[298] “Saçları dağıldığı zaman” ifâdesiyle saçlarının yağlanmadığı zamanların kastedildiği düşünülebilir. Nitekim açıklamakta olduğumuz bu hadîs-i şerîfte Câbir ibni Semüre hazretleri:

“Saçlarına yağ sürmediği zaman ise beyazlamış olan saç telleri görünürdü.” demektedir.

İmâm Müslim’in yukarıda sözünü ettiğimiz rivâyetinde Efendimiz aleyhisselâmın saçlarının çok sık olduğu da belirtilmektedir.

Câbir ibni Semüre radıyallahu anhın bu rivâyeti 44. hadiste farklı bir şekilde tekrar gelecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz temiz tutmak için saçlarını zaman zaman yağlardı.

2. Mübârek saçını yağladığı zaman ağaran saç telleri görülmez, yağlamadığı zaman ise beyazlamış olanlar görünürdü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** radıyallahu anh da (v. 76/695) 9. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Fezâil 108, nr. 2344; Nesâî, Zînet 29, nr. 5114; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 88, nr. 21092.

Müslim, Fezâil 109, nr. 2344.

40. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

شَرِيكٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوًا مِنْ عِشْرِينَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin başında yirmiye yakın ağarmış saç teli vardı.”[299]

38 ve 40. Hadislerin Açıklaması

Kitabımızın ilk hadisinde Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın: “Resûl-i Ekrem âhiret yurduna hicret ettiğinde saçında ve sakalında **yirmi tane** bile beyaz kıl yoktu.” dediğini okumuştuk.

38 nolu hadisimizde yine Enes ibni Mâlik’in: “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek saç ve sakalında sadece **on dört** beyaz kıl saydım.” dediğini görmüştük.

Bu rivâyetlerden anlaşılan şudur: Hz. Enes’e Seyyid-i Kâinât Efendimiz’in ağaran saçları hakkında çeşitli zamanlarda sorular sorulmuş, o da saçlarında önce on dört tane beyaz tel görüp saymış, bir başka zaman sorulduğunda bunların on yedi veya on sekiz adet olduğunu, en sonunda da bu beyaz tellerin yirmi kadar olduğunu söylemiştir.

Aslında bu ifâdeler arasında önemli bir fark ve herhangi bir çelişki yoktur. Zira Seyyid-i Kâinât Efendimiz’in bu bahtiyâr hizmetkârı, değişik zamanlarda gördüğü hali bildirmiştir.

Hattâ bir defasında Enes’e Sultân-ı Enbiyâ’nın saçının ağarıp ağarmadığı sorulmuş, o da: “Allah, onun saçını beyazlıkla lekelemedi.” cevabını vermiştir.[300]

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in hayatının son yıllarında mübârek saçında birkaç beyaz tel belirmiş, bu beyaz teller bazı genç sahâbîlerin dikkatini çekmişti.

2. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh Resûl-i Ekrem'in ağaran saç tellerinden on dört tanesini farketmişti.

3. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ da, muhtemelen daha sonraki bir zamanda bu beyaz telleri sayarak onların yirmi tane olduğunu görmüştü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Ca'fer **Muhammed ibni Ömer ibni Velîd el-Kindî el-Kûfî** (v. 256/870), rivâyetleri Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce'nin *Sünen*'lerinde bulunan güvenilir bir râvidir. Bu zât, Kinde kabilesinden olduğu için değil, Kûfe'deki Kinde mahallesinde oturduğu için "Kindî" nisbesiyle anıldı.

2. râvi Ebû Zekeriyyâ **Yahyâ bin Âdem el-Ümevî** (v. 203/818), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızı ve devrinin ünlü müctehidlerinden biriydi.

3. râvi Ebû Abdillah **Şerîk** ibni Abdillâh ibni Ebî Şerîk en-Nehaî (v. 177/793), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan hadis hâfızıdır. Vâsıt'ta ve Kûfe'de kadılık yapmıştır. Bid'atçılara karşı oldukça sert davranması ve çok ibâdet etmesiyle tanınmıştı.

4. râvi Ebû Osmân **Ubeydullah ibni Ömer** ibni Hafs el-Adevî (v. 147/764), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır. Hz. Ömer'in torununun torunu olup Medine'nin önde gelen âlim ve âbidlerindendi.

5. râvi Ebû Abdillah **Nâfi'** el-Kureşî (v. 117/735), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan ünlü âlimdir. Ashâb-ı kirâmdan Abdullah İbni Ömer'in âzatlı kölesi ve onun rivâyet ettiği hadislerin de râvisiydi. Bu sebeple "Nâfi', mevlâ İbni Ömer" diye anılırdı. Kendisi ünlü sahâbîlerden hadis öğrenmiş, tanınmış muhaddisler de onun rivâyetlerini nakletmiştir.

İmâm Buhârî; İmâm Mâlik'in Nâfi'den, onun da Abdullah ibni Ömer'den rivâyet ettiği hadislerin en sahih rivâyetler olduğunu söylemiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** (v. 73/692), Hz. Ömer'in âlim, fakih ve müttakī oğludur.

Babasıyla birlikte Müslüman oldu ve onunla birlikte hicret etti. On üç yaşında Bedir Gazvesi'ne katılmak istedi; fakat Peygamber Efendimiz yaşı

küçük olduğu için buna izin vermedi. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin de bulunduğu İstanbul seferine (49/669) katıldı. Müslümanların arasında çeşitli fitnelere yol açan savaşlardan hep uzak durdu. Resûl-i Ekrem'in kayınbirâderi olduğu için genellikle onun yakın çevresinde bulundu. Abdullah ibni Ömer, Resûlullah'ın vefâtından sonra, ona olan sevgisinden dolayı, namaz kıldığı yerleri öğrenip oralarda namaz kılar, yürüdüğü yollarda yürür, gölgelendiği ağaçların altında oturur, kurumamaları için onları sulardı. Abdullah'ı soğukkanlı ve yumuşak huylu olması sebebiyle Resûl-i Ekrem'e benzetirlerdi.

"İbni Ömer" diye de bilinen Abdullah, Peygamber Efendimiz'den mükerrerleriyle birlikte 2630 hadis rivâyet etti; böylece Ebû Hüreyre'den sonra en çok hadis rivâyet eden sahâbî o oldu. Aynı zamanda en çok fetvâ veren yedi sahâbîden biriydi. Resûl-i Ekrem'in hayat tarzına en çok uyması ve onun emirlerini aynen yerine getirmesiyle de bilinir. Cömertliği ile de tanınan Abdullah ibni Ömer'in altmış defa hac, bin defa umre yaptığı kaydedilmektedir.

Allah ondan râzı olsun.

İbni Mâce, Libâs 35, nr. 3630.

Müslim, Fezâil 108, nr. 2341.

41. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عِكْرِمَةَ،

مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ
وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ».

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre Hz. Ebû Bekir Resûlullah Efendimiz’e hitâben:

“Yâ Resûlallah! Sende yaşlanma alâmetleri görünüyor, sakalın da ağarmış!” dedi.

Allah’ın Elçisi de ona şöyle buyurdu:

“Beni Hûd, Vâkıa, Mürselât, Amme yetesâelûn (Nebe’) ve İze’ş-şemsü küvviret (Tekvîr) sûreleri kocalttı ve saçlarımı ağarttı.”[301]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in, kendisini kocalttığını ve saçlarını ağarttığını söylediği bu beş sûrede kıyâmetin korkunç halleri tasvir edilmekte, geçmiş milletlerin başına gelen felâketler anlatılmaktadır. Allah’ın Resûlü bu sûrelerdeki kıyâmet haberlerini okuyunca, mübârek yüzünde hüzün ve kederin derin izleri belirmeye başladı; saçlarına ak düştü.

Kendi Adına Korkmadı

Fahr-i Âlem Efendimiz’in bu derin üzüntüsü şahsı için değildi. Zira Allah’ın Elçisi o korkunç kıyâmet gününde Cenâb-ı Hakk’ın kendisine ne büyük lütuflarda bulunacağını biliyordu. Allah Teâlâ’nın kendisine büyük şefâat makamı olan “Makàm-ı Mahmûd”u bağışlayacağını, mahşerde hesap başlamadan önce insanlar büyük bir sıkıntıya düştüğünde, Allah Teâlâ’nın ona “Livâülhamd” denen sancağı vereceğini ve daha başka lütuflara da mazhar olacağını biliyordu. Çünkü o Sultân-ı Enbiyâ idi. Aşağıdaki şu âyet

onun hesabını vermesi gereken herhangi bir günâhının bulunmadığını ve kendisine hesapsız nimetler bağışlanacağını müjdeliyordu:

لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ

وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ

وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

"Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak, üzerindeki nimetini tamama erdirecek ve seni dosdoğru bir yola iletecektir."[302]

Onun Derdi Ümmetiydi

Fahr-i Cihân Efendimiz'in en büyük düşüncesi, zayıf ve günahkâr ümmetinin, "çocukları ihtiyarlatan o kıyâmet gününde" ne yapacağı idi. İşe bu sebeple, o sûrelerdeki kıyâmet tasvirleri onu derin düşüncelere sevketti; belini büktü; saçını ağarttı.

Okuduğumuz hadîs-i şerîfte Fahr-i Âlem Efendimiz'in kendisini ihtiyarlatan sûreleri sayarken Hûd sûresinden başladığını, sonra Kur'ân-ı Kerîm'deki diğer dört sûreyi sırayla saydığını görüyoruz.

Hadisimizin farklı bir rivâyetini bir sonraki hadîs-i şerîfte okuyacağız.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'i kocaltan ve saçlarını ağartan sûrelerin bu beş sûreden ibaret olmadığı bundan sonraki hadiste görülecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Ebû Bekir, Peygamber Efendimizde yaşlanma alâmetleri gördü, sakalının ağardığını farketti ve bunun sebebini sordu.

2. Resûl-i Ekrem de kıyâmetin korkunç manzaralarının tasvir edildiği, geçmiş ümmetlerin başına gelen felâketlerin anlatıldığı sûrelerin kendisini ihtiyarlattığını söyledi.

3. Resûlullah Efendimiz'in korkusu kendi şahsı için değildi; çünkü Cenâb-ı Hakk'ın âhirette kendisine ne büyük makam ve imkânlar vereceğini biliyordu. Onun korkusu günahkâr ümmeti içindi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Küreyb Muhammed ibni'l-Alâ** bin Küreyb el-Hemedânî (v. 248/862), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de yer alan ünlü ve güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır. Kûfe'de 300.000 rivâyeti bilinen Ebû Küreyb çeşitli eserler de kaleme almıştır.

2. râvi Ebü'l-Hasan **Muâviye bin Hişâm** el-Kûfî (v. 204/819), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ve dört *Sünen*'de bulunan ve çok hadis rivâyet eden güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebû Muâviye **Şeybân** ibni Abdirrahmân et-Temîmî (v. 164/781), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

4. râvi, tâbiîn muhaddislerinden **Ebû İshak** es-Sebî'î (v. 127/745) olup 3. hadiste genişçe tanıtıldı. Lekānî, onun "es-Sebî'î" nisbesiyle bilinen Ebû İshâk olmayıp, "Şeybânî" nisbesiyle ma'rûf Süleyman ibni Ebî Süleymân eş-Şeybânî (v. 141/758) olduğunu söylemiştir.[303]

5. râvi, Ebû Abdillâh **İkrime** bin Abdillâh el-Berberî el-Medenî'dir (v. 105/723). Aslen Mağripli olan İkrime el-Berberî, Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın âzatlısıdır. O da bir önceki râvi gibi tâbiîn nesline mensuptur ve daha çok tefsir ilmindeki şöhretiyle bilinir. Abdullah ibni Abbâs hazretleri ona kırk yıl boyunca tefsir, hadis ve fıkhı öğretti. Daha sonra da onu halka fetvâ vermekle görevlendirdi. Rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer aldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ 15. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Tefsîr 56/6, nr. 3297; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 102, nr. 107; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 374, nr. 3314.

Fetih 48/2.

Lekànî, *Behcetü'l-mehâfil*, I, 212.

42. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

إِسْحَاقَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ قَدْ شِبْتَ! قَالَ: «قَدْ شَيَّبَتْنِي هُودٌ وَأَخَوَاتُهَا».

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Cühayfe radıyallahu anh şöyle dedi:

“Sahâbîler Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme:

‘Yâ Resûlallah! Yaşlandığını görüyoruz’ dediler. Allah’ın Elçisi onlara şöyle buyurdu:

‘Beni Hûd sûresi ile benzeri sûreler ihtiyarlattı.’”[304]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz: “Beni Hûd sûresi ile benzeri sûreler ihtiyarlattı” ifâdesiyle acaba hangi sûrelere işaret buyurmuştur?

Bir önceki hadiste Hûd sûresinin yanında Vâkıa, Mürselât, Nebe’ ve Tekvîr sûreleri sayılmıştı. Hadisin muhtelif rivâyetlerinde ayrıca kıyâmetin korkunç hallerinin, bahtiyârlar ile bedbahtların âhiretteki durumlarının tasvir edildiği Hâkka, Gâşiye, Kària, Meâric ve Kamer sûrelerinin de adları zikredilmiştir.

Sen de Ümmetin de Dosdoğru Olun!

Peygamber Efendimiz’in kendisini kocaltan sûreleri sayarken onun Hûd sûresini özellikle zikrettiğini görüyoruz. Bunun sebebi Hûd sûresinin 112. âyet-i kerîmesinde şöyle buyurulmasıdır:

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ

“Sana emredildiği gibi dosdoğru ol. Seninle birlikte tövbe edenler de dosdoğru olsunlar.”

Diğer bir ifâdeyle söyleyecek olursak bu âyet-i kerîmede: “Sen de doğru ol, mü’minler de doğru olsunlar!” buyurulmaktadır.

Server-i Enbiyâ Efendimiz kendisinin dosdoğru olmaya güç yetireceğini, Cenâb-ı Hakk’ın bu kudreti kendisine verdiğini biliyordu. Ama mü’minler dosdoğru olmaya nasıl güç yetireceklerdi? Allah’ın Elçisi ümmetinin bu konudaki za‘fını ve yetersizliğini çok iyi biliyordu. O, işte buna yandı. Bunun nasıl olacağını derin derin düşündü ve bu yüzden de mübârek saçları ağardı. Daha açık bir söyleyişle Peygamberimiz Efendimiz’in mübârek saçları bizim yüzümüzden ağardı.

Şimdi Sıra Bizde

Sevgili Efendimiz yaşadığı sürece hep bizi düşündü, bizim için gözyaşı döktü. Şimdi ise sıra bizde. Biz, onun hayat tarzı demek olan sünnetini iyi öğrenmek, onları kendimiz için birer hayat düstûru haline getirmek için çalışmak durumundayız. Bunun için de Fahr-i Cihân Efendimiz’in hadîs-i şerîflerini çokça okumalıyız; böylece onun bizden ne istediğini iyice öğrenmeli, emirlerini baştâcı etmeli, kısacası iyi bir Müslüman olmaya gayret etmeliyiz.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Sahâbîler Peygamber Efendimiz’in yaşlandığını farkettiler ve kendisine bunun sebebini sordular.

2. O da kıyâmetten bahseden, kendisinin de ümmetinin de dosdoğru olmasını emreden Hûd sûresi ile benzeri sûrelerin kendisini ihtiyarlattığını söyledi.

3. Resûlullah Efendimiz hep bizi düşündü, bizim için gözyaşı döktü, bizim için saçlarını ağarttı. Şimdi de biz, onun hadîs-i şerîflerini çokça okumak sûretiyle onun en güzel hayat tarzı olan sünnetini öğrenmeli ve ona göre yaşamaya çalışmalıyız.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Cühayfe radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Süfyân ibni Vekî‘**(v. 247/861), 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillâh **Muhammed ibni Bişr** el-Abdî (v. 203/818), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızı idi. O

Kûfeli muhaddislerin hâfızası en güçlü, ezberi en sağlam olanıydı.

3. râvi Ebü'l-Hasan **Ali bin Sâlih** el-Hemdânî (v. 151/768), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'de* bulunan Kûfeli âlim ve güvenilir bir muhaddistir.

4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî'î (v. 127/745), 3. hadisimizde tanıtılmıştı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Cühayfe** künyesiyle meşhur olan Vehb ibni Abdillâh es-Süvâî'dir (v. 74/693). Ebû Cühayfe, Peygamber Efendimiz vefât ettiğinde daha ergenlik çağına girmemiş olmakla beraber, ondan duyduğu 45 hadis rivâyet etmiştir. Hz. Ali, Ebû Cühayfe'ye değer verir, kendisini sever, güvenir, hayır ve iyiliklerin sahibi Vehb anlamında **"Vehbü'l-hayr"** diye anardı. Hz. Ali Vehb'i Kûfe'de beytü'l-mâlin, yani hazinenin başına getirdiği gibi, ona muhâfızlık görevi de vermişti. Hz. Ali hutbe okurken, Ebû Cühayfe onun minberinin altında ayakta dururdu. Daha sonraları Kûfe'ye yerleşmiş ve orada vefât etmiştir.

Burada Ebû Cühayfe'nin şu rivâyetini nakledelim. Ebû Cühayfe radıyallahu anh diyor ki:

"Ben, bu ümmetin içinde Hz. Ali'den daha faziletli kimse yoktur zannederdim. Ancak Hz. Ali buyurdular ki: 'Ben sana haber vereyim. Nebiyy-i Ekrem'den sonra ümmetin en faziletli olanı Ebû Bekir, sonra Ömer'dir. Ondan sonra bir üçüncü şahıs daha vardır.' Hz. Ali böyle dedi, fakat onun ismini söylemedi."[305]

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), II, 184, nr. 880.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 106, nr. 835; Mehmed Zihni Efendi, *el-Hakàik*, s. 81.

43. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

عَنِ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ الْعِجْلِيِّ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ، بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَلَهُ شَعْرٌ قَدْ عَلَاهُ الشَّيْبُ، وَشَيْبُهُ أَحْمَرُ.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Rimse et-Teymî:

“Yanımda bulunan oğlumla birlikte Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna girmiştim.” dedi.

Ebû Rimse’nin oğlu o günkü izlenimini şöyle anlattı:

“Birileri bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi gösterdi (Veya babam bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi gösterdi). Onu görür görmez: ‘İşte bu zât kesinlikle Allah’ın peygamberidir.’ dedim.

Onun üzerinde iki parçadan oluşan yeşil (çubuklu) bir elbise vardı.

Saçı da biraz ağarmıştı. Ağaran saçının rengi ise kırmızıydı.[306]

Hadisin Açıklaması

Ebû Rimse, kendi kabilesinin temsilcisi olarak Medine’ye gelmişti. Kurt veya Kurayt adlı oğlu ile birlikte Resûl-i Ekrem’in huzûruna girdi. Oğluna Peygamber Efendimiz’i göstererek:

“Oğlum! Bu zâtın kim olduğunu biliyor musun?” diye sordu. Çocuk bilmediğini söyleyince: “Bu Allah’ın Resûlü’dür” dedi. Çocuk Resûlullah’a derin bir saygı duyduğu için büyük bir heyecana kapıldı.[307]

Bu Senin Oğlun mu?

Peygamber Efendimiz Kurt’a ilgi gösterdi. Onu dizine oturtup başını okşadı ve kendisine duâ etti.[308]

Bu bahtiyâr çocuk, Peygamber aleyhisselâmın huzûrunda olanları daha sonra şöyle anlattı:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem babama:

‘Bu senin oğlun mu?’ diye sordu. Babam:

‘Kâbe’nin Rabbine yemin ederim ki, o benim oğlumdur.’ dedi.

Babamın bu sözü üzerine Allah’ın Resûlü (şaka yollu):

‘Gerçekten senin oğlun mu?’ diye sordu. Babam:

‘Onun benim oğlum olduğunda hiçbir şüphem yok.’ dedi.

Babama o kadar benzediğim halde, babamın o benim oğlumdur diye yemin etmesinden dolayı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tebessüm buyurdu. Ardından da babama şunları söyledi:

‘Elbette oğlun senin yaptığın günah ve hatalardan sorumlu değildir; sen de onun yaptığı günah ve hatalardan sorumlu değilsin.’[309]

O zamanlar küçük bir çocuk olan Kurt, Peygamber Efendimiz’i görür görmez çok etkilendi. Peygamberlik heybet ve azametinin tesiriyle ve Allah’ın Elçisi’ne duyduğu derin saygı sebebiyle korkup titremeye başladı. Peygamber Efendimiz de, muhtemelen onun korkusunu gidermek için, kendisini dizine oturttu ve heyecanını yatıştırdı.

Yine bu râvinin belirttiğine göre, o sırada Fahr-i Âlem Efendimiz’in üzerinde iki parçadan oluşan yeşil çubuklu bir elbise vardı. Bu elbise çocuğun dikkatini çekti. Çünkü Araplar genellikle, tıpkı ihrâma giren erkek hacılar gibi iki parçadan meydana gelen bir elbise giyerler. Bu parçalardan biri belden aşağıya tutundukları “izâr”, diğeri de sırtlarına aldıkları “ridâ”dır.

Yeşil Elbise

Peygamber Efendimiz’in kimi zaman kırmızı çizgili, kimi zaman yeşil çizgili elbise giydiğini biliyoruz. Onun bu hadiste giydiği nakledilen elbisenin yeşile boyanmış bir giysi olduğu anlaşılmaktadır. Elbisesinin yeşil renkte olmadığı, üzerinde yeşil çizgiler bulunduğu için ondan yeşil diye söz edildiği de söylenmektedir. Zira bazı rivâyetlerde “iki elbise” yerine, “iki bürde” ifâdesi geçmekte, bürdenin de genellikle çizgili olduğu belirtilmektedir.

Şu âyet-i kerîmede olduğu gibi, Kur’ân-ı Kerîm’de cennetliklerin bazı elbiselerinin yeşil renkte olduğu zikredilir:

وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ

“Orada ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyecekler.”[310]

Cennet’te herkes istediği renkte, istediği biçimde elbise giyecektir. Al isteyen al, mor isteyen mor, yeşil isteyen de yeşil renkte elbise giyecektir.

Kırmızı Saçlar

Hadisimizin râvisi Ebû Rimse’nin oğlu hadisin sonunda bir şey daha söylemektedir: O, Kâinâtın Efendisi’nin saçında ve sakalında hafifçe ağaran birkaç tel saç gördüğünü, bunların renginin kırmızı olduğunu belirtmektedir.

Aliyyü’l-Kàrî saçın ağarmadan önce kırmızımsı bir renk aldığını, daha sonra beyazlaştığını söylemektedir.[311] Şâyet böyle ise, Resûl-i Ekrem’in saçındaki kırmızılık da, onun saçlarının yeni yeni ağarmaya başladığını gösterir.

37. hadiste Enes ibni Mâlik’in anlattığına göre, Resûl-i Ekrem’in saç ve sakalı, beyazlaşan birkaç tel saç dışında henüz boyayacak kadar ağarmamıştı.

Ebû Rimse veya oğlu Resûlullah Efendimiz’i ziyârete gittiğinde, Fahr-i Kâinât’ın sakalını kına ile boyadığını,[312] bir başka rivâyette sarıya boyadığını görmüştü.[313]

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ da Peygamber aleyhisselâmın sakalını sarıya boyadığını görmüş, hattâ onun sarı rengi pek sevdiğini, elbisesini ve sarığını bile sarıya boyadığını söylemiştir.[314]

Resûl-i Ekrem’in Boyamadığı Görüşü

Öte yandan İmâm Mâlik gibi birçok âlim Peygamber Efendimiz’in saçını, sakalını boyamadığını söylemiştir. Bunu şu misâl üzerinde görelim:

Resûl-i Ekrem’in dayısının oğlu Abdurrahmân ibni Esved ibni Abdiyegûs, Peygamber Efendimiz’in hayatta olduğu zamana yetişmekle beraber onu görme saâdetine nâil olamamıştı. Halkın çok itibar ettiği bu zâta Hz. Âişe de çok değer verirdi.[315] Abdurrahmân’ın saçı sakalı iyice ağarmıştı. Hz. Âişe annemiz ona hizmetçisini gönderdi. Hz. Ebû Bekir’in de boyadığını söyleyerek ondan saçını boyamasını istedi.

İmâm Mâlik bu rivâyetten Fahr-i Âlem Efendimiz’in saçını sakalını boyamadığı sonucunu çıkarmış, Şâyet Allah’ın Resûlü saçını sakalını

boyamış olsaydı, Hz. Âişe Abdurrahmân ibni Esved'e babasından önce Resûl-i Ekrem'in saçını sakalını boyadığını söylerdi, demiştir.[316]

Ebû Rimse'nin bu rivâyetinin bir benzeri aşağıda 45 numara ile gelecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'i ilk defa görenler çok heyecanlanırdı. Ebû Rimse'nin küçük oğlu da onu görünce Resûl-i Zîşân'a duyduğu derin saygıdan dolayı çok heyecanlandı.

2. Allah'ın Elçisi kendisini görünce heyecanlanan çocuğu kucağına alarak sevdi ve onun korkusunu giderdi.

3. Fahr-i Kâinât'ın şu iki özelliği çocuğun dikkatini çekti: Üzerinde iki parçadan oluşan yeşil çubuklu bir elbise vardı.

4. Saçları yeni ağarmaya başladığı için, ağaran saçlar kırmızı renkte görünüyordu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Rimse et-Teymî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 24. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Yahyâ **Şuayb ibni Safvân** el-Kûfî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir muhaddistir.

3. râvi Ebû Amr **Abdülmelik ibni Umeyr** el-Kureşî (v. 136/753), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan güvenilir bir hadis hâfızı tâbiîdir. Fakat hayatının son döneminde hâfıza kaybına uğramıştır.

4. râvi **İyâd ibni Lakīt el-İclî** (v. 120/738'den önce), **Kûfe**li güvenilir tâbiîn âlimlerindendir. Rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *es-Sünen*'lerinde yer alan güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Rimse et-Teymî**, Bekroğulları kabilesine mensuptur. Künyesiyle meşhur olduğu için adı tam olarak bilinmemekte, adının Rifâ'a bin Yesribî, Habîb (veya Cündeb) ibni Hayyân, Haşhâş el-Anberî, Hayyân ibni Vehb olduğu rivâyet edilmektedir. Hayatı hakkında da yeterli bilgi yoktur.

Ebû Rimse tıp konusunda mahâreti olan biriydi. Onun Peygamber Efendimiz'e, mübarek sırtındaki peygamberlik mührünü ameliyatla alma

yönünde teklifite bulunduğunu 22. hadisin açıklamasında görmüştük.

Allah ondan râzı olsun.

Begavî, *Şerhu's-sünne* (Arnaût, Şâvîş), XII, 21, nr. 3091. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Libâs 18, nr. 4065, Teraccül 18, nr. 4206; Tirmizî, Edeb 48, nr. 2812.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 226-227, nr. 7109-7118.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gàbe* (Bennâ), IV, 403; İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 266-267.

Ebû Dâvûd, Diyât 2, nr. 4495; Nesâî, Kasâme 41, 42, nr. 4832; Dârimî, Diyât 25, nr. 2393, 2394.

Kehf 18/31. Ayrıca bk. İnsân 76/21.

Aliyyü'l-Kàrî, *Mirkàtü'l-mefâtîh*, VII, 2788, nr. 4359.

Ebû Dâvûd, Teraccül 18, nr. 4208; Nesâî, Zînet 16, nr. 5083.

Nesâî, Zînet 16, nr. 5084.

Ebû Dâvûd, Libâs 15, nr. 4064. Ayrıca bk. Buhârî, Vudû' 30, nr. 166, Libâs 37, nr. 5851; Müslim, Hac 25, nr. 1187.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gàbe* (Bennâ), III,427.

Mâlik, *el-Muvatta'*, Şa'ar 8.

44. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ:

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،

ادَّهَنَ وَارَاهُنَّ الدُّهْنُ.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi tasvir etmesiyle ünlü Câbir ibni Semüre radıyallahu anha:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin başında ağarmış saç var mıydı?” diye sordular. O da şu cevabı verdi:

“Hayır, Peygamber Efendimiz’in mübârek başında ağarmış saç yoktu. Yalnız başının ortasında birkaç tel beyazlaşmış saç vardı; ama mübârek başına yağ sürdüğü zaman bu beyaz teller de görünmezdi.”[317]

39. hadisin benzeri olan bu hadis orada açıklanmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî’nin hocası **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebü’l-Hüseyn **Süreyc ibni Nu‘mân** el-Cevherî (v. 217/832), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile 4 *Sünen*’de bulunan Kûfeli hadis âlimidir.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan ünlü bir muhaddis, nahiv ve fıkıh âlimidir. Kur’ân-ı Kerîm’i çok okuması ve Sünnet’e bağlılığı ile bilinen bu Basralı âlimin hayatında dört şey vardı: Ya hadis rivâyet eder, ya Kur’ân-ı Kerîm okur, ya zikirle meşgul olur veya namaz kılardı. Mescidde namaz kılarken vefât etti.

4. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** de (v. 76/695) 9. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Fezâil 108, nr. 2344; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 88, nr. 21092.

ALTINCI BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN SAÇLARINI BOYAMASI

45. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

ابْنِ لَقِيطٍ قَالَ:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
تَحْمِلِ النَّخْلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ «مَا شَأْنُ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

أَحْمَرَ.

بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،
مَوْضِعَ الْخَاتَمِ عَلَى كَتِفَيْهِ مِثْلَ الْجُمْعِ حَوْلَهَا خِيلَانٌ كَأَنَّهَا
الشَّيْبَ. وَأَبُو رِمْثَةَ اسْمُهُ: رِفَاعَةُ بْنُ يَثْرِبِيٍّ التَّيْمِيُّ.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Rimse et-Teymî şöyle dedi:

“Oğlumla birlikte Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna girmiştim. Allah’ın Resûlü bana:

‘Bu senin oğlun mu?’ diye sordu. Ben de:

‘Evet, kesinlikle o benim oğlumdur.’ dedim.

Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

‘Şunu bil ki, oğlun senin yaptığın günah ve hatalardan sorumlu olmadığı gibi, sen de onun yaptığı günah ve hatalardan sorumlu değilsin.”

Ebû Rimse sözüne devamla şöyle dedi:

“O sırada Resûl-i Ekrem’in saçında bir kırmızılık gördüm.”[318]

Kitabımızın musannifi İmâm Tirmizî hadîs-i şerîfi şöyle değerlendirdi:

“Resûl-i Ekrem Efendimiz’in saçını boyaması konusunda rivâyet edilen en güvenilir ve en açık hadis budur. Çünkü bu konudaki sahih rivâyetler, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin saçının boyanacak kadar ağarmadığını göstermektedir.”

Tirmizî bu açıklamanın sonunda şu bilgiyi de vermektedir:
“Ebû Rimse’nin adı Rifâ’a bin Yesribî et-Teymî’dir.”

Hadisin Açıklaması

Câhiliye devrinde, bir kimsenin işlediği suçtan sadece kendisi değil, aynı zamanda onun babası, oğlu, hattâ diğer yakınları da sorumlu tutulurdu.

Hadisimizde işte bu yanlış anlayış ortadan kaldırılmakta, bir babanın oğulun suçundan, bir oğulun da babanın hatâ ve günâhından kesinlikle sorumlu olmadığı vurgulanmaktadır.

Resûl-i Ekrem O Soruyu Niçin Sordu?

Peygamber aleyhisselâm Ebû Rimse’ye, birinin işlediği suçtan onun yakınlarının sorumlu tutulması âdetinin İslâmiyet’te kaldırıldığını anlatmak istedi. Onun için de söze: “Bu senin oğlun mu?” diye başladı.

Öte yandan Ebû Rimse, İslâmiyet’in getirdiği bu esası bilmediği için, Câhiliye devri alışkanlığıyla, oğlunun yapacağı suçların sorumluluğunu üstleneceğini belirtmek istedi ve bu sebeple çocuğun kendinden olduğuna dair yemin etti.

Günahın Şahsîliği

Allah’ın Resûlü, artık bu Câhiliye âdetinin hiçbir değeri kalmadığını anlatmaya devam ederek şu âyet-i kerîmeyi okudu:

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى

“Hiç kimse, bir başkasının günahını taşımaz.”[319]

Böylece Allah’ın Elçisi dinimizde sorumluluğun şahsî olduğunu, cezânın sadece suçluya verileceğini öğretti.

“Hiç kimse, bir başkasının günahını taşımaz.” âyeti ile baba ve oğulun birbirinin günahından sorumlu olmadığını belirten bu hadîs-i şerîf, Hıristiyanlık’ın bir esasasını çürütmektedir. “Aslî günah” denen bu inanca göre Hz. Îsâ insanların günahını yüklenmiştir.

İslâmiyet’te de bir insan başkasının günahını yüklenir. Ancak ne zaman? Kişi başkasını günaha teşvik ettiği, onun kötülük işlemesine sebep olduğu zaman. Bu takdirde yapılan günah hem onu işleyene, hem de onun işlenmesine sebep olana yazılır.

Peygamber Efendimiz bu durumu şöyle açıklamıştır:

“İslâm’da iyi bir çığır açan kimseye, bunun sevabı vardır. Ayrıca o çığırda yürüyenlerin sevabından da kendisine pay verilir. Bununla beraber onların sevabından hiçbir şey eksilmez.

Her kim de İslâm’da kötü bir çığır açarsa, o kişiye onun günahı yazılır. O kötü çığırda yürüyenlerin günahından ona da pay ayırılır. Bununla beraber onların günahından hiçbir şey eksilmez.”[320]

Burada Hz. Âdem’in oğlu Hâbil’in, kendisini öldürmek isteyen kardeşi Kàbil’e söylediği şu sözü de hatırlamalıdır:

“Böylece hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenerek cehennemlik olmanı isterim. Zâlimlerin cezası işte budur.”[321]

Kırmızı Saç Meselesi

İmâm Tirmizî hadisimizin sonunda hem bu hadisi hem de bu konudaki rivâyetleri değerlendirmiş ve şunu ifâde etmiştir:

Bu hadisin râvisi Ebû Rimse, Resûl-i Ekrem’in saçında kırmızılık gördüğünü söylemektedir. 43. hadisin açıklamasında da belirttiğimiz gibi, **bir saç ağarmadan önce kırmızı renk alır, bu kırmızı renk bir süre sonra yerini ağaran saça bırakır.** Şu halde Ebû Rimse’nin Efendimiz’in başında gördüğü birkaç kırmızı saç teli, onun saçlarının boyanmayı gerektirecek kadar ağarmadığını göstermektedir.

Bu hadisin sonunda İmâm Tirmizî, Resûl-i Ekrem’in saçının boyanacak kadar ağarmadığına dair sahih rivâyetler bulunduğunu söylemekte, bir sonraki hadiste de Efendimiz’in saçını boyadığı rivâyet edilmektedir.

48. hadisin açıklamasında bu konuda geniş bilgi verilecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Câhiliye devrinde baba-oğul birbirinin suçundan sorumlu tutulurdu.

2. İslâmiyet hiç kimsenin bir başkasının günahını yüklenmeyeceğini belirterek “günahın şahsîliği” esasını getirdi ve Câhiliye devrinin o kötü âdetini kaldırdı.

3. Resûl-i Ekrem’in saçı boyanacak kadar ağarmamıştı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi ashâb-ı kirâmdan Ebû Rimse et-Teymî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muâviye **Hüşeym** ibni Beşîr es-Selemî (v. 183/799), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Bağdatlı güvenilir hadis hâfızıdır. 20.000 hadisi ezbere bilen bu ünlü muhaddisten, başta Ahmed ibni Hanbel olmak üzere birçok muhaddis hadis öğrenmiştir. Yirmi yıl boyunca yatsı abdestiyle sabah namazını kıldığı yani bu süre zarfında uyumayıp ibadet ve ilimle meşgul olduğu belirtilmektedir.

3. râvi **Abdülmelik ibni Umeyr** (v. 136/753);

4. râvi **İyâd ibni Lakīt** (v. 120/738'den önce);

ve hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Rimse** 43. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Teraccül 18, nr. 4208, Diyât 2, nr. 4495; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 226, 227, nr. 7107, 7113.

En'âm 6/164; İsrâ 17/15; Fâtır 35/18; Zümer 39/7; Necm 53/38.

Müslim, Zekât 69, nr. 1017; İbni Mâce, Mukaddime 14, nr. 207. Ayrıca bk. Kandemir-Zavalsız-Şimşek, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, I, 509.

Mâide 5/29.

46. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْهَبٍ، فَقَالَ: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ».

Ebû Hüreyre radıyallahu anha:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübârek saçını boyar mıydı?” diye sordular. O da:

“Evet, boyardı.” diye cevap verdi.[322]

İmâm Tirmizî şöyle dedi:

Hadis hâfızı **Ebû Avâne** (v. 176/792), bu hadisi tâbiîn muhaddislerinden Osmân ibni Abdillâh ibni Mevheb’den (v. 120/738 [?]) rivâyet etmiş, o da aynı hadisi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâdan rivâyet ettiğini söylemiştir.

Bir Teknik Bilgi

Şimdi de İmâm Tirmizî’nin, hadisimizin senediyle ilgili olarak verdiği bilgiyi açıklayalım:

Bu hadisi 4. râvi Osmân ibni Abdillah ibni Mevheb’den rivâyet eden hadis hâfızı **Ebû Avâne** Vaddâh ibni Abdillâh el-Vâsıtî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır. Ebû Avâne aslen Cürcânlıdır. Âilesi hicrî 22 (milâdî 643) yılında Cürcân’ın fethi sırasında esir edilince, Ebû Avâne de köle olarak dünyaya geldi. Efendisi, onun hadise ilgi duyduğunu görünce kendisinin hadis öğrenmesine izin verdi. O da devrin ileri gelen muhaddislerinden biri oldu.

İlginç Bir Âzat Edilme Olayı

Ebû Avâne’nin kölelikten âzat edilmesinin ilginç bir hikâyesi vardır:

Ebû Avâne, efendisinin kumaş dükkânında çalışırdı. Bir gün bir fakir, Ebû Avâne'nin efendisinden para yardımı istedi, fakat adam oralı olmadı. Ebû Avâne bu fakire acıdı ve ona iki dirhem sadaka verdi. Fakir adam Ebû Avâne'ye: "Ben de sana bir iyilik yapacağım." diyerek oradan ayrıldı ve şehrin ileri gelenlerini dolaşarak, âlim köle Ebû Avâne'yi efendisinin âzat ettiği haberini yaydı. Şehrin tanınmış şahsiyetleri Ebû Avâne'nin efendisine gelerek bu güzel davranışı dolayısıyla kendisini tebrik etmeye başladılar. Bu haberin asılsız olduğunu kimseye söyleyemeyen adam, Ebû Avâne'yi âzat etmek zorunda kaldı.

Hadisimizin diğer sahâbî râvisi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ'nın (v. 62/681) adı Hind binti Ebî Ümeyye el-Kureşiyye'dir. Soyu Resûl-i Ekrem'in soyu ile yedinci dedeleri Mürre'de birleşir. Ebû Seleme annemiz on ikinci Müslümandır. Kocası Ebû Seleme, Uhud Gazvesi'nde aldığı yaranın nüksetmesi üzerine vefât edince, çok sayıdaki çocuğu ile dul kaldı. Peygamber Efendimiz onunla evlenerek kendisini himâyesine aldı.

Ümmü Seleme radıyallahu anhânın çeşitli olaylar hakkında isabetli görüşleri vardı; bu sebeple Fahr-i Âlem Efendimiz zaman zaman onun görüşlerinden faydalanırdı. Peygamber Efendimiz'in en son vefât eden hanımı Ümmü Seleme'dir. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid düştüğü haberi gelince (61/681), duyduğu derin üzüntüden dolayı bayılmıştı.

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in hanımları arasında Hz. Âişe'den sonra en çok hadis rivâyet eden Ümmü Seleme annemizdir. O, 378 hadis rivâyet etmiştir. Sahâbe içindeki otuz kadar Kur'an hâfızından biri de Ümmü Seleme annemizdir.

Allah ondan râzı olsun.

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in saçını boyadığını, Ebû Hüreyre'den başka Ümmü Seleme annemiz de haber vermiştir. Bu haber şöyledir:

Sahîh-i Buhârî'de rivâyet edildiğine göre, güvenilir tâbiîn muhaddislerinden Osmân ibni Abdillâh ibni Mevheb, bir defasında Ümmü Seleme radıyallahu anhâyı ziyârete gitmişti. Ümmü Seleme annemiz hem ona hem de orada bulunanlara Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin boyanmış saçlarından kırmızı renkte bir saç çıkarıp gösterdi."[323]

Suya Batırılan Sakal-ı Şerîf

Yine Osmân ibni Abdillâh ibni Mevheb'in anlattığı ilgi çekici bir bilgi daha var. Âilesi Osmân'a su dolu bir bardak verip onu Ümmü Seleme radıyallahu anhâya göndermişti. Bir kimse göz değmesi gibi bir rahatsızlığa yakalandığı zaman Ümmü Seleme annemize içinde su olan bir bardak gönderir, o da Peygamber Efendimiz'in sakalının bulunduğu üç parmak büyüklüğündeki gümüş (veya gümüşle kaplanmış) küçücük kabı çıkarır, içindeki sakalları getirilen su dolu bardağa batırır, Peygamber sakalıyla bereketlenmiş olan o suyu hastaya içirirlerdi. Osmân ibni Abdillâh ibni Mevheb, o gümüş kaptaki sakalların kırmızı renkte olduğunu söylemektedir.[324]

Sünen-i İbni Mâce ile Ahmed ibni Hanbel'in *Müsned*'indeki rivâyetlere göre Ümmü Seleme annemizin gösterdiği Efendimiz aleyhisselâmın saçı "kına ve ketem" ile boyanmıştı.[325]

Bu hadiste Peygamber Efendimiz'in saçını boyadığı belirtilmekle beraber, onun saçını boyamadığına dair de çeşitli hadisler bulunmaktadır.

Bu hadisten Fahr-i Âlem Efendimiz'in ilk zamanlar saçını nâdiren de olsa boyadığı, fakat daha sonra bundan vazgeçtiği sonucu çıkarılabilir. Bu hadisimizde Resûl-i Ekrem'in saçını boyadığı belirtilmekte ise de, bu boyama olayının aslı ve konuyla ilgili geniş bilgi, 48. hadisin açıklamasında verilecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Peygamber Efendimiz'in saçını boyadığını söylemiştir.

2. Resûl-i Ekrem'in ilk zamanlar saçını birkaç defa boyadığı, daha sonra boyamaktan vazgeçtiği anlaşılmaktadır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası **Süfyân ibni Vekî'** (v. 247/861), 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Vekî'**in babası **Vekî' ibni Cerrâh** da (v. 197/813), 6. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Abdillah **Şerîk** ibni Abdillâh en-Nehaî (v. 177/793), 40. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Abdillah **Osmân ibni Abdillah ibni Mevheb** et-Teymî (v. 160/777), tâbiîn nesline mensup Medineli güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) 12. hadiste tanıtıldı.

Bu hadisin Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan rivâyeti için bk. İbni Mâce, Libâs 32, nr. 3623; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 296, nr. 27070, 27074.

Buhârî, Libâs 66, nr. 5897, 5898.

Buhârî, Libâs 66,nr. 5896.

İbni Mâce, Libâs 32, nr. 3623; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 296, nr. 27070, 27074.

47. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

وَأَنَا خَاتَمُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،

الشَّيْخُ.

Ashâb-ı kirâmdan Beşîr ibni’l-Hasâsiyye’nin hanımı Cehdeme radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi evinden çıkarken gördüm. Boy abdesti almış, mübârek başından damlayan suları eliyle siliyordu. Başında da kınanın kalıntısı (veya kına boyasının izi) vardı.”

Tirmizî’nin söylediğine göre, hocası İbrâhîm ibni Hârûn, Cehdeme’nin gördüklerini naklederken: “Resûlullah’ın başında kınanın kalıntısı vardı” mı yoksa “Başında kına boyasının izi vardı” mı dediği hususunda tereddüt etmiştir.

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte Cehdeme radıyallahu anhâ, Efendimiz aleyhisselâmın başında kınanın kalıntısını (veya kına boyasının izini) gördüğünü söylemektedir.

Ebû Rimse de Resûl-i Ekrem’i gördüğü bir hali anlatırken onun mübârek saçlarının kulak memesine kadar uzandığını ve saçının üzerinde kına lekeleri bulunduğunu dile getirmiştir.[326]

Peygamber Efendimiz’in mübârek başına bazen çokça güzel koku sürdüğü olurdu; işte bu sebeple bazı âlimler Cehdeme’nin gördüğü şeyin, Fahr-i Âlem Efendimiz’in başına sürdüğü güzel kokunun izi olabileceğini söylemişlerdir.

Peygamber aleyhisselâmın saçını boyayıp boyamadığıyla ilgili geniş bilgi bir sonraki hadiste verilecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz boy abdesti almış, başından damlayan suları eliyle silerek dışarı çıkmıştı.

2. Cehdeme radıyallahu anhâ o sırada Resûl-i Ekrem'in başında kınaya benzettiği bir şey görmüştü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Cehdeme radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi İmâm Tirmizî'nin hocası Ebû İshâk **İbrâhîm ibni Hârûn** el-Belhî, rivâyetleri *Sünen-i Nesâî*'de bulunan, çok ibâdet etmesiyle tanınan güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebü'l-Hasan **Nadr ibni Zürâre** ez-Zühlî, hakkında fazla bilgi bulunmayan Kûfeli bir râvidir. Sadece bir rivâyeti Tirmizî'nin *eş-Şemâil*'inde yer almıştır.

3. râvi **Ebû Cenâb** künyesiyle tanınan Yahyâ bin Ebî Hayye el-Kelbî (v. 150/767), rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce'nin *es-Sünen*'lerinde yer alan güvenilir bir râvidir.

4. râvi **İyâd ibni Lakīt** (v. 120/738'den önce), 43. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizi rivâyet eden hanım sahâbî **Cehdeme** (veya Cehzeme), Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden iki veya üç hadis rivâyet etmiştir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz beğenmediği, mânasız bulduğu isimleri değiştirirdi. Cehdeme; "cehd, meşakkat, zorlama" anlamlarına geldiği için Allah'ın Resûlü onun adını Leylâ olarak değiştirdi. Cehdeme'nin anlattığı şu olayı kendi ağzından dinleyelim: Cehdeme diyor ki:

"Bir defasında iftâr etmeden iki gün arka arkaya oruç tutmak istemiştim. Kocam Beşîr bana engel oldu ve böyle yapmayı Peygamber Efendimiz'in yasakladığını ve şöyle buyurduğunu söyledi:

'Bunu Hıristiyanlar yapar; siz Cenâb-ı Hakk'ın emrettiği gibi orucunuzu tutun! Orucunuzu geceye kadar devam ettirin! Gece olunca da iftâr edin!'"[327]

Cehdeme'nin kocası **Beşîr** ibni Ma'bed es-Sedûsî'ye gelince; o da İbnü'l-Hasâsiyye diye bilinir. Beşîr'in adı İslâmiyet'ten önce Zahm idi. Allah'ın

Elçisi “zahmet verme, sıkıştırma, zorlama” anlamına gelen bu ismi beğenmedi ve onu müjdeleyen anlamında Beşîr olarak değiştirdi.[328]

Beşîr, Fahr-i Cihân Efendimiz’in hizmetinde bulunduğu için “Resûlullah’ın Beşîr’i” (Beşîru Resûlillah) diye anılırdı. Bazıları Hasâsiyye’nin onun annesi olduğunu, bazıları da büyük ninesi olduğunu söylemişlerdir. Beşîr radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadisler, **dört** *Sünen* ile Ahmed ibni Hanbel’in *Müsned*’inde bulunmaktadır.[329]

Ebû Dâvûd, Teraccül 18, nr. 4206.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 225, nr. 22301.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 83-84, 225.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 83-84, 224-225, nr. 21065-21069, 22298-22302.

48. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

سَلَمَةَ، أَنْبَأَنَا حُمَيْدٌ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْضُوبًا.

تَحْمِلِ النَّخْلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ «مَا شَأْنُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَخْضُوبًا.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin saçını boyanmış olarak gördüm.”

Hadîs-i şerîfin râvilerinden Hammâd ibni Seleme bin Dînâr (v. 167/784), bu hadisi iki kişiden rivâyet ettiğini söylemiştir. Biri, tâbiîn muhaddislerinden hadis hâfızı Humeyd et-Tavîl (v. 143/760) olup, ondan yukarıda okuduğumuz şekilde rivâyet etmiştir. Diğeri de tâbiîn muhaddislerinden Hz. Ali’nin oğlu Akîl’in torunu Abdullah ibni Muhammed ibni Akîl’dir (v. 142/759). Bu sonuncu zât şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Enes ibni Mâlik’te bulunan boyanmış (bir kaç tel) saçını gördüm.”

Hadisin Açıklaması

Bu hadiste, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin boyanmış saçından birkaç telin Enes ibni Mâlik’te bulunduğunu okuduk.

46. hadîs-i şerîfte de Ümmü Seleme annemizin, kendisini ziyârete gelenlere, Fahr-i Cihân Efendimiz’in boyanmış saçlarından (kırmızı renkte)

bir saç teli çıkarıp gösterdiğini okumuştuk. Bu iki rivâyet, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'in saçını boyadığı kanaatini uyandırmaktadır.

Durum böyle görünmekle beraber, Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan, bunun tam aksine, Peygamber Efendimiz'in **saçını boyamadığı** da rivâyet edilmektedir.

Saçını Boyamadı Rivâyeti

Şimdi bu hadislere kısaca bakalım:

37. hadiste okuduğumuza göre Hz. Enes'e:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem saçlarını kına ile boyadı mı?" diye sorulmuş, o da, Resûl-i Ekremin mübârek saçlarının **henüz boyayacak kadar ağarmadığını**, sadece onun sakal başlarındaki birkaç saç telinin beyazlaştığını söylemişti.

Yine bir defasında Hz. Enes'e "Resûl-i Ekrem saçını boyar mıydı?" diye sorulmuş, o da, Efendimiz'in başındaki ağaran saçların pek az olduğunu, onları saymak istese sayabileceğini belirttikten sonra: **"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem saçını boyamadı"** demiştir.[330]

Saçı Nasıl Kırmızı Renk Aldı?

Âlimler, birbirine zıt gibi görünen bu hadislerin arasını şöyle bulmuşlardır:

1. Güzel kokuyu çok seven Resûlullah Efendimiz, her fırsatta saç ve sakalına güzel koku sürerdi. O zaman sarı renkli güzel koku kullanılırdı. Bu koku saç ve sakala bol miktarda sürülünce saçı kırmızıya boyardı. Seyyid-i Kâinât Efendimiz'in Hz. Enes'te bulunan kırmızı saçı, kına ile boyanmaktan değil, üzerine bol miktarda güzel koku sürünmekten dolayı bu rengi almıştır. Nitekim *Sahîh-i Buhârî*'deki rivâyete göre Hz. Enes'in talebelerinden Rebîatürre'y diye de bilinen Medineli güvenilir muhaddis Rebîa bin Ebî Abdirrahmân (v. 136/753) şöyle demektedir:

"Ben, Resûlullah Efendimiz'in saçında kırmızılık gördüm. Ona bunun sebebini sorduğum zaman, bana saçının güzel kokudan dolayı bu rengi aldığını söyledi."[331]

Bu rivâyet, Fahr-i Cihân Efendimiz'in saçındaki kırmızımsı rengin saçı boyamaktan değil, güzel koku sürmekten kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

2. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz vefât ettikten sonra, onun mübârek saçını hatıra olarak saklayanlar, zamanın yıpratmaması için onları kırmızıya boyayıp saklamışlardır.[332]

3. Aliyyü'l-Kârî de, kesilen saçların, aradan uzun zaman geçtikten sonra kırmızı renk aldığını söylemektedir.[333]

Netice olarak şunu söyleyelim: Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın, Resûlullah Efendimiz'in saçını boyamadığına, onun mübarek saçlarının boyayacak kadar ağarmadığına dair rivâyeti, en güvenilir hadis kitaplarımızda geçmektedir; konumuzun esasını da bu hadis teşkil etmektedir.

Enes'in Sakladığı Boyanmış Saç

Hadisimizin sonunda, Hz. Ali'nin torunlarından Abdullah ibni Muhammed ibni Akîl'in, Hz. Enes'in sakladığı Resûlullah'ın boyanmış birkaç tel saçını gördüğünü okuduk. Bunu yukarıdaki bilgiler doğrultusunda yorumlamak gerekir. Enes ibni Mâlik'in hatıra olarak yanında bulundurduğu bu boyanmış saç, muhtemelen Efendimiz aleyhisselâmın onun annesi Ümmü Süleym'e (veya üvey babası Ebû Talha'ya) verdiği saçlardı. Onlar da bu saçları korumak için sarıya boyamışlardı. İşte Hz. Enes de bu saçları görmüş ve onların boyandığını söylemiştir.

İmâm Mâlik'in Konuyu Değerlendirmesi

İmâm Mâlik'in bu konudaki değerlendirmesi önemlidir. Bu ünlü hadis âlimi ilk hadis kitaplarından biri olan *el-Muvatta*' adlı eserinde önce şu bilgiyi naklediyor:

Hz. Âişe, tâbiîn râvilerinden saçı sakalı ağarmış olan Abdurrahmân ibni Esved ibni Yegûs'a câriyesini gönderdi ve ona saçını boyamasını ısrarla tavsiye etti, buna gerekçe olarak da babası Hz. Ebû Bekir'in saçını boyamasını gösterdi.

İmâm Mâlik bu rivâyeti şöyle değerlendiriyor:

"Saç boyanmasa da olur. Saçı boyamak zorunlu değildir. Hz. Âişe'den nakledilen bu hadis, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin saçını boyamadığını göstermektedir. Şâyet Resûlullah saçını boyamış olsaydı, Hz. Âişe, Abdurrahmân ibni Esved'e örnek olarak Hz. Ebû Bekir'i değil Resûl-i Ekrem'i gösterirdi."[334]

Ümmet-i Muhammed Ne Yapacak?

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in saçını boyayıp boyamadığı kesin olarak bilinmediği için, Ümmet-i Muhammed'in ne yapacağı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Önce şunu belirtelim ki, kadınların saçlarını boyamasının uygun olacağı hususunda âlimlerin hiçbir ihtilâfı yoktur. Onların görüş ayrılığı, erkeklerin saçlarını boyayıp boyamayacağı konusundadır.

Erkeklerin saçlarını boyamasını uygun görenlerin dayandığı hadislerden biri şudur:

"Yahudiler ve Hıristiyanlar saçlarını, sakallarını boyamazlar; siz onların yaptığının aksini yapın."[335]

Âlimler bu emrin mutlaka yapılması gereken farz ve vâcip türünden bir buyruk değil, yapılması uygun görülen, tavsiye edilen (mendup) bir husus olduğunu söylemişlerdir. Bir memlekette saç, sakal boyamak yadırganıyor, saçını boyayan kimsenin gençlere, gençliğe özendiği söyleniyorsa orada saç kesinlikle boyanmamalıdır.

Erkeklerin saçlarını boyamasını uygun görmeyenlerin dayandığı hadislerden biri de şudur:

"Bir kimse İslâm'da sakalını ağartsa, kıyâmet gününde onun ak sakalı kendisine nûr olur."[336]

İşte bu sebeple Allah'ın Elçisi ağaran saç tellerini koparmayı, yolmayı doğru bulmamıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh Resûl-i Ekrem'in boyanmış saçını gördüğünü söylemiştir.

2. Hz. Ali'nin torunlarından Abdullah ibni Muhammed ibni Akîl de, Hz. Enes'in hatıra olarak sakladığı Resûlullah'ın bir kaç tel boyanmış saçını gördüğünü haber vermiştir.

3. Öte yandan Peygamber aleyhisselâm Enes'in de belirttiği gibi saçlarını boyamamış, fakat yanlarında Fahr-i Kâinât'ın saçları bulunan sahâbîler, bunların zamanla yıpranmaması için onları kırmızı renge boyamışlardır.

4. Kırmızı saçların bir başka açıklaması da şöyledir: Resûlullah Efendimiz her fırsatta saç ve sakalına güzel koku sürerdi; bolca sürülen bu koku onun saçlarını kırmızıya boyardı.

5. Vücuttan ayrılan bazı saçların, aradan uzun zaman geçince kırmızı renk aldığı da söylenmektedir.

Hadisin Açıklaması

Bu hadiste, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin boyanmış saçından birkaç telin Enes ibni Mâlik'te bulunduğunu okuduk.

46. hadîs-i şerîfte de Ümmü Seleme annemizin, kendisini ziyârete gelenlere, Fahr-i Cihân Efendimiz'in boyanmış saçlarından (kırmızı renkte) bir saç teli **çıkarıp gösterdiğini okumuştuk. Bu iki rivâyet, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'in saçını boyadığı kanaatini uyandırmaktadır.**

Durum böyle görünmekle beraber, Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan, bunun tam aksine, Peygamber Efendimiz'in **saçını boyamadığı** da rivâyet edilmektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin hocası, Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Osmân **Amr ibni Âsım** el-Kilâbî (v. 213/828), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır. Hocası Hammâd ibni Seleme'den 10.000'den fazla hadis yazdığını söylemiştir.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** (v. 167/784), 44. hadiste genişçe tanıtıldı.

4. râvi; Hammâd ibni Seleme bu hadisi iki hocasından rivâyet etmiştir:

Biri, Humeyd et-Tavîl (v. 143/760) olup 2. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise; Ebû Muhammed **Abdullah ibni Muhammed ibni Akīl** ibni Ebî Tâlib el-Hâşimî (v. 140/757'tan sonra) olup rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Medineli hadis âlimidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise kitabımızın ilk hadisinde genişçe tanıtıldı.

Müslim, Fezâil 104, nr. 2341.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 2547.

İbni Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-bârî* (Hatîb), VI, 571.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 101.

Mâlik, *Muvatta'*, Şa'ar 8.

Buhârî, Enbiyâ 50, nr. 3462; Müslim, Libâs 80, nr. 2103

Tirmizî, Cihâd 9, nr. 1634, 1635.

YEDİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN GÖZLERİNE SÜRME ÇEKMESİ

49. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ مَنْصُورٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ قَالَ: «اكْتَحِلُوا بِالْإِثْمِدِ، فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعَرَ».

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ مِنْهَا كُلَّ لَيْلَةٍ، ثَلَاثَةً فِي هٰذِهِ، وَثَلَاثَةً فِي هٰذِهِ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Gözünüze ismid ile sürme çekiniz; zira ismid göze parlaklık verir, kirpiklerin de gür çıkmasını sağlar.”[337]

İbni Abbâs sözüne şöyle devam etmiştir:

“Nebiyy-i Ekrem Efendimiz’in bir sürmedanlığı vardı. Her gece yatmadan önce ondan üç kere sağ gözüne, üç kere de sol gözüne sürme çekerdi.”[338]

Bu hadis, 53. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 ayrı râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Abdillah **Muhammed ibni Humeyd** ibni Hayyân **er-Râzî** (v. 248/862), rivâyetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce’nin *es-Sünen*’lerinde bulunan güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.
2. râvi **Ebû Dâvûd et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.
3. râvi Ebû Seleme **Abbâd ibni Mansûr** en-Nâcî (v. 152/769), rivâyetleri dört *Sünen*’de bulunan Basralı bir hadis âlimi ve kadıdır.
4. râvi **İkrime** el-Berberî (v. 105/723), 41. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ 15. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Libâs 23, nr. 1757, Tıb 9, nr. 2048; Ebû Dâvûd, Tıb 14, nr. 3878, Libâs 13, nr. 4061; Nesâî, 28 nr. 5113; İbni Mâce, Tıb 25, nr. 3495-3497.

İbni Mâce, Tıb 26, nr. 3499; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 354, nr. 3318, 3320.

50. Hadis

لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ
قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْرَائِيلُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ مَنْصُورٍ،

ح، وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ مَنْصُورٍ،

عَنْ عِكْرِمَةَ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْتَحِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ بِالْإِثْمِدِ ثَلَاثًا فِي كُلِّ عَيْنٍ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،
مُكْحُلَةٌ يَكْتَحِلُ مِنْهَا عِنْدَ النَّوْمِ ثَلَاثًا فِي كُلِّ عَيْنٍ.

Yine Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gece yatmadan önce gözlerine üçer defa ismid ile sürme çekerdi.”

Bu hadisin râvilerinden Yezîd ibni Hârûn, İbni Abbâs’ın yukarıdaki sözünü naklettikten sonra şu bilgiyi verdi:

“Resûl-i Ekrem Efendimiz’in bir sürmedanlığı vardı. Gece yatmadan önce ondan gözlerine üçer defa sürme çekerdi.”[339]

Bu hadis 53. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi iki ayrı senedle rivâyet etmiştir.

Birinci Seneddeki Râviler:

1. râvi, Ebû Muhammed **Abdullah ibni Sabbâh el-Hâşimî** (v. 250/864), rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

2. râvi, Ebû Muhammed **Ubeydullah ibni Mûsâ** el-Absî (v. 213/828), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve kırâat âlimidir. Aşırı Hz. Ali taraftarlığı ile tanınır.

3. râvi **İsrâîl** ibni Yûnus es-Sebî'î (v. 160/777), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli hadis hâfızıdır. Esasen onun âilesinin her bir ferdi ünlü birer hadis âlimidir. Babası Yûnus ibni Ebî İshâk, dedesi Ebû İshâk es-Sebî'î (v. 127/745) ve kardeşi Îsâ bin Yûnus es-Sebî'î rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan tanınmış birer hadis hâfızıdır. Dedesinin rivâyet ettiği hadislerin, bir Kur'an sûresi gibi ezberinde olduğunu söylerdi.

Ünlü mutasavvıf Şakīk-i Belhî, huşûu İsrâîl ibni Yûnus'tan öğrendiğini söylerdi; onun âhireti tefekkür ettiği için yanında kimin oturduğunu dahi bilmediğini ifâde ederdi.

4. râvi **Abbâd ibni Mansûr** (v. 152/769) 49. hadiste tanıtıldı.

Müellifimiz, bir hadis senedinden başka bir senede geçildiğini göstermek için, bu hadisin 2. senedine başlamadan önce işaret olarak (ح) harfi koymuştur. Yeni bir senedin başladığını gösteren bu harf, "hâ" veya "tahvîl" diye okunup geçilir.

İkinci Seneddeki Râviler:

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 24. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yezîd ibni Hârûn** (v. 206/821), 14. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abbâd ibni Mansûr** (v. 152/769), biraz yukarıda birinci senedde 4. râvi olarak gördüğümüz muhaddistir. Her iki sened bu râvide birleşmiş ve sened ondan itibaren "İkrime, İbni Abbâs" diye devam edecektir.

4. râvi **İkrime** el-Berberî (v. 105/723), 41. hadiste genişçe tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ ise 15. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Libâs 23, nr. 1757, Tıb 9, nr. 2048; Ebû Dâvûd, Tıb 14, nr. 3878, Libâs 13, nr. 4061; İbni Mâce, Tıb 26, nr. 3499; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 354, nr. 3318, 3320.

51. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعَرَ».

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söylemiştir:

“Yatağa yatarken gözünüze ismid ile sürme çekmenizi tavsiye ederim; zira o göze parlaklık verir, kirpiklerin de gür çıkmasını sağlar.”[340]

Bu hadis de 53. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Saîd **Muhammed ibni Yezîd** el-Kelâ‘î (v. 190/806), rivâyetleri üç *Sünen*’de bulunan zâhid ve güvenilir hadis hâfızıdır.

3. râvi Ebû Bekir **Muhammed ibni İshâk** ibni Yesâr el-Kureşî (v. 151/768), İbni İshâk künyesiyle ve *es-Sîretü’n-nebeviyye* adlı eseriyle ünlü rivâyetlerine genellikle güvenilir bir siyer ve megāzî âlimidir. Hadis ilmini önce babasından, amcalarından ve Medineli âlimlerden öğrendi. *Kütüb-i Sitte* imâmları ve daha başkaları da ondan hadis rivâyet etti. Rivâyetleri dört *Sünen*’de bulunmaktadır.

4. râvi Ebû Abdillâh **Muhammed ibni’l-Münkedir** el-Kureşî (v. 131/748), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıydı. Hz. Âişe’nin dayısının oğlu olup “İbnü’l-Münkedir” diye meşhurdur. Medine’nin ünlü muhaddis ve kırâat âlimlerinden biriydi. Bu zâhid âlim,

Resûlullah’ın hadislerini okumaya başlayınca gözyaşlarını tutamazdı. İmâm Mâlik onun hakkında “Kurrânın efendisi” derdi.

İbnü’l-Münkedir bir gece namaz kılarken kendinden geçercesine ağlamaya başladı. Ev halkı onu teskin edemediği gibi onun neden ağladığını da öğrenemedi. Bunun üzerine dostu muhaddis ve zâhid Ebû Hâzim Seleme bin Dînar’a (v. 140/757) haber gönderdiler. Onun aynı soruyu sorması üzerine o da Kur’ân-ı Kerîm okurken: “Hiç hesaba katmadıkları şey Allah tarafından karşılarına çıkarılacaktır.”[341] âyetine gelince kendine hâkim olamadığını söyledi. Bunun üzerine ikisi birden hıçkırıklarla ağlamaya başladılar.

İbnü’l-Münkedir, ayağının altında cennet olduğunu bildiği annesinin yanında yüzünü yere koyar, sonra da ona: “Anne! Kalk da ayağınla yanağıma bas!” derdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdillâh** (v. 78/697) 13. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Libâs 23, nr. 1757, Tıb 9, nr. 2048; Ebû Dâvûd, Tıb 14, nr. 3878, Libâs 13, nr. 4061; Nesâî, Zînet 28, nr. 5113; İbni Mâce, Tıb 25, nr. 3496.

Bu âyet-i kerimenin tamamının meâli şöyledir: “Yeryüzünde ne varsa hepsi, hatta bir o kadarı daha o zulmedenlerin olsa, kıyâmet gününde başlarına gelecek o korkunç azaptan kurtulmak için hepsini fedâ ederlerdi. Çünkü hiç hesaba katmadıkları şey Allah tarafından karşılarına çıkarılacaktır.” (Zümer 39/47).

52. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

الشَّعَرَ».

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Göz sağlığını en iyi koruyan sürme, ismiddir. Zira ismid ile sürme çekmek göze parlaklık verir, kirpiklerin de gür çıkmasını sağlar.”[342]

Bu hadis de aşağıdaki 53. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû İsmâîl **Bişr ibni’l-Mufaddal** er-Rakāşî (v. 186/802), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ünlü ve güvenilir bir hadis hâfızıdır. Tanınmış râvilerden hadis öğrenmiş, ünlü râvilere hadis rivâyet etmiştir. *Kütüb-i Sitte* imâmlarından Ebû Dâvûd her âlimin mutlaka hata ettiğini, fakat Bişr ibni’l-Mufaddal’ın hiç hata yapmadığını söylemiştir. Onun çok namaz kıldığı ve gün aşırı oruç tuttuğu söylenmektedir.

3. râvi Ebû Osmân **Abdullah ibni Osmân ibni Huseym** el-Kārî (v. 132/749), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Mekkeli güvenilir bir râvi ve kırâat âlimidir.

4. râvi Ebû Muhammed **Saîd ibni Cübeyr** el-Esedî (v. 94/713), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızı, müfessir, fakih ve kırâat âlimi tâbiîdir. İki gecede bir Kur’ân-ı Kerîm’i

hatmettiği söylenmektedir. Bu hadisi en çok faydalandığı hocası Abdullah ibni Abbâs'tan rivâyet etmiştir. Haccâc-ı Zâlim onu önce Kûfe kadılığına tâyin etmiş, daha sonraları kendi icraatlarına ve Emevî yönetimine karşı çıktığı için de onu henüz 47 yaşındayken şehid etmiştir.

Yine tâbiînden olan Kāsım ibni Ebî Eyyûb onun namaz kılarken şu âyeti yirmi defadan fazla tekrar ettiğini söylemiştir:

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Allah'ın huzûruna çıkarılacağınız günden sakının. O gün kimse bir haksızlığa uğramayacak; herkese hak ettiği eksiksiz verilecektir."[343]

Âlimlerimiz bu şehid âlimin şu sözüne kulak vermelidir:

"İlmimi yaymayı, onu kabre götürmeye tercih ederim."

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687), 15. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Tıb 14, nr. 3878, Libâs 13, nr. 4061; Tirmizî, Cenâiz 18, nr. 994; Nesâî, Zînet 28, nr. 5118.

Bakara 2/281.

53. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ الْمَلِكِ، عَنْ سَالِمٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Gözünüze ismid ile sürme çekmenizi tavsiye ederim; zira ismid ile çekilen sürme göze parlaklık verir, kirpiklerin gür çıkmasını sağlar.”[344]

49-53. Hadislerin Açıklaması

Gözleri kudretten sürmeli olan Resûl-i Ekrem Efendimiz, yukarıdaki hadislerde okuduğumuz üzere, gözüne “ismid” denen sürme taşı ile sürme çeker ve bunu yapmayı ashâbına da tavsiye ederdi.

İsmid Nedir?

İsmid, Hicaz bölgesinde çok bulunan ve hafif kırmızıya çalan siyah bir taştır. En iyi ismidin Isfahan’da bulunduğu ve ona “Isfahan sürmesi” dendiği belirtilmektedir.

İsmid denilen sürme taşının gözün sıkça yaşarmasını kestiği, gözdeki yarayı iyileştirdiği, kirpikleri ve göz sinirlerini güçlendirdiği, gözün sağlığını koruduğu, göze parlaklık kazandırdığı, gözü güzel gösterdiği, göze giren yabancı maddeyi dışarı attığı, bu uygulamanın hem çocuklara hem de yaşlılara iyi geldiği belirtilmektedir.

Sürme gece yatmadan önce çekilince, uyurken göz kapaklarının sürmeyi daha iyi koruyacağı ve böylece sürmenin gözün içine daha iyi nüfûz edeceği belirtilmektedir.

Sürme ağaçtan, kemikten, altın veya gümüşten yapılan kaplarda saklanır, bu kaplara da “sürmedân”, “sürmedânlık”, “sürme hokkası”, “sürme kabı” denirdi.

Sürmeyi Nasıl Çekerdi?

Fahr-i Âlem Efendimiz sürme hokkasından aldığı sürmeyi önce sağ gözüne, arka arkaya üçer defa çeker, sonra da aynı şekilde sol gözünü sürmelerdi.

Sürmeyi üç defa çekmesinin sebebi, onun yaptığı bir şeyi tek sayıda yapmayı sevmesidir. Allah'ın Elçisi neden tekli sayıları tercih ettiğini belirtmek için de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الوِتْرَ

"Allah tektir, teki sever."[345]

Server-i Enbiyâ Efendimiz konumuza şöyle açıklık getirmiştir:

"Gözüne sürme çeken, bunu tek sayıda yapsın. Böyle yaparsa iyi yapmış olur. Böyle yapmayana da bir günah yoktur."[346]

Göze bir defa sürme çekmek sürmeden beklenen faydayı sağlamaz. Bunun için de Peygamber Efendimiz sürmenin en az üç defa çekilmesini uygun görmüştür.

Sefer halinde bile sürme çekmeyi ihmâl etmeyen Efendimiz'in, bu davranışıyla hastalanmadan önce tedbir almayı tavsiye ettiğini, yani koruyucu hekimliği önemsediğini görmekteyiz.

O Sepette Neler Vardı?

Mısır vâlisi Mukavkıs'ın Server-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'e Mâriye ile birlikte gönderdiği hediyeler arasında bir de İskenderiye yapımı bir sepet vardı. Bu sepetin içinde bir ayna, fildişi bir tarak, bir **sürme hokkası**, bir makas ve bir de misvâk bulunuyordu.[347]

Burada İmâm Tirmizî'nin göze ismid ile sürme çekme konusunda neden bir hadisle yetinmeyip aynı konuyu üç ayrı sahâbîden yani Abdullah ibni Abbâs, Câbir ibni Abdillâh ve Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümden üç ayrı sened ile rivâyet ettiği sorulabilir. Konuyla ilgili hadis, senedinde bazı zayıf râvilerin bulunduğu gerekçesiyle tenkid edilebileceği için hadisi güçlendirmek, Resûl-i Ekrem'in verdiği bu bilginin doğruluğunu te'yit etmek için onu üç ayrı sahâbîden üç ayrı senedle rivâyet etmiştir.

Bu Hadislerden Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz sürme çekmeyi önemsediği için bir sürme hokkası bulundururdu.

2. Göz sağlığını en iyi koruyan sürmenin ismid olduğunu söylerdi.

3. Koruyucu hekimliğe önem veren Resûl-i Ekrem her gece yatmadan önce üç kere sağ, üç kere de sol gözüne sürme çekerdi.

4. Göze ismid ile sürme çekmeyi ashâbına da tavsiye ederdi.

5. İsmidin göze parlaklık vereceğini, kirpiklerin gür çıkmasını sağlayacağını belirtirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer (v. 73/692) radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû İshâk **İbrâhîm ibni Müstemir el-Basrî**, rivâyetleri Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbni Mâce'nin *es-Sünen*'inde bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Ebû Âsım** en-Nebîl (v. 212/828), 20. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Kudâme **Osmân ibni Abdilmelik** el-Ömerî, rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce'*de bulunan Mekkeli tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Sâlim** (v. 106/725), Abdullah ibni Ömer'in oğlu olup tâbiîn fakihi, güvenilir bir hadis hâfızı ve ünlü bir zâhiddir. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

Şu olay, Sâlim'in zühd anlayışını pek güzel bir şekilde ortaya koymaktadır:

Emevî halifesi Hişâm ibni Abdilmelik, Kâbe'de Sâlim'i gördü ve ona:

"İhtiyâcın olan şeyleri benden iste!" dedi. Sâlim:

"Allah'ın evinde O'ndan başkasından bir şey istemeye hayâ ederim." diye cevap verdi.

Kâbe'den çıktıklarında Hişâm teklifini yineledi:

"İhtiyâcın olan şeyleri şimdi söyle!" dedi. Sâlim:

"Dünya ile ilgili olanları mı, yoksa âhiret ile ilgili olanları mı soruyorsun?" dedi. Halife:

"Dünya ile ilgili ihtiyaçlarını." deyince Sâlim ibni Ömer ona şu cevabı verdi:

"Vallahi ben dünyayı ona sahip olandan istemiyorum; ona sahip olmayandan nasıl isterim!"[348]

Öte yandan Sâlim, babası Abdullah ibni Ömer'den nakilde bulunarak dedesi Hz. Ömer'in şöyle söylediğini rivâyet etmiştir:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini açarak duâ ettiği zaman, mutlaka ellerini yüzüne sürerdi.”[349]

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** radıyallahu anhümâ ise 40. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Libâs 23, nr. 1757, Tıb 9, nr. 2048; Ebû Dâvûd, Tıb 14, nr. 3878, Libâs 13, nr. 4061; Nesâî, Zînet 28, nr. 5113; İbni Mâce, Tıb 25, nr. 3495-3497.

Müslim, Zikir 5, nr. 2677.

Ebû Dâvûd, Tahâret 19, nr. 35; İbni Mâce, Tıb 26, nr. 3498; Dârimî, Tahâret 3, nr. 668.

İbni Cemâa (İzzeddin), *el-Muhtasaru’l-kebîr fî sîreti’r-Resûl sallallahu aleyhi ve sellem* (Ânî), s. 133.

Zehebî, *Siyeru a‘lâmi’n-nübelâ* (Arnaût), IV, 466.

Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), I, 719, nr. 1967.

SEKİZİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
GİYİM-KUŞAMI

54. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ ابْنُ حُبَابٍ، عَنْ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ الْقَمِيصَ.

Mü’minlerin annesi Ümmü Seleme radıyallahu anhâ şöyle dedi:
“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en sevdiği elbise gömlekti.”[350]

Bu hadîs-i şerîf 56. hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Muhammed ibni Humeyd er-Râzî** (v. 248/862), 49. hadiste tanıtıldı.

2. râvi; bir önceki râvi Muhammed ibni Humeyd er-Râzî’nin üç ayrı hocasından oluşmaktadır. Onun bu hadisi rivâyet ettiği;

Birinci hocası Ebû Abdillâh **Fazl ibni Mûsâ** el-Mervezî (v. 192/808) olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis hâfızıdır.

İkinci hocası ise **Ebû Tümeyle** Yahyâ bin Vâzıh el-Ensârî’dir (v. 190/806 civârı). O da rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir.

Üçüncü hocası da Ebü’l-Hüseyn **Zeyd ibni Hubâb** el-Uklî (v. 203/818), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte’de* yer alan güvenilir bir hadis hâfızıdır. Aslen Horasanlı olmakla beraber Kûfe’ye yerleşmişti. Çok fakir ve zâhid bir âlim idi. Kendisinden hadis öğrenmeye gelenlerin yanına çıkmak için üstüne giyeceği doğru dürüst bir elbisesi olmadığı için, onlara kapının arkasından hadis rivâyet ederdi.

3. râvi Ebû Hâlid **Abdülmü’min ibni Hâlid** el-Hanefî, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan, çok sayıda tâbiîn

ile görüşen ve Merv’de kadılık yapmış olan tebe-i tâbiîn nesline mensup bir râvidir.

4. râvi Ebû Sehl **Abdullah ibni Büreyde** el-Eslemî (v. 105/723), 21. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ da (v. 62/681) 46. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Libâs 3, nr. 4025; Tirmizî, Libâs 28, nr. 1762-1764; İbni Mâce, Libâs 8, nr. 3575.

55. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيصَ.

Yine Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan, başka bir senedle, rivâyet edildiğine göre mü'minlerin annesi şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en sevdiği elbise gömlekti."[351]

Bu hadîs-i şerîf, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 24. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Fazl ibni Mûsâ** (v. 192/808) bir önceki hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdülmü'min ibni Hâlid** bir önceki hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdullah ibni Büreyde** de (v. 105/723) bir önceki hadiste belirtildiği üzere 21. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü'minlerin annesi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ da (v. 62/681) 46. hadiste tanıtılmıştır.

Ebû Dâvûd, Libâs 3, nr. 4025; Tirmizî, Libâs 28, nr. 1762-1764; İbni Mâce, Libâs 8, nr. 3575.

56. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أُمِّهِ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهُ الْقَمِيصَ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
يَزِيدُ فِي هٰذَا الْحَدِيثِ «عَنْ أُمِّهِ»، وَهُوَ أَصَحُّ.

Yine Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan, bir üçüncü senedle, rivâyet edildiğine göre mü’minlerin annesi şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem en çok gömlek giymekten hoşlanırdı.”[352]

Bir Teknik Bilgi

İmâm Tirmizî, bu hadisin sonunda, hadisin senediyle ilgili olarak şu teknik bilgiyi vermiştir:

“Benim hocam Ziyâd ibni Eyyûb bu hadisi rivâyet ederken, hocasının hocası olan Abdülmü’min ibni Hâlid’in şöyle dediğini söylerdi:

‘Ben bu hadisi tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Büreyde’den öğrendim; o da bunu annesinden duymuş (an ümmihî), annesi de Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan işitmiş.

Başka muhaddisler de bu hadisi hocam Ziyâd ibni Eyyûb’un hocası Ebû Tümeyle’nin yaptığı gibi ‘an ümmihî’ ilâvesiyle rivâyet etmişlerdir ki, doğru olan da budur.”

(56. rivâyetin, 54 ve 55. rivâyetlerden farkı şudur: 54 ve 55. rivâyetlerde Abdullah ibni Büreyde’nin bu hadisi, arada annesinin adı zikredilmeden

doğrudan Ümmü Seleme'den duyduğu belirtilmişti. Bu rivâyette ise onun bu hadisi annesinden duyduğu, annesinin de bizzat Ümmü Seleme'den öğrendiği belirtilmektedir).

54-56. Hadislerin Açıklaması

Musannifimiz İmâm Tirmizî burada, metinleri hemen hemen aynı olan bir hadisi üç farklı senedle rivâyet etmiştir. Muhaddisler, sözleri (lafızları) aynı olsa bile, üç ayrı senedle rivâyet edilen bir hadisi üç hadis sayarlar.

Bu durumda şöyle bir soru sormak isâbetli olacaktır:

Muhaddisler, metinleri aynı olan bir hadisi üç farklı senedle niçin rivâyet ederler?

Bu sorunun kısaca cevabı şudur:

Muhaddisler, bir hadiste küçük bir ilâve varsa veya tam aksine bir iki kelime eksikse, bu durumun o hadisin değerini düşürüp düşürmediğini göstermek için, onu ayrı bir senedle rivâyet ederler. Burada Tirmizî, 56 nolu hadiste olup, daha önceki iki rivâyette bulunmayan "yelbesühû (giyerdi)" ilâvesinin yerinde olduğunu göstermek istemiştir.

En Çok Sevdiği Kıyâfet

Şimdi gelelim asıl konumuza:

Araplar genellikle, ihrâma giren hacılar gibi iki parçadan oluşan elbiseler giyerdi. Belden aşağısı için kullandıkları kumaşa "izâr", sırtlarını örttükleri kumaşa da "ridâ" derlerdi. Onların kullandığı giysilerden biri de pamuk veya ketenden yapılan ve iki kolu bulunan gömlek (kamîs) idi. Tek parça olduğu ve bedeni iki parçalı giysiden daha iyi örttüğü için Peygamber Efendimiz gömlek giymeyi severdi. Gömlek elbisenin içine giyildiği için yünden yapılmazdı. Yün gömlek, sıcak bölgelerde insanı daha çok terlettiği, bedene sıkıntı verdiği ve kötü kokuya sebep olduğu için giyilmezdi.

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in gömlek giymekten hoşlanmasının bir başka sebebi de onun hafif, sâde ve ucuz bir kıyâfet olması, bundan dolayı giyenin kibirlenmesine imkân vermemesiydi.

Burada şu bilgiyi de nakledelim: Hz. Âişe radıyallahu anhânın söylediğine göre Resûlullah Efendimiz'in evinde hiçbir şeyden iki çift bulunmazdı, bu sebeple onun gömleği de bir taneydi.[353]

Fahr-i Cihân Efendimiz bazen kolu bileklerine kadar uzanan; bazen de kolu parmak uçlarına kadar uzanan bir gömlek giyerdi.

Sevgili Efendimiz bazen de hırka giyerdi; kolu dar olduğu ve soğuktan daha iyi koruduğu için hırkayı daha çok seferde iken giyerdi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz kimi zaman ridâ ve izâr denilen ve iki parçadan oluşan elbise giyerdi.

2. Ancak o, tek parçadan ibaret olduğu için rahat hareket etmeye elverişli olan gömlek giymekten daha çok hoşlanırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Hâşim **Ziyâd ibni Eyyûb el-Bağdâdî** (v. 252/866), arkadaşı Ahmed ibni Hanbel'in kendisine "küçük Şu'be" lakabını verdiği güvenilir hadis âlimi ve hadis hâfızıdır. Aslen Tus'lu olup rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile üç *Sünen*'de yer almıştır.

2. râvi **Ebû Tümeyle** 54. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Abdülmü'min ibni Hâlid** 54. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abdullah ibni Büreyde** 21. hadiste tanıtıldı.

Yukarıdaki senede ve başka kaynaklara göre 4. râvi Abdullah ibni Büreyde hadisi annesinden rivâyet etmiştir.[354] Hadis başka kaynaklarda da böyle rivâyet edilmiştir.[355] Bu hadisi Abdullah ibni Büreyde'nin doğrudan Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan rivâyet ettiği de görülmekte,[356] ayrıca Abdullah ibni Büreyde'nin annesinin hayatına dair bilgi bulunmadığı kaydedilmektedir.[357]

Hadisimizin sahâbî râvisi Mü'minlerin annesi **Ümmü Seleme** radıyallahu anhâ (v. 62/681), 46. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Libâs 3, nr. 4025; Tirmizî, Libâs 28, nr. 1762-1764; İbni Mâce, Libâs 8, nr. 3575.

İbnü's-Sünnî, *el-Kanâ'a* (Cüdey'), s. 66, nr. 44.

(Tirmizî, Libâs 28, nr. 1763; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), II, 18, nr. 1088).

Bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 317, nr. 27230.

Tirmizî, Libâs 28, nr. 1762.

Müsnedü'l-İmâm Ahmed ibni Hanbel (nşr. Şuayb el-Arnaûd ve diğerleri), XXXXIV, 289-290, nr. 26695.

57. Hadis

لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ
بُدَيْلٍ يَعْنِي: ابْنَ مَيْسَرَةَ الْعُقَيْلِيَّ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الرُّسْغِ.

Hanım sahâbîlerden Esmâ binti Yezîd şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gömleğinin kolu bileğine kadar uzanırdı.”[358]

Hadisin Açıklaması

Gömleğin kolunun bilekten daha uzun olması giymeyi, hareket etmeyi, bir şeyi tutmayı zorlaştırdığı için, en uygun olanı gömleğin kolunun bileği geçmemesidir.

Gömleğin kolunun kısa olup bileği örtmemesi ise, bileği güneşe ve soğuğa karşı koruyamayacağı için kullanıma elverişli görülmemiştir.

Şu halde gömlekte sünnet olan tarz, gömleğin kolunun bilek boyunu geçmemesidir.

Cübbe gibi giysilerde sünnet olan ise, bu giysilerin kol boyunun parmak uçlarını geçmemesidir.

Burada dikkatimizi çeken husus, ashâb-ı kirâm efendilerimizin Resûl-i Ekrem’in her halini ve tavrını dikkatle takip etmesidir. Cenâb-ı Hak, sevgili elçisini mü’minlere örnek olarak gönderdiğine göre, mü’minlerin onunla ilgili her teferruâtı bilmesi haklarıdır. Bizlere bu imkânı onlar vermişlerdir. Bu sebeple sahâbe-i güzîne çok şey borçluyuz. Allah hepsinden râzı olsun.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in çok severek giydiği gömleklerinin kol boyları bileğine kadar uzanırdı.

2. Şu halde, gömleğin kol boyunun bileğe kadar uzanması sünnet olarak kabul edilebilir.

3. Ashâb-ı kirâm, Resûl-i Ekrem'in giyimine kuşamına varıncaya kadar her şeyine dikkat eder ve onları daha sonraki nesle aktarırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Esmâ binti Yezîd radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, *İmâm* Tirmizî'nin hocası Ebû Yahyâ **Abdullah ibni Muhammed ibni Haccâc** el-Basrî (v. 255/869), tebe-i tâbiîn neslini görüp onlardan hadis rivâyet eden güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Muâz ibni Hişâm** ed-Destüvâî el-Basrî (v. 200/816), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan doğru sözlü (صَدُوقٌ) bir râvidir.

3. râvi kısaca **Hişâm ed-Destüvâî** (v. 153/770) diye bilinen ve 2. râvinin babası olan Ebû Bekir Hişâm ibni Ebî Abdillâh Senber el-Basrî'dir. Devrin en ünlü hadis âlimlerine hocalık eden bu hadîs hâfızı, "emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadîs" unvanıyla anılan nâdir muhaddislerden biridir. Allah rızâsı için hadis rivâyet ettiğini ve âhirette ancak bu sâyede kurtulabileceğini umduğunu söylerdi. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan bu ünlü âlimin Allah korkusuyla çok ağladığı ve bu sebeple gözlerini kaybettiği belirtilmiştir.

4. râvi **Büdeyl ibni Meysere el-Ukaylî** (v. 125/743), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

5. râvi Ebû Saîd **Şehr ibni Havşeb el-Eş'arî** (v. 100/718), hadisimizin sahâbî râvisi Esmâ binti Yezîd'in âzatlı kölesidir. Büyük sahâbîlerden hadis rivâyet etmiş, rivâyetleri dört büyük *Sünen*'de yer almış güvenilir bir hadis râvisidir. O, Kur'ân-ı Kerîm'i Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan öğrenmiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Esmâ binti Yezîd** (v. 30/650) Medineliydi. Peygamber Efendimiz'e ilk biat eden hanımlardan biriydi. Çok güzel konuşurdu. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûruna çıkar, ona kadınların sormaya çekindikleri konuları rahatlıkla sorardı.

Sevgili Efendimiz de Esmâ'yı takdîr eder, utanma duygusunun dinlerini öğrenmeye engel olmadığını söyleyerek onun şahsında Medineli hanımları överdi.

Esmâ Hâtun, Efendimiz'den seksen bir hadis rivâyet etti.

Bir gün hanım sahâbîler onu Peygamber Efendimiz'e gönderdiler. Esmâ, Resûlullah Efendimiz'in huzûruna çıkınca şunları söyledi:

“Anam babam sana fedâ olsun Yâ Resûlallah! Ben sana kadınların elçisi olarak geldim. Allah Teâlâ seni bütün erkek ve kadınlara peygamber göndermiştir. Biz sana ve senin Rabbine iman ettik. Kadın olduğumuz için evlerinizde kapanıp kalmış, nefislerinizi tatmin etmiş ve çocuklarınızı karnımızda taşımışızdır. Siz erkekler ise cuma namazı kılmak, camiye ve cemaate çıkmak, hastaları ziyaret etmek, cenazelerde bulunmak, birden fazla hacca gitmek gibi hususlarda bize üstünlük sağlamış bulunuyorsunuz. Bütün bunların en önemlisi Allah yolunda cihâd etmektir.

Siz hac ve umre için, yahut düşmanla savaşmak üzere evinizden çıktığınızda mallarınızı biz koruduğumuza, iplik eğirip size elbise diktiğimize, çocuklarınızı beslediğimize göre, bizler sizin kazandığınız hayır ve sevaplarda size ortak olamaz mıyız?”

Esmâ’nın bu sözlerini pek beğenen Resûl-i Ekrem Efendimiz ashâb*ına dönerek:*

“Siz din konusundaki bir soruyu bundan daha güzel sorabilen bir başka hanım gördünüz mü?” diye sordu. Sonra da Esmâ’ya şunları söyledi.

“Ey hanım! *Şunu çok i*yi anla ve seni buraya gönderen hanımlara da iyice anlat ki, bir kadının kocasıyla güzel geçinip onun hoşnutluğunu kazanması, saydığın o üstünlüklerin sevâbının tamamına denktir.”

Bu olaydan sonra Yezîd kızı Esmâ, “kadınların hatibi” anlamında “hatîbetü’n-nisâ” lakabıyla anıldı. [359]

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Libâs 3, nr. 4027; Tirmizî, Libâs 28, nr. 1765

Mehmet Yaşar Kandemir, *Peygamberimin Sevdiği Müslüman*, s. 458-459.

58. Hadis

أَخْبَرَنَا أَبُو رَجَاءٍ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ

بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُشَيْرٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَسَلَّمَ فِي رَهْطٍ مِنْ مُزَيْنَةَ لِنُبَايِعَهُ، وَإِنَّ قَمِيصَهُ لَمُطْلَقٌ، أَوْ قَالَ:
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

الْخَاتَمَ.

Tâbiîn fakihlerinden Muâviye bin Kurre, ashâb-ı kirâmdan olan babası Kurre bin İyâs'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Müzeyne kabîlesinden bir kafileyle birlikte bîat etmek üzere Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna çıktım. Gömleğinin yakası düğmesiz olduğu için (bir başka rivâyete göre "yakası iliklenmemiş olduğu için") elimi yakasından sokup peygamberlik mührüne dokundum."[360]

Hadisin Açıklaması

Kurre bin İyâs, kabilesinden bir toplulukla birlikte Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûruna geldiğinde henüz küçük bir çocuktu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sırtındaki peygamberlik mührü hakkında birşeyler duymuş olmalı ki, elini onun gömleğinden içeri sokup mühr-i nübüvvete dokundu.

Tevâzu âbidesi olan Peygamber aleyhisselâm ona engel olmadığı gibi, başını okşadı ve kendisine duâ etti.

Bir başka rivâyete göre Kurre bin İyâs, Fahr-i Âlem Efendimiz'in huzûruna geldiğinde ona:

"Bana peygamberlik mührünü göster." dedi. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in ona izin vermesi üzerine de elini gömleğinin yakasından içeri sokup mühr-i nübüvvete dokundu.[361]

Bazılarının “Peygamberlik mührüne dokunursan hayır ve bereket kazanırsın!” diye ona telkinde bulundukları için mi, yoksa mühr-i nübüvvetin şeklini, ne kadar büyük olduğunu merak ettiği için mi bunu yapmak istediği bilinmemektedir.

Âilece Gömleklerinin Yakasını İliklemezlerdi

Bu hadisi tâbiîn muhaddisi Muâviye bin Kurre’den öğrenip rivâyet eden Urve bin Abdillah, hocasının âilesinde yaşatılan sünnete bağlılığın güzel bir örneğini de anlatmaktadır:

Hadisimizin sahâbî râvisi Kurre bin İyâs, Peygamber Efendimiz’in gömleğinin yakasını iliklemediğini görmüştü. Hem kendisi hem oğlu Muâviye hem de Basra kadısı olan torunu İyâs ibni Muâviye yaz olsun, kış olsun her mevsimde gömleklerinin yakasını iliklemezlerdi. Kurre bin İyâs’ın görüp naklettiği bu hali bir sünnet gibi âilece uygularlardı.[362]

Esasen Peygamber Efendimiz’in gömleğinin yakası çoğu zaman kapalı olurdu. Kurre bin İyâs’ın gördüğü sırada, Allah’ın Resûlü belki de sıcaktan rahatsız olduğu için veya daha başka bir sebepten dolayı gömleğinin yakasını iliklememişti.

Kurre bin İyâs’ın dokunduğu Peygamberlik mührüne daha başka sahâbîler de dokunmuştur. Bu konuda geniş bilgi için ikinci bölüme, “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Nübüvvet Mührü” bölümüne bakmalıdır.

Hadisteki Tereddütlü İfâde Kime Aittir?

Şimdi de Peygamber Efendimiz’in yakasının düğmeli olup olmamasıyla ilgili tereddüdü göstermek üzere kullandığımız “bir başka rivâyete göre” ifâdesine açıklık getirelim:

Tirmizî’nin hocası Ebû Ammâr, bu hadisin rivâyetinde bir hususta tereddüt etmiştir. Hocası Ebû Nuaym, bu hadisi kendisine rivâyet ederken, “Resûlullah’ın gömleğinin düğmesi yoktu” mu dediği; yoksa “Resûlullah’ın düğmeleri ilikli değildi” mi dediğini tam olarak hatırlayamamıştır.

Bir başka görüşe göre bu tereddüdü gösteren Tirmizî’nin hocası Ebû Ammâr değil, ashâb-ı kirâmdan Kurre bin İyâs’ın oğlu Muâviye bin Kurre’dir. Muâviye, babasının bu olayı kendisine anlatırken, Server-i Enbiyâ Efendimiz’in yakasının ilikli olup olmadığı konusunda tereddüdü bulunduğunu söylemiştir.

Öte yandan bazı rivâyetlerde Peygamber Efendimiz’in giydiği gömleklerin düğmesiz olduğu da belirtilmektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'e bîat etmek üzere çeşitli kabilelerden insanlar gelirdi.

2. Müzeyne kabilesinden gelen heyet içerisinde henüz çocuk olan Kurre bin İyâs da vardı.

3. O zamanlar çocuklar bile Fahr-i Âlem Efendimiz'in sırtındaki peygamberlik mührünü bilir ve ona dokunmak isterlerdi.

4. İşte bu sebeple Kurre, elini Resûl-i Ekrem'in gömleğinin yakasından içeri soktu ve peygamberlik mührüne dokundu.

5. Allah'ın Resûlü çok mütevâzi idi.

6. Çocukları pek severdi, onların nübüvvet mührüne dokunmalarına izin verirdi.

7. Ashâb-ı kirâm, Peygamber Efendimiz'in yaptığı bir şeyi aynen onun gibi yapmaya ve bunu kendilerinden sonra gelenlere aktarmaya gayret ederlerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Efendimiz'in sahâbîsi Kurre bin İyâs radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Ammâr Hüseyin ibni Hureys** el-Huzâî (v. 244/858), 21. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Nuaym Fazl ibni Dükeyn** (v. 219/834), 5. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Hayseme **Züheyr ibni Muâviye** el-Cu'fî (v. 173/789), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

4. râvi Ebû Mehel **Urve bin Abdillah ibni Kuşeyr** el-Cu'fî, tâbiîn neslinden Kûfeli güvenilir bir râvidir.

5. râvi Ebû İyâs **Muâviye bin Kurre** el-Müzenî (v. 123/741), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de yer alan Basralı güvenilir bir tâbiîdir.

Muâviye bin Kurre hikmetli sözleriyle de ünlüdür. Onun hikmetli sözlerinden bazıları şöyledir:

"Ben, ashâb-ı kirâmdan yetmiş kişiyle görüştüm. Şâyet bugün onlar sizi görebilselerdi, ezân dışında sizin Müslüman olduğunuzu gösteren bir alâmet bulamazlardı."

"Gece ağlayıp gündüz tebessüm eden birini bana kim gösterecek?"

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Muâviye **Kurre bin İyâs** el-Müzenî (v. 64/684), hadisimizde geçtiği üzere çocuk yaşta Peygamber Efendimiz ile görüşme bahtiyârlığına erdi. Resûl-i Ekrem de onun başını okşadı ve

kendisine duâ etti. Kurre, Basra'da yaşardı. Hz. Ali'yi, Hakem olayı'nı kabul ettiği ve Muâviye bin Ebî Süfyân ile anlaştığı için kâfirlikle suçlayan Hâricîler, Emevîler devrinde devlet güçleriyle savaşa tutuşunca, Kurre bin İyâs da oğlu Muâviye ile birlikte bu savaşa katıldı ve Hâricîler'in Ezârika koluna mensup âsîler tarafından şehid edildi. Kendisini yukarıda tanıttığımız oğlu Muâviye de babasının katilini bu savaşta öldürdü.

Allah ondan râzı olsun.

Ebû Dâvûd, Libâs 23, nr. 4082; İbni Mâce, Libâs 11, nr. 3578; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 434, nr. 15666, IV, 19, nr. 16351, V, 35, nr. 20639.

Tayâlisî, *Müsned* (Türkî), II, 399, nr. 1167; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XIX, 24, nr. 49; Beyhakì, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), I, 264, nr.

Ebû Dâvûd, Libâs 23, nr. 4082; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 434, nr. 15666

59. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ تَحْمِلِ النَّخْلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ «مَا شَأْنُ ثَوْبٌ قِطْرِيٌّ قَدْ تَوَشَّحَ بِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ.

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا تَحْمِلِ النَّخْلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ «مَا شَأْنُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، فَأَمْلَيْتُهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَخْرَجْتُ كِتَابِي فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hastalanmıştı. Üsâme bin Zeyd’e dayanarak evinden çıktı ve Mescid-i Nebevî’ye geldi. O sırada üzerinde, omzuna atıp büründüğü “sevb-i kıtrî” denilen (Katar yapımı) bir elbise vardı. O vaziyette cemâate namaz kıldırdı.”[363]

İmâm Tirmizî diyor ki:

“(Hocam hadis hâfızı) Abd ibni Humeyd (v. 249/863) bana şöyle dedi:

(Benim hocam, Ârim diye ünlü) Muhammed ibni Fazl (v. 224/838) bana şöyle dedi:

(Ünlü hadis hâfızı ve münekkidi) Yahyâ bin Maîn (v. 233/847), kendisiyle ilk görüşmemizde bana bu hadisi kimden duyduğumu sordu. Ben de onu (hadis ve fıkıh âlimi) Hammâd ibni Seleme’den (v. 167/784) duyduğumu söyledim. Bunun üzerine Yahyâ bin Maîn:

“Keşke bu hadisi bana kendi kitabından okuyarak yazdırsaydın (daha güvenilir olacağı için makbûle geçerdi)” deyince, kitabımı evden getirip

hadîs-i şerîfi oradan okumak üzere kalkmaya davranırken Yahyâ elbiseme yapışıp kalkmama engel oldu ve bana:

“Hadisi bana ezberinden yazdır; seni bir daha görememekten korkuyorum.” dedi. Ona hadîs-i şerîfi önce ezberimden yazdırdım; sonra da kitabımı getirip (aynen yazdırdığım gibi bir de) oradan okudum.”

Hadisin Açıklaması

Kitabımızın müellifi İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi rivâyet ettikten sonra, onun senedinin sağlam olduğunu göstermek üzere yukarıda okuduğumuz bilgiyi vermiştir. Onun naklettiği bu bilgi, muhaddislerin hadis rivâyetindeki titizliğini ve hadis öğrenimine verdikleri önemi göstermektedir.

Hadis Öğrenme Aşkı

Ünlü hadis ve fıkıh âlimi Ahmed ibni Hanbel’in yakın arkadaşı olan Yahyâ bin Maîn, hadis tarihinin en önemli sîmâlarından biridir. Ahmed ibni Hanbel’in “Yahyâ’nın bilmediği hadis, hadis değildir.” sözü onun hadis ilmindeki yerini göstermeye yeterlidir. Yahyâ bu hadisi Muhammed ibni Fazl’dan duyup öğrenmek istiyor. Onun ezberinin güçlü olduğunu bilmekle beraber, yine de hadisi kendi eliyle yazdığı kitabından okuyarak yazdırmasının daha sağlam bir yöntem olduğunu ifâde ediyor. Bunun üzerine Muhammed ibni Fazl kitabını getirmeye giderken, ya emr-i hak vâki olur da ben bu hadisi kendisinden öğrenmeden önce ölürse veya ben ölürsem diye endişeye kapılıyor ve ondan hadisi ezberinden yazdırmasını diliyor.

Bu durum muhaddislerin hadis öğrenme konusundaki aşırı arzusunu ve titizliğini ortaya koyuyor. Daha sonra Muhammed ibni Fazl’ın kendi hocalarından duyarak yazdığı rivâyetleri ihtivâ eden kitabını getirmesi, hadislerin erken bir dönemden itibaren yazılı olarak nakledilegeldiğini göstermektedir.

Verdiğimiz bu teknik bilgiden sonra hadisimizin açıklamasına geçebiliriz:

Cemâatle Namaz Kılma Arzusu

Hadîs-i şerîf, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in son hastalığı sırasındaki bir halini gözlerimizin önüne getiriyor. Allah’ın Sevgili Elçisi çok hasta olduğu için birkaç gün Mescid-i Nebevî’ye gidememişti. Yürümekte zorluk

çekmekle beraber o gün kendini biraz daha iyi hissetti ve Üsâme bin Zeyd'e dayanarak mescide çıktı.

Üsâme'nin babası, Fahr-i Âlem Efendimiz'in evlâtlığı Zeyd ibni Hârise, annesi de onun dadısı Ümmü Eymen'di. Server-i Enbiyâ Efendimiz çok sevdiği bu iki insanın çocuklarını da çok severdi. Onun için Üsâme'ye Resûlullah'ın sevgilisi anlamında "Hibbu Resûlillah" denilmişti.

Hadisimizi tercüme ederken, Efendimiz aleyhisselâmın, giydiği bu "sevb-i kıtrî" denilen elbiseyi omzunun üzerine attığını belirttik. Onun elbiseyi omuzlarının üzerine atmadığı, hacıların ihrâm giyerken yaptığı gibi, bir ucunu sağ koltuğunun altından geçirip sol omuzunun üzerine attığı ve o vaziyette namaz kıldırdığı da belirtilmektedir.

O gün Fahr-i Âlem Efendimiz'in omuzlarına attığı, hadisimizdeki ifâdesiyle "sevb-i kıtrî", bürde denilen bir çeşit abâ veya hırka idi. Bu elbise Yemen veya Bahreyn'deki Katar'da yapılırdı. Üzerinde kırmızı çizgiler bulunan bu giysi, kalın pamuktan dokunduğu için sert olurdu.

Bu hadîs-i şerîfi 135 nolu hadiste tekrar göreceğiz.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz hasta halinde bile mescide gitmeyi, cemâatle namaz kılmayı arzu ederdi.

2. Kendi başına yürüyecek güç ve kuvveti bulamadığı için Üsâme bin Zeyd'e dayanarak Mescid-i Nebevî'ye gitti.

3. Hadisimizde verilen teknik bilgiden, muhaddislerin hadis öğrenmeye duydukları aşırı arzuyu öğrenmekteyiz. Peygamber mîrası olan hadis serveti, bize onların bu öğrenme ve öğretme aşkı sâyesinde gelmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Muhammed **Abd ibni Humeyd** ibni Nasr el-Kissî (el-Keşşî) (v. 249/863), bir Türk şehri olan Kis'te doğdu. Devrin tanınmış muhaddislerinden hadis öğrendi ve hadis hâfızı oldu. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer aldı. İmâm Müslim ve Tirmizî gibi ünlü muhaddislere hocalık yaptı. Onun en ünlü eseri *el-Müsnedü'l-kebîr*'dir. Bir de *Tefsîr*'i bulunmaktadır. "Hanînü'l-ciz'" (kütüğün inlemesi) diye bilinen hadîs-i şerîfin râvileri arasında Abd ibni Humeyd de bulunmaktadır.

2. râvi Ebü'n-Nu'mân **Muhammed ibni Fazl** es-Sedûsî el-Basrî (v. 224-839), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan ünlü bir hadis hâfızıdır. Babasının taktığı yaramaz çocuk anlamındaki "Ârim" lakabıyla meşhurdur. Onun pek çok talebesi arasında İmâm Buhârî ve Ahmed ibni Hanbel de vardır.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Merzûk **Habîb ibni Şehîd** et-Tücîbî (v. 109/727), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Mısırlı güvenilir bir râvidir.

5. râvi ünlü tâbiî âlimi **Hasan-ı Basrî** (v. 110/728) olup 35. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 239, 256, 258, 281, nr. 13544, 13738, 13798, 14033; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VI, 104-105, nr. 2335.

60. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

الْجَزَرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُرَجِّلُ رَأْسَ رَسُولِ اللهِ
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

قَمِيصًا أَوْ رِدَاءً، ثُمَّ يَقُولُ:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ».

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yeni bir elbise giydiğinde, ‘bu sarığı, bu gömleği, bu hırkayı’ diye giysinin adını belirterek şöyle duâ ederdi:

Allahümme leke’l-hamdü ente kesevtenîhi, es’elüke hayrahü ve hayra mâ sunia lehû, ve eûzü bike min şerrihî ve şerri mâ suni‘a lehû:

“Allahım! Bana bu sarığı, (bu gömleği, bu hırkayı) giydirdiğin için Sana hamdolsun. Senden bunu ve bunun örttüğü uzuvlarımı hayırlı kılmanı niyâz ederim. Bu elbisenin ve bunu taşıyan bütün uzuvlarımın şerrinden de Sana sığınırım.”[364]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz Cenâb-ı Hakk’ın kendisine olan lütfunu dile getirmek ve O’na hamdetmek için bir sarığı ilk defa giyerken besmele çektikten sonra “Bu sarığı bana Allah giydirdi.” derdi; bir gömleği ilk defa giyerken “Bu gömleği bana Allah giydirdi.” derdi. Bir hırkayı ilk defa giyerken “Bu hırkayı bana Allah giydirdi.” derdi.

Allah’ın Elçisi bu sözleri söyledikten ve meselâ gömleği giydikten sonra: “اللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا كَسَوْتَنِي هٰذَا الْقَمِيصَ (Allahım! Bu gömleği bana giydirdiğin için Sana Hamd olsun)” diye söze başlar ve (أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ) “Bunun hayrını bana ulaştırmanı senden niyâz ederim.” diye yukarıdaki duânın tamamını okurdu.

Sevgili Peygamberimiz yeni bir elbiseyi ilk defa cuma günü giymeye özen gösterirdi.[365]

Elbisenin Hayırlı ve Şerli Olması

Elbisenin hayırlı olması onun uzun süre giyilmesi, temiz olması, başkalarına gösteriş için değil bir ihtiyaçtan dolayı giyilmesi ve o elbisenin Allah Teâlâ’ya ibadet etmeye vesile olmasıdır.

Elbisenin şerli olması ise çabuk eskimesi, haram parayla alındığı için onu giyenin bu yüzden hesaba çekilmesi, haram işler yapılırken giyilmesi, onu giyen kimsenin kibirlenip gururlanmasına ve onunla günâh işlemesine yol açmasıdır.

Bir Başka Elbise Giyme Duâsı

Peygamber-i Zîşân Efendimiz yeni elbise giydiğinde daha başka duâlar da yapardı. Bu duâlardan biri şöyledir:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَسَانِي هٰذَا الثَّوْبَ وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ

مِنِّي، وَلَا قُوَّةٍ

Benim bir gücüm ve kudretim olmadan bu elbiseyi bana nasip edip giydiren Allah’a hamd olsun.

Server-i Enbiyâ Efendimiz, yeni bir elbise giydiğinde böyle duâ edenlerin geçmiş günahlarının bağışlanacağını söylerdi.[366]

Eskiyen Elbise Ne Yapılır?

Peygamberler Sultanı Efendimiz’in yeni bir elbise giydikten sonra nasıl duâ ettiğini ve ne yaptığını şimdi de Hz. Ömer’den dinleyelim.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Ümâme el-Bâhilî’nin (v. 86/705) naklettiğine göre bir gün Hz. Ömer yeni bir elbise giydi ve şöyle duâ etti:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي

“Açık yerlerimi örtecek, düzgün görünmemi sağlayacak bir elbiseyi bana giydiren Allah’a hamdolsun.”

Sonra da eskiyen elbisesini bir yoksula veren Hz. Ömer, daha sonra şunları söyledi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu duydum:

“Bir kimse yeni bir elbise giydikten sonra “Açık yerlerimi örtecek, düzgün görünmemi sağlayacak bir elbiseyi bana giydiren Allah’a hamdolsun” diye duâ eder, sonra da eskiyen elbisesini bir ihtiyaç sahibine verirse, hem dünyada hem de âhirette Cenâb-ı Hakk’ın himâyesinde, korumasında ve muhâfazasında olur.”[367]

Gösterilen kaynaklardaki bazı rivâyetlere göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hadisin sonunda geçen “hem dünyada hem de âhirette” sözünü üç defa tekrarlamıştır.

Yeni Elbise Giyene Duâ

Yeni elbise giyene duâ etmek de sünnettir. Nitekim Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir defasında Hz. Ömer’in üzerinde bembeyaz bir gömlek görünce, ona:

“Gömleğini yıkattın mı, yoksa bunu yeni mi aldın?” diye sordu. Hz. Ömer de:

“Yeni almadım, yıkattım.” dedi. O zaman Allah’ın Resûlü ona şöyle duâ etti:

اِلْبَسْ جَدِيدًا، وَعِشْ حَمِيدًا، وَمُتْ شَهِيدًا

“Yenisini giyesin, Allah’a hamdederek yaşayasın ve şehid olarak ölesin!”

Bazı rivâyetlerde şu ilâve de vardır:

“Allah, dünyada da âhirette de gözünü aydın etsin.”[368]

Sırtında Paralansın

Yine bir defasında Habeşistan muhâcirlerinden Hâlid ibni Saîd küçük kızı Ümmü Hâlid Eme ile Resûl-i Ekrem Efendimiz’i ziyâret gelmişti.

Peygamber Efendimiz küçük Eme ile ilgilenmiş, ona sırtındaki sarı renkli elbisenin pek güzel olduğunu söyleyerek sevindirmiş, ardından da üç defa:

"Sırtında paralansın, sonra da yenisini giyesin inşallah!" (أَبْلِي وَأَخْلِفِي) diye duâ buyurmuştu.[369]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yeni elbiseyi ilk defa cuma günü giyerdi.

2. Meselâ bir gömlek giydiği zaman, onu kendisine vereni bildiğini göstermek için "Bu gömleği bana Allah giydirdi." derdi.

3. Yeni bir şey giydiğinde çeşit çeşit duâlar ederdi. Meselâ şöyle derdi:

"Allahım! Bu gömleği bana giydirdiğin için Sana Hamd olsun. Bunun hayrını bana ulaştırmanı senden niyâz ederim."

Aynı konuda yaptığı bir başka duâsı şöyleydi: "Benim bir gücüm ve kudretim olmadan bu elbiseyi bana nasip edip giydiren Allah'a hamd olsun."

Bir diğer duâsı da: "Açık yerlerimi örtecek, düzgün görünmemi sağlayacak bir elbiseyi bana giydiren Allah'a hamdolsun." şeklindeydi.

Yeni bir elbise giyene de şöyle duâ ederdi: "Yenisini giyesin, Allah'a hamdederek yaşayasın ve şehid olarak ölesin! Allah dünyada da âhirette de gözünü aydın etsin."

4. Eskiyen elbisesini bir ihtiyaç sahibine verirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Süveyd ibni Nasr** (v. 240/854), 29. hadiste tanıtıldı.

2. râvi ünlü muhaddis **Abdullah ibni'l-Mübârek** de (v. 181/797), 29. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Saîd ibni İyâs** (v. 144/761), 14. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Nadre** Münzir ibni Mâlik el-Avakī (v. 108/726) ise 22. hadiste kısaca tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Saîd el-Hudrî** de (v. 74/693) 22. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Libâs 1, nr. 4020; Tirmizî, Libâs 29, nr. 1767; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 30, 50, nr. 11268, 11489.

Begavî, *Şerhu's-sünne* (Arnaût, Şâvîş), XII, 44, nr. 3114.

Ebû Dâvûd, Libâs 1, nr. 4023; Dârimî, İsti’zân 55, nr. 2693 (2732); Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), III, 62, nr. 1488.

Tirmizî, Daavât 108, nr. 3560; İbni Mâce, Libâs 2, nr. 3557. Ayrıca bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 44, nr. 305.

İbni Mâce, Libâs 2, nr. 3558; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 88, nr. 5620; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XV, 320, 6897.

Buhârî, Cihâd 188, nr. 3071.

61. Hadis

حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ حُمَيْدٍ، لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ

وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

Yine Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın Resûl-i Ekrem Efendimiz'den rivâyet ettiği bu hadîs-i şerîf, bir önceki hadisin benzeri olup Tirmizî onu farklı bir senedle nakletmiştir.[370]

İmâm Tirmizî'nin bir önceki hadîs-i şerîfi takviye etmek için zikrettiği bu rivâyetin lafızları farklı olsa da mânaları aynıdır.

"نَحْوَهُ" kelimesinin teknik anlamı hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhden 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebü'l-Kāsım **Hişâm ibni Yûnus el-Kûfî** (v. 252/866), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebû Ca'fer **Kāsım ibni Mâlik el-Müzenî** (v. 190/806'dan sonra), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

3. râvi Saîd ibni İyâs **el-Cüreyrî,** 14. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû Nadre** Münzir ibni Mâlik el-Avakī (v. 108/726), 22. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Saîd el-Hudrî** de (v. 74/693) 22. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Libâs 1, nr. 4020; Tirmizî, Libâs 29, nr. 1767; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 30, 50, nr. 11268, 11489.

62. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهُ الْحِبَرَةُ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, giydiği elbiseler içinde en çok yeşil renkli, kırmızı çubuklu Yemen kumaşından yapılmış olanı severdi.[371]

Hadisin Açıklaması

54. hadîs-i şerîfte Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en sevdiği giysinin gömlek olduğunu okumuştuk. Burada ise onun yeşil renkli, kırmızı çubuklu Yemen kumaşını çok sevdiğini okuduk. Bu iki hadis arasında bir zıtlık yoktur. Zira gömlek, elbisenin altına giyilen bir giysidir. Yeşil renkli, kırmızı çubuklu Yemen kumaşından yapılan “hibere” ise, gömleğin üzerine giyilen bir elbise türüdür.

Esasen bu yeşil renkli, kırmızı çubuklu Yemen kumaşı, güzel ve sâde desenli, pamuktan veya ketenden dokunan oldukça yumuşak bir kumaştı. Efendimiz aleyhisselâm da sâde desenli ve yumuşak dokulu olduğu için bu kumaşı tercih ederdi.

Kur’ân-ı Kerîm’de (وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ) âyetiyle Cennet ehlinin “ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyecekleri” haber verildiği için,[372] Allah’ın Resûlü de yeşil renkli elbiseyi severdi.

Hz. Âişe annemizin haber verdiğine göre âlemlere rahmet olan Efendimiz vefât ettiğinde, üzerindeki elbise çıkarıldıktan sonra üstüne “hibere” denilen bu kumaş örtüldü ve onunla kefenlendi.[373]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yeşil renkli, kırmızı çubuklu Yemen kumaşından yapılan elbiseyi pek severdi.

2. Bu elbiseyi sevmesinin sebebi, onun sâde ve yumuşak dokulu olmasıydı.

3. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz vefât ettiğinde, üzerine bu kumaş örtüldü ve onunla kefenlendi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâz ibni Hişâm** (v. 200/816), 57. hadiste geçti.

3. râvi Muâz ibni Hişâm'ın **babası** Hişâm ibni Senber ed-Destüvâî (v. 153/770), 57. hadiste tanıtıldı.

4. râvi tâbiîn âlimlerinden **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 18, nr. 5812-5813; Müslim, Libâs 32-33, nr. 2079; Tirmizî, Libâs 45, nr. 1787.

Kehf 18/31.

Buhârî, Libâs 18, nr. 5814; Müslim, Cenâiz 48, nr. 942.

63. Hadis

حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ حُمَيْدٍ،

أَبِي جُحَيْفَةَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَرِيقِ سَاقَيْهِ.

قَالَ سُفْيَانُ: أُرَاهَا حِبَرَةً.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Cühayfe radıyallahu anh şöyle dedi:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi kırmızı bir elbise içinde görmüştüm. Mübârek bacaklarının aklığı hâlâ gözümün önündedir.”[374]

Hadisin senedinde bulunan Süfyân (muhtemelen Süfyân es-Sevrî), Ebû Cühayfe’nin “Onu kırmızı bir elbise içinde görmüştüm” sözünü açıklarken şöyle dedi:

“Peygamber Efendimiz’in giydiği o elbisenin, sadece kırmızı bir elbise değil, ‘hibere’ denilen Yemen kumaşından yapılmış kırmızı-siyah çizgili bir elbise olduğunu sanıyorum.”[375]

Hadisin Açıklaması

Şemâil-i Şerîf şârihlerinden Mîrek Şâh’ın (v. 840/1436 civârı) söylediğine göre, Ebû Cühayfe, Server-i Kâinât Efendimiz’i Vedâ haccı sırasında Bathâ-i Mekke denilen yerde görmüştü.[376]

Ebû Cühayfe’nin *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*’deki rivâyetinden öğrendiğimize göre ise, o bu saâdeti, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in Mekke’ye yaptığı bir yolculuk sırasında yaşamıştı.

Allah’ın Elçisi’ne, Mekke’nin Ebtah mevkiinde kırmızı sahtiyandan bir çadır kurulmuştu. Kâinâtın Efendisi öğle sıcağında çadırından çıktı, ashâbının yanına geldi, Bilâl-i Habeşî abdest alması için ona su getirdi; o da bu su ile abdestini almaya başladı. Sahâbîler koşup geldiler, onun artan abdest suyunu alıp teberrüken yüzlerine, üstlerine başlarına sürdüler. Fahr-i

Âlem Efendimiz'in abdest suyundan nasiplerini alamayanlar, arkadaşlarının ellerindeki ıslaklığa ellerini sürüp ondan faydalanmaya çalıştılar.

O gün Efendimiz aleyhisselâmın abdest suyundan nasibini alamayanlardan biri de Ebû Cühayfe idi. O, diğer sahâbîlerin elindeki ıslaklıktan faydalanmak yerine, suyu kaynağından içmeyi tercih etti ve ne yaptığını şöyle anlattı:

"Ben de Resûlullah'ın mübârek elini tutup yüzüme yapıştırdım. Bir de ne göreyim, onun mübârek eli kardan daha serin, miskten daha hoş kokuluydu."[377]

Ebû Cühayfe'nin yaptığı bu hareketi çocukça bulabiliriz. Gerçek de öyleydi. O, bu eşsiz saâdete nâil olduğu zaman daha ergenlik çağına ermemiş bir çocuktu. Fahr-i Cihân Efendimiz'in abdest suyundan herkesin bir şekilde faydalandığını, kendisinin ise bu saâdetten mahrum kaldığını görünce bu zekice atakta bulundu.

Ebû Cühayfe bu rivâyette, o gün Peygamberler Sultanı'nın kırmızı bir elbise giydiğini söylemiş, çadırından çıkarak eteklerini yarı dizlerine kadar sıvamış olarak yanlarına geldiğini belirtmiş, gördüklerini de "Bacaklarının aklığı hâlâ gözümün önünde." diye dile getirmiştir.[378]

Peygamber-i Zîşân Efendimiz'i "kırmızı bir elbise içinde" gördüğünü söyleyen sahâbîlerden biri de bu meâldeki rivâyetini 3. hadiste okuduğumuz üzere Berâ bin Âzib idi. Berâ radıyallahu anh o hadiste şöyle demişti:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi kırmızı renkli bir elbise içinde görmüştüm; ben hayatımda ondan daha güzel bir varlık görmedim."

Kırmızı renkli elbise giymenin câiz olup olmadığı konusunda 3. hadisin açıklamasında bilgi verilmiştir.

Süfyân es-Sevrî'nin kanâatine göre, sadece kırmızı renkli olan, içinde başka renk bulunmayan bir elbise giymek haramdır. Bu sebeple yukarıdaki hadisi, "Peygamber Efendimiz'in giydiği o elbisenin 'hibere' denilen Yemen kumaşından yapılmış kırmızı-siyah çizgili bir elbise olduğunu sanıyorum," diye açıklamıştır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in giydiği kırmızı renkli elbiseler "Hulle-i hamrâ" veya "Bürd-i Yemânî" diye anlatılmaktadır.

İbni Kayyim el-Cevziyye bu tür elbiseleri "bir yolu kırmızı, bir yolu siyah çizgili elbise" diye açıklamış ve Yemen'de yapılan elbiselerde bu özelliğin bulunduğunu, ayrıca o da sırf kırmızı renkli kumaştan yapılmış elbisenin kesinlikle yasak olduğunu söylemiştir.[379]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hadisimizin râvisi Ebû Cühayfe bu olayı yaşadığında daha ergenlik çağına girmemiş bir çocuktu.

2. O, hayat boyunca iki şeyi unutamadı. Biri, Efendimiz aleyhisselâmın giydiği kırmızı-siyah çizgili elbise; diğeri de, Resûlullah Efendimiz'in abdest almak üzere sıvadığı mübârek bacaklarının aklığı idi.

3. Onun unutamadığı bir başka şey de, Resûl-i Ekrem'in muhtemelen artan abdest suyundan bir damla nasiplenebilmek için ashâb-ı kirâmın nasıl çırpındığı idi.

Hadisin Râvileri

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Yemenli hadis hâfızı **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San'ânî (v. 211/827), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân**'ın, Süfyân **es-Sevrî** mi (v. 161/778), yoksa aynı asırda yaşayan Süfyân ibni Uyeyne mi (v. 198/814) olduğu bilinmemektedir. Süfyân es-Sevrî 4. hadiste; Süfyân ibni Uyeyne ise 28. hadiste tanıtılmıştır.

4. râvî **Avn ibni Ebî Cuhayfe** es-Süvâî (v. 116/734), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli bir muhaddis tâbiîdir. Onun asıl adı Vehb ibni Abdillah'tır.

Hadisimizin sahâbî râvisi ve bir önceki râvinin **babası** olan Ebû Cühayfe (v. 74/693), 42. hadiste geniş şekilde tanıtılmıştır.

Müslim, Salât 249, nr. 503; Tirmizî, Salât 144, nr. 197.

Tirmizî, Salât 144, nr.197

Mîrek Şâh, *Şerhu'ş-Şemâil*, varak 31a.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3553.

Buhârî, Vudû' 40, nr. 187, Salât 17, nr. 376, Menâkıb 23, nr. 3553, 3566; Müslim, Salât 249-250, nr. 503.

İbni Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Me'âd*, I, 132.

64. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

إِسْحَاقَ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،
وَسَلَّمَ، إِنْ كَانَتْ جُمَّتُهُ لَتَضْرِبُ قَرِيبًا مِنْ مَنْكِبَيْهِ.

Berâ bin Âzib radıyallahu anh şöyle dedi:

“Kırmızı elbise içinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha güzel bir kimse görmedim. Mübârek saçları neredeyse iki omuzuna değecek kadar uzundu.”[380]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem Efendimiz’i en güzel tasvîr eden sahâbîlerden biri de Berâ bin Âzib radıyallahu anhtır. Onun 3 numaralı hadiste şöyle dediğini okumuştuk:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi kırmızı renkli bir elbise içinde görmüştüm; ben hayatımda ondan daha güzel bir varlık görmedim.” Bu hadisi açıklarken, kırmızı renkli elbise giymenin câiz olup olmadığı konusunda âlimlerin görüşlerini de belirtmiştik.

Berâ bin Âzib’in 26. hadiste, Resûl-i Ekrem’in mübârek saçlarının bir başka görünüşünü anlatmış ve şöyle demişti:

“Resûl-i Ekrem’in başından aşağı inen saçları kulak memelerine kadar varırdı.”

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek saçı ile ilgili rivâyetler, 25-31. hadislerin yer aldığı üçüncü bölümde genişçe ele alınmıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz zaman zaman kırmızı elbise giyerdi. Onu bu kıyâfette gören sahâbîler, kendisine hayran kaldıklarını dile getirirlerdi.

2. Fahr-i Âlem Efendimiz'in saçları, uzadığı zaman neredeyse omuzlarına değerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Berâ bin Âzib radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebü'l-Hasan **Ali bin Haşrem** el-Mervezî (v. 257/871), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan bir hadis hâfızıdır. Ünlü sûfî Bişrü'l-Hâfî'nin kızdardeşinin oğludur.

2. râvi **Îsâ bin Yûnus** (v. 187/803), 7. hadiste tanıtıldı.

3. râvi, bir önceki râvinin kardeşi olan **İsrâîl** ibni Yûnus (v. 160/777), okuyucularımıza 50. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî'î (v. 127/745) ise, 3. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Berâ bin Âzib** radıyallahu anh da (v. 71/890) 3. hadiste tanıtılmıştır.

Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3551, Libâs 35, 68, nr. 5848, 5901; Müslim, Fezâil 91, nr. 2337.

65. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ

ابْنُ إِيَادٍ، عَنْ أَبِيهِ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Rimse şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemi iki parçadan oluşan yeşil çubuklu bir elbise içinde gördüm.”[381]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisin daha geniş bir rivâyetini 43 numarayla yine Ebû Rimse’nin ağzından dinlemiştik.

Sünen-i Nesâî’deki rivâyete göre, Ebû Rimse, Efendimiz aleyhisselâmı ashâb-ı kirâma hutbe îrâd ederken görmüştür.

Hadisimizde geçen “bürdâni” kelimesini, “iki parçadan oluşan elbise” diye tercüme ettik. Araplar, çizgili kumaştan yapılmış elbiseye “bürd” derler.

Bu hadisi 43. hadîs-i şerîfte genişçe açıklamış ve ondan elde ettiğimiz sonuçları da orada kaydetmiştik.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi ashâb-ı kirâmdan Ebû Rimse radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebü’s-Selîl **Ubeydullah ibni İyâd** es-Sedûsî (v. 169/785), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

4. râvi Ubeydullah ibni İyâd'ın **babası** İyâd ibni Lakīt el-İclî (v. 120/738'den önce), 43. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Rimse** ise 43. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Libâs 18, nr. 4065, Teraccül 18, nr. 4206; Tirmizî, Edeb 48, nr. 2812; Nesâî, Salâtü'l-îdeyn 16, nr. 1572.

66. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، الْعَنْبَرِيُّ، عَنْ جَدَّتَيْهِ، دُحَيْبَةَ وَعُلَيْبَةَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ أَسْمَالُ مُلَيَّتَيْنِ كَانَتَا بِزَعْفَرَانٍ وَقَدْ نَفَضَتْهُ وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ طَوِيلَةٌ.

Hanım sahâbîlerden Kayle binti Mahreme radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Ben, Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve sellemi bütün vücudunu örten eskice bir elbise içinde gördüm. Zağferân ile boyanmış olan bu elbisenin rengi iyice solmuştu”[382]

Hadisin bu kısmı, Kayle binti Mahreme’nin anlattığı uzunca bir rivâyette geçmektedir.

Hadisin Açıklaması

Kayle Hanımın, Resûl-i Ekrem’in sırtında gördüğü bütün vücudunu örten bu iyice eskimiş elbise, tek parça olarak dokunmuş bir kumaştı. Bu kumaş safran ile boyanmış, uzunca bir zaman giyildiği için de rengini atmış, yani ne sarılığı ne de kırmızılığı kalmış, tamamen solup sararmıştı.

Hadisimizde, Resûl-i Ekrem’in giydiği bu elbisenin daha önceleri safran ile boyandığı belirtilmektir. Arapların zağferân, bizim safran dediğimiz bu bitkinin tepecikleri toplanıp kurutularak sarı renk veren bir boya elde edilir.

Safran ile Boyanmış Elbise Giyilir mi?

Safran ile boyanmış elbisenin giyilip giyilmeyeceği konusunda âlimler farklı görüşler bildirmişlerdir. “Giyilir diyenler”, bu hususta Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği şu hadise dayanmışlardır:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ihrâmlı olan kimsenin cehri (vers) ve safran bitkisiyle boyanmış elbise giymesini yasaklamıştır.”[383]

Cehri ve safran bitkileri güzel koktuğu, ihrâma giren kimsenin ise güzel koku sürünmesi haram olduğu için cehri ve safran ile boyanmış kumaştan ihrâm giyilmesi de yasaklanmıştır.

Safran ile boyanmış elbisenin giyilebileceği görüşünde olanlar da aynı hadise dayanmışlardır. Onlara göre safran ile boyanmış elbisenin giyilmesi, sadece ihrâma girenlere yasaktır; bu da ihrâma girmeyenlerin safran ile boyanmış elbise giyebileceklerini göstermektedir.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği yukarıdaki hadîs-i şerîfte geçen "vers"in Türkçe'deki karşılığı "cehri"dir. Cehri ise; meyvesinden, kabuğundan veya odunundan güzel kırmızı renk elde edilen bir bitki köküdür.

Elbisesinin Rengi Solmuş Sararmıştı

Burada Resûl-i Ekrem Efendimiz'in rengi iyice solmuş, sararmış, son derece sâde bir elbise giymesi üzerinde de biraz duralım.

Bir gün sahâbe-i güzîn efendilerimiz Peygamber Efendimiz'in yanında dünyadan bahsettiler. Efendimiz de onlara şunu söyledi:

أَلاَ تَسْمَعُونَ؟ أَلاَ تَسْمَعُونَ؟ إِنَّ البَذَاذَةَ مِنَ الإِيمَانِ، إِنَّ البَذَاذَةَ

مِنَ الإِيمَانِ

"Siz işitmiyor musunuz? İşitmiyor musunuz? Sade yaşamak imandandır; evet sâde yaşamak imandandır."[384]

Allah'ın Sevgili Elçisi "Ben mü'minim" diyenin, hem yemede, içmede hem de giyinip kuşanmada lüks ve israftan uzak durması gerektiğini söylüyor. O, rengi iyice solmuş oldukça eski bir elbise giymek suretiyle, ümmetine tavsiye ettiğini bizzat uyguluyor. Böylece giyimde, kuşamda gösterişten uzak sâde ve mütevâzi bir hayatın, mü'minin en belirgin özelliklerinden biri olduğunu da ifâde buyurmuş oluyor.

Pahalı Elbise Giyilebilir mi?

Mü'min yeri gelince güzel elbiseler de giymelidir. Nitekim Fahr-i Âlem Efendimiz yabancı heyetlerle görüşürken değerli elbiseler giyerdi ve şöyle buyururdu:

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِه

“Allah Teâlâ kuluna verdiği nimetin belirtisini onun üzerinde görmekten hoşnut olur.”[385]

Buna göre temiz ve güzel elbise giymek, kendisine verdiği nimetlerden dolayı Allah Teâlâ’ya şükretmek demektir.

Burada önemli olan ölçüyü kaçırmamaktır. Değerli elbiseler giydiğinde böbürlenmemek, üstünlük duygusuna kapılmamaktır. Çünkü insanlar görünüşe aldanır, güzele hayranlık duyar. Efendimiz aleyhisselâm, Allah Teâlâ’nın görünüşe bakmadığını şöyle ifâde buyurmuştur:

بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،

وَأَعْمَالِكُمْ

“Allah Teâlâ sizin şekillerinize ve mallarınıza değil, kalblerinize ve amellerinize bakar.”[386]

Kayle Hanımın Hikâyesi

Açıklamakta olduğumuz 66. hadisin sonunda, İmâm Tirmizî, bu hadisin hanım sahâbîlerden “Kayle binti Mahreme’nin anlattığı uzunca bir rivâyette geçtiğini” söylemektedir. Ünlü hadis âlimi Taberânî *el-Mu‘cemü’l-kebîr* adlı hadis kitabında bu uzun hikâyeyi nakletmiştir. Biz de bu olayı özetleyerek anlatalım:

Kayle Hanım, Benî Cenâb kabilesinden Habîb ibni Ezher adlı biriyle evlenmişti. Bu evlilikten birkaç kızları olmuştu. Daha sonra kocası vefât edince, kızların amcası Esveb ibni Ezher onları Kayle’den alıp himâyesine geçirmişti.

Öte yandan Kayle hanım İslâmiyet’i kabul etmiş, Medine’ye Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gitmeye karar vermişti.

Annesinin kabileden ayrılacağını öğrenen küçük kızı, “Beni de götür!” diye ağlayınca, Kayle hanım onu da yanına almış ve bir deveye binip süratle oradan ayrılmışlardı.

Kayle’nin kayınbiraderi, yengesinin kızıyla birlikte kabileden ayrıldığını öğrenince peşlerine düştü. Onları yolda yakaladı; çocuğu Kayle’nin elinden

zorla alıp geri döndü.

Kayle ise, Benî Şeybân kabilesindeki kızkardeşinin yanına gitti. Orada, Bekr ibni Vâil kabilesinden Hureys ibni Hassân'ın Resûl-i Ekrem'e elçi olarak gideceğini öğrendi ve onunla birlikte Medine'ye gitti.

Medine'ye vardıklarında ortalık henüz ağarmamıştı. Kayle doğruca Mescid-i Nebevî'ye girdi. Ortalık karanlık olduğu için erkek, kadın henüz birbirinden ayırtedilemiyordu. O da önüne gelen ilk safa girdi ve namaza durdu.

Yanındaki adam onun kadın olduğunu anlayınca, ona kadınların arka safta durduğunu söyledi. Kayle de oraya gitti ve güneş doğuncaya kadar orada oturdu. Sonra Resûl-i Ekrem'in yanına gitmek istedi, fakat onu tanımıyordu. Bir süre daha bekledi. Birinin "es-Selâmü aleyke yâ Resûlallah!" diye Fahr-i Âlem Efendimiz'e selâm verdiğini görünce, Allah'ın Elçisi'nin kim olduğunu anladı, onun yanına gitti ve arka tarafında durdu. Daha sonra olanları kendisi şöyle anlattı:

Ürperten Oturuş

"Resûl-i Ekrem Efendimiz'in elinde kabuğu soyulmuş bir hurma dalı vardı. Kalçasının üstüne oturmuş, dizlerini dikmiş, uyluklarını karnına yapıştırmış, ellerini de dizlerinin üzerine bağlamış öylece oturuyordu.

Onu böyle son derece mütevâzi bir şekilde otururken görünce irkilip titredim. Efendimiz'in yanında oturan sahâbî benim bu halimi görünce, Allah'ın Elçisi'ne:

'Yâ Resûlallah! Bu kadıncağız sizin heybetinizden korkup titriyor.' dedi. O zaman Fahr-i Cihân Efendimiz, arkasında oturduğum için yüzünü bana dönmeden:

يَا مِسْكِينَةُ، عَلَيْكِ السَّكِينَة

"Zavallı kadın! Kendine gel!" buyurdu. Onun bu uyarısı üzerine hissettiğim korku ve titreme tamamen kayboldu."

İşte Kayle binti Mahreme, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in üzerindeki elbiseyi bu hadisinde târif ve tasvir etmiştir.[387]

Bu hadis, 127. hadiste tekrar gelecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in bazen tek parça olarak dokunmuş kumaştan elbise giydiği olurdu.

2. O, giydiği elbisenin eski olmasını önemsemezdi.

3. Hadisimizin râvisi Kayle Hanımın Resûl-i Ekrem’in üzerinde gördüğü elbise bir zamanlar safran ile boyanmıştı; ama daha sonraları rengi atmış, iyice solmuş, sararmıştı.

4. Allah’ın Resûlü sade yaşamanın imandan olduğunu belirtir, mü’minin yemede, içmede, giyinip kuşanmada lüks ve israftan uzak durması gerektiğini söylerdi.

5. Fahr-i Âlem Efendimiz’in son derece mütevâzi bir şekilde oturduğunu görenler, ona duydukları derin saygı ve sevgiden dolayı irkilip ürperirlerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Kayle binti Mahreme radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Abd ibni Humeyd** (v. 249/863), 59. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Osmân **Affân ibni Müslim** el-Basrî el-Ensârî (v. 220/835), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Bağdatlı güvenilir hadis hâfızıdır. Sünnete bağlılığı ile bilinen Affân, bir hadisin bir harfinde bile tereddüt etmişse, o hadisi kesinlikle rivâyet etmezdi. Ahmed ibni Hanbel onu tanıdıktan sonra yirmi yıl kendisinden ayrılmadı.

O devirde bir şehrin kadısı, mahkemede şâhit olarak dinleyeceği kimse hakkında soruşturma yaptırırdı. Şâhitlik yapacak kimsenin dürüst olup olmadığını, güvendiği birine tahkik ettirirdi. Bir defasında kadı efendi böyle bir tahkik görevini Affân ibni Müslim’e verdi. Affân, araştırma sonunda, o şahsın şâhitlik yapacak ehliyette olmadığı sonucuna vardı. O şâhidin yakınları Affan’a bu konuda olumlu rapor verdiği takdirde kendisine 10.000 dinar vereceklerini söylediler. Fakat o, bu teklifi kabul etmedi.

Bu değerli âlimin üstün şahsiyetini gösteren bir olay da şudur: Abbâsî Halifesi Me’mûn, Mu’tezile mezhebinin ortaya attığı Kur’ân-ı Kerîm’in mahlûk (yaratılmış) olduğu görüşünü resmen destekliyordu. Devrin âlimlerini de bu görüşü kabul etmeye zorluyor, kabul etmeyenleri ise işkenceye tâbi tutuyordu. İşte bu soruşturmaya Affân ibni Müslim ile başladılar. Fakat o, bu görüşü kabul etmedi. Kendisini, beş yüz dirhem olan aylığını kesmekle tehdit ettiler. O zaman Affân ibni Müslim, (

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ): “Rızkınız da size vaad edilen şeyler de semâdadır.”[388] âyetini okuyarak maaşının kesilmesi tehdidine boyun eğmedi.

3. râvi Ebü’l-Cüneyd **Abdullah ibni Hassân el-Anberî** (v. 161-170/778-786 arası), tebe-i tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî*’de bulunmaktadır.

4. râvi iki hanım tâbiîdir. Bunlar, bir önceki râvinin anne ve baba tarafından nineleri olan **Dühaybe** el-Anberiyye ile **Uleybe** el-Anberiyye’dir. Bazılarına göre Uleybe isminin doğrusu Safiyye’dir; bu iki hanım anne-kızdır; bu sebeple isimlerinin Dühaybe binti Uleybe şeklinde okunması gerekir. Esasen Safiyye, Dühaybe’nin kız kardeşidir. Dühaybe el-Anberiyye’nin rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî*’ ve Buhârî’nin *et-Târîhu’l-kebîr*’inde bulunmaktadır. Dühaybe, hadisimizin sahâbî râvisi **Kayle binti Mahreme**’nin üvey kızıdır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Kayle binti Mahreme** radıyallahu anhâ hakkında aşağıda, bu hadisin açıklamasında bilgi verilecektir.

Tirmizî, Edeb 50, nr. 2814; Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XV, 8, nr. 1; Begavî, *Şerhu’s-sünne* (Arnaût-Şâvîş), XII, 79-80, nr. 3161.

Buhârî, İlim 53, nr. 134, Libâs 34, nr. 5847; Müslim, Hac 1-3, nr. 1177.

Ebû Dâvûd, Tereccül 1, nr. 4161; Ayrıca bk. İbn Mâce, Zühd 4, nr. 4118.

Tirmizî, Edeb 54, nr. 2819; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 311, nr. 8092.

Müslim, Birr 33, nr. 2564; İbni Mâce, Zühd 9, nr. 4143.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), III, 302, nr. 3469, XXV, 7-9, nr. 1; İbni Hacer, *el-İsâbe*, IV, 391-393. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 22, nr. 4847; Buhârî, *el-Edebü’l-müfred* (Elbânî), s. 430, nr. 1178; Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’s-sahîha*, V, 157, nr. 2124.

Zâriyât 51/22.

67. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،
وَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ، فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ».

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Size beyaz elbise giymenizi tavsiye ederim. Hayatta olanlarınız beyaz elbise giysin. Vefât edenlerinizi de beyaz kefene sarınız; zira beyaz elbise giysilerinizin en hayırlısıdır.”[389]

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Bişr ibni’l-Mufaddal** (v. 186/802) hakkında 53. hadiste bilgi verildi.

3. râvi **Abdullah ibni Osmân ibni Huseym** (v. 132/748) ise 52. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Saîd ibni Cübeyr** de (v. 94/713), 52. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Tıb 14, nr. 3878, Libâs 13, nr. 4061; Tirmizî, Cenâiz 18, nr. 994, Edeb 46, nr. 2810; Nesâî, Zînet 98, nr. 5322, 5323; İbni Mâce, Libâs 5, nr. 3566.

68. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ
حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ،

فِيهَا مَوْتَاكُمْ».

Ashâb-ı kirâmdan Semüre bin Cündeb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Beyaz elbise giyiniz. Çünkü o daha temiz ve daha güzel gösterir. Vefât edenlerinizi de beyaz kefene sarınız.”[390]

Hadislerin Açıklaması

Beyaz aslî renktir, katışıksızdır; bu bakımdan saflığı, temizliği, tevâzuu temsil eder. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem beyaz elbise giyilmesini tavsiye etmektedir. Zira beyaz elbise lekeyi hemen gösterir, dolayısıyla üzerine bulaşan kiri hemen yıkayıp temizlemeye mecbur bırakır. Boyalı elbise ise kiri, pisliği hemen göstermez.

Bir de beyaz elbise, bembeyaz görünsün diye daha fazla yıkanır, böylece daha iyi temizlenmiş olur. Renkli elbise böyle değildir; tabiî boyaların kullanıldığı zamanlarda elbisenin rengini atmaması için daha az yıkanması söz konusu olabilir.

Beyaz Rengin Güzelliği

Beyaz elbisenin “güzelliği”, hem sık sık yıkanacağı için temizliği daha fazla sağlamasında hem de mütevâzi görünmeye imkân vermesindedir.

Bir defasında Fahr-i Kâinât Efendimiz elbisesi kirli bir adam görmüştü. Onu utandırmamak için kendisine bir şey söylememekle beraber, yanındakilerin onu uygun şekilde uyarmasını sağlamak için şöyle buyurmuştu:

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ

“Bu adam elbisesini yıkayıp temizleme imkânını bulamamış mı?”[391]

Beyaz renk temiz olmayı, temiz kalmayı daha iyi sağladığı için Efendimiz aleyhisselâm, ölülerimizi beyaz kefene sarmamızı tavsiye buyurmaktadır. Rûhunu teslim eden kimse insanların değil, meleklerin huzûruna çıkacaktır. Bu sebeple en temiz, en saf kıyâfete bürünmelidir.

Peygamber Efendimiz ölüleri beyaz kefene sarmayı tavsiye ettiği için beyaz kefen sünnet olmuştur. Asr-ı Saâdet’te ölüler, bazı imkânsızlıklar sebebiyle renkli kefene de sarılmıştır. Şu hadîs-i şerîf bunu göstermektedir:

إِنَّ أَحْسَنَ مَا زُرْتُمُ اللهَ بِهِ فِي قُبُورِكُمْ، وَمَسَاجِدِكُمْ، الْبَيَاضُ

“Kabirlerinizde ve mescitlerinizde Cenâb-ı Hakk’ın huzûruna çıkacağınız kıyâfetin en güzeli beyaz olanıdır.”[392] “En güzel” ifâdesinden beyaz olmayan elbisenin de giyilebileceği, ölenlerin renkli kefene de sarılabileceği anlaşılmaktadır.

Bayramlarda ve özel günlerde daha derli toplu ve daha güzel görünmeye imkân verdiği için renkli ve pahalı kıyâfetlerin giyilmesi uygun görülmüştür.

Efendimiz Beyaz Elbise de Giyerdi

İmâm Tirmizî, bu bölümde Seyyid-i Kâinât Efendimiz’in yeşil ve kırmızı elbise giydiğine dair hadisler rivâyet etmiş, fakat beyaz elbise giydiğine dair bir hadis nakletmemiştir. Bununla beraber Allah’ın Resûlü’nün beyaz elbise giydiğini gören sahâbîler vardır. Nitekim Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anh, bir defasında Fahr-i Cihân’ın huzûruna geldiğinde onun üzerinde beyaz bir elbise bulunduğunu söylemiştir.[393]

Esasen Efendimiz hazretlerinin giyeceği elbise renkleri arasında seçim yapacak fırsatı olmadığı, bundan dolayı da onun bulduğunu giydiği bilinmektedir.

Beyaz Elbise Neden Hayırlıdır?

68. hadiste Resûl-i Ekrem Efendimiz’in “Beyaz elbise giysilerinizin en hayırlısıdır.” buyurduğunu okumuştuk. Beyaz elbisenin neden hayırlı

olduğunu ise bu hadisten öğreniyoruz. Zira Server-i Enbiyâ bu hadiste “beyazın daha temiz ve daha güzel” olduğunu belirtmek sûretiyle onun neden hayırlı olduğunu da belirtmiş oldu. Ayrıca beyazın sâde oluşu ve böbürlenmeye imkân vermeyişi de onun hayırlı olduğunu göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Beyaz renk saflığı, temizliği, tevâzuu ifâde eder.
2. **Beyaz elbise kir götürmediği, lekeyi gösterdiği için üzerine bulaşan kirin hemen yıkanıp temizlenmesine imkân verir.**
3. Beyaz elbise mütevâzi görünmeyi sağlar.
4. **Beyaz elbisenin hayırlı sayılması temizliği, sadeliği ve kibirlenmeye yol açmaması sebebiyledir.**
5. Beyaz renk temizliği temsil ettiği, ölen kimse meleklerin huzûruna çıkacağı için Peygamber Efendimiz ölüleri beyaz kefene sarmayı tavsiye etmiştir. Bu sebeple ölüleri beyaz kefene sarmak sünnet olmuştur.
6. **Bayramlarda ve özel günlerde pahalı elbiseler giyilebilir.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Semüre bin Cündeb radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.
4. râvi Ebû Yahyâ **Habîb ibni Ebî Sâbit** el-Kureşî (v. 119/737), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan güvenilir bir hadis hâfızı ve “Kûfe fakihi” diye anılan bir tâbiîdir.
5. râvi Ebû Nasr **Meymûn ibni Ebî Şebîb** er-Raba‘î (v. 83/702), Kûfeli güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunmaktadır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Semüre bin Cündeb** (v. 60/680) radıyallahu anh, Peygamber Efendimiz zamanında çocuk denebilecek yaştaydı. Akranları gibi o da, Uhud Savaşı’na katılmak istedi, fakat yaşı küçük olduğu için savaşa alınmadı. Bunun üzerine Semüre, Fahr-i Âlem Efendimiz’in huzûruna çıkarak:

«Savaşa kabul ettiğiniz falanla güreş tutsak, onu yenerim» dedi. Peygamberler Sultanı da onların güreşmesine izin verdi. Semüre, rakibini

yenince savaşa katılmayı hak etti.

Semüre bin Cündeb, Peygamber Efendimiz'den pek çok hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Edeb 46, nr. 2810; İbni Mâce, Libâs 5, nr. 3567; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 13, 17-19, nr. 20416, 20447, 20463, 20481.

Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 206, nr. 7380. Zehebî, *Telhîsu'l-Müstedrek*'te bu rivâyet hakkında herhangi bir görüş bildirmemiştir.

İbni Mâce, Libâs 5, nr. 3568.

Buhârî, Libâs 24, nr. 5827.

69. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ، عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ، وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مِنْ شَعَرٍ أَسْوَدَ.

Âişe radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir sabah, siyah kıldan dokunmuş, üzerinde desenleri bulunan, uzun ve geniş bir elbise giyerek evden çıktı.”[394]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in ashâbı maddî durumlarına göre ucuz veya pahalı elbiseler giyerlerdi. Onların arasında giyecek bir şey bulamayanlar olduğu gibi, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem: “Allah Teâlâ kuluna verdiği nimetin belirtisini onun üzerinde görmekten hoşnut olur.” buyurduğu için hali vakti iyi olanlar daha güzel kıyafetler giyerlerdi.

Efendimiz’in Sade Kıyâfeti

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz ise eline geçen her şeyi ihtiyaç sahiplerine verdiği için, artık ne bulursa onu giyerdi. Kimi zaman yün ve pamuktan yapılmış, kimi zaman keçi kılından dokunmuş elbiseler giydiği olurdu. Bununla beraber bayramlarda, yabancı elçileri kabul ettiği zamanlarda imkânı varsa daha düzgün ve değerli elbiseler giyerdi. Fakat çoğu zaman, tevâzu sahibi olduğu için, bu hadiste de gördüğümüz gibi son derece sâde giyinirdi.

Burada konumuz itibariyle bizi ilgilendiren husus, Peygamber Efendimiz’in siyah yünden dokunmuş bir elbise giymesidir. Onun beyaz ve yeşil renkleri sevmekle beraber, yerine göre, siyah, (sarı), kırmızı renkli elbiseler giydiği de olmuştur. Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâ, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, Mekke’nin

feth edildiği gün başında siyah bir sarıkla Mekke'ye girdiğini söylemektedir.[395]

Elbisesinin Altına Kimleri Aldı?

Hadisimizdeki, Efendimiz aleyhisselâmın bir sabah vakti siyah yünden dokunmuş bir elbise giyerek evden çıktığı ifâdesi, acaba daha sonra ne oldu, sorusunu hatıra getirmektedir. İmâm Müslim bizim bu merâkımızı yine Hz. Âişe annemizin ifâdesiyle şöyle gidermektedir:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir sabah, siyah keçi kılından dokunmuş, üzerinde desenleri bulunan, uzun ve geniş bir elbise giyerek evden çıktı. Yanına torunu Hz. Hasan geldi, onu elbisesinin içine aldı; ardından Hz. Hüseyin geldi, o da onun yanına girdi. Sonra Hz. Fâtıma geldi; Resûl-i Ekrem onu da elbisesinin içine aldı. Daha sonra Hz. Ali geldi, onu da oraya aldı. Peygamber aleyhisselâm daha sonra da şu âyet-i kerîmeyi okudu:

'Ey Ehl-i beyt, Allah sizden her türlü kirliliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.'"[396]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm arasında zenginler de vardı.

2. Fakirler kendi hallerince giyinirken, zenginler arasında, "Allah Teâlâ kuluna verdiği nimetin belirtisini onun üzerinde görmekten hoşnut olur." hadisi gereğince daha iyi giyinenler vardı.

3. Peygamber Efendimiz bazen yün ve pamuktan yapılmış, bazen keçi kılından dokunmuş elbiseler giyerdi.

4. Bayramlarda, yabancı elçileri kabul ettiği zamanlarda daha değerli elbiseler giyerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), olup 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Saîd **Yahyâ bin Zekeriyyâ bin Ebî Zâide** el-Vâdi'î (v. 183/799), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan ünlü ve güvenilir bir hadis hâfızı ve fıkıh âlimidir. Hadisleri kitaba bakarak değil ezberinden rivâyet

ederdi. Kûfelilerin en âlimi, Kûfe'de ilk eser te'lif eden kimse diye bilinir. Medâin kadılığı da yapmış olan bu âlim sünnete bağlılığı ile ünlüdür.

3. râvi bir önceki râvinin babası Ebû Yahyâ **Zekeriyyâ bin Ebî Zâide** el-Hemdânî (v. 149/766), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve Kûfe kadısı tâbiîdir.

4. râvi **Mus'ab ibni Şeybe** el-Abderî, tebe-i tâbiîn nesline mensup Mekkeli güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunmaktadır.

5. râvi Ümmü Mansûr **Safiyye binti Şeybe** el-Kureşiyye'nin Resûl-i Ekrem Efendimiz'i gördüğü söylenmiştir. Bu hanım, mü'minlerin anneleri Hz. Âişe, Ümmü Habîbe ve Ümmü Seleme radıyallahu anhümden hadis rivâyet etmiş, onun rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

Hadisimizin râvisi **Âişe** radıyallahu anhâ 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Edeb 49, nr. 2813; Müslim, Libâs 36, nr. 2081, Fezâilü's-sahâbe 61, nr. 2424; Ebû Dâvûd, Libâs 5, nr. 4032.

Müslim, Hac 451, nr. 1358; Ebû Dâvûd, Libâs 21, nr. 4076.

Ahzâb 33/33; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 61, nr. 2424.

70. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ أَبِيهِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

رُومِيَّةً ضَيِّقَةَ الْكُمَّيْنِ.

Ashâb-ı kirâmdan Mugîre bin Şu‘be radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir defasında yenleri dar bir Şam cübbesi giymişti.[397]

Hadisin Açıklaması

Bazı hadis kitaplarında Peygamberler Sultanı Efendimiz’in giydiği elbisenin, bu hadîs-i şerîfte geçtiği üzere “Rûm cübbesi (cübbe Rûmiyye)” olduğu belirtilmektedir.[398] *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim* gibi güvenilir hadis kitaplarımızda ise Resûl-i Ekrem’in giydiği elbise “Şam cübbesi (cübbe Şâmiyye)” diye geçmektedir. Esasen “Rûm cübbesi” ile “Şam cübbesi” aynı şeydir. Zira bu olayın geçtiği yıllarda Şam, Bizans İmparatoru’nun yönetiminde bir Rûm diyârıydı. Arap tüccarları Şam’a gider, orada gayri müslimler tarafından üretilen elbiseleri alır, Hicaz bölgesine götürüp satarlardı.

Şimdi bu hadîs-i şerîfin tamamını *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*’de geçtiği şekliyle görelim:

Yeni Dar Cübbe

Mugîre bin Şu‘be radıyallahu anh Tebük Seferi’nde geçen bu olayı şöyle anlatıyor:

“Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte bir seferdeydik. Allah’ın Elçisi bana: ‘Mugîre matarayı al’ buyurdu. Ben de matarayı elime alıp arkasından yürüdüm. Resûlullah Efendimiz görülmeyecek kadar uzağa gitti, ihtiyacını giderip döndü. Üzerinde bir Şam cübbesi vardı. Mübârek elini üzerindeki cübbenin yeninden çıkarmaya çalıştı. Cübbenin yeni dar

olduğu için çıkaramadı. O zaman mübârek elini cübbenin altından çıkardı. Eline su döktüm, namaz abdesti gibi abdest aldı; mestleri üzerine de meshetti, ardından namaz kıldı.[399]”

Ebû Dâvûd’un rivâyetinden öğrendiğimize göre bu olay sabah namazında meydana gelmişti.[400]

Kâfirlerin Ürettiği Elbise Giyilebilir mi?

Bu hadîs-i şerîften çıkaracağımız sonuç, kâfirlerin ürettiği elbiselerde gözle görülen bir pislik bulunmadıkça, onların yıkanmadan giyilebileceği ve o elbiselerle namaz kılınabileceğidir. Bazı âlimleri bu konuda tereddüde sevkeden husus, kâfirlerin daha parlak renkli ve kalıcı boya elde etmek için ipliklerin veya kumaşların boyasına idrar karıştırmaları ihtimâlidir. Zira gayri müslimlerin çok eskiden beri boya sanayiinde idrar kullandıkları bilinmektedir.

Fahr-i Cihân Efendimiz bu elbiselerin Rûm diyârından getirildiğini ve gayri müslimler tarafından dokunduğunu bile bile onları giymekte sakınca görmemiştir.

Burada şunu da belirtelim, Peygamber Efendimiz dar yenli cübbeyi, soğuktan daha iyi koruduğu için sadece seferdeyken giyerdi. Tebük Seferi’nde de böyle bir cübbe giymişti. Ashâb-ı kirâm sefer dışında hep bol yenli elbiseler giyerlerdi.

Ne Tür Elbise Giyerdi?

Ayrıca Resûl-i Ekrem Efendimiz’in genellikle kaba kumaştan dokunmuş sert ve dayanıklı elbiseler giymeyi tercih ettiği bilinmektedir. Kendileri elbisenin eski ve yıpranmış olmasını önemsemezdi. Elbiseleri çoğu zaman yünden dokunmuş olurdu. Bununla beraber nâdiren, özellikle yabancı elçileri karşılayacağı zaman iyi kumaştan dokunmuş elbise de giyerdi.

İslâm büyükleri de, Resûl-i Kibriyâ’nın çoğu zaman giydiği gibi pahalı olmayan elbise giymeyi tercih etmişlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Kâfirlerin ürettiği elbiselerde gözle görülen bir pislik yoksa, onlar yıkanmadan giyilebilir.

2. Peygamber Efendimiz seferlerde yeni dar cübbe giyerdi.

3. Yeni dar cübbe, hem rahat hareket etmeye imkân verir hem de soğuktan korur.

4. Resûl-i Ekrem, abdest alacağı suyun bir başkası tarafından dökülmesine izin verirdi.

5. Bazen ayağına mest giyer, mest üzerine meshederdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Mugîre bin Şu‘be radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Yûsuf ibni Îsâ** (v. 249/863), 33. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî’ bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû İsrâîl **Yûnus ibni Ebî İshâk** es-Sebî’î (v. 159/776), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de yer alan bir muhaddis tâbiîdir. Onun âilesinden ünlü hadis hâfızları yetişmiş, hepsi de hadise hizmet etmiştir. Zira babası Ebû İshâk es-Sebî’î (bk. 3. hadis) ile iki oğlu İsrâîl ibni Yûnus (bk. 50. hadis) ve Îsâ bin Yûnus da (bk. 7. hadis) ünlü birer muhaddistir.

4. râvi bir önceki râvi Yûnus ibni Ebî İshâk’ın **babası** tanınmış muhaddis Ebû İshâk es-Sebî’î (v. 127/745) olup kendisi 3. hadiste tanıtılmıştır.

5. râvi **Şa‘bî** lakabıyla meşhur olan tâbiîn muhaddisi Ebû Amr Âmir ibni Şerâhîl’dir (v. 104/722). Ünlü bir hadis hâfızı ve fakih olan Şa’bî Hz. Ömer devrinde doğdu, 500 kadar sahâbîyi gördü ve kırk sekiz sahâbîden hadis rivâyet etti. Çok güçlü bir hâfızaya sahip olduğu için hiç hadis yazmadı, duyduğunu hemen ezberledi ve hadisleri ezberinden rivâyet etti. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır.

Şa‘bî bir gün hamamda peştemalsız yıkanan birini görünce gözlerini yumdu. Adam ona yaklaşıp ne zamandan beri âmâ olduğunu sorması üzerine ona:

“Allah senin hayâ perdeni yırttığından beri” diye cevap verdi.

Bir kimse Şa‘bî’ye hakaret etmeye kalktı. Şa‘bî ona şunu söyledi:

“Eğer doğru söylüyorsan Allah beni, yalan söylüyorsan seni affetsin.”

Şa‘bî’nin güzel sözlerinden biri şöyledir:

“Biz ne fakihiz ne de âlim, biz duyduğumuz hadisleri rivâyet eden kimseleriz. Fakih, Allah’ın haram kıldığı şeylerden sakınan, âlim de Allah’tan korkan kişidir.”

6. râvi Ebû Ya‘fûr **Urve bin Mugîre bin Şu‘be** es-Sekafî (v. 90/709’dan sonra), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi, 6. râvi, olan Urve’nin babası **Mugîre bin Şu‘be**’dir (v. 50/670). Hudeybiye Antlaşması’ndan önce M*üslüman olan Mugîre*, Resûl-i Ekrem ile birlikte *çeşitli* gazvelere katıldı. Efendimiz’in mübarek vücuduna en son kendisinin dokunduğunu söylerdi. Bu olay şöyle oldu. Hz. Ali Resûl-i Ekrem’in kabr-i şerîfinden çıkınca, Mugîre *yüzüğünü kabre attı. Sonra da Hz. Ali*’ye yüzüğünün kabre düştüğünü söyledi. Onun: “*İ*n de al!” demesi üzerine kabre indi. Elini Resûl-i Kibriyâ’nın kefenine sürdükten sonra yüzüğünü alıp çıktı. Hz. Ali’nin kabre inip yüzüğünü ona verdiği de söylenmektedir.

Mugîre bin Şu‘be daha sonraki yıllarda Yemâme savaşı ile Suriye ve Irak fetihlerine katıldı. Yermük Savaşı’nda bir gözünü kaybetti. Hz. Ömer onu önce Basra’ya, daha sonra Kûfe’ye vali tayin etti. Muâviye devrinde de uzun yıllar Kûfe valiliği yaptı.

Mugîre, Arap dâhilerinden (duhât-ı Arab’tan) biriydi. Her problemi halleder, her zor işin altından başarıyla kalkardı. Kendisinden 136 hadis rivâyet edilmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Libâs 30, nr. 1768; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 249, 251, 254, nr. 18359, 18380, 18382, 18413.

Tirmizî, Libâs 30, nr. 1768; Nesâî, Tahâret 97, nr. 125; İbni Mâce, Libâs 4, nr. 3563.

Buhârî, Vudû’ 48, nr. 203, Salât 7, nr. 363, Cihâd 90, nr. 2918, Megàzî 81, nr. 4421, Libâs 10, nr. 5798; Müslim, Tahâret 75, 77, 79, nr. 274.

Ebû Dâvûd, Tahâret 60, nr. 149.

DOKUZUNCU BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN GEÇİM TARZI

Bu eserde Peygamber Efendimiz'in geçim tarzı konusu biri burada kısaca, diğeri elli ikinci bölümde genişçe olmak üzere iki yerde ele alınmıştır.

Bu bahsin iki ayrı yerde ele alınmasının İmâm Tirmizî'den mi, yoksa müstensihlerden mi kaynaklandığı kesin olarak bilinmemektedir.

Konunun kısaca ele alındığı bu bölümde sadece iki hadis zikredilmiştir.

Birinci hadiste Ebû Hüreyre radıyallahu anhın İslâm'ın ilk yıllarında geçim sıkıntısı çektiği, sonraları ise refaha kavuştuğu dile getirilmektedir.

İkinci hadiste ise Resûl-i Kibriyâ Efendimiz'in peygamberlik hayatı boyunca geçim sıkıntısı çektiği anlatılmaktadır.

71. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ،

مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،
وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَشَّقَانِ مِنْ كَتَّانٍ، فَتَمَخَّطَ فِي أَحَدِهِمَا فَقَالَ: بَخٍ
وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَشَّقَانِ مِنْ كَتَّانٍ، فَتَمَخَّطَ فِي أَحَدِهِمَا فَقَالَ: بَخٍ
بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،
بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،
عُنُقِي، يَرَى أَنَّ بِي جُنُونًا، وَمَا بِي جُنُونٌ، وَمَا هُوَ إِلَّا الْجُوعُ.

Tâbiîn âlimlerinden Muhammed ibni Sîrîn şöyle dedi:

Bir defasında Ebû Hüreyre radıyallahu anhın yanında bulunuyorduk. Üstüne ketenden dokunmuş, kırmızı toprakla boyanmış iki parçadan ibâret bir elbise giymişti. Bu kumaşlardan birine burnunu sildi, sonra da şunları söyledi:

“Vay be, şu işe bak! Ebû Hüreyre keten bezine burnunu siliyor. Bir zamanlar Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin minberi ile Hz. Âişe’nin evi arasında âdetâ kendimi kaybeder, secde edercesine yere kapaklanırdım. Yanıma gelen biri beni sara tutmuş zanneder, (ıstırabımı gidermek için) ayağıyla boynuma basardı. Halbuki ben sara hastası değildim; benim açlıktan başka derdim yoktu.”[401]

Hadisin Açıklaması

Burada hadisimizde geçen üç konuya açıklık getireceğiz:

Birinci konu; Ebû Hüreyre hazretlerinin “iki parçadan ibâret bir elbise” giymesi meselesi.

“İki parça elbise” ifâdesini iki şekilde anlamak mümkündür. Ya Ebû Hüreyre’nin üzerinde belden aşağıya tutulan izâr ile belden yukarıya giyilen ridâ vardı veya o, içine bir gömlek, onun üzerine de bir elbise giymişti.

İkinci konu; Ebû Hüreyre radıyallahu anhın “keten bezine” burnunu silmesi ve bunu olmayacak bir şey gibi göstermesidir. Araplar genellikle

daha ucuz olan pamuklu kumaştan dokunmuş elbiseler giyerlerdi. Ebû Hüreyre Peygamber Efendimiz zamanında fakir bir insandı. Ashâb-ı Suffe'dendi. İslâm devletinin hudutları genişleyip de Müslümanlar refaha kavuşunca o da bu zenginlikten nasîbini aldı.

Hadisimizde anlatılan olayın geçtiği gün Ebû Hüreyre radıyallahu anh, etrafındaki insanlara bir ders vermek istedi. Onlara dünya malının değersizliğini anlatmak, daha önceleri görmedikleri cinsten pahalı elbiseler giymenin hiç de gururlanma vesilesi olamayacağını göstermek için keten elbisesine burnunu sildi. Sonra da yokluktan varlığa kavuşmanın insanı şımartmaması gerektiğini, şakacı tabiatına uygun bir şekilde anlatarak:

"Vay be, şu işe bak! Bir zamanların yoksul Ebû Hüreyre'si şimdi pahalı bir elbiseyi mendil gibi kullanacak kadar refaha kavuştu." demek istedi.

Üçüncü konu; Ebû Hüreyre'yi baygın vaziyette görenlerin onun boynuna basmaları konusu. Araplar, sara hastasının boynuna basıldığı zaman onun kendine daha çabuk geleceğine inanırlardı.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh, kendisinin de ifâde ettiği gibi, İslâm dinini, özellikle de Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hadîs-i şerîflerini öğrenip ezberlemek için onun yanından hiç ayrılmaz, kendini ayakta tutacak kadar bir şeyler yemekle yetinir, bu yüzden de onun sık sık açlıktan kıvrandığı olurdu. Kendisinin anlattığı şu olay da son derece ibretlidir:

Derdini Resûl-i Ekrem Anladı

Bir gün çok acıkmıştım. Yolda Ömer ibni'l-Hattâb'a rastladım ve ondan bana, yoksula yardım etmeye teşvik eden bir âyeti okumasını istedim. Ömer, benim ne demek istediğimi anlamadı; evine girdi, o âyeti bulup getirdi ve bana okudu. Halbuki ben ona, yoksula yardım etmeye teşvik eden o âyeti sorarken, Ömer'den halimi anlayıp karnımı doyurmasını istemiştim.

Oradan ayrıldıktan az sonra açlık yüzünden yere kapaklandım. Gözümü açtığımda Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin başucumda durduğunu gördüm ve bana:

"Ebû Hüreyre!" diye seslendiğini duydum.

"Buyur, Allah'ın Elçisi! Emrindeyim." dedim. Elimi tuttu, beni yerden kaldırdı, halimi anlamıştı. Beni alıp evine götürdü. Evdekilere bana büyük bir bardak süt vermelerini emretti. Ben de sütü alıp içtim. Ardından:

"Bir daha iç, Ebû Hüreyre!" buyurdu. Ben de bir daha içtim. "Tekrar iç!" buyurdu. Ben de tekrar içtim. Açlıktan iki kat olmuş karnım sütü içince ok gibi dümdüz oldu.

Bir başka gün Hz. Ömer ile karşılaştığımızda, ona o günkü halimi anlattım ve dedim ki:

“Senden ayrıldıktan sonra Allah benim karşıma, karnımı doyurmaya senden daha lâyık birini çıkardı. Hani o gün senden bana bir âyeti okuyup öğretmeni istemiştim ya, halbuki ben o âyeti senden daha düzgün okuyordum.” O zaman Ömer de bana şunu söyledi:

“Ebû Hüreyre! O gün seni alıp evime götürmeyi ve karnını doyurmayı, dünyanın en değerli malına sahip olmaya tercih ederdim.”[402]

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın açlık yüzünden çektiği sıkıntılarla ilgili daha başka hadisler de vardır.[403]

Hiç Ebû Hüreyre’sini Aç Bırakır mıydı?

Bütün bu olaylar, esâsen Resûl-i Ekrem Efendimiz’in çektiği geçim sıkıntısını göstermektedir. Eline geçeni ihtiyaç sahiplerine dağıtan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin elinde maddî bir imkân bulunsaydı, elbette Ebû Hüreyre’sini böyle aç ve perişan bir durumda bırakmazdı. Çünkü Allah Teâlâ ona şöyle emretmişti:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

“Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O’na duâ ve ibâdet eden kimselerle beraber olmaya devam et. Dünya hayatının çekiciliğine kapılıp da gözünü onlardan ayırma.”[404]

İşte bunun için Fahr-i Cihân Efendimiz eline imkân geçince onu hemen fakir sahâbîlerine dağıtarak şükreden zengin olurdu. Bazı günlerde de hem âilesini hem yoksul sahâbîlerini doyuramaz, o günlerde de sabreden fakir olurdu.

Ashâb-ı Kirâmın Fedâkârlığı

Ebû Hüreyre radıyallahu anh gibi yoksulluk çeken sahâbîlerin sayısı az değildi. Onlar, bellerini doğrultacak kadar bir yiyecekle yetinmişler, Resûlullah Efendimiz’in yanından ayrılmamışlar, bu sâyede dini bizzat ondan öğrenmişler ve öğrendiklerini başkalarına öğretmişlerdir. Gerektiğinde İslâm’ı geniş ufuklara yaymak için İslâm ordusundaki

yerlerini almışlar, fethettikleri topraklardaki yeni Müslümanlara güzel dinimizi öğretmeye devam etmişler ve bu sınırsız öğretme aşkıyla Allah'ın dinini O'nun kullarına götürmüşlerdir.

Allah onlardan râzı olsun.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ebû Hüreyre şakacı bir insandı. Ders vermek istediği insanları da kendi üslûbuyla ikaz ederdi.

2. Zenginliğin gururlanma vesilesi olmadığını etrafındaki insanlara anlatmak için, üzerindeki kıymetli elbiseye burnunu silmişti.

3. Peygamber Efendimiz zamanında, diğer fakirler gibi Ebû Hüreyre de çok sıkıntı çekti.

4. Allah'ın Resûlü fakirleri sever, eline imkân geçince onların karnını doyurur, ihtiyaçlarını karşılardı.

5. Ashâb-ı kirâm dinin öğrenilmesi ve yaşatılması için büyük fedâkârlıklar göstermiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hammâd ibni Zeyd** (v. 179/795), 23. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Bekir **Eyyûb** ibni Keysân es-Sahtiyânî (v. 131/749), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan Basralı güvenilir hadis imâmı ve hâfızı olan bir tâbiîdir. Onun hakkında Hasan-ı Basrî hazretleri (v. 110/728) "Basralı gençlerin efendisi" derdi. Devrinin en büyük hadis üstâdı olan Şu'be bin Haccâc da (v. 160/776) onu "fakihlerin efendisi" diye nitelerdi.

Ünlü muhaddis İmâm Mâlik hocası Eyyûb es-Sahtiyânî'yi anlatırken şöyle derdi:

"Biz onun yanına gidip te kendisine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisinden söz ettiğimizde ağlamaya başlardı; o kadar çok ağlardı ki, kendisine acırdık."

4. râvi Ebû Bekir **Muhammed ibni Sîrîn** (v. 110/729), tâbiîn nesline mensup Basralı güvenilir bir muhaddis ve fıkıh âlimiydi. Büyük sahâbîlerle görüşmüş, onlardan hadis dinlemişti. Rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte'*de yer aldı. Rüyâ tabir etmesiyle de ünlü olan İbni Sîrîn, rüyâ tâbirine dâir

çeşitli kitaplar kaleme aldı. Gün aşırı oruç tutan bu zâhid âlim, çağdaşlarının anlattığına göre, kendisini görene Allah'ı hatırlatan seçkin bir insandı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678), 12. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, İ'tisâm 16, nr. 7324; Tirmizî, Zühd 69, nr. 2367.

Buhârî, Et'ime 1, nr. 5375. Bu hadis biraz tasarrufla alındı.

Meselâ bk. Buhârî, Rikàk 17, nr. 6452; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 468-469, nr. 6533.

Kehf 18/28.

72. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ مِنْ خُبْزٍ قَطُّ وَلَا لَحْمٍ، إِلَّا عَلَى ضَفَفٍ.

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

Tâbiîn muhaddislerinden ve ilk zâhidlerden Mâlik ibni Dînâr şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hayatında doyasıya ne ekmek ne de et yedi. Sadece başkalarıyla birlikte yemek yediği zaman doyardı.”[405]

Yine Mâlik ibni Dînâr şöyle dedi: Bedevîlerden birine hadîs-i şerîfte geçen “dafef” kelimesinin anlamını sordum. O da bu kelimenin “Başkalarıyla birlikte yemek yemek” anlamına geldiğini söyledi.

Hadisin Açıklaması

Peygamberler Sultanı Efendimiz yalnız başına yemek yediği zaman, eti de ekmeği de doyasıya yemezdi. Böylece bize dünyaya ve dünya zevklerine fazla önem vermemek gerektiğini öğretirdi. Bir hadîs-i şerîfinde buyurduğu gibi dâima: “asıl hayatın âhiret hayatı olduğunu” hatırlatırdı.[406]

Doyana Kadar Yemenin Anlamı

Yalnız başına yemek yediğinde karnı doyasıya ekmek ve et yemeyen Fahr-i Cihân Efendimiz, ziyâfetlerde ve düğünlerde başkalarıyla birlikte yemek yediği zaman ise “doyana kadar” yerdi.

“Doyana kadar” yemek ifâdesi nasıl anlaşılmalıdır? Efendimiz aleyhisselâm bize bunu da öğretmiş, doyana kadar yemenin “midenin üçte birini yemekle doldurmak” anlamına geldiğini söylemiştir. Bu meşhur hadîs-i şerîfi burada bir kere daha hatırlayalım:

Ashâb-ı kirâmdan Mikdâd ibni Ma‘dîkerib (v. 87/706) radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى
لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ

لِنَفَسِهِ»

"Âdemoğlu, midesinden daha tehlikeli bir kap doldurmamıştır. Oysa insana kendini ayakta tutacak bir kaç lokma yeter. Ancak bir sebeple çok yemek zorunda kalırsa, yine de midesinin üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe, üçte birini de nefesine ayırmalıdır."[407]

Mide Neden Tehlikeli Bir Kaptır?

Peygamber Efendimiz neden mideyi tehlikeli bir kap olarak nitelemiştir?

Çünkü çok yiyen, sıhhatini tehlikeye atmış olur. Halbuki insan sağlıklı kalmak, gücünü ve kuvvetini korumak ve böylece ibadetlerini gerektiği gibi yapabilmek için yeme ve içmede ölçüyü kaçırmamalıdır.

Az Yemenin On Faydası

İmâm Gazzâlî'nin bu konudaki şu tavsiyelerini hatırlayalım:

1. İnsan açken kalbe ve beyne fazla kan hücumu olmadığı için düşünme gücü artar; anlayış ve seziş kabiliyeti gelişir. Sürekli tokluk, tembellik doğurur ve kalbi köreltir; çabuk anlama ve kavrama kabiliyetini kaybettirir.

2. Az yemek ve açlık, kalb yumuşaklığı ve gönül huzûru sağlar. Allah'ı anmaktan zevk duymak, etkilenmek ve zikre devam etmek bu sayede mümkün olur.

3. İnsan açlık anında Rabbine daha bir içtenlikle yönelir, kulluğunu idrak eder, âcizliğini anlar, Allah'a ibâdete yönelir, kibir ve gururdan uzaklaşır, Mevlâ'nın yüceliğini, rahmet ve merhametininin sonsuzluğunu kavrar.

4. Aç kalan insan, muhtaçların, fakir ve yoksulların halini anlar. Tok olan, aç olanın halinden anlamaz. Bu yüzden açlık çekenler, Allah Teâlâ'nın nimetlerinin kıymetini daha çok bilir, O'nun azâbını ve imtihanını unutmaz. Çünkü bir kısım toplumlar kendilerine verilen bol nimetlerle, başka bir kısmı da açlıkla imtihan olurlar.

5. İnsanı her türlü kötülüğe sevkeden nefistir. Nefse hâkimiyet, az yemek ve açlıkla sağlanır. Çünkü Allah'ın emrine isyân ve karşı geliş, kuvvet ve

şehvetten kaynaklanır. Kuvvet ve şehvetin kaynağı ise yeme içmedir. Yemeği azaltmak, şehveti ve kuvveti zayıflatır.

6. Açlık, çok uyumayı engeller. Çünkü çok yiyenler çok uyurlar. Çok uyku ise kalbi karartır, zihnin faaliyetlerini engeller, çalışmayı önler. Çok uyuyanlar, Allah'a karşı kulluk görevlerini de hakkıyla yerine getiremezler. Âlimlerimiz, çok uykuyu bütün felâketlerin sebebi kabul ederler.

7. Az yemek, ibâdetlere devamı kolaylaştırır, kalb ve gönül uyanıklığı sağlar. Aşırı derecede zaman kaybını önler. Büyük zâhidlerden Ali el-Cürcânî'ye niçin sürekli çorba içtiği sorulduğunda: "Ben kuru lokmayı çiğneyip yutuncaya kadar, yetmiş kere Allah'ı anarım. Bu sebeple kırk senedir ekmek çiğnemekle uğraşmadım" demiştir.

8. Az yemek ve aç kalmak, vücudun sağlıklı kalmasına ve bir kısım hastalıkların yok olmasına sebep olur. Çünkü birçok hastalığın sebebi oburluktur. Çok yemek, özellikle mide, bağırsak, kalb ve damar hastalıklarının sebepleri arasında önemli bir yer işgal eder. Hem beden hem de ruh hastalıklarına da sebep olur.

9. Az yiyen ve açlığa tahammül edenler, geçim kolaylığı içinde olurlar. Çünkü onlar az ile idâre etmeyi öğrenmişler, oburluğu terketmeyi âdet haline getirmişlerdir.

10. Fakir ve yoksullara, yetim ve öksüzlere bakmak, onların ihtiyaçlarını karşılamak, başka insanlara faydalı olmak dinimizin önemli emir ve tavsiyeleri arasındadır. Az yemek yiyenler bu sâyede başkalarına yardım edip hem dünya hem de âhiret hayatlarında mutluluğa ulaşırlar. Bir fakiri, bir yetim ve öksüzü sevindirmenin mutluluğunu hissedebilmek, saâdetlerin en büyüğüdür.[408]

Seyyid-i Kâinât Efendimiz'in hayatı hep sıkıntı içinde geçti. Buğday unuyla yapılmış ekmeği pek nâdir gördü. Onun sevgili eşi Hz. Âişe annemiz bu durumu şöyle dile getirdi:

مَا شَبِعَ اٰلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ قَدِمَ المَدِينَةَ، مِنْ طَعَامِ البُرِّ ثَلاَثَ لَيَالٍ تِبَاعًا، حَتَّى قُبِضَ

"Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin Medine'yi şereflendirdiği günden vefât ettiği ana kadar, onun âilesi üç gün arka arkaya buğday ekmeğiyle karınlarını doyurmadı."[409]

Arpa Ekmeğine Bile Doymadı

Arpa ekmeğinin yanında buğday ekmeği lüks bir yiyecek sayılabilir. Peygamber Efendimiz kimi zaman arpa ekmeğini bile bulamazdı. Bu durumu Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan dinleyelim:

Bir defasında birileri oturmuş koyun kebabı yiyordu. Ebû Hüreyre hazretlerini görünce onu yemeğe buyur ettiler; fakat o sofraya oturmadı, yoluna devam edip giderken şu sözleri söyledi:

خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الدُّنْيَا وَلَمْ يَشْبَعْ مِنْ

خُبْزِ الشَّعِيرِ

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, arpa ekmeğine bile doymadan dünyadan göçüp gitti."[410]

Onun doyasıya et ve ekmek yemeyişinin sebebi bu nimetlere sahip olamayışı değil, tam aksine dünya malına değer vermeyişiydi. Kendisine "yeryüzü hazinelerinin anahtarları" verildiği halde,[411] dünya malına dönüp bile bakmadı; hep âhiret hayatının daha önemli olduğunu söyledi.

Bedevîlerin Dil Kültürü

Hadisimizin sonunda teknik bir bilgi veriliyor. Hadisimizin râvisi Mâlik ibni Dînâr, hadîs-i şerîfte geçen "dafef" kelimesinin anlamını bir bedevîye soruyor. Çünkü o devirde çölde yaşayan Araplar, Arapçayı çok düzgün konuşurdu; Arap dilinde nâdir kullanılan kelimeleri, yani "garîb" lügatleri çok iyi bilirlerdi. Bu sebeple de en ünlü edebiyatçılar bedevîlerin arasından çıkardı. İşte Mâlik ibni Dînâr, hadisimizde geçen kullanımı nâdir olan kelimenin mânasını o bedevîye bundan dolayı sormuştu.

Bu hadîs-i şerîfin bir benzerini ileride 377 numarayla okuyacağız.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yalnız başına yemek yediğinde doyasıya ekmek ve et yemezdi.

2. Başkalarıyla birlikte yemek yediği zaman ise, doyana kadar yerdi.

3. Onun tanımına göre "doymak", midenin üçte birini yemekle doldurmak demektir.

4. Çok yiyen sağlığını kaybedeceği için "Mideden daha tehlikeli kap yoktur."

5. Az yemenin on faydası vardır.

6. Peygamber âilesi, karınlarını üç gün arka arkaya buğday ekmeğiyle doyurmadı.

7. Fahr-i Âlem Efendimiz, âhiret hayatına çok önem verdiği için dünya malına hiç önem vermedi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi tâbiîn âlimlerinden olan Mâlik ibni Dînâr'dan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup ilk hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Süleymân **Ca'fer ibni Süleymân ed-Duba'î** (v. 178/) ise Şîa muhaddislerinden Basralı âlim, zâhid ve güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'*de bulunmaktadır.

3. râvi Ebû Yahyâ **Mâlik ibni Dînâr** el-Basrî (v. 131/748 civarı), tâbiîn nesline mensup güvenilir bir muhaddis, zâhid ve Basra'nın tanınmış âlimlerindendi. Enes ibni Mâlik gibi sahâbîlerden, Hasan-ı Basrî gibi tâbiîlerden hadis rivâyet etmiştir. Rivâyet ettiği kırk kadar hadis, dört *Sünen*'de yer aldı. Mâlik ibni Dînâr'ın çok güzel hattı vardı, Kur'ân-ı Kerîm yazarak geçimini sağlardı. Bir gün evine hırsız girdi, fakat çalacak bir şey bulamadı. Mâlik hırsıza:

"Dünyalık bir şey bulamadın, bâri âhiretlik bir şey ister misin?" diye sordu. Onun:

"İsterim." demesi üzerine, ona abdest alıp iki rekât namaz kılmasını söyledi. Sonra birlikte mescide gittiler. Ona:

"Bu adam kim?" diye soranlara:

"Çalmaya geldi, ama biz onu çaldık" dedi. Hikmetli sözlerinden ikisi şöyledir:

"Hüzünlenmeyen kalp, vîrâne ev gibidir."

"İlmiyle amel etmeyen âlim, kaygan taş gibidir, yağmur tutamaz."

Benzeri rivâyet için bk. Tirmizî, Zühd 38, nr. 2357.

Buhârî, Cihâd 110, nr. 2961, Menâkıbü'l-Ensâr 9, nr. 3795, 3797; Müslim, Cihâd 126, 127, nr. 1804-1805.

Tirmizî, Zühd 47, nr. 2380; İbni Mâce, Et'ime 50, 3349; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 132.

Kandemir-Çakan-Küçük, *Riyâzü's-sâlihîn Tercüme ve Şerhi, Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, III, 292-293, hadis nr. 517.

Buhârî, Et'ime 23, nr. 5416; Müslim, Zühd 20, 22, 23, nr. 2970.

Buhârî, Et'ime 23, nr. 5414.

Buhârî, Cenâiz 71, nr. 1344; Müslim, Fezâil 30, nr. 2296.

ONUNCU BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN MESTLERİ

73. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

اللهِ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

عَلَيْهِمَا.

Ashâb-ı kirâmdan Büreyde bin Husayb el-Eslemî şöyle dedi:

“Habeşistan necâşîsi Ashame, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme üzerinde hiçbir desen bulunmayan bir çift siyah mest hediye etmişti. Allah’ın Elçisi onu abdestliyken giydi, daha sonra abdest aldığında bu mestin üzerine meshetti.”[412]

Hadisin Açıklaması

İran hükümdarlarına **kisrâ**, Rûm imparatorlarına **kayser**, Suriye krallarına **Hirakl**, Yemen meliklerine **tübba’**, Mısır krallarına **firavun** dendiği gibi, Habeşistan hükümdarlarına da **necâşî** denirdi. Hadisimizde kendisinden söz edilen Habeşistan necâşîsinin adı Ashame (v. 9/630) idi.

Kimseye Zulmetmeyen Hükümdar

İslâmiyetin daha beşinci yılında Mekkeliler’in Müslümanlara olan zulmü dayanılmaz bir hal alınca, Peygamber Efendimiz Habeşistan’da kimseye zulmetmeyen bir hükümdar bulunduğunu söyledi ve isteyenlerin oraya gidebileceğini belirtti.

O yıl, dördü kadın olmak üzere on beş Müslüman Habeşistan’a hicret etti.

Ertesi yıl daha kalabalık bir Müslüman topluluğu oraya hicret etti. Ashame de bu muhâcir Müslümanlara çok iyi davrandı ve onların orada huzûr içinde yaşamalarını sağladı.

Peygamber aleyhisselâm bu olaydan 13 yıl sonra, hükümdarları İslâm’a dâvet ettiği zaman, hicretin 7. yılında ashâb-ı kirâmdan Amr ibni Ümeyye

ed-Damrî ile Ashame'ye de bir mektup ve hediye gönderdi. Onu hem İslâmiyet'e dâvet etti hem de Habeşistan'daki Müslümanları Medine'ye göndermesini ondan istedi. Ashame, Efendimiz aleyhisselâmın mektubunu alınca İslâmiyet'i kabul etti ve oradaki Müslümanları iki yelkenli gemiyle geri gönderdi. Bu arada Resûl-i Kibriyâ Efendimiz'e bir çift mest, Mısır işi bir elbise, sarık, iç giysisi, üç tane kısa mızrak, bir yüzük ve bir de katır hediye etti.

Müslümanların Habeşistan'dan Medine'ye dönüşlerinde bir sıkıntıya uğramamaları için necâşî Ashame'nin oğlu, yanındaki altmış kişiyle ve ayrı bir gemiyle onlara refâkat etti. Ayrıca yetmiş kişilik bir Habeş heyeti muhâcirlerle birlikte Medine'ye geldi. Resûlullah Efendimiz, Habeşlilerin muhâcirlere gösterdiği sıcak ilginin karşılığı olarak bu heyete bizzat hizmet etti.

Ashame'nin Cenâze Namazı

Bu olaydan iki yıl sonra Ashame vefât etti. Allah Teâlâ onun cenâzesini Peygamber Efendimiz'in gözünün önüne getirdi, o da onun cenâze namazını kıldırmadan önce ashâb-ı kirâma hitâben şöyle buyurdu:

"Bugün Habeşistan'da sâlih bir kimse olan Ashame vefât etti, haydi onun cenâze namazını kılınız, kendisine istiğfâr ediniz." Ardından da kendisi öne geçerek Necâşî'nin cenâze namazını kıldırdı.[413]

Ashame'nin Gönderdiği Mest

Peygamber Efendimiz, Ashame'nin gönderdiği mesti hemen giymişti. Onun kendisine hediye edilen mesti hemen giymesi, o hediyeyi kabul ettiğini ve onu değerli bulduğunu gösteriyordu.

Allah'ın Elçisi, mestin hangi malzemeden yapıldığını araştırmaya gerek görmeden onu mübarek ayağına giymişti. Onun bu tutumu, "Eşyâda asıl olan temizliktir" kàidesini de ortaya koydu. O, bu davranışıyla yabancı bir ülkeden gelen ve pis olduğu bilinmeyen benzeri giyeceklerin, temiz mi, değil mi diye tereddüde ve şüpheye düşmeden giyilebiceğini göstermiş oldu.

Peygamber Efendimiz'in ayağına mest giydiğine ve üzerine meshettiğine dair hadîs-i şerîfi altmıştan fazla sahâbî rivâyet etmiş ve bu hadis mütevâtir hadislerden biri olarak kabul edilmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Habeşistan hükümdârı Necâşî'nin, Peygamber Efendimiz'e gönderdiği hediyeler arasında bir çift mest vardı.

2. Resûl-i Ekrem o mesti hemen ayağına giyerek hediyeyi değerli bulduğunu ve onu kabul ettiğini göstermiş oldu.

3. Mest abdestliyken giyilir; daha sonra abdest alındığında ayak yıkanmayıp mestin üzerine meshedilir.

4. Peygamber aleyhisselâmın mesti hemen giymesi, yabancı bir memlekette yapılan ve görünürde pis olmayan bir giyecek malzemesinin, temiz mi değil mi diye şüpheye düşmeden giyebileceğini gösterir.

5. Server-i Enbiyâ Efendimiz'in ayağına mest giyip üzerine meshettiğine dair hadîs-i şerîf, en sahih hadislerden biridir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Büreyde bin Husayb radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hennâd ibni Serî** (v. 243/857), 10 hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî' bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Delhem ibni Sâlih** el-Kindî, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce'*de bulunan Kûfeli bir tâbiîdir.

4. râvi **Huceyr ibni Abdillâh** el-Kindî, tebe-i tâbiîn nesline mensup olan ve rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce'*de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi tâbiîn nesline mensup olan **Abdullah ibni Büreyde bin Husayb** (v. 105/723), 21. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi ve bir önceki râvinin babası olan **Büreyde bin Husayb** da (v. 63/682) 21. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Tahâret 60, nr. 155; Tirmizî, Edeb 55, nr. 2820; İbni Mâce, Tahâret 84, nr. 549, Libâs 31, nr. 3620; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 352, nr. 23369.

Buhârî, Cenâiz 53, 54, nr. 1317, 1320; Müslim, Cenâiz 62-67, nr. 951-953.

74. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ:

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُفَّيْنِ، فَلَبِسَهُمَا.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،
النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذَكِيٌّ هُمَا أَمْ لَا.

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ،

Ashâb-ı kirâmdan Mugîre bin Şu’be radıyallahu anh şöyle dedi:

“Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme bir çift mest hediye etti; Allah’ın Elçisi de o mestleri hemen giydi.”

İmâm Tirmizî şöyle dedi: Muhaddis İsrâîl ibni Yûnus (v. 160/777) bu hadisi tâbiîn neslinden olan Câbir el-Cu‘fî’den (v. 128/746) rivâyet etmiş, o da tâbiîn muhaddislerinden Âmir eş-Şa‘bî’nin (v. 104/722) şöyle dediğini söylemiştir:

“Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî, Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve selleme bir de cübbe hediye etti. Allah’ın Resûlü o mesti (ve cübbeyi) iyice eskiyip yırtılıncaya kadar giydi. Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem mesti giyerken onun derisinin temiz olup olmadığını araştırmaya gerek duymadı.”

İmâm Tirmizî, bu hadisi Şa‘bî’den rivâyet eden Ebû İshak’ın Ebû İshâk es-Sebî’î değil, Ebû İshak Süleyman eş-Şeybânî olduğunu söylemiştir.[414]

Hadisin Açıklaması

Burada hadisimizin iki rivâyetini okuduk.

Birinci rivâyette Dihye radıyallahu anhın Efendimiz aleyhisselâma bir çift mest hediye ettiği belirtilmekte; **ikinci** rivâyette ise bir çift mest ile birlikte bir de cübbe hediye ettiği kaydedilmektedir.

Peygamber Efendimiz hem hazarda hem seferde mest giyerdi. Abdest aldıktan sonra mübârek ayaklarına mesti giyer, daha sonra abdest aldığında ayaklarını yıkamayıp mestlerin üzerine meshederdi.

Resûl-i Kibriyâ'nın mestler üzerine meshettiği, Ehl-i Sünnet'e göre, mütevâtir derecesinde sağlam hadîs-i şerîflerle bilinmektedir.[415]

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in söz konusu "mesti giyerken onun temiz olup olmadığını araştırmaya gerek duymadığını" okuduk. Yani mestin hangi hayvanın derisinden yapıldığını soruşturmamış, o mestin İslâmî usule göre kesilen bir hayvanın derisinden mi, yoksa ölü bir hayvanın derisinden mi yapıldığını, o derinin tabaklanıp tabaklanmadığını araştırmaya ihtiyaç duymamıştır.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bu tutumu, mâhiyeti bilinmeyen şeylerin temiz olarak kabul edileceğini göstermektedir.

Peygamber Efendimiz'in ayağına mest giymesiyle ilgili olarak Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan şöyle bir olay nakledilmektedir:

Allah'ın Elçisi abdest bozmak istediği zaman, kendisini kimsenin göremeyeceği yere kadar uzaklaşırdı. Yine bir gün bu maksatla iyice uzağa gitti. Sonra abdest aldı ve mestinin birini ayağına giydi. O sırada yeşil bir kuş geldi, mestin diğer tekini kapıp havalandı. İyice yükseldikten sonra mesti yere bıraktı. Mestin içine girmiş olan simsiyah bir yılan yere düştü. Bunu gören Resûlullah Efendimiz şöyle buyurdu:

هٰذِهِ كَرَامَةٌ، أَكْرَمَنِي اللهُ بِهَا

"Bu da bana Cenâb-ı Hakk'ın ikrâmlarından biridir." Sonra da şöyle duâ etti:

اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ، وَمِنْ شَرِّ
مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ، وَمِنْ شَرِّ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ

Allahım! Karnının üzerinde sürünenlerin şerrinden sana sığınırım; iki ayağının üzerinde yürüyenlerin şerrinden sana sığınırım; dört

ayağının üzerinde yürüyenlerin şerrinden sana sığınırım.”[416]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâmdan Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî, Peygamber Efendimiz’e bir çift mest hediye etmişti; Allah’ın Elçisi hediyeyi beğendiğini ve kabul ettiğini göstermek üzere onları hemen ayağına giydi.

2. Dihye radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem’e bir de cübbe hediye etmişti. Efendimiz mestleri de, cübbeyi de iyice eskiyip yırtılıncaya kadar giydi.

3. Fahr-i Âlem Efendimiz, kimin tarafından yapıldığı bilinmeyen bu mesti giyerken, onun derisinin temiz olup olmadığını araştırmaya gerek duymadı. Böylece ümmetine de, böyle durumlarda nasıl davranacaklarını öğretmiş oldu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Mugîre bin Şu‘be radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855) olup kendisi 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yahyâ bin Zekeriyyâ bin Ebî Zâide** (v. 183/799) olup bu zât 69. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Muhammed **Hasan ibni Ayyâş** el-Esedî (v. 172/788), tebe-i tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvi olup rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de yer almıştır.

4. râvi **Ebû İshâk** Süleymân ibni Ebî Süleymân eş-Şeybânî (v. 141/758), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenillir bir râvidir.

5. râvi **Şa‘bî** lakabıyla meşhur Ebû Amr Âmir ibni Şerâhîl (v. 104/722) olup 70. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Mugîre bin Şu‘be** radıyallahu anh da 70. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Dihye bin Halîfetü’l-Kelbî hakkında da 13. hadîs-i şerîfte bilgi verildi.

Tirmizî, Libâs 30, nr. 1769. Ayrıca bk. Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), XX, 413-414, nr. 991, 992

Mîrek Şâh, *Şerhu’ş-Şemâil*, varak 49a.

Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* (İvezullah), IX, 121-122, nr. 9304; Beyhak**ì,** *ed-Da‘avâtü’l-kebîr* (el-Bedr), I, 473, nr. 363; Heysemî, *Mecma‘u’l-bahreyn* (Abdülkuddûs), I, 285-286, nr. 339.

ON BİRİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
AYAKKABILARI

75. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ نَعْلُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: لَهُمَا قِبَالَانِ.

Tâbiîn âlimlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî şöyle dedi:

“Enes ibni Mâlik radıyallahu anha:

‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin pabuçları nasıldı?’ diye sordum. O da şu cevabı verdi:

‘Resûl-i Ekremin pabuçlarının tasmasında ayak parmaklarının geçmesi için dikilmiş iki kayış vardı.”[417]

Bu hadis 77. hadisle birlikte ele alınıp açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd** et-Tayâlisî (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hemmâm** ibni Yahyâ da (v. 163/780), 37. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** de (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 41, nr. 5857; Ebû Dâvûd, Libâs 41, nr. 4134; Tirmizî, Libâs 33, nr. 1772, 1773; Nesâî, Zînet nr. 5367, 5368; İbni Mâce, Libâs 27, nr. 3615.

76. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ الْقَمِيصَ.

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَالَانِ مُثَنًّى شِرَاكُهُمَا.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin pabuçlarının tasmasında, ayak parmaklarının geçmesi için dikilmiş iki kayış vardı. Pabuçlarının tasması da iki kattı.”[418]

Bu hadis de bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebû Küreyb Muhammed ibni’l-Alâ** bin Küreyb el-Hemedânî (v. 248/862), 41. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî’ bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** de (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Hâlidü’l-Hazzâ**’ diye ünlü olan Ebü’l-Menâzil Hâlid ibni Mihrân el-Basrî (v. 141/758), tâbiîn nesline mensup bir hadis imâmı ve hâfızıdır. Çok ibâdet etmesiyle bilinen bu âlimin rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır.

5. râvi Ebü’l-Velîd **Abdullah ibni Hâris** ibni Nevfel el-Hâşimî (v. 84/703) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvidir. Abdullah, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin vefâtından iki yıl önce doğdu. Allah’ın Elçisi evlerini şereflendirdiği zaman annesi Hâlid’i onun kucağına verdi; Fahr-i Âlem Efendimiz de ona **tahnîk** yapıp (ağzında ezdiği hurmayı damağına sürüp) duâ etti.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ ise 15. hadiste tanıtıldı.

İbni Mâce, Libâs 27, nr. 3614. Ayrıca bk. Buhârî, Libâs 41, nr. 5857.

77. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ وَيَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ اللهُ عَنْهُ نَعْلَيْنِ جَرْدَاوَيْنِ لَهُمَا قِبَالَانِ.

لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ

وَسَلَّمَ.

Tâbiîn muhaddislerinden Îsâ bin Tahmân şöyle dedi:

“Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın yanında bulunuyorduk. Bize, kılsız iki (kösele) pabuç çıkarıp gösterdi. Bu pabuçların tasmasında, ayak parmaklarının geçmesi için dikilmiş iki kayış vardı.”

Îsâ bin Tahmân sözüne şöyle devam etti:

“Daha sonra bir gün Sâbit el-Bünânî ile karşılaştık; bana, hocası Enes ibni Mâlik’ten öğrendiği şu bilgiyi verdi:

O gün hocam Enes’in bize gösterdiği (fakat kime ait olduğunu söylemediği) o iki kösele pabuç vardı ya; işte onlar Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin pabuçlarıydı.”[419]

Hadislerin Açıklaması

İmâm Tirmizî bu bahiste on bir hadis zikretmiştir.

Bu hadislerde Peygamber Efendimiz’in pabuçlarıyla ilgili şu bilgiler verilmiştir:

Resûl-i Ekrem’in pabuçları tabaklanmış deriden yapılmıştı.

Bu pabuçların iki tasması vardı.

Ayak parmaklarının geçmesi için bu tasmalara dikilmiş iki kayış bulunurdu.

Allah’ın Resûlü pabuçlarını giyerken önce sağ ayağını giyer, çıkarırken de önce sol ayağını çıkarırdı.

Ayakkabının birini giyip diğerini giymemeyi doğru bulmadığı için, ya ikisini birden giymeyi veya yalın ayak yürümeyi tavsiye ederdi.

Hadisimizde Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in pabuçlarında iki kayış bulunduğunu belirtilmektedir. Bu kayışlardan biri, başparmak ile onun yanındaki parmağın arasında, diğeri de orta parmak ile onun yanındaki parmağın arasında bulunurdu.

Hadislerin metninde geçen "na'l, na'leyn" kelimelerini "nalın" diye tercüme etmenin daha uygun olduğu düşünülebilir. Fakat Hicaz bölgesinde giyilen nalınlar bizim giydiğimiz nalınlar gibi olmadığı için onu pabuç diye tercüme etmeyi uygun gördük.

Konuya açıklık getiren Eyüp Sabri Paşa'nın belirttiğine göre Hicaz bölgesinde giyilen nalın, bizim nalınlarımıza benzemez. Çünkü Arapların giydiği nalın, her tarafı köseleden yapıldığı için daha çok pabuca benzer. Bununla beraber bu nalınların, pabuçta olduğu gibi, ayağı korumak için hem kenarları yoktur hem de âdi nalınlar gibi tasmaları yoktur.

Eyüp Sabri Paşa on dokuzuncu yüzyıldaki nalınların durumunu anlatırken de şunları söylemektedir.

"Hele şimdi kullanılan nalınlar diyâr-ı Rûm pabuçlarının yere temas edeceği kösele tarzında süslüce biçilip dikilmiş ve etrafı renk renk kayışlarla süslenerek parmakların geleceği yere kayışlar geçirilmiş olduğundan Hicaz halkı bunları alıp kullanır. Hicaz arâzisi kum deryâsı denilecek kadar kumluk olduğundan, âdi pabuç kullanılması mümkün değildir, hattâ imkânsızdır. Çünkü pabuçla iki adım atılsa, içerisi kum dolar ve ayakları rahatsız eder. Pabuca göre nalın kullanılması daha kolaydır."[420]

77. hadis, bu tasmaların dayanıklı olması ve çabucak kopmaması için iki kat kayıştan yapıldığını göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in pabuçları tabaklanmış deriden yapıldığı için üzerinde kıl yoktu.

2. Bu pabuçların tasmasında, ayak parmaklarının geçmesi için dikilmiş iki kayış bulunurdu.

3. Bu kayışlardan biri, başparmak ile onun yanındaki parmağın arasında, diğeri de orta parmak ile onun yanındaki parmağın arasında bulunurdu.

4. Bu tasmaların dayanıklı olması ve çabucak kopmaması için iki kat kayıştan yapılırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin iki hocasıdır.

Bunlardan biri **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59) olup 26. hadiste tanıtıldı.

Diğeri ise Ebû Yûsuf **Ya'kūb ibni İbrâhîm ed- Devrakī**'dir (v. 252/866). Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bu güvenilir hadis âlimi ve hadis hâfızının *Müsned* adlı bir eseri de vardır.

2. râvi **Ebû Ahmed** Muhammed ibni Abdillâh **ez-Zübeyrî** (v. 203/818), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan şöhretli hadis hâfızıdır. Kûfeli olan bu güvenilir muhaddis çok ibâdet etmesiyle de bilinirdi.

3. râvi Ebû Bekir **Îsâ bin Tahmân** el-Cüşemî (v. 160/777'den önce), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile *Sünen-i Nesâî*'de bulunan Basralı güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi olan **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Farzü'l-humüs 5, nr. 3107, Libâs 41, nr. 5858.

Eyüp Sabri Paşa, *Tercümetü'ş-Şemâil*, s. 85.

78. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

بْنِ أَبِي سَعِيدٍ المَقْبُرِيِّ،

وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَشَّقَانِ مِنْ كَتَّانٍ، فَتَمَخَّطَ فِي أَحَدِهِمَا فَقَالَ: بَخٍ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ،

أُحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا.

Tâbiîn muhaddislerinden Ubeyd ibni Cüreyc, ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâya şöyle demişti:

“Ben, senin hep tabaklanmış deriden yapılan pabuç giydiğini görüyorum, bunun sebebi nedir?”

İbni Ömer de ona şu cevabı vermişti:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, tabaklanmış deriden yapılan pabuç giydiğini ve o pabuçlar ayağında iken abdest aldığını gördüm; ben de Efendimiz aleyhisselâmın yaptığını yapmak için tabaklanmış köseleden yapılan pabuç giymeyi tercih ediyorum.”[421]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Kâinât Efendimiz, üzerinde kıl bulunmayan deriden, yani tabaklanmış köseleden yapılan pabuçlar giyerdi. Bunu bize anlatan sahâbî İbni Ömer hazretleridir.

İbni Ömer Sultân-ı Enbiyâ’nın kayın biraderiydi; bu sebeple onu her fırsatta görme imkânına sâhipti. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ, Resûl-i Ekrem’in her yaptığını yapmaya özen göstermesiyle bilindiği için, onun Efendimiz ile ilgili sözleri bizim için çok önem taşımaktadır.

Hadisin râvisi olan Ubeyd ibni Cüreyc, İbni Ömer’e şunu soruyor:

Tabaklanmış deriden yapılan pahalı pabucu diğer sahâbîlerin giydiğini görmedim. Sadece varlıklı insanların giyebildiği bu pabucu neden

giyiyorsun?

İbni Ömer de ona şu anlamda cevap veriyor:

Ben, tabaklanarak tüyleri döküldüğü için daha gösterişli, bu sebeple daha pahalı olan bu tür pabuçları, lükse düşkünlüğümden dolayı giymiyorum. Resûlullah Efendimiz'in onu giydiğini gördüğümden, sırf ona ittibâ etmek için giyiyorum.

Şimdi de şunu soralım: Yukarıdaki hadislerde gördüğümüz üzere, giyim kuşamında hep sade olanı tercih eden Resûl-i Kibriyâ, neden böyle pahalı bir pabuç giymişti? Bunun kısaca cevabı şudur: O, bu pahalı pabucu kendisine hediye edildiği için giymişti.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ, Fahr-i Kâinât Efendimiz'in pabuçlarından söz ederken, onun "tabaklanmış deriden yapılmış olan (kösele) pabuçları ayağında iken abdest aldığını" söylüyor. Bu söz bizim için şu açıdan önemlidir:

Efendimiz aleyhisselâmın abdest aldıktan sonra, tabaklanmış deriden yapılan pabucu mübârek ayakları henüz kurumamışken giymesi bize şunu gösteriyor:

Derisi ve kayışları tabaklanarak üzerindeki tüyler dökülen pabuc, temizdir ve ayağa giyilebilir. Tüylü deriden yapılmış olan pabuçlar ise, kiri daha çok topladığı için tabaklanmış deri kadar temiz değildir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz tabaklanmış deriden yapılan (kösele) pabuçları giyer, bu pabuçlar ayağında iken abdest alırdı.

2. Allah'ın Elçisi her bakımdan sâde yaşama ve sâde giyinmeden hoşlandığı halde, tabaklanmış deriden yapılan pahalı pabuçları, sırf kendisine hediye edildiği için giyerdi.

3. Resûl-i Ekrem'in her yaptığını yapmaya çalışan Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ da, sırf Efendimiz'in yaptığını yapmak için tabaklanmış deriden yapılan pabuç giymeyi tercih ederdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n ibni Îsâ** da (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Sa‘d **Saîd ibni Ebî Saîd** ibni Keysân **el-Makbürî** (v. 123/741), tâbiîn nesline mensup Medineli güvenilir bir hadis âlimidir. Bakī Kabristanı’nda yaşadığı için “Makbürî” nisbesiyle tanınmıştır. Çok hadis bilmesiyle ünlü bu âlimin rivâyetleri *Kütüb-i Sitte’*de yer almıştır. Hayatının son dört senesinde hâfızası bozulmuş ise de, o tarihten itibaren bir daha hadis rivâyet etmemiştir.

5. râvi **Ubeyd ibni Cüreyc** et-Teymî, Medineli güvenilir bir tâbiîdir. Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* dışındaki *Kütüb-i Sitte’*de yer almıştır. İmâm Tirmizî ise onun bu rivâyetini *eş-Şemâilü’n-Nebeviyye’*ye almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** (v. 73/692) radıyallahu anhümâ ise 40. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Vudû’ 30, nr. 166, Libâs 37, nr. 5851;Müslim, Hac 25, nr. 1187.

79. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

عَنْ صَالِحٍ مَوْلَى التَّوْأَمَةِ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَالَانِ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin pabuçlarının tasmasında iki kayış vardı.”[422]

Hadisin Açıklaması

Bu hadis daha önce 75, 76 ve 77. hadîs-i şerîflerde Enes ibni Mâlik ve Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ tarafından birbirine yakın ifâdelerle rivâyet edilmiş ve 77. hadîs-i şerîfte açıklanmıştır; aynı muhtevâdaki bir başka hadis 86 numara ile ve ilâve bilgilerle tekrar gelecektir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Yemenli hadis hâfızı **Abdürrezzâk** ibni Hemmâm es-San’ânî de (v. 211/827), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Yemenli muhaddis **Ma’mer ibni Râşid** es-San’ânî (v. 153/770) ise, 29. hadiste tanıtıldı.

4. râvi “**İbnü Ebî Zi’b”** diye meşhûr olan Muhammed ibni Abdirrahmân el-Kureşî el-Âmirî (v. 159/776), tebeu’t-tâbiîn nesline mensup Medineli bir muhaddis ve fakihtir. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır. Halifelerin yaptıkları zulüm ve haksızlıkları hiç çekinmeden yüzlerine karşı

söylemesiyle bilinir. Son derece müttakī **bir mü'min olan** İbnü Ebî Zi'b gün aşırı oruç tutar, geceleri ibâdetle geçirirdi. Yaz kış aynı elbiseyi giyer, ekmekle zeytin yağı yiyerek hayatını sürdürürdü. Onu yakından tanıyanların belirttiğine göre, yarın kıyâmet kopacak deseler, daha fazlasını yapamayacak kadar kendisini ibâdete vermişti.

Sünnete son derece bağlı olmasıyla bilinen İbnü Ebî Zi'b, bir defasında bir akrabası öldürülen kimsenin kātilden ya diyet alacağına veya kısas yapacağına dair hadisi rivâyet etmişti.[423] O sırada yanında bulunan ve daha sonra bu hadisi kendisinden rivâyet edecek olan Ebû Hanîfe bin Simâk ona:

"Sen de aynı görüşte misin?" diye sordu. Böyle bir soruyu son derece yadırgayan bu büyük muhaddis bağırarak onun göğsünü yumruklamaya başladı; canını iyice yaktıktan sonra ona şunları söyledi:

"Ben, sana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisini rivâyet ediyorum, sen bana aynı görüşte olup olmadığımı soruyorsun. Evet aynı görüşteyim. Aynı görüşte olmak hem benim üzerime hem de bu hadisi duyan herkesin üzerine farzdır. Allah Teâlâ insanların arasından Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemi peygamber olarak seçti. Onun vâsıtasıyla ve onun eliyle insanlara doğru yolu gösterdi. İnsanlar ister istemez ona ittibâ etmek zorundadır. Bir Müslümanın yapacağı başka bir şey de yoktur."[424]

5. râvi **Sâlih Mevlâ et-Tev'eme** diye anılan Sâlih ibni Nebhân el-Medenî (v. 125/743) tâbiîn nesline mensup güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce'*de yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi olan **Ebû Hüreyre** (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr* (*er-Ravdu'd-Dânî*) [Emrîr], I, 162, nr. 254; Heysemî, *Mecma'ü'z-zevâid*, V, 138.

Hadis için bk. Buhârî, İlim 39, nr. 112, Diyât 8, nr. 6880; Ebû Dâvûd, Diyât 4, nr. 4505.

Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), VII, 142.

80. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ نَعْلَيْنِ مَخْصُوفَتَيْنِ.

Tâbiîn müfessirlerinden Süddî şöyle dedi:

Amr ibni Hureys radıyallahu anhdan (v. 85/704) hadis rivâyet eden zât (Atâ bin Sâib), onun şöyle dediğini bana haber verdi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi, iki kat deriden dikilmiş pabuçları ayağında iken namaz kılarken gördüm.”[425]

Hadisin Açıklaması

Bu hadis, temiz pabuçlarla namaz kılmanın câiz olduğunu göstermektedir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin iki kat deriden dikilmiş pabuçları ayağında iken kıldığı namazın, bir cenâze namazı olduğu da söylenmektedir.

Peygamber Efendimiz’in ayakkabıyla namaz kıldığına dâir şöyle bir olay bilmekteyiz:

Bir gün o Gönüller Sultanı Efendimiz öne geçmiş ashâbına namaz kıldırıyordu. Bu sırada hem Peygamber aleyhisselâmın hem de ashâb-ı kirâmın ayaklarında pabuçları vardı. O zamanlar yahudiler ibadet ederken ayakkabılarını ve mestlerini çıkarırlar, ayakkabıyla ve mestle ibadet edilemeyeceğine inanırlardı. Her konuda onlara muhalefet eden Peygamber aleyhisselâm, temiz olmak şartıyla ayakkabıyla namaz kılınabileceğini söylemişti.

Sahâbîler, namaz esnasında Resûl-i Ekrem’in pabuçlarını çıkarıp sol yanına koyduğunu gördüler. Onlar da tıpkı onun gibi pabuçlarını çıkardılar. Namaz kılınıp bitince Peygamberler Şâhı sahâbîlerine:

“Namazda ayakkabılarınızı niye çıkardınız?” diye sordu. Ashâb-ı kirâm:

“Senin ayakkabını çıkardığını görünce, biz de öyle yapdık” dediler.

Peygamber-i Zîşân meseleyi şöyle açıkladı:

“Namaz kılarken Cebrâil geldi ve ayakkabımda pislik olduğunu söyledi. Ben de çıkarmak zorunda kaldım.”[426]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bazen ayakkabıları ayağındayken namaz kılardı.
2. **Temiz olmak şartıyla ayakkabıyla namaz kılınabilir.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Amr ibni Hureys radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Ahmed ez-Zübeyrî** (v. 203/818), 77. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Muhammed İsmâîl ibni Abdirrahmân **es-Süddî** (v. 127/745), tâbiîn nesline mensup Kûfeli müfessir ve güvenilir bir hadis râvisidir. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunmaktadır. Süddî, aynı nisbeyle anılan ve güvenilmeyen rivâyetleri dolayısıyla “kezzâb: yalancı” diye anılan torunundan ayırt edilmek üzere **Süddî el-Kebîr** lakabıyla anılır; torunu da Süddî es-Sagîr lakabıyla anılır. Süddî’nin Şîa’ya meylettiği iddiası doğru değildir.

5. râvi **Amr ibni Hureys**’den rivâyette bulunan kimsedir. Bu zâtın kim olduğu belli değildir. İmâm Kastallânî, Süddî’nin bu hadisi kimden rivâyet ettiğine dair hiçbir yerde bir bilgi bulamadığını söylemekte, fakat şöyle akıl yürütmektedir:

“Süddî’nin bu rivâyeti kendisinden aldığı râvi, tâbiîn muhaddislerinden Atâ bin Sâib (v. 136/753) olabilir; zira hayatının son döneminde Atâ bin Sâib’in hâfızası biraz bozuldu; Süddî ondan hâfızasının bozulduğu işte bu dönemde hadis rivâyet etti; bu durumun bilinmemesi için de onun hakkında “Amr ibni Hureys’den (v. 85/704) hadis rivâyet eden zât” şeklinde mübhem bir ifâde kullandı.”[427]

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Saîd **Amr ibni Hureys** el-Kureşî el-Mahzûmî (v. 85/704), Kureyş kabilesinin Benî Mahzûm koluna mensup sahâbî oğlu sahâbîdir. Hicretten iki yıl önce doğdu. Amr dört yaşında iken babası veya annesi onu Fahr-i Kâinât Efendimiz’in huzûruna getirdi ve

kendisine duâ etmesini istedi. Server-i Enbiyâ Efendimiz de Amr'ın başını okşadı ve ona alış verişinin bereketli olması için duâ buyurdu.

Daha sonraları Kûfe'ye yerleşen Amr, zamanla çok zengin bir tüccar oldu. Bir hesaba göre Allah'ın Elçisi vefât ettiğinde onun daha on iki yaşında olduğu söylenmekte ise de, Medine'de Resûl-i Ekrem'in elindeki okla bir ev yeri çizdikten sonra Amr ibni Hureys'e: "Bunu sana veriyorum." buyurması,[428] yaşının pek de küçük olmadığını göstermektedir.

Amr ibni Hureyş Resûl-i Ekrem'den on sekiz hadis rivâyet etmiştir. Onun rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte'*de yer almıştır.

Allah ondan râzı olsun.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 307, nr. 18943; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), 406, nr. 1465; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), VIII, 465, nr. 9719.

Ebû Dâvûd, Salât 88, nr. 650; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, III, 20, 92, nr. 11170, 11899; M. Yaşar Kandemir, *İki Cihan Güneşi*, s. 12-13.

Bâcûrî, *el-Mevâhibü'l-ledüniyye ale'ş-Şemâili'l-Muhammediyye* (Avvâme), s. 185; Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 132.

Ebû Dâvûd, Harâc 34, nr. 3060.

81. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
سَمِعْتُ أَبَا الطُّفَيْلِ يَقُولُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا

أَوْ لِيُحْفِهِمَا جَمِيعًا».

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Kesinlikle hiçbiriniz ayağının teki ayakkabılı, diğeri ayakkabısız olarak dolaşmasın. Ya ayakkabısının ikisini de giysin veya ikisini de çıkarıp yürüsün!”[429]

Hadisin Açıklaması

Bir ayağına ayakkabı, mest veya çorap giyip de diğer ayağı çıplak olarak dolaşmak her şeyden önce gülünçtür. Ayrıca böyle bir davranış, akıl sağlığından yoksun oluş kanaatini uyandıran bir durumdur. Gömleğinin, ceketinin bir kolunu giyip diğerini giymemek de böyledir. Esasen bu kàide, çift olarak giyilen terlik, nalın, bot, çizme ve çarık gibi bütün giysiler için geçerlidir.

Tek ayakkabıyla dolaşmanın çirkin görülmesinin çeşitli sebepleri vardır.

Ünlü Mâlikî fakihi ve muhaddis Ebû Bekir ibnü’l-Arabî (v. 543/1148), bir ayağı çıplak, diğeri giyinik dolaşmanın çirkinliğini anlatmak için, bu tür yürüyüşü “şeytan yürüyüşü” diye nitelemiştir.

Bir ayağında ayakkabı, diğeri çıplak olarak dolaşmak insanın dengesini bozup düşmesine, dolayısıyla maddeten zarar görmesine yol açtığı gibi, kendisini bu durumda görenlerin onunla alay etmesine ve böylece hem onların hem de kendisinin günaha girmesine, mânevî açıdan zarar görmesine yol açar.

Her ne sebeple olursa olsun Efendimiz aleyhisselâm, insanın hem bedeninin hem de vakarının zedelenmesine meydan verecek böyle bir hali yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ أَحَدِكُمْ فَلَا يَمْشِ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ حَتَّى يُصْلِحَ شِسْعَهُ، وَلَا يَمْشِ فِي خُفٍّ وَاحِدٍ، وَلَا يَأْكُلْ بِشِمَالِهِ

"Herhangi biriniz ayakkabısının bağı koptuğu zaman, ayakkabısının bağını onarıncaya kadar bile olsa tek ayakkabıyla yürümesin! Tek mest ile de yürümesin. Sol eliyle de yemesin."[430]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ayağının teki ayakkabılı, diğeri ayakkabısız olarak dolaşmayı yasaklamıştır.

2. Bir ayağında ayakkabı, diğeri çıplak olarak dolaşmak insanın dengesini bozup düşmesine, yaralanmasına yol açabilir.

3. Böyle bir görüntü, o insanın zayıf akıllı olduğu kanaatini uyandırır ve şahsiyetini zedeler. Mü'min, hiçbir gülünç duruma düşmemelidir.

4. Gömleğinin, ceketinin bir kolunu giyip diğerini giymemek de böyledir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858), 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n ibni Îsâ el-Medenî** de (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebü'z-Zinâd** Abdullah ibni Zekvân el-Kureşî (v. 130/748), güvenilir hadis hâfızı ve fakih tabiîdir. Künyesi Ebû Abdirrahmân'dır; Ebü'z-Zinâd ise onun lakabı olup bu şekilde tanınmıştır. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. "Emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadîs" diye anılan sayılı muhaddislerden biridir. Hepsi de tabiînden olan 300 kişiye Mescid-i Nebevî'de başta fıkıh olmak üzere çeşitli ilimleri okuturdu.

5. râvi Ebû Dâvûd Abdurrahmân ibni Hürmüz **el-A'rec** el-Medenî (v. 117/735) hem muhaddis hem de kırâat âlimi bir tabiîdir. Rivâyetleri *Kütüb-i*

Sitte'de bulunan güvenilir bir râvidir. Yaşadığı devirde Kureyş'in nesebini (ensâb ilmini) en iyi o bilirdi.

Hadisimizin râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 40, nr. 5856; Müslim, Libâs 67, 68, nr. 2097; Tirmizî, Libâs 34, nr. 1774.

Müslim, Libâs 69, 71, nr. 2098, 2099; Ebû Dâvûd, Libâs 41, nr. 4137; Nesâî, Zînet 117, nr. 5369.

82. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، نَحْوَهُ.

İmâm Tirmizî, bu hadisi, burada görüldüğü gibi, bir önceki rivâyetten farklı bir senedle rivâyet etmiştir.

“نَحْوَهُ” kelimesinin teknik anlamı hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

83. Hadis

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

يَأْكُلَ، يَعْنِي الرَّجُلَ، بِشِمَالِهِ، أَوْ يَمْشِيَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ.

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhden rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sol elle yemek yemeyi, bir ayağı ayakkabılı diğeri ayakkabısız yürümeyi yasaklamıştır.[431]

Hadisin Açıklaması

Bu hadiste Peygamber Efendimiz iki şeyi yasaklamıştır. Bunlar, sol el ile yemek yemek; bir ayağı ayakkabılı, diğeri ayakkabısız olarak yürümek.

İkinci yasağın mâhiyetini 81. hadiste açıklamıştık; şimdi sol elle yeme yasağını açıklayalım.

Peygamber Efendimiz'in sol elle yemek yemeyi neden yasakladığını şu hadisten öğreniyoruz:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ،

وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ فَإِنَّ

بِشِمَالِهِ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ

"Biriniz yemek yediğinde sağ elle yesin, su içtiğinde sağ elle içsin. Çünkü şeytan sol eliyle yiyip sol eliyle içer."[432]

Demek ki sol elle yeme ve içme yasağı, şeytana benzememek için konmuştur.

Her fırsatta şeytandan Allah'a sığınan Efendimiz aleyhisselâm, sol elle yiyip içenleri uyarırdı; Müslümanların şeytana benzemekten sakınmasını tavsiye ederdi.

Nitekim bir defasında sol eliyle yemek yiyen Büsr ibni Râî adındaki adamı gördü ve onu:

(كُلْ بِيَمِينِكَ) “Sağ elinle ye!” diye uyardı. Fakat adam büyüklük taslayarak:

(لَا أَسْتَطِيعُ) “Yapamıyorum” diye yalan söyledi.

Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’inde mü’minleri “Peygambere itaat edin!”[433] diye defalarca uyardığı halde, o şahıs Peygamber uyarısını, gerçekten yapamadığı için değil, aşırı kibri yüzünden önemsemedi. O şahsın, Peygamber buyruğunu hiçe sayan bu saygısız tavrı üzerine, Allah’ın Elçisi ona:

(لَا اسْتَطَعْتَ) “Yapamaz ol!” diye bedduâ etti.

Adam bir daha elini ağzına götüremedi.[434]

Sağ elle yeme eğitiminin çocuklara küçük yaştan itibaren verilmesi gerektiğini Peygamber-i Zîşân Efendimiz kendi uygulamasıyla göstermiştir. Allah’ın Resûlü vefât ettiği zaman henüz dokuz yaşında olan üvey oğlu Ömer ibni Ebî Seleme’ye, o daha küçük bir çocukken nasıl yemek yiyeceğini şöyle öğretmiştir:

وَسَلَّمَ، إِنْ كَانَتْ جُمَّتُهُ لَتَضْرِبُ قَرِيبًا مِنْ مَنْكِبَيْهِ.

“Oğulcuğum! Sofraya yanaş!

Besmele çek!

Sağ elinle ye!

Dâima önünden ye!”[435]

Neden sol elle yemeyeceğiz? Fahr-i Âlem Efendimiz bunun gerekçesini açıklayarak şöyle buyurmuştur:

لَا تَأْكُلُوا بِالشِّمَالِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِالشِّمَالِ

“Sol elinizle yemeyin! Çünkü şeytan sol eliyle yer.”[436]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Müslümanların sağ el ile yiyip içmesini tavsiye etmiştir.

2. Şeytan sol el ile yiyip içtiği için, Allah’ın Resûlü sol el ile yemek yemeyi yasaklamıştır.

3. Resûl-i Ekrem bir ayağı ayakkabılı diğeri ayakkabısız yürümeyi, insanın düşmesine ve kendine zarar vermesine, ayrıca başkalarının alay etmesine yol açabileceği için yasaklamıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858) 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma‘n ibni Îsâ el-Medenî** de (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebü’z-Zübeyr Muhammed ibni Müslim** (v. 126/744), 13. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdillâh** radıyallahu anhümâ da (v. 78/697) 13. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Libâs 70, nr. 2099; Mâlik, *Muvatta’*, Sıfatü’n-nebî 5.

Müslim, Eşribe 105, 106, nr. 2020; Ebû Dâvûd, Et‘ime 19, nr. 3776; Tirmizî, Et‘ime 9, nr. 1799

Âl-i İmrân 3/32; Nisâ 4/59; Mâide 5/92; Enfâl 8/1, 46; Nûr 24/54.

Müslim, Eşribe 107, nr. 2021; Dârimî, Et’ime 9, nr. 2028; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 44, 45, 50.

Ebû Dâvûd, Et‘ime 19, nr. 3777; Buhârî, Et’ıme 2, nr. 5376, ; Müslim, Eşribe 108, nr. 2022.

Müslim, Eşribe 104, nr. 2019.

84. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ،

ح، وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ،

عَنِ الْأَعْرَجِ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ، فَلْتَكُنِ الْيُمْنَى أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرَهُمَا تُنْزَعُ».

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz ayakkabısını giyeceği zaman önce sağ ayağını giysin; ayakkabısını çıkaracağı zaman da önce sol ayağını çıkarsın. Böylece sağ ayak, ilk önce giyilen ve en sonra çıkarılan ayak olsun.”[437]

Bu hadis, bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan **iki ayrı senedle** rivâyet etmiştir.

Birinci sened şöyledir:

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe** bin Saîd (v. 240/855) olup 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mâlik** ibni Enes (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

Birinci senedin geri kalan râvileri aşağıdaki ikinci senedde tanıtılacaktır. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, bu senedde İmâm Mâlik 2. râvi aşağıdaki ikinci senedde ise 3. râvi olduğu için, diğer bir söyleyişle birinci sened 4 râvi ile, 2. sened ise 5 râvi ile rivâyet edildiği için, birinci sened ikinciye göre **âlî**dir; diğer bir ifâdeyle **daha az râvi ile rivâyet edilen birinci sened daha değerlidir**.

İkinci sened ise şöyledir:

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshak ibni Mûsâ el-Ensârî** (v. 244/858) olup 32. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ma'n ibni Îsâ** (v. 198/814), 32. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebü'z-Zinâd** (v. 130/748), 81. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **el-A'rec** lakabıyla anılan Abdurrahmân ibni Hürmüz (v. 117/735) ise 81. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh (v. 58/678) ise 12. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 39, nr. 5855; Müslim, Libâs 67, nr. 2097.

85. Hadis

أَخْبَرَنَا أَبُو رَجَاءٍ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ
قَالَ: أَخْبَرَنَا أَشْعَثُ وَهُوَ ابْنُ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَسْرُوقٍ،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ
وَسَلَّمَ يُحِبُّ التَّيَمُّنَ مَا اسْتَطَاعَ: فِي تَرَجُّلِهِ وَتَنَعُّلِهِ وَطُهُورِهِ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem saçını sakalını tararken, ayakkabı giyerken ve abdest alırken mümkün olduğunca sağ tarafından başlamayı severdi.”[438]

Hadislerin Açıklaması

Biz dinimizi nasıl yaşayıp nasıl uygulayacağımızı Peygamber Efendimiz’den öğreniriz. Edep ve ahlâk ilkelerinden tutun da, sağ ve sol ellerimizi hangi işlerde kullanıp kullanmayacağımıza kadar her şeyi ondan öğreniriz.

Fahr-i Âlem Efendimiz bize bir şey yerken, içerken, giyinirken, abdest alırken sağ elimizi kullanmayı tavsiye eder; meselâ ayakkabı giyerken önce sağ ayağımızdan başlamayı, ayakkabıyı çıkarırken önce sol ayakkabımızı çıkarmayı tavsiye buyurur, kendisi de öyle yapardı.

Küçük abdest bozarken cinsel organı kesinlikle sağ elle tutmamayı, taharetlenirken kesinlikle sağ eli kullanmamayı, bu tür işleri sol elle yapmayı, burnu sol elle silmeyi tavsiye buyurur, kendisi de öyle yapardı. Biz de onun yaptığı ve bize tavsiye ettiği şeyleri Sevgili Efendimiz’in sünneti diye sahiplenir ve bunları ondan öğrendiğimiz şekilde yapmaya çalışırız.

Allah’ın Elçisi mescide girerken sağ ayakla girmeyi, çıkarken de sol ayakla çıkmayı, tuvalete girerken önce sol ayağı içeri atmayı, gömleği, pijamayı ve pantalonu giyerken önce sağdan başlamayı, bunları çıkarırken de sol koldan ve sol ayaktan başlamayı uygun görür.

Bir şeyi sağ el ile alıp vermelidir. Sağ el ile tokalaşmalı, tırnak kesmeye sağdan başlamalıdır.

Hadîs-i şerîfteki “mümkün olduğunca” ifâdesi, “gücünüz yettiğince” demektir. Zira Allah Teâlâ insanı gücünün yetmediğinden sorumlu tutmaz. (مَنْصُورٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ) “Allah’ın emir ve yasaklarına karşı gelmekten gücünüz yettiği kadar sakının”[439] âyet-i kerîmesi de bunu göstermektedir. Peygamber Efendimiz de bu konuda şöyle buyurur:

وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ

“Size bir şeyi emrettiğimde, onu gücünüz yettiği ölçüde yerine getirin.”[440]

Bu âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf İslâmiyet’te kolaylığın esas olduğunu, güzel dinimizin bizi yapılması güç olan şeyleri yapmaya zorlamadığını göstermektedir.

Sağ el ile veya sol el ile yapılması tavsiye edilen şeyleri yapmaya gerçekten gücü yetmeyenlerin, bunları diğer elleriyle yapmasında hiçbir sakınca yoktur. Çünkü meşhur kàide şöyledir:

الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ

“Zaruretler, yapılması sakıncalı olan şeyleri mübâh (yapılabilir) kılar.”

Bu hadisin bir benzeri, 34 numara ile daha önce geçmiş ve gerekli açıklama orada yapılmıştı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ayakkabı, çorap, gömlek ve ceket gibi şeyleri giymeye sağdan; bunları çıkarmaya da soldan başlanır.

2. Mescide sağ ayakla girilir; çıkarken de sol ayakla çıkılır. Tuvalete de önce sol ayak içeri atılarak girilir.

3. Küçük abdest bozarken, tahâret yapılırken sol el kullanılır; taharet sol el ile yapılır; burun sol el ile silinir. Bu gibi işlerde sağ el kullanılmaz.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Âişe** radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebû Mûsâ Muhammed ibnü’l-Müsennâ** (v. 252/866), 9. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca’fer** (v. 193/809), 3. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu‘be bin Haccâc** da (v. 160/776), daha önce 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Eş‘as ibni Ebi’ş-Şa‘sâ‘** (v. 125/743), 34. hadiste tanıtıldı.

5. râvi bir önceki râvinin babası **Ebü’ş-Şa‘sâ‘ Süleym ibni Esved** de (v. 82/701), 34. hadiste tanıtıldı.

6. râvi **Mesrûk ibni Ecda’** (v. 63/683) ise 34. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) radıyallahu anhâ da 25. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Salât 47, nr. 426, Et‘ime 5, nr. 5380; Ebû Dâvûd, Libâs 41, nr. 4140; Tirmizî, Salât 428, nr. 608; Nesâî, Gusl 17, nr. 421.

Tegàbün 64/16.

Buhârî, İ’tisâm 2, nr. 7288; Müslim, Hac 412, nr. 1337, Fezâil 130, nr. 1337.

86. Hadis

أَخْبَرَنَا أَبُو رَجَاءٍ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ

مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ مُحَمَّدٍ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،
وَأَوَّلُ مَنْ عَقَدَ عَقْدًا وَاحِدًا عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, Hz. Ebû Bekir’in ve Hz. Ömer’in pabuçlarının tasmasında, ayak parmaklarının geçmesi için dikilmiş iki kayış vardı. Pabucunun tasmasında tek kayış olanların ilki Hz. Osmân’dır.”[441]

Hadisin Açıklaması

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin pabuçlarının tasmasında, ayak parmaklarının geçmesi için dikilmiş iki kayış bulunduğu 75-77. hadislerde geçmiş, bu konuda 77. hadiste gerekli açıklama yapılmıştır.

Burada Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer’in pabuçlarının tasmasının da öyle olduğunu, sadece Hz. Osmân’ın pabucunun tasmasında tek kayış bulunduğunu öğreniyoruz.

Hz. Osmân Sünnete Uymadı mı?

Hatıra şöyle bir soru gelebilir: Resûl-i Ekrem Efendimiz’in iki can dostu Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer Fahr-i Âlem Efendimiz’in giydiği tarzda pabuç giydiği, onun sünnetine uyduğu halde, Hz. Osmân bu sünnete uymadı mı?

Bu soru yerinde bir soru değildir. Çünkü Peygamber Efendimiz’in pabucunun tasmasının şöyle veya böyle olması onun sünneti değildir; pabucun öyle olması sadece bir âdettir. Zaten Hz. Osmân’ın, tasmasında tek kayış bulunan bir pabuç giymesi bunun sünnet değil, âdet olduğunu ve öyle de yapılabileceğini bize göstermektedir.

Bu ümmet Hz. Osmân'a bu davranışı dolayısıyla teşekkür borçludur. Şâyet o, Resûl-i Ekrem Efendimiz ile iki dostunun pabucundan farklı bir pabuç giymeseydi, herkes tasmasında iki kayış bulunan pabuç giymenin sünnet, aksini yapmanın ise mekrûh olduğunu zannedecekti. Allah kendisinden râzı olsun, Hz. Osmân meselenin hiç de öyle olmadığını, hattâ Peygamber aleyhisselâmın giydiği tarzın dışında başka şekildeki bir ayakkabıyı giymenin sünnete aykırılık taşımadığını bize göstermiş oldu.

Şimdi rahatlıkla diyebiliriz ki, o devirde öyle ayakkabı giymek âdetti, bu devirde de bizim giydiklerimizi giymek âdettir.

Burada bilmemiz gereken, Fahr-i Cihân Efendimiz'in fiillerinin dört kısma ayrıldığı hususudur:

Mübah olan fiiller, müstehap olan fiiller, vâcip olan fiiller, farz olan fiiller. Ayakkabı giyme konusu mübâh olan fiillerdendir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ile onun iki dostunun pabuçlarının tasmasında, ayak parmaklarının geçmesi için dikilmiş iki kayış vardı.

2. Hz. Osmân'ın pabucunun tasmasında ise tek kayış vardı.

3. Pabucun tasmasında iki kayış bulunması sünnet değil, âdet olduğu için Hz. Osmân bu konuda farklı bir uygulamada bulunmuştur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Abdillah Muhammed** ibni Muhammed **ibni Merzûk** el-Bâhilî (v. 248/862), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Basralı bir râvidir.

2. râvi **Ebû Muâviye Abdurrahmân ibni Kays** ed-Dabbî ez-Zağferânî, rivâyetleri güvenilir bulunmayan ve *Kütüb-i Sitte*'de yer almayan bir râvidir.

3. râvi **Hişâm** ibni Hassân el-Kurdûsî (v. 147/764), 35. hadiste tanıtıldı.

4. râvi tâbiîn âlimlerinden **Muhammed** ibni Sîrîn (v. 110/729), 71. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** radıyallahu anh da (v. 58/678) 12. hadiste tanıtıldı.

Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr* (*er-Ravdu'd-Dânî*) [Emrîr], I, 162, nr. 254; Heysemî, *Mecma'ü'z-zevâid*, V, 138.

ON İKİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
MÜHR-İ ŞERÎFİ

87. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

ابْنِ شِهَابٍ،

إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ وَرِقٍ، وَكَانَ فَصُّهُ حَبَشِيًّا.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin mühr-i şerifi gümüştendi; mührün kaşı da akîk denilen Habeş taşındandı.”[442]

Hadisin Açıklaması

Bu bölümde Resûlullah Efendimiz’in mektuplarını mühürlediği yüzük mühür hakkında sekiz hadis okuyacağız.

Eski devirlerde resmî belgeleri imzalama âdeti yoktu. İmzâ yerine mühür basılırdı.

Yüzüğün Kaşındaki Yazı

90. hadîs-i şerîfte okuyacağımız üzere Fahr-i Âlem Efendimiz, hicretin yedinci yılında (mîlâdî 629) komşu hükümdarları İslâm’a dâvet etmek üzere mektup göndermeye karar verdi. O zaman sahâbîlerden biri ona yabancı devlet başkanlarının mühürsüz mektupları okumadıklarını söyledi. Peygamber Efendimiz de bunun üzerine gümüşten bir mühür edindi.[443]

Yine 91. hadiste göreceğimiz üzere Resûl-i Ekrem Efendimiz, mühür olarak kullanacağı yüzüğün kaşına, aşağıdan yukarı doğru okunacak ve her kelimesi ayrı bir satırda olacak şekilde “Muhammed-Resûl-Allah” (Muhammed Resûlullah) yazdırdı.

Gümüş Yüzük

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh açıklamakta olduğumuz hadiste, Efendimiz aleyhisselâmın yüzük mührünün gümüşten yapıldığını söylemektedir. Zira Allah’ın Resûlü 104. hadiste okuyacağımız üzere bir

defa altın yüzük takmıştı; sahâbîlerin de ona ittibâ ederek altın yüzük taktığını görünce, parmağındaki yüzüğü çıkarıp atmış, bir daha da altın yüzük takmamıştı.

Sevgili Efendimiz erkeklerin gümüş yüzük dışında yüzük takmasını uygun görmemiştir. Şu hadîs-i şerîf bunu göstermektedir:

Bir gün parmağında pirinç yüzük olan bir adam Resûl-i Ekrem Efendimiz'in yanına geldi. Allah'ın Elçisi ona:

فَنَظَرْتُ إِلَى ظَهْرِهِ كَأَنَّهُ سَبِيكَةُ

"Senden niçin putların kokusunu alıyorum." buyurdu. Bunun üzerine adam elindeki pirinç yüzüğü çıkarıp attı.

Daha sonra bu zât parmağında demir bir yüzükle tekrar Fahr-i Âlem Efendimiz'in huzûruna çıktı. Bu defa da Allah'ın Resûlü ona:

مَا لِي أَرَى عَلَيْكَ حِلْيَةَ أَهْلِ النَّارِ

"Niçin sende Cehennemliklerin zînetini görüyorum?" buyurdu. Bunun üzerine o zât parmağındaki demir yüzüğü de çıkarıp attı. Ardından da:

"Ey Allah'ın Resûlü! Hangi madenden yapılan yüzüğü takmalıyım?" diye sordu. Fahr-i Cihân Efendimiz de ona:

"Gümüş yüzük tak! Ağırlığı da bir miskali bulmasın!" buyurdu.[444]

Bir miskal beş gramdan daha az bir ağırlık ölçüsüdür. Tamı tamına söylersek, bir miskal 4.80 gramdır.

Putlar genellikle pirinçten yapıldığı için, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in pirinç yüzük takan adama "Senden niçin putların kokusu alıyorum?" buyurmuştu.

Putların Kokusu

Kâfirler cehennemlik olduğu, Cehennem'de onlara demirden prangalar vurulacağı için, Peygamberler Sultanı Efendimiz demir yüzük takan sahâbîye "Niçin sende Cehennemliklerin zînetini görüyorum?" diye mecâzî bir ifâde kullanmıştı.

Fahr-i Âlem Efendimiz'in demir yüzüğü kötü kokusu yüzünden uygun görmediği de söylenmektedir.

Demir Yüzük Bile Olsa

Burada, Asr-ı Saâdet'te, Peygamberimiz'in huzûrunda meydana gelen demir yüzükle ilgili bir olay hatırlanabilir ve Resûl-i Ekrem'in demir yüzük takmaya izin verdiği sanılabilir.

Bir kadın, Efendimiz'in huzûruna gelerek kendisini nikâhlamasını istemişti. Resûlullah'ın bu teklife sıcak bakmadığını gören fakir bir adam, Allah'ın Elçisi'ne "Bu kadına ihtiyacın yoksa onu bana nikâhla!" demişti.

Bunun üzerine Resûl-i Kibriyâ o adama, evlenmek için mehir vermesi gerektiğini, verip veremeyeceğini sormuş, o zâtın mehir veremeyeceğini söylemesi üzerine, "Demir bir yüzük bile olsa bul getir." buyurmuştu.

Âlimlerimize göre; bu olay demir yüzük takmanın helâl olduğunu göstermez. Bu olay muhtemelen demir yüzük takmanın yasaklanmasından önce meydana gelmiştir.

Yine âlimlerimize göre bir başka ihtimâl de şudur: Fahr-i Âlem Efendimiz "Demir bir yüzük bile olsa bul getir." buyururken, demir yüzüğün parmağa takılabileceğini kasdetmemiş, demir yüzük değerinde bile olsa, mutlaka mehir vermek gerektiğini ifâde buyurmuştur.

Sünen-i Tirmizî'deki rivâyete göre o zât demir yüzükle değil, altın yüzükle Efendimiz'in huzûruna geldiği zaman Allah'ın Elçisi ona:

"Üzerindeki Cennetliklerin zînetini çıkarıp at!" buyurdu.[445] Böylece ona, erkeklerin dünyada altın yüzük takmalarının haram kılındığını, onların altın yüzüğü Cennet'te takacaklarını dolaylı olarak söylemiş oldu.

Akik Taşı

Hadisimizin râvisi Hz. Enes, üzerine "Muhammed Resûlullah" yazılan yüzük kaşının akîk taşından olduğunu söylemektedir. O devirlerde akîk genellikle Habeşistan'dan veya Yemen'den getirilirdi; akîk sert bir taş olduğu için de mühür kazınmasına elverişliydi.

Hz. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah Efendimiz akîk yüzük takmaya teşvik ederek şöyle buyurmuştur:

تَخَتَّمُوا بِالْعَقِيقِ فَإِنَّهُ مُبَارَكٌ

"Akîkten yapılmış yüzük takınız, çünkü o mübârektir."[446]

Peygamber Efendimiz'in bir başka gümüş yüzüğü daha bulunduğunu, onun kaşının da yine gümüş olduğunu 89. hadiste okuyacağız.

Burada şunu da belirtmekte fayda var: Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yüzüğüne dâir rivâyetlerde bu yüzüğün şekli belirtilmemekte, onun yuvarlak mı, üçgen mi, dörtgen mi olduğu konusunda bilgi bulunmamaktadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in yüzüğü gümüştendi.
2. **Yüzüğün kaşında, her kelimesi ayrı bir satırda olacak ve aşağıdan yukarı doğru okunacak şekilde "Muhammed-Resûl-Allah" yazılıydı.**
3. Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz yüzüğün pirinçten, demirden olmasını doğru bulmadığı gibi, erkeklerin altın yüzük takmasını da yasakladı.
4. **Resûl-i Ekrem'in gümüş yüzüğünün kaşı, Habeş taşı da denen akîktendi.**

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

Seneddeki **"ve gayru vâhid"** ifâdesi, Tirmizî'nin bu hadisi sadece Kuteybe bin Saîd'den değil, daha birçok hocasından duyduğunu göstermektedir.

2. râvi Ebû Muhammed **Abdullah ibni Vehb** el-Fihrî (v. 197/813), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Mısırlı ünlü bir hadis imâmı ve hâfızıdır. On yedi yaşındayken aklına Hz. Îsâ'nın nasıl yaratıldığı gibi konular takıldı ve sorularını bir âlime yöneltti; o da kendisine ilim tahsil etmesini tavsiye edince ilim yolculuğuna başladı ve hocalarının bile kendisinden hadis rivâyet ettiği güvenilir bir âlim oldu. En çok faydalandığı hocası İmâm Mâlik idi. Sadece hadis sâhasında değil, fıkıh, tefsir ve kırâat ilimlerinde de devrinin önde gelen âlimlerinden biri oldu. 100.000'den fazla hadisi şifâhî olarak rivâyet ettiği, yazdığı eserlerinde de 20.000 kadar hadis topladığı belirtilmiştir.

3. râvi **Yûnus ibni Yezîd** el-Eylî (v. 159/776), 30. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Muhammed **ibni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Libâs 15, nr. 2094; Tirmizî, Libâs 14, nr. 1739; Ebû Dâvûd, Hâtem 1, nr. 4216.

Buhârî, İlim 7, nr. 65; Cihâd 101, nr. 2938.

Ebû Dâvûd, Hâtem 4, nr. 4223.

Tirmizî, Libâs 43, nr. 1785.

Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Hâmid), VIII, 361, nr. 5941; Müttakî el-Hindî, *Kenzü’l-ummâl* (Sekkà), VI, 663, nr. 17285.

88. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ نَافِعٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، فَكَانَ يَخْتِمُ بِهِ، وَلَا يَلْبَسُهُ.

قَالَ أَبُو عِيسَى: أَبُو بِشْرٍ اسْمُهُ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي وَحْشِيَّةَ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve sellem gümüşten bir yüzük mühür yaptırmıştı; bu mührü bir belgeyi mühürleyeceği zaman kullanır, onu her zaman parmağına takmazdı.”[447]

İmâm Tirmizî, hadisin senedindeki Ebû Bişr’in adının Ca‘fer ibni Ebî Vahşiyye olduğunu söylemiştir.

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hicretin altıncı yılı (mîlâdî 628) Zilkade ayında (Mart/Nisan 628) hükümdarları İslâm’a dâvet etmeye ve bu maksatla onlara birer mektup yazmaya karar verdi. Hadisimizde sözü edilen bu yüzük mührü, işte bu mektupları mühürlemek için yaptırdı. İnşallah 90. hadîs-i şerîfte bu olayı daha etraflıca okuyacağız.

Allah’ın Elçisi, yazdırdığı bu mektupları hicretin yedinci yılının Muharrem ayında (Mayıs/Haziran 628) mühürleyip hükümdarlara gönderdi. Daha önceleri yazdırdığı mektupları ve belgeleri ise tırnağıyla mühürlediği söylenmektedir.[448]

Peygamber Efendimiz yüzük mührünü her zaman parmağına takmazdı. Hadis âlimi ve hâfızı Ebû Süleymân el-Hattâbî (v. 388/998) ile diğer bazı âlimler, Resûl-i Ekrem’in bu yüzüğü her zaman parmağına takmamasını onun tevâzuu ile ve yüzük mührü bir tür zînet eşyası saymasıyla açıklamışlardır.

Şemâil-i Muhammediyye şârihlerinden Mîrek Şâh (v. 840/1436 civârı) bu konuda şunları söylemektedir:

“Allah’ın Resûlü bir mektubu mühürleyeceği zaman yüzüğü parmağından çıkarır, mektubu mühürler, sonra onu tekrar parmağına takardı. Yüzük parmağında iken onu mühür gibi kullanmazdı. Bu durum Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in parmağına yüzük takmadığını göstermez.

“Resûl-i Kibriyâ’nın yüzüğü parmağına her zaman takmaması onun tevâzuu, gösterişten kaçınması ve kibirden uzak durması sebebiyledir; zira parmağına yüzük takan birinin kibre düşme ihtimâli her zaman söz konusudur.”[449]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz hükümdarları İslâm’a dâvet etmek için birer mektup yazdırdı ve bu mektupları mühürlemek için gümüşten bir yüzük yaptırdı.

2. Allah’ın Elçisi bu yüzük mührü her zaman parmağına takmazdı; onu bir belgeyi mühürleyeceği zaman çıkarıp kullanır, sonra tekrar yerine koyardı.

3. Fahr-i Âlem’in bu yüzük mührü devamlı olarak parmağına takmaması, muhtemelen onu bir zînet eşyası gibi görmesi sebebiyledir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Avâne** (v. 176/792), 46. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ebû Bişr** Ca‘fer ibni Ebî Vahşiyye el-Yeşkürî (v. 124/742), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

4. râvi Abdullah İbni Ömer’in (v. 73/692) âzatlı kölesi Ebû Abdillah **Nâfi’** el-Kureşî (v. 117/735), 40. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** de (v. 73/692) 40. hadiste tanıtıldı.

Nesâî, Zînet 79, nr. 5218, 5292; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 68, 127, nr. 5366, 6107.

İbni Hacer, *el-İsâbe*, II, 431; Bâcûrî, *el-Mevâhibü’l-ledüniyye ale’ş-Şemâili’l-Muhammediyye* (Avvâme), s. 193.

Mîrek Şâh, *Şerhu’ş-Şemâil*, varak 57a.

89. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ أَبُو خَيْثَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ،

إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فِضَّةٍ، فَصُّهُ مِنْهُ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin gümüş bir yüzük mührü vardı, bu yüzüğün kaşı da gümüştendi.”[450]

Hadisin Açıklaması

87. hadîs-i şerîfte Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin mühr-i şerifini tanımıştık; Bu yüzük mührün gümüşten, kaşının da akîk denilen Habeş taşından olduğunu görmüştük.

Bu hadîs-i şerîften Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in ikinci bir yüzüğünün daha bulunduğunu, bu yüzüğün halkasının da, kaşının da gümüşten olduğunu öğreniyoruz.

Bir başka rivâyetten öğrendiğimize göre Resûlullah Efendimiz’in yüzüğü, üzeri gümüşle kaplanmış demir bir yüzüktü.[451]

Fahr-i Cihân Efendimiz’in bu gümüş yüzüğünün kaybolması olayı 94. hadîs-i şerîfte anlatılacaktır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in birkaç tane yüzük mührü vardı.

2. Bu yüzüklerden biri gümüşten, kaşı da akîk denilen Habeş taşındandı.

3. Bir diğer yüzüğünün halkası da, kaşı da gümüştendi.

4. Resûl-i Ekrem’in bir de üzeri gümüşle kaplı demir bir yüzüğü bulunduğu kaydedilmektedir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** el-Mervezî (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hafs ibni Ömer ibni Ubeyd et-Tanâfisî,** tebe-i tâbiînden rivâyette bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Ebû Hayseme Züheyr** ibni Muâviye el-Cu'fî (v. 173/789), 58. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Humeyd** ibni Ebî Humeyd el-Basrî (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh 1. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Hâtem 1, nr. 4217; Tirmizî, Libâs 15, nr. 1740; Nesâî, Zînet 45, nr. 5200; Ayrıca bk. Buhârî, Libâs 48, nr. 5870.

Ebû Dâvûd, Hâtem 4, nr. 4224; Nesâî, Zînet 49, nr. 5205.

90. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

بَيَاضِهِ فِي كَفِّهِ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yabancı hükümdarları İslâm’a dâvet etmek üzere onlara mektup göndermek istediği zaman, sahâbîlerden biri Peygamber aleyhisselâma yabancı hükümdarların mühürsüz mektuplara itimat etmediklerini söyledi. Bunun üzerine Allah’ın Elçisi bir yüzük mühür yaptırdı.”

Enes ibni Mâlik sözüne şöyle devam etti:

“O yüzük mührün Resûlullah Efendimiz’in mübarek parmağında nasıl parıldadığı hâlâ gözümün önündedir.”[452]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Cihân Efendimiz hicretin yedinci yılında, Mekkelilerle Hudeybiye Antlaşması’nı imzalamıştı. Bu antlaşmanın kazandırdığı sükûnet ortamından faydalanmak istedi. Yabancı hükümdarlara ve tanınmış şahsiyetlere birer mektup göndermeye ve onları İslâmiyet’e dâvet etmeye karar verdi.

Hadîs-i şerîfimizde bu olaydan Peygamber aleyhisselâm “acemlere mektup göndermek istediği zaman” diye söz edilmektedir. Biz Türkler “acem” sözüyle sadece İranlıları kastederiz. Araplar ise, Arap olmayan herkese “acem” derler.

Onlar Mühürsüz Mektupları Okumaz

Resûlullah Efendimiz, hükümdarları İslâm'a dâvet etmeyi düşündüğünü ashâbına söylediği zaman, bu konuda bilgisi olan bir sahâbî, yabancı hükümdarların mühürsüz mektuplara değer vermediklerini söyledi. Zira o devrin hükümdarları, mühürsüz mektup gönderen kimsenin kendilerine yeterli saygıyı göstermediğini düşünür, bu yüzden de mühürsüz mektuplara itimat etmezlerdi.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, Fahr-i Âlem Efendimiz'in parmağındaki gümüş yüzüğün, göz alırcasına parıldadığından söz etmektedir. Yüzüğün böyle parlamasının sebebi, onun gümüşten olmasıydı.

O Yüzük Serçe Parmağındaydı

Sahîh-i Buhârî'de yine Enes ibni Mâlik tarafından rivâyet edilen hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre, parıldayan bu yüzük Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin serçe parmağındaydı.[453]

Seyyid-i Kâinât Efendimiz'in yüzüğü gümüşten olduğu için, İslâm âlimleri erkeklerin takacağı yüzüğün gümüşten olmasını uygun görmüşlerdir.

Yüzük Gösteriş İçin Takılıyorsa

Yüzüğün kaşının avucun içinde mi, yoksa herkesin göreceği şekilde dışa dönük mü olacağına dâir bir hadis yoktur.

Bazı âlimler, yüzüğün kaşı dışa dönük olursa, onun zînet için takıldığı kanaatini uyandırır; böyle bir düşünceyi ortadan kaldırmak için yüzüğün kaşının avucun içine alınması gerektiğini söylemişlerdir. Şâyet parmağına yüzük takan kimse bunu gösteriş olsun diye takmıyorsa, yüzüğün kaşının avuç içinde veya dışında olmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yabancı hükümdarları İslâm'a dâvet etmek için onlara mektuplar yazdırıp göndermiştir.

2. Onların mühürsüz mektuplara itibar etmediklerini öğrenince de kendisine bir yüzük mühür yaptırmış ve bu mektupları onunla mühürlemiştir.

3. Allah'ın Resûlü, insanlarla iyi geçinmek için, dinî bir sakınca olmadığı takdirde onların önem ve değer verdiği şeyleri yapmaya çalışırdı.

4. Enes ibni Mâlik, Resûlullah Efendimiz'in mübarek parmağındaki bu gümüş yüzüğün parıltısını hiç unutamadığını söylemiştir.

5. Erkekler yüzüğü zînet için takmamalıdır. Kalbine böyle bir düşünce gelen kimsenin, yüzüğün kaşını avucunun içine alması tavsiye edilmiştir. Yüzüğü gösteriş için takmayanların ise onu istedikleri şekilde takabilecekleri söylenmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâz ibni Hişâm** (v. 200/816), 57. hadiste tanıtıldı.

3. râvi bir önceki râvinin babası olan hadis hâfızı **Hişâm ed-Destüvâî** (v. 153/770), 57. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735) ise 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anh da (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 50, nr. 5872; Müslim, Libâs 56, 57, nr. 2092; Ebû Dâvûd, Hâtem 1, nr. 4214; Tirmizî, İsti'zân 25, nr. 2718; Nesâî, Zînet 47, nr. 5201. Ayrıca bk. Buhârî, İlim 7, nr. 65; Cihâd 101, nr. 2938, Ahkâm 15, nr. 7162.

Buhârî, Libâs 51, nr. 5874.

91. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

كُلْ بِيَمِينِكَ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَمْ يَكُنْ بِالْقَصِيرِ

سَطْرٌ.

Enes ibni Mâlik şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yüzük mühründe (üç satır halinde) Muhammed Resûlullah yazılıydı. Birinci satıra Muhammed, ikinci satıra Resûl, üçüncü satıra da Allah kelimesi kazınmıştı.”[454]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz’in mühr-i şerîfindeki “Muhammed Resûlullah” yazısı üç satır halinde yazılmıştı. Seyyid-i Kâinât’ın mühründe başka yazılar bulunduğu da söylenmektedir. Fakat sahih olan, bu hadîs-i şerîfte verilen bilgidir.

Yine Enes radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gümüş bir yüzük yaptırdı. Kaşına Muhammed Resûlullah yazdırdı. Sonra ashâbını şöyle uyardı:

يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعَرَ».

وَنَقَشْتُ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ،

فَلَا يَنْقُشْ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِهِ

“Ben gümüş bir yüzük edindim, üzerine de Muhammed Resûlullah yazdırdım. Artık hiç kimse yüzüğüne böyle bir yazı yazdırmasın.”[455]

Server-i Enbiyâ Efendimiz'in gümüş yüzük edinmesine dâir şöyle bir rivâyet de vardır:

Habeşistan muhâcirlerinden olan Amr ibni Saîd ibni Âs Habeşistan'dan dönünce, Resûl-i Ekrem onun parmağında bir yüzük gördü ve onun kaşındaki yazının ne olduğunu sordu. Amr ibni Saîd yüzüğün kaşında "Muhammed Resûlullah" yazdığını söyleyince Allah'ın Elçisi yüzüğü ondan aldı ve kendi parmağına taktı. Peygamber Efendimiz'in yüzük mührünü onun vefâtından sonra ilk üç halife kullandı. Hz. Osmân onu Medîne'deki Erîs Kuyusu'na düşürdükten sonra aynı mührün bir benzerini yaptırdı.[456]

Hulefâ-i Râşidîn'in kullandığı resmî mühür işte bu yüzük idi. Ayrıca onların şahsî mühürleri de vardı. Hem dört halife hem de diğer İslâm büyükleri mühürlerine ya Fahr-i Âlem Efendimiz'in yaptığı gibi adlarını kazdırmışlar veya hikmetli sözler yazdırmışlardır.

Biz, Hulefâ-i Râşidîn'in şahsî mühürlerindeki dikkate değer yazıları görelim:

Hz. Ebû Bekir'in mühründe Allah, yüce bir kudret sâhibdir anlamında "نِعْمَ الْقَادِرُ اللهُ" (Ni'me'l-kàdiru Allah) yazılıydı.[457]

Hz. Ömer'in mühründe, "nasîhatçi olarak ölüm yeter." anlamında "كَفَى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا" (Kefâ bi'l-mevti vâizen) hadîs-i şerîfi yazılıydı.[458] Vâiz olarak ölümün yeterli olduğunu hem kendine hem başkalarına hatırlatan Hz. Ömer'in, mührünü kazdırırken Peygamber Efendimiz'in "Zevkleri bıçak gibi kesen ölümü çok hatırlayın!"[459] (أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ) hadîs-i şerîfini dikkate aldığı görülmektedir.

Hz. Osmân'ın mühründe, "Ben Allah'a samimiyetle iman ettim." anlamında "اٰمَنْتُ بِاللهِ مُخْلِصًا" (Âmentü billâhi muhlisan) yazılıydı.[460]

Hz. Ali de "mülk ve saltanatın Cenâb-ı Hakk'a ait olduğunu belirtmek üzere" mührüne "لِلّٰهِ الْمُلْكُ" (lillâhi'l-mülkü) ibâresini kazdırmıştı.[461]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in yüzük mühründe Muhammed Resûlullah yazısı vardı.

2. Birinci satıra "Muhammed" ismi, ikinci satıra "Resûl" kelimesi, üçüncü satıra da "Allah" ismi kazınmıştı.

3. Resûl-i Ekrem yüzük mührdeki bu yazının sadece kendine mahsus olduğunu ilân etti; bundan sonra hiç kimsenin yüzüğüne böyle bir yazı

yazdırmamasını tembih etti.

4. Hulefâ-i Râşidîn'in ve diğer İslâm büyüklerinin şahsî mühürlerinde de dikkat çekici uyarılar içeren ilginç yazılar vardı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh da 1. hadiste tanıtıldı. Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Amr Nasr ibni Alî el-Cehdamî** (v. 250/864), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve bu altı kitabın musanniflerinin hocası olan Basralı bir hadis hâfızıdır. Kendisi istemediği halde Basra emîri ona kadılık görevini kabul etmesi için ısrar etti. O da istihâre ettikten sonra geri döneceğini söyledi. Evine gidip iki rekât namaz kıldıktan sonra şöyle duâ etti: "Yâ Rabbî! Ben, Sana göre makbul biriysem ruhumu kabzet!" Sonra yatıp uyudu. Onu uyandırmaya gelenler ruhunu teslim etmiş olduğunu gördüler.[462]

2. râvi Ebû Ravh **Nûh ibni Kays** el-Ezdî el-Huddânî (v. 183/799), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de bulunan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan Basralı güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Hâlid ibni Kays** el-Ezdî, tıpkı bir önceki râvi gibi, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de bulunan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan Basralı güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh (v. 93/711) ise, 1. hadiste tanıtıldı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Yahyâ** el-Adenî (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillâh **Muhammed ibni Abdillâh** ibni Müsennâ **el-Ensârî** (v. 215/830), Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın torunlarından olan ve Basra kadılığı da yapan güvenilir bir râvidir. Onun rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

3. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Ebü'l-Müsennâ Abdullah ibni Müsennâ el-Ensârî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i*

*İbni Mâce’*de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Sümâme** bin Abdillâh ibni Enes ibni Mâlik el-Ensârî (v. 120/738), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte’*de bulunan güvenilir bir tâbiîdir. Basra kadısı olan Sümâme, dedesinin Enes ibni Mâlik’in yanında otuz yıl yaşadığını söylerdi.

Buhârî, Farzü’l-humüs 5, nr. 3106; Tirmizî, Libâs 17, nr. 1747, 1748.

Buhârî, Libâs 55, nr. 5877; Müslim, Libâs 55, nr. 2092.

Tahâvî, *Şerhu Meâni’l-âsâr* (Neccâr-Câdülhak), IV, 264, nr. 6793.

Tahâvî, *Şerhu Meâni’l-âsâr* (Neccâr-Câdülhak), IV, 264, nr. 6794.

Hadis için bk. Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Hâmid), XIII, 136, nr. 10072. Bu sözün Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anhın sözü olduğu da söylenmektedir (Abdullah ibni’l-Mübârek, *ez-Zühd* [A’zamî], s. 464; Nuaym ibni Hammâd, *Ebvâbü ziyâdâti’z-Zühd*, nr. 148).

Tirmizî, Zühd 4, nr. 2307.

İbnü’l-Cevzî, *Telkìhü fühûmi’l-eser*, s. 78. Aynı yerde Hz. Osmân’ın mühründe “elbette sabrecek yoksa pişman olacaksın” anlamında “لَتَصْبِرَنَّ أَوْ لَتَنْدَمَنَّ” (le-tasbiranne ev le-tendemenne) yazılı olduğu da söylenmektedir.

Tahâvî, *Şerhu Meâni’l-âsâr* (Neccâr-Câdülhak), IV, 264, nr. 6795.

Zehebî, *Siyeru a‘lâmi’n-nübelâ* (Arnaût), XII, 136.

92. Hadis

بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،

ابْنِ قَيْسٍ، عَنْ قَتَادَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
حَلْقَتُهُ فِضَّةٌ، وَنَقْشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ.

Enes ibni Mâlik’ten rivâyet edildiğine göre Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve sellem İran kisrâsı, Rûm kayseri ve Habeşistan necâşîsine birer mektup yazmak istedi. O zaman sahâbîlerden biri Peygamber aleyhisselâma, yabancı hükümdarların mühürsüz mektuplara itimat edip okumadıklarını söyledi. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü kendisine, halkası gümüşten bir yüzük mühür yapılmasını emretti; mührün kaşına da Muhammedün Resûlullah yazıldı.[463]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâmdan Ya‘lâ bin Mürre, hadisimizde sözü edilen yüzük mührünü kendisinin yaptığını, üzerine de “Muhammed Resûlullah” yazdığını söylemektedir.[464]

Mülkü Paramparça Olsun!

Peygamber Efendimiz hicretin 7. Yılında (mîlâdî 628) bu mühürle mühürlediği altı mektubu altı devlet başkanına göndererek onlardan Müslüman olmalarını istedi. Bunlardan hadisimizde adı geçen hükümdarlardan İran (Sâsânî) kisrâsı **Hüsrev Pervîz**’e, ashâb-ı kirâmdan **Abdullah ibni Huzâfe es-Sehmî**’yi göndermişti. İran kisrâsı, Resûlullah’ın mektubunu yırtıp parçaladı. Peygamber Efendimiz de ona, “Allah da onun mülkünü paramparça etsin” diye bedduâ etti. İran kisrâsı aynı yıl oğlu

Pervîz tarafından öldürüldü; soyu tamamen tükendi; böylece mülk ve saltanatı da yok olup gitti.

Ashame Farkı

Allah'ın Elçisi Habeşistan necâşîsi **Ashame**'ye de ashâb-ı kirâmdan **Amr ibni Ümeyye ed-Damrî**'yi göndermişti. Ashame Fahr-i Âlem Efendimiz'in mektubunu saygıyla kabul etti ve Müslüman oldu. Hicretin 9. yılında da (mîlâdî 630) vefât etti. Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre, o gün Fahr-i Cihân Efendimiz Ashame'nin vefât ettiğini ashâb-ı kirâma şöyle duyurdu:

"Bugün Habeşistan'da sâlih bir kimse olan Ashame vefât etti, haydi onun için cenâze namazı kılınız, ona istiğfâr ediniz." Ardından da kendisi Necâşî'nin cenâze namazını kıldırdı.[465]

Herakliyus'un İlginç Mâcerası

Resûl-i Ekrem Efendimiz Rûm kayserine yani Bizans imparatoru Herakliyus'a da ashâb-ı kirâmın içinde güzel yüzüyle ünlü **Dihye bin Halîfetü'l-Kelbî**'yi gönderdi. Herakliyus'un mâcerası çok ilginç olduğu için onu biraz daha tafsilatlı anlatalım.

Peygamberler Sultanı Efendimiz Dihye'ye iki mektup verdi. Mektuplardan biri İmparator **Herakliyus**'a, öteki Hıristiyan patriği **Dağâtır**'a hitâben yazılmıştı. Dihye mektupları alıp yola çıktı. Görevi bugünkü Filistin'in bulunduğu Busrâ şehrine gitmek ve mektupları Busrâ valisine teslim etmekti.

O günlerde Herakliyus İranlılarla yaptığı savaşı kazanmış, Kudüs'ü onlardan geri almıştı. Dindar bir Hıristiyan olan Herakliyus savaşa başlamadan önce bir adakta bulunmuştu. "Şâyet İranlıları yenersem, Allah rızası için Humus'tan Kudüs'e kadar yaya yürüyeceğim" demişti. Dihye'nin Busrâ'ya girdiği sıralarda adağını yerine getirmiş ve yürüyerek Kudüs'e ulaşmıştı.

Herakliyus Mektubu Alınca Ne Yaptı?

Busrâ valisi, o sıralarda İslâm kuvvetlerinden kaçıp kendisine sığınan Adî bin Hâtim'i Dihye'nin yanına katarak onunla birlikte Kudüs'e gönderdi ve Peygamber aleyhisselâmın mektubunu İmparator'a bizzat vermesini uygun buldu.

Dihye ile Adî, Busrâ'dan hareketle Kudüs'ün yolunu tuttular. Kudüs'e varınca İmparator Herakliyus'un huzûruna çıkıp Peygamber aleyhisselâmın mektubunu verdiler. Herakliyus, Hıristiyanlığı iyi bilmekle beraber Fahr-i Âlem Efendimiz'in mektubunu okuyunca, yakın dostu patrik Dağâtır'a bir haberci gönderdi. İncil'de bahsi geçen o beklenen peygamber hakkında bilgi istedi. Öte yandan adamlarına, Mekke'den gelen kimi bulurlarsa, alıp yanına getirmelerini emretti.

O günlerde Ebû Süfyân başkanlığında otuz kişilik bir ticaret kafilesi Şam'a gitmekteydi. Bunlar Gazze'ye gelince İmparator'un adamları onları alıp Kudüs'e, Herakliyus'un yanına götürdüler.

Herakliyus, Mekkeli tüccarları Kudüs kilisesinde kabul etti. Din ve devlet adamları da hükümdarın etrafında sıralanmışlardı. İmparator Peygamber-i Zîşân Efendimiz'e soyca en yakın olan kimseyle konuşmak istediğini söyleyince ona Ebû Süfyân'ı gösterdiler. Herakliyus ile Ebû Süfyân arasında uzun bir konuşma geçti. İmparator, o sırada henüz bir müşrik olan Ebû Süfyân'a çok önemli sorular sordu. Doğrusu bu ya, Ebû Süfyân istemeye istemeye gerçekleri söyledi. Resûlullah hakkında sağlam bilgiler verdi. İşte o zaman Herakliyus gerçeği anladı ve Ebû Süfyân'a şunları söyledi:

"Onun sahip olduğunu söylediğin bu vasıflar, peygamberlerde bulunan özelliklerdir. Zaten ben onun geleceğini biliyordum. Fakat sizden olacağını sanmıyordum. Eğer onun hakkında bu söylediklerin doğru ise, o şu ayaklarımın bastığı yerlere yakında hâkim olacaktır. Eğer onun yanına varabileceğimi bilseydim, kendisine kavuşmak için her zahmete katlanırdım. Yanında olaydım, kendi ellerimle onun ayaklarını yıkardım."

Hıristiyanları Şaşırtan Teklif

O günlerde patrik Dağâtır'ın cevâbî mektubu da geldi. Mektupta beklenen peygamberin geldiği haber veriliyordu. Bunun üzerine Herakliyus'un gönlünde bu yeni dine karşı bir muhabbet uyandı. Şimdi bütün mesele, Son Peygamber'in gönderdiği dâvet mektubunu, önde gelen Hıristiyanlara uygun bir şekilde duyurmaktı.

Bu düşünceyle şehirde ne kadar mevki ve makam sahibi Hıristiyan varsa, hepsini sarayına dâvet etti. Herkes geldikten sonra adamlarına gizli bir emir vererek sarayın bütün kapılarını kapattırdı. Sonra dâvetlilerin karşısına çıktı. Peygamber Efendimiz'den bir mektup aldığını söyledi ve Dihye'nin

getirdiği mektubu okuttu. Mektup okunup bitince, İmparator dâvetlileri birer birer süzdü. Sonra da hiç kimsenin beklemediği şu sözleri söyledi:

“Şimdi bana fikrinizi söyleyin! Bu zâtın dâvetini kabul ederek kurtuluşa ermek ve ülkenizde huzûr içinde yaşamak istemez misiniz?”

Hiç kimse İmparator’dan böyle bir konuşma beklemiyordu. Herkes derin bir şaşkınlığa kapıldı. Koca salonda âni bir panik başladı. Sanki onları kollarından tutup zorla bu dine sokan varmış gibi kapılara doğru koşuşmaya başladılar. Kapıların kilitlenmiş olduğunu görünce şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemediler.

Bu şuursuz adamların nasıl davranacağını daha önceden tahmin etmiş olan İmparator hazırladığı oyunun ikinci perdesini sahneye koymak zorunda kaldı. Şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemeyen halkı tekrar huzûruna topladı ve onlara:

“Biraz önceki sözleri sizi denemek için söylemiştim. Dininize ne ölçüde bağlı olduğunuzu gözlerimle gördüm.” deyince rahat bir nefes aldılar ve İmparator’a duydukları minneti ifade etmek üzere huzûrunda yere kapandılar.

Dihye, Dağâtır’a Gidiyor

Ertesi gün Herakliyus Dihye’yi huzûruna çağırdı. Peygamber aleyhisselâmın Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğundan şüphe etmediğini, fakat Hıristiyanların kendisine bir fenalık yapmalarından korktuğunu söyledi. Daha sonra sözü Dağâtır’a getirerek Rûmların onu çok sevdiklerini ve sözlerine büyük değer verdiklerini söyledi.

Dihye, Herakliyus’a vedâ etti; uzun bir yolculuktan sonra Dağâtır’ın yanına vardı ve ona Resûlullah Efendimiz’in mektubunu verdi.

Dürüst bir din adamı olan Dağâtır, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in mektubunu alınca çok duygulandı. Onun Allah tarafından gönderildiğinde şüphesi bulunmadığını, bütün özelliklerinin, hattâ isminin bile kitaplarında yazılı olduğunu söyledi.

Dağâtır, sadece pazar günleri halkın karşısına çıkar, onlara kıssalar anlatıp öğütler verir, daha sonra evine kapanıp bir hafta boyunca kimseyle görüşmezdi. Hıristiyanlar onun vaazlarına bayılırdı.

Arap Geleli Ona Bir Haller Oldu

O pazar, her zaman olduğu gibi, Dağâtır’ın cemaati yine toplanıp kendisini beklemeye başladı. Dihye ile derin sohbetlere dalan, ona İslâmiyet

ve Peygamber aleyhisselâm hakkında sorular sorup bilgiler alan Dağâtır, hasta olduğunu ileri sürerek Hıristiyanların yanına çıkmadı. Bu hal birkaç defa tekrarlanınca cemaatin sabrı taştı:

“Ya o bizim yanımıza çıkar veya biz onun yanına geliriz. Şu Arap geleli beri ona bir haller oldu” dediler.

Dağâtır, cemaatini daha fazla idare edemeyeceğine anladı. Zaten öğrendikleri gerçekleri, kendisine gönülden inanan insanlara da öğretmeliydi. Bir din adamının en tabii vazifesi bu idi. Halkın karşısına çıkmadan önce Dihye’ye şunları söyledi:

“Efendinin yanına döndüğünde, ona selâmımı söyle! Allah’tan başka ilâh bulunmadığına, Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna inandığımı, Îsâ’nın da Allah’ın kulu ve iffetli Meryem’e ilkà ettiği rûhu ve kelimesi olduğunu kabul ettiğimi haber ver.”

Sonra odasına geçti. Üzerindeki siyah elbiseyi çıkarıp merasimlere mahsus bembeyaz bir elbise giydi. Asâsını eline alarak kilisede toplanmış olan Rûmların karşısına vakūr bir edâ ile çıktı.

“Ahmed Peygamber”in Mektubu

O gün üzerinde her zamankinden farklı bir hava vardı. Kendisini karşılarında görmekten son derece memnun ve bahtiyâr olan cemaatini selâmladı ve onları sâkin bir edâ ile süzdükten sonra söze başladı:

“Ey Rûm cemaati! Bize Ahmed Peygamber’den bir mektup geldi. Hepimizi Yüce Allah’a inanmaya dâvet ediyor. Ben, şeksiz ve şüphesiz olarak derim ki, Allah’dan başka ilâh yoktur. Ahmed de O’nun kulu ve resûlüdür.”

Dağâtır’a Nasıl Kıydılar?

Yüzünü görebilmek için haftalardır yolunu bekledikleri patriklerinin bu kurtuluş dâvetiyesi, koca kilisede âdetâ bir bomba gibi infilâk etti. Hayranları ona karşı birden bire öfkeyle ve nefretle doluverdiler. Yaydan fırlamış ok gibi yerlerinden kalkıp Dağâtır’ın üzerine atıldılar. İslâm nûrunun fışkırdığı bölgeden çok uzaklarda, Resûlullah’ın bir mektubuyla can bulup dirilen Dağâtır’ı döve döve öldürdüler.

Dihye, derin bir kederle oradan ayrılıp Herakliyus’un yanına döndü ve yobaz Hıristiyanların Dağâtır’a yaptıklarını anlattı.

İmparator, dostunun başına gelenlere çok üzüldü. Ulu bir kişi olarak tanıdıkları ve sözüne çok değer verdikleri bir zâta nasıl kıydıklarına hayret

etti. Daha sonra Dihye'yi Peygamber Efendimiz'e hitâben yazdığı bir mektup ve ona sunulmak üzere hazırladığı kıymetli hediyelerle yolcu etti. [466]

Şimdi tekrar hadisimize dönelim: Hadisimizdeki "Halkası gümüşten bir yüzük mühür yapılmasını emretti." ifâdesi, bu yüzüğün halkasının gümüş olduğunu, ancak kaşının gümüş olmadığını göstermektedir. Muhtemelen bu yüzük, 87. hadiste okuduğumuz kaşı akîk denilen Habeş taşından yapılmış olan yüzük mühürdü.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz Arabistan'a komşu olan devletlerin hükümdarlarına birer mektup yazarak onları İslâm'a dâvet etti. Hadisimizde bunlardan üç tanesinin adı verilmektedir.

2. Yabancı hükümdarların mühürsüz mektuba değer vermediklerini öğrenince, kendine bir mühür yaptırdı; halkası gümüşten olan bu yüzüğün kaşına Muhammed Resûlullah yazdırdı.

3. İran kisrâsı Hüsrev Pervîz, kendisine getirilen bu mektubu yırttı.

4. Habeşistan necâşîsi Ashame, mektubu saygıyla kabul etti ve Müslüman oldu.

5. Bizans imparatoru Herakliyus da mektubu saygıyla kabul etti, Resûl-i Ekrem hakkında güzel sözler söyledi; fakat Müslüman olduğunu açıkça belirtmedi.

6. Kendisine mektup gönderilenlerden biri olan Hıristiyan patriği Dağâtır İslâmiyet'i kabul etti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Amr Nasr ibni Alî el-Cehdamî** (v. 250/864), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve bu altı kitabın musanniflerinin hocası olan Basralı bir hadis hâfızıdır. Kendisi istemediği halde Basra emîri ona kadılık görevini kabul etmesi için ısrar etti. O da istihâre ettikten sonra geri döneceğini söyledi. Evine gidip iki rekât namaz kıldıktan sonra şöyle duâ etti: "Yâ Rabbî! Ben, Sana göre makbul biriysem ruhumu kabzet!" Sonra yatıp uyudu. Onu uyandırmaya gelenler ruhunu teslim etmiş olduğunu gördüler.[467]

2. râvi Ebû Ravh **Nûh ibni Kays** el-Ezdî el-Huddânî (v. 183/799), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de bulunan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan Basralı güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Hâlid ibni Kays** el-Ezdî, tıpkı bir önceki râvi gibi, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile dört *Sünen*'de bulunan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan Basralı güvenilir bir râvidir.

4. râvi **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh (v. 93/711) ise, 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 50, nr. 5872; Müslim, Libâs 56, 57, nr. 2092; Ebû Dâvûd, Hâtem 1, nr. 4214; Tirmizî, İsti'zân 25, nr. 2718; Nesâî, Zînet 45, nr. 5201.

İbni Hacer, *Fethü'l-bârî* (Hatîb), X, 328.

Buhârî, Cenâiz 53, 54, nr. 1317, 1320; Müslim, Cenâiz 62-67, nr. 951-953.

Buhârî, Bed'u'l-vahy, 6-7; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 262-263; M. Âsım Köksal, *İslâm Tarihi*, V, 385-403; M. Yaşar Kandemir, *Canım Arzular Seni*, s. 245-250.

Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaût), XII, 136.

93. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

أَنَسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem helâya girmek istediği zaman yüzük mührünü mübârek parmağından çıkarırdı.[468]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Cihân Efendimiz'in helâya girmek istediği zaman yüzük mührünü mübârek parmağından çıkarmasının sebebi, yüzükte lafza-i celâlin yani Allah isminin yazılı bulunmasıydı.

Yüzüğünü Kimlerin Çıkarması Gerekir?

Yüzüğünde Cenâb-ı Hakk'ın veya bir peygamberin adı yazılı olan, diğer bir ifâdeyle yüzüğünde Kur'ân-ı Kerîm'den bir kelime bulunan kimsenin bu durumda helâya girmesi mekrûhtur. Onun için, abdest bozmaya girmeden önce yüzüğünü parmağından çıkarması gerekir.

Üzerinde lafza-i celâl yazılı olan bir yüzükle helâya girmeyi haram kabul eden âlimler de vardır. Sadece kapalı yerde değil, açık alanda bile abdest bozacak olan birinin ihtiyacını gidermeden önce yüzüğünü parmağından çıkarması uygun görülmüştür.

Adı Muhammed olup da yüzüğüne adını yazdıran kimsenin onu parmağından çıkarması gerekmez.

Burada şunu belirtelim; yüzükte "Allah" kelimesinin bulunmasında bir sakınca yoktur. 91. hadiste görüldüğü üzere Hz. Ebû Bekir, Hz. Osmân ve Hz. Ali'nin yüzüklerinde, "Allah" lafzını ihtivâ eden ifâdeler bulunmaktaydı. Daha sonraları diğer İslâm büyükleri de bu yolu izlediler.

On iki imâmın beşincisi kabul edilen Muhammed el-Bâkır, yüzüğüne izzet ve şeref Allah'ındır anlamında "el-İzzetü lillâh" yazdırmıştı.

Ünlü fakih İbrâhim en-Nehaî ise yüzüğüne güven Allah'adır anlamında "es-Sikatü bi'llâh" ifâdesini kazdırmıştı.[469]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Yüzüğünde "Muhammed Resûlullah" yazılı olan Peygamber Efendimiz, Allah ismine gösterdiği saygı dolayısıyla, helâya girmek istediği zaman yüzüğünü parmağından çıkarırdı.

2. Yüzüğünde Allah ismi veya Kur'ân-ı Kerîm'den bir kelime yazılı olan kimse, o yüzükle helâya girmemelidir; açık alanda bile abdest bozarken o yüzüğü çıkartmalıdır. Aksi halde harama yakın mekrûh işlemiş olur. Hattâ bazı âlimler bu durumda parmağından yüzüğünü çıkarmamayı haram saymışlardır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi iki muhaddisten oluşmaktadır. Yani bir önceki râvi **İshâk ibni Mansûr** bu hadisi iki hocasından rivâyet etmiştir.

Biri, Ebû Muhammed **Saîd ibni Âmir** ed-Dubaî (v. 208/823) olup rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

Diğer hocası Ebû Muhammed **Haccâc ibni Minhâl** el-Basrî'dir (v. 216/831). O da rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır. Hadis ilminde önemli bir yere sahip olan Haccâc ibni Minhâl ibâdete düşkünlüğü ile de bilinirdi.

3. râvi **Hemmâm** ibni Yahyâ (v. 163/780), 37. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebü'l-Velîd Abdülmelik ibni Abdilazîz **ibni Cüreyc** el-Kureşî el-Ümevî (v. 150/767), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bir hadis hâfızı tâbiîdir. O, aynı zamanda çeşitli eserler kaleme almış olan bir tefsir, fıkıh ve kırâat âlimidir. Mekke'de hadisleri ilk tedvin eden odur. İbni Cüreyc ibâdete düşkün bir âlimdi. Ünlü hadis âlimi Abdürrezzak ibni Hemmâm (v. 211/826) ondan daha güzel namaz kılan birini görmediğini söylerdi.

5. râvi Muhammed ibni Şihâb **ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Tahâret 10, nr. 19; Tirmizî, Libâs 16, nr. 1746; Nesâî, Zînet 52, nr. 5213; İbni Mâce, Tahâret 16, nr. 303.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 148.

94. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

عَنْ نَافِعٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ، رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهُ الْجِبَرَةُ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gümüş yüzük yaptırmıştı. Onun parmağına taktığı bu yüzüğü Rabbine kavuşmasından sonra halîfe oldukları zaman sırasıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osmân parmaklarına taktılar. Bu yüzük, Erîs Kuyusu'na düşene kadar Hz. Osmân'ın parmağında idi.

Peygamber Efendimiz'in bu yüzüğünün kaşında "Muhammed Resûlullah" yazılıydı.[470]

Hadisin Açıklaması

Hadîs-i şerîfimizde Peygamber Efendimiz'in yüzük mührünün mâcerası anlatılmaktadır. Allah'ın Resûlü Rabbine kavuştuktan sonra bu yüzük mührü, ilk üç halife, ya resmî evrakı imzalamak veya onun bereketine nâil olmak (teberrük) için parmaklarına takarlardı.

Erîs Kuyusu

Hadisimizden, Peygamber aleyhisselâmdan sonra ilk üç halifenin parmağını şereflendiren bu yüzük mührünü, Hz. Osmân'ın Erîs Kuyusu'na düşürdüğünü öğreniyoruz.

Medîne'de, Kubâ Mescidi'nin yakınlarındaki bir bahçede bulunan Erîs Kuyusu, Erîs adlı bir yahudiye aitti. Onun için de bu kuyu, Erîs Kuyusu (Bi'r-i Erîs) diye anılırdı. Fahr-i Âlem Efendimiz Kubâ Mescidi'ne gittiği

zaman Erîs Kuyusu'na uğrar, oradan su içer, abdest alır, ayaklarını kuyuya sarkıtarak dinlenirdi.

"Resûlullah'ın Kapıcısı Olacağım"

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Mûsâ el-Eş'arî, rivâyet ettiği uzun bir hadîs-i şerîfte bu olayı anlatmıştı. Bir defasında Ebû Mûsâ, Server-i Enbiyâ Efendimiz'i bu kuyunun başında ayaklarını kuyuya sarkıtarak dinlenirken görmüştü. Onu başkalarının rahatsız etmemesi için kendi kendine: "Ben, bugün Resûlullah'ın kapıcısı olacağım" diye söz verdi. Daha sonra bahçeye sırasıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osmân geldi. Ebû Mûsâ radıyallahu anh da onların geldiğini Resûlullah Efendimiz'e birer birer haber verdi. Peygamberler Sultanı Efendimiz de herbiri geldikçe, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye "Onun girmesine izin ver ve kendisini Cennetle müjdele!" buyurdu.[471] Yalnız Hz. Osmân gelince, Allah'ın Resûlü onun hakkında:

"Ona, önce ileride bazı belâlarla karşılaşacağını hatırlat, daha sonra da kendisini Cennetle müjdele!" buyurdu. Böylece Hz. Osmân'ı isyancı zorbaların şehit edeceğine işaret etmiş oldu.

Erîs Kuyusu, Hâtem Kuyusu Oldu

Resûlullah Efendimiz'in yüzüğü, Hz. Osmân'ın elinden Erîs Kuyusu'na düştükten sonra bu kuyu Hâtem Kuyusu (Bi'r-i hâtem) diye anıldı.

Bir başka rivâyete göre bu yüzüğün Erîs Kuyusu'na düşmesi şöyle oldu:

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in siyâsî mektuplarını yazdırdığı kâtiplerinden biri, Devs kabilesinden Muaykìb ibni Ebî Fâtıma (v. 40/660) idi. İlk Müslümanlardan olan Muaykìb, Resûlullah'ın da mühürdârı idi. Bu sahâbî Habeşistan'a yapılan ikinci hicrete katılmış, Hudeybiye bîatinde de bulunmuştu.

Fahr-i Cihân Efendimiz bir belgeyi veya mektubu yazdırdıktan sonra, onu mühürlemesi için, mübârek parmağındaki yüzüğü çıkarıp Muaykìb'e verir, o da bu evrakı mühürledikten sonra Mühr-i şerîfi tekrar Peygamberler Sultanı Efendimiz'e iâde ederdi.

Muaykìb'in mühürdârlık görevi Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osmân devirlerinde de devam etti. Muaykìb, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer devrinde beytülmâlde de görev aldı.

Efendimiz aleyhisselâmın bu yüzüğü Hz. Osmân zamanında Muaykìb'in elinden Erîs Kuyusu'na düşüp kayboldu.[472]

Yüzük Kuyuya Nasıl Düştü?

Sahîh-i Buhârî'de yine Enes ibni Mâlik'ten rivâyet edilen bir başka hadîs-i şerîfe göre Hz. Osmân, söz konusu yüzüğü elinde evirip çevirirken Erîs Kuyusu'na düşürdü. Onu Hz. Osmân'ın gözetiminde üç gün süreyle kuyunun bütün suyunu boşaltarak aradıkları halde bulamadılar.[473] Bu olay, Hz. Osmân'ın on iki yıllık hilâfetinin altıncı yılında meydana geldi.

Bir başka rivâyete göre Hz. Osmân bir evrakı mühürlemek üzere yüzüğü Muaykìb'den aldı; o yüzüğü düşünceli bir halde elinde evirip çevirirken veya parmağına takıp çıkarırken kuyuya düşürdü.[474]

Hadisimizin son kısmında, mühr-i şerîfin kaşında "Muhammed Resûlullah" yazılı olduğu belirtilmektedir.

Peygamber Yüzüğüne Özel Yazı

91. hadisin açıklamasında gördüğümüz üzere, Allah'ın Resûlü, ashâbının yüzük yaptırmasına karşı çıkmadı; "Muhammed Resûlullah" yazısının sadece kendi yüzüğüne mahsus olduğunu belirtti ve şöyle buyurdu:

"Ben gümüş bir yüzük yaptırdım, üzerine de Muhammed Resûlullah yazdırdım. Artık hiç kimse kendi yüzüğüne böyle bir yazı yazdırmasın."

90. hadisin açıklamasında bu yüzüğün Efendimiz aleyhisselâmın serçe parmağında olduğunu da okumuştuk.

Bu hadîs-i şerîfin *Sahîh-i Buhârî*'deki rivâyetini, konumuzla ilgili olan 104. hadisin açıklamasında okuyacağız.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in mühür yüzüğünün kaşında "Muhammed Resûlullah" yazılıydı.

2. Bu yüzüğü, Resûlullah'ın vefâtından sonra ilk üç halife, resmî belgeleri mühürlemek için kullandı.

3. Bu mühür yüzük, Hz. Osmân'ın parmağında iken Erîs Kuyusu'na düşerek kayboldu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Hişâm **Abdullah ibni Nümeyr** el-Hemdânî (v. 199/814), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimidir.

3. râvi **Ubeydullah ibni Ömer** ibni Hafs el-Adevî (v. 147/764), 40. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Abdullah ibni Ömer'in âzatlısı **Nâfi'** (v. 117/735) de 40. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** de (v. 73/692) 40. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 50, nr. 5873; Müslim, Libâs 54, nr. 2091.

Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 5,6; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 29. Ayrıca bk. M. Yaşar Kandemir, *İki Cihan Güneşi*, s. 101-104.

Müslim, Libâs 55, nr. 2091.

Buhârî, Libâs 55, nr. 5879.

Aliyyü'l-Kârî, *Mirkàtü'l-mefâtîh*, VII, 2799, nr. 4387.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN MÜHÜR-YÜZÜĞÜ SAĞ ELİNE TAKMASI

95. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ أَبِي نَمِرٍ، عَنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنِ أَبِيهِ،

إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَلْبَسُ خَاتَمَهُ فِي يَمِينِهِ.

Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yüzüğünü sağ eline takardı.[475]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte ve bundaki sonraki 97, 98, 99, 100, 103 ve 104 numaralı hadislerde Peygamber Efendimiz'in yüzüğü sağ eline taktığı belirtilmektedir. İmâm Tirmizî'nin bu bahse Resûlullah Efendimiz'in yüzüğünü sağ eline taktığına dair rivâyetle başlaması, onun bu uygulamayı yüzüğün sol ele takılacağına dâir rivâyetlere tercih ettiği şeklinde yorumlanmıştır.

Yüzüğün hangi ele takılacağı konusunda farklı rivâyetler bulunduğu için âlimler de farklı görüşlere sahip olmuşlardır.

Yüzüğü Sol Eline mi Takardı?

Şöyle ki Begavî *Şerhu's-sünne* adlı eserinde Peygamber Efendimiz'in yüzüğü önceleri sağ eline, sonraları sol eline taktığını, daha sonra da uygulamanın hep böyle olduğunu söylemektedir.[476]

Yine Beyhakî *Şu'abü'l-îmân*'da bu iki rivâyetin arasını şöyle bulmaktadır: Fahr-i Âlem Efendimiz'in sağ eline taktığı altın yüzüktü, sonra onu kaldırıp atmıştır. Sol eline taktığı ise gümüş yüzüktü.[477]

Nevevî ise âlimlerin yüzüğün sağ ele de, sol ele de takılabileceği konusunda görüş birliği ettiklerini, bunlardan birini diğerine tercih etmediklerini söylemiştir.

Yüzüğü hangi ele takmanın daha faziletli olduğu hususunda farklı görüşler ileri sürülmüş, ancak selef âlimlerinin önemli bir kısmı yüzüğünü sağ eline, bir o kadarı da sol eline takmıştır.

İmâm Mâlik ise, yüzüğü sol ele takmayı sünnete daha uygun görmüş, sağ ele takmayı ise mekrûh saymıştır.

Yüzüğü Hangi Ele Takmalı?

Hanefîlere göre durumu değerlendiren Aliyyü'l-Kàrî bu konuda şöyle demiştir:

"Bizim mezhebimizde de bu konuda iki görüş vardır; daha doğru olanı, yüzüğü sağ ele takmanın faziletli olduğudur; çünkü yüzük takmak bir zînettir; sağ el ise sol elden daha şerefli ve zînete daha lâyıktır."[478]

Ünlü Şâfiî âlimi İbni Hacer el-Askalânî ise bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Yüzüğü sağ ele mi, yoksa sol ele mi takmanın daha uygun olduğu sorusunun cevabı maksada göre değişir. Eğer yüzük zînet için takılıyorsa, onu sağ ele takmak daha uygundur. Yüzük, mühür için takılıyorsa onu sol ele takmak daha uygundur.[479]

Peygamber Efendimiz'in kayınbirâderi ve onun gibi yaşamaya gayret etmesiyle bilinen genç sahâbîsi **Abdullah ibni Ömer** radıyallahu anhümâ yüzüğünü sol eline takardı.[480]

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de 102. hadiste göreceğimiz üzere yüzüklerini sol ellerine takarlardı.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ ise yüzüğünü sağ eline takar, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin de böyle yaptığını söylerdi.[481]

Görüldüğü üzere bu konuda iki şıktan birini tercih etmek kolay görünmemektedir. Bu sebeple olmalı ki, Ebû Dâvûd da *es-Sünen*'in ilgili bahsine "Yüzüğün sağ veya sol ele takılması" adını vermiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hadisimizde Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'in yüzüğünü sağ eline taktığını söylemektedir.

2. Tirmizî'nin konuya bu hadisle başlaması, onun Resûlullah Efendimiz'in yüzüğünü sağ eline taktığına dair rivâyeti, sol eline taktığına dâir rivâyetlere tercih ettiğini göstermektedir.

3. Abdullah ibni Ömer, Abdullah ibni Abbâs, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin radıyallahu anhüm de yüzüklerini sağ ellerine takarlardı.

4. Hanefîlerin büyük bir kısmı yüzüğü sağ ele takmayı daha faziletli bulmuşlar ve "Yüzük takmak bir zînettir, sağ el ise sol elden daha şerefli ve zînete daha lâyıktır." demişlerdir. İmâm Mâlik de yüzüğü sol ele takmayı sünnete daha uygun görmüştür.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin iki hocasıdır.

Biri, Ebû Bekir **Muhammed ibni Sehl ibni Asker el-Bağdâdî** et-Temîmî el-Buhârî'dir (v. 251/865); Bu zât, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

Tirmizî'nin **diğer hocası** Dârimî diye ünlü ve *Sünen* sahibi **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869) olup bu zât 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Zekeriyyâ **Yahyâ bin Hassân** el-Bekrî (v. 208/823), rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi Ebû Muhammed **Süleyman ibni Bilâl** et-Teymî el-Medenî (v. 172/788), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

4. Şerîk ibni Abdillah ibni Ebî Nemir el-Medenî (v. 140/757'den önce), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi Ebû İshâk İbrâhîm ibni Abdillah ibni Huneyn el-Hâşimî (v. 100/718'den sonra), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir tâbiîdir.

6. râvi bir önceki râvinin babası Ebû Alî **Abdullah ibni Huneyn** el-Hâşimî (v. 101/719 civârı), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Medineli güvenilir bir tâbiîdir.

Ebû Dâvûd, Hâtem 5, nr. 4226; Nesâî, Zînet 48, nr. 5213.

Begavî, *Şerhu's-sünne* (Arnaût-Şâvîş), XII, 58, nr. 3129.

Beyhakì, Şu'abü'l-îmân (Hâmid), VIII, 366, nr. 5948.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 149.

İbni Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî* (Hatîb), X, 327.

Ebû Dâvûd, Hâtem 5, nr. 4228.

Ebû Dâvûd, Hâtem 5, nr. 4229; Tirmizî, Libâs 16, nr. 1742.

96. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ شَرِيكِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي نَمِرٍ، نَحْوَهُ.

Bir önceki hadîs-i şerîfin aynı mânadaki bir başka rivâyeti, aşağıda tanıtılan râviler tarafından da rivâyet etmiştir.

Hadisin senedinde geçen “نَحْوَهُ” kelimesi hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

Hadisin Râvileri

1. râvi, **Muhammed ibni Yahyâ** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Ca‘fer **Ahmed ibni Sâlih** el-Mısrî (v. 248/862), “İbnü’t-Taberî” diye bilinen Mısırlı güvenilir bir hadis hâfızıdır. Rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile *Sünen-i Ebî Dâvûd*’da yer almıştır. Hadis ilmi yanında fıkıh, kırâat ve nahiv sâhalarında da üstaddı. Onun hadis rivâyetindeki titizliğini gösteren şöyle bir olay anlatılır:

Ahmed ibni Sâlih, “İbn Zebâle” diye bilinen Muhammed ibni Hasan el-Hicâzî’den yüz bin kadar hadis yazmıştı. Ancak onun rivâyetlerine güvenilmeyen biri olduğunu anlayınca kendisinden yazdığı bütün hadisleri terketti, hiçbirini rivâyet etmedi.

3. râvi **Abdullah ibni Vehb** (v. 197/813), 87. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Muhammed **Süleymân ibni Bilâl** et-Teymî (v. 172/788), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Medineli güvenilir bir hadis âlimi ve hâfızıdır.

5. râvi **Şerîk ibni Abdillah ibni Ebî Nemir** el-Medenî (v. 140/757’den önce), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan bir râvidir.

97. Hadis

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَالَانِ مُثَنًّى شِرَاكُهُمَا.

عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ أَبِي رَافِعٍ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ، عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

يَمِينِهِ،

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ.

Muhaddis ve fakih Hammâd ibni Seleme şöyle dedi:

Resûlullah'ın âzatlı kölesi Ebû Râfi'in oğlu Ubeydullah'ın yüzüğünü sağ eline taktığını gördüm ve ona bunun sebebini sordum. O da şunu söyledi:

Ben Ca'fer-i Tayyâr'ın oğlu Abdullah'ın yüzüğünü sağ eline taktığını gördüm. Ona bunun sebebini sorduğumda:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yüzüğünü sağ eline takardı." cevabını verdi.[482]

Hadisin Açıklaması

İmâm Tirmizî, Resûlullah Efendimiz'in yüzüğü sağ eline taktığını dile getiren bu hadîs-i şerîfi değerlendirirken, hocası İmâm Buhârî'nin şöyle dediğini söylemiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden bu konuda rivâyet edilen en sahih hadis budur." [483]

Bu hadis, 95. hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ca'fer radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası hadis hâfızı **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Yezîd ibni Hârûn**, (v. 206/821), 14. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ubeydullah (Abdurrahmân) **ibni Ebî Râfi‘** el-Medenî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir tâbiîdir. Babası, Resûl-i Ekrem Efendimiz’in hizmetkârı ve âzatlı kölesi Ebû Râfi‘dir (v. 40/660).

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Ca‘fer **Abdullah ibni Ca‘fer** ibni Ebî Tâlib radıyallahu anh (v. 80/699), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvidir. Babası Ca’fer-i Tayyâr, annesi tanınmış sahâbî Esmâ binti Umeys’tir. Habeşistan muhâcirlerinin orada doğan ilk çocuğu Abdullah’tır. Mûte Savaşı’nın kumandanlarından olan babası bu savaşta şehid olunca, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Abdullah’ı himâyesine aldı. Resûlullah Efendimiz vefât ettiğinde Abdullah ibni Ca’fer daha on yaşındaydı. Fahr-i Âlem Efendimiz “Abdullah’ın görünüşü de, huyu da bana benzer.” diye ona iltifat ederdi. Abdullah cömertliği ile ünlüydü.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Libâs 16, nr. 1744; Nesâî, Zînet 48, nr. 5204.

Tirmizî, Libâs 16, nr. 1744.

98. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ.

Abdullah ibni Ca‘fer radıyallahu anh şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yüzüğünü sağ eline takardı.”[484]

Bu hadis, 95. hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ca’fer radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Yahyâ bin Mûsâ** el-Belhî (v. 240/854), 38. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdullah ibni Nümeyr** (v. 199/814), 94. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû İshâk **İbrâhîm ibni Fadl** el-Mahzûmî, tebe-i tâbiîn nesline mensup olan ve rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*’de bulunan ve güvenilir olmadığı söylenen bir râvidir.

4. râvi **Abdullah ibni Muhammed ibni Akīl** (v. 140/757’tan sonra), 48. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi, Hz. Ali’nin kardeşi Ca‘fer-i Tayyâr’ın oğlu **Abdullah ibni Ca’fer** (v. 80/699) olup bir önceki hadiste tanıtıldı.

İbni Mâce, Libâs 42, nr. 3647;

99. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ.

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yüzüğünü sağ eline takardı.”[485]

Bu hadis, 95. hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Ebü’l-Hattâb Ziyâd ibni Yahyâ** el-Hassânî en-Nükrî (v. 254/868), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir râvidir.

2. râvi **Abdullah ibni Meymûn** el-Mahzûmî, rivâyeti *Sünen-i Tirmizî*’de bulunan ve zayıf olduğu belirtilen tebe-i tâbiîn nesline mensup Mekkeli bir râvidir.

3. râvi “Ca’fer-i Sâdık” diye bilinen Ebû Abdillah **Ca’fer ibni Muhammed** el-Bâkır ibni Alî Zeynelâbidîn el-Hâşimî’dir (v. 148/765). Hz. Hüseyin’in torunu Muhammed el-Bâkır’ın oğludur. On iki imâmın altıncısı kabul edilir. Anne tarafından da Hz. Ebû Bekir’in torunudur. Etbâü’t-tâbiîn nesli arasında çok ibâdet etmesiyle bilinen Ca’fer-i Sâdık, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvi, fakih ve çeşitli eserler kaleme almış olan şöhretli bir âlimdir.

Ca’fer-i Sâdık’ın pek güzel sözleri vardır. Bu sözlerden biri şudur:

“**Takvâ**dan daha değerli bir azık, **sükût**tan daha güzel bir şey, **cehâlet**ten daha zararlı bir düşman, **yalan söylemek**ten daha beter bir dert yoktur.”

4. râvi Ca’fer-i Sâdık’ın **babası** “Muhammed Bâkır” diye anılan Ebû Ca’fer Muhammed ibni Alî ibni Hüseyn’dir (v. 114/733). On iki imâmın beşincisi olup baba tarafından Hz. Hüseyin’in, anne tarafından Hz. Hasan’ın torunudur. Ona verilen “Bâkır” lakabı, ilmi yarıp derinliklerine varan kimse anlamındaki “bâkıru’l-ilm” terkibinden alınmıştır. İmâm Ebû Hanîfe onun derin ilminden faydalanan talebelerindendir. Muhammed Bâkır da rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir tâbîdir.

Hem Ca’fer-i Sâdık hem de Muhammed Bâkır, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer’e derin saygı besler, onları Resûlullah’ın halifesi kabul ederlerdi. Böyle olduğu halde, Ca’fer-i Sâdık ile Muhammed Bâkır’ı on iki imâmın beşincisi ve altıncısı kabul eden Şîa’nın bu konuda onların görüşlerini paylaşmamaları anlaşılır gibi değildir.

Begavî, *Şerhu’s-sünne* (Arnaût-Şâvîş), XII, 67, nr. 3144.

100. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ

كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ.

Peygamber Efendimiz'in soyundan olan Salt ibni Abdillâh şöyle dedi:

"Abdullah ibni Abbâs yüzüğünü sağ eline takar ve zannedersem şöyle derdi:

'Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yüzüğünü sağ eline takardı.'"[486]

Bu hadis, 95. hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Humeyd er-Râzî** (v. 248/862), 49. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillah **Cerîr** ibni Abdilhamîd ed-Dabbî (v. 188/804), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve ünlü bir âlimdir. Abdullah ibni'l-Mübârek ve Ahmed ibni Hanbel gibi ünlü âlimlere hocalık yapmış, zühd ve takvâsıyla tanınmıştır.

3. râvi **Muhammed ibni İshâk** (v. 151/768), 51. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Salt ibni Abdillah** ibni Nevfel el-Kureşî el-Hâşimî, Resûl-i Ekrem'in dedesi Abdülmuttalib'in torununun torunudur. Tâbiîn nesline mensup olup rivâyetleri makbul bir râvi ve fakihtir. Rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî*'de yer almıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ ise 15. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Hâtem 5, nr. 4229; Tirmizî, Libâs 16, nr. 1742

101. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ نَافِعٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ

سَقَطَ مِنْ مُعَيْقِيبٍ فِي بِئْرِ أَرِيسٍ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem gümüşten bir yüzük yaptırdı ve onu, kaşı avucunun içine gelecek şekilde parmağına takardı. Bu yüzüğün kaşına ‘Muhammed Resûlullah’ yazısını yazdırmıştı. Kendisinden başkasının, mührünün kaşına ‘Muhammed Resûlullah’ yazdırmasını yasakladı. Muaykìb’in elinden Erîs Kuyusu’na düşen yüzük, işte bu yüzük mühürdü.”[487]

Hadisin Açıklaması

Bu rivâyetten şunu öğreniyoruz: Peygamber aleyhisselâm, yüzüğünü, kaşı avucunun içine gelecek şekilde takardı. Ancak o, ümmetine “Siz de böyle yapın” diye bir tavsiyede bulunmadı.

Yüzüğün Kaşı Ne Yana Bakmalı?

İşte bu sebeple âlimlerimiz, yüzüğün kaşını avucun içine alıp içe dönük olarak kullanmayı câiz gördükleri gibi, onu başkalarının göreceği şekilde kullanmayı da câiz görmüşlerdir. Nitekim selef âlimleri dediğimiz ashâb-ı kirâm da, tâbiîn de yüzüklerini her iki şekilde takmışlardır.

Meselâ Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ yüzüğünün kaşını avucunun içine değil, dışa dönük olarak takardı.

Bununla beraber âlimlerimiz, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin uygulamasını dikkate alarak, yüzüğün kaşını avucun içine almanın daha faziletli olacağını ifâde etmişlerdir. Böylece, İmâm Nevevî’nin de dediği

gibi, hem yüzük kaşının dış etkilerden korunacağını hem de kibirlenmeye vesile olmayacağını söylemişlerdir.[488]

Şu halde taktığı yüzüğün güzelliğiyle böbürlenme ihtimâli olanlar, onun kaşını avucunun içine almalıdır. Böyle bir endişesi olmayanların da yüzüklerini diledikleri gibi takmalarında bir sakınca yoktur.

Fahr-i Cihân Efendimiz resmî belgeleri, mektupları mühürlemek için yüzüğünün kaşına 'Muhammed Resûlullah' yazdırmıştı. Başkalarının da mühürlerine aynı ibâreyi yazdırmaları, içinden çıkılamayacak bir kargaşaya yol açacağı için Allah'ın Elçisi buna izin vermedi.

Mühr-i şerifi kuyuya düşüren Muaykìb ve bu yüzüğün kuyuya nasıl düştüğü hakkında 94. hadiste bilgi verilmişti.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz gümüş yüzüğünü, kaşı avucunun içine gelecek şekilde parmağına takardı.

2. Allah'ın Resûlü başkalarının da yüzüklerini böyle takması gerektiğini belirtmediği için, âlimlerimiz, yüzük kaşının dışa dönük olarak kullanılmasında bir sakınca bulunmadığını söylediler.

3. Bazı âlimlerimiz ise, Server-i Enbiyâ'nın uygulamasını dikkate alarak, yüzüğün kaşını avucun içine almanın daha faziletli olacağını dile getirdiler.

4. Fahr-i Kâinât Efendimiz, "Muhammed Resûlullah" ibâresinin sadece kendi mühründe bulunacağını söyledi. Ümmetinden hiç kimsenin mührüne bu ibâreyi yazdırmaması gerektiğini belirtti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer (v. 73/692) radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** de (v. 198/814) 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Mûsâ **Eyyûb ibni Mûsâ** el-Ümevî (v. 133/750), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Mekkeli güvenilir bir râvi, âlim ve fakihtir.

4. râvi Abdullah İbni Ömer radıyallahu anhümânın âzatlı kölesi olan **Nâfi'** (v. 117/735), 40. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** de (v. 73/692) 40. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 45, 50, nr. 5865, 5873; Müslim, Libâs 54, nr. 2091; Ebû Dâvûd, Hâtem 1, nr. 4219.

Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, XIV, 69.

102. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

فِي يَسَارِهِمَا.

Ca‘fer-i Sâdık, babası Muhammed el-Bâkır’ın şöyle dediğini rivâyet etti:

“Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin radıyallahu anhümâ yüzüklerini sol ellerine takarlardı.”[489]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin râvisi Ebû Ca‘fer Muhammed el-Bâkır, tâbiîn neslinin önde gelen âlimlerindendi. Babası Zeynelâbidîn Ali ise Hz. Hüseyin’in oğlu idi. Bu değerli âlim çok ibâdet ettiği için, iki ünvân ile anıldı. Bu ünvanlardan biri ibâdet edenlerin süsü anlamında **“Zeynelâbidîn”**, diğeri de çok secde eden anlamında **“Seccâd”** ünvânıydı. Onları on iki imâm silsilesindeki yerleriyle anacak olursak, Hz. Hüseyin on iki imâmın üçüncüsü, onun oğlu Zeynelâbidîn Ali dördüncüsü, onun oğlu İmâm Bâkır beşincisi, İmâm Bâkır’ın oğlu Ca‘fer-i Sâdık da on iki imâmın altıncısı idi.

Bu konuyu takviye eden başka rivâyetlere göre sadece Hz. Hasan ve Hüseyin değil, aynı zamanda Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali de yüzüklerini sol ellerine takarlardı.[490]

95. hadisimizde Fahr-i Âlem Efendimiz’in yüzüğünü sağ eline taktığına dair Hz. Ali rivâyetini okumuş, sol eline taktığına dâir rivâyetleri de orada değerlendirmiştik.

Bir Teknik Bilgi

Bu hadisin râvisi Muhammed el-Bâkır, dedesi Hz. Hüseyin ile amcası Hz. Hasan’ı görmediği halde onlar hakkında bilgi verdiği için onun bu rivâyeti **münkatı‘**, diğer bir ifâdeyle **mürsel** sayılmış, bu yüzden de Resûlullah Efendimiz’in yüzüğünü sağ eline taktığına dâir hadislere göre zayıf kabul edilmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin, yüzüklerini sol ellerine takarlardı.

2. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali de yüzüklerini sol ellerine takarlardı.

3. Peygamber Efendimiz'in yüzüğünü sağ eline taktığına dair rivâyetler daha sahih görülmüştür.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Hz. Hüseyin'in torunlarından olan Muhammed el-Bâkır'dan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası olan **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Hâtim ibni İsmâil** (v. 187/803), 16. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ca'fer-i Sâdık diye bilinen **Ca'fer ibni Muhammed** (v. 148/765), 99. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ca'fer-i Sâdık'ın **babası** Muhammed Bâkır da (v. 114/733), 99. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Libâs 16, nr. 1743.

Beyhakì, Şu'abü'l-îmân (Hâmid), VIII, 367, nr. 5949.

103. Hadis

لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ

حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ.

Peygamber Efendimiz'in hizmetkârı Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yüzük mührünü sağ eline takardı."[491]

Bu hadis, 95. hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, "Dârimî" diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İbnü't-Tabbâ'** diye anılan Ebû Ca'fer **Muhammed ibni Îsâ** el-Bağdâdî (v. 224/839), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve fakihtir. Onun 40.000'e yakın hadisi ezbere bildiği söylenmektedir.

3. râvi Ebû Sehl **Abbâd ibni Avvâm** el-Kilâbî (v. 185/801), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

4. râvi Ebü'n-Nadr **Saîd ibni Ebî Arûbe** el-Adevî (v. 156/773), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir hadis âlimi, hâfızı ve fakihtir. Rivâyet ettiği hadisleri fıkıh konularına göre tedvîn etmiş ve çeşitli eserler kaleme almıştır. Rivâyet ettiği hadisleri yazmayıp ezberleyen bu ünlü âlimin hâfızası yaşlandığı zaman zayıflamıştır.

5. râvi tâbiîn âlimlerinden **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Nesâî, Zînet 79, nr. 5283; Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), V, 427, nr. 3119.

104. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

عَنِ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ الْعِجْلِيِّ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
النَّاسُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ فَطَرَحَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ:
«لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا» فَطَرَحَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir altın yüzük yaptırdı ve onu sağ eline taktı. Bunu gören sahâbîler de aynı şekilde birer altın yüzük edindiler. Onların bu halini gören Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem, parmağındaki bu yüzüğü çıkarıp attı ve: ‘Bundan sonra hiçbir zaman altın yüzük takmayacağım.’ buyurdu. Bunun üzerine sahâbîler de parmaklarındaki yüzükleri çıkarıp attılar.”[492]

Hadisin Açıklaması

Seyyid-i Kâinât Efendimiz bir altın yüzük yaptırıp mübârek parmağına takmıştı. Bu olay, Allah Teâlâ’nın erkeklere altın yüzük takmayı yasaklamasından önceydi. Resûl-i Ekrem insanların, kendisine bakarak altın yüzük takmaya heves ettiklerini görünce bunu önlemek istedi.

Bunlar, Ümmetin Erkeklerine Haram

Hz. Ali, Abdullah ibni Ömer,[493] Ebû Mûsâ el-Eş’arî,[494] Abdullah ibni Abbâs[495] gibi sahâbîlerin rivâyet ettiğine göre Allah’ın Elçisi sağ eline bir altın, sol eline de bir ipek elbise aldı, onları halkın iyice görmesi için yukarı kaldırarak şöyle buyurdu:

أُمَّتِي، حِلٌّ لِإِنَاثِهِمْ إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ

“Bu iki şey, ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına ise helâldir.”[496]

Ashâb-ı kirâmdan Berâ bin Âzib (v. 71/690) radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kendilerine “yedi şeyi yapmayı emrettiğini, buna karşılık yedi şeyi yasakladığını” söylediği hadîs-i şerîfte, yasaklanan şeylerin başında altın yüzüğü saymaktadır.[497]

Resûlullah’ın Attığını Almam

Sahîh-i Müslim’de şöyle bir rivâyet vardır: İbni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bir adamın elinde altın bir yüzük gördü, onu çıkarıp attı. Sonra da şöyle buyurdu:

كَخْ كَخْ، إِرْمِ بِهَا، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ

“İçinizden biri ateşin közüne yönelip onu avuçlamaya çalışıyor.”

Resûl-i Ekrem oradan ayrıldıktan sonra o adama:

“Yüzüğünü al da ondan uygun bir şekilde faydalan.” denildi. O ise:

“Hayır, Allah’a yemin ederim ki, Allah’ın Resûlü’nün yere attığı şeyi, oradan kesinlikle almayacağım” dedi.[498]

Peygamber Efendimiz, sahâbîsinin parmağındaki yüzüğü alıp atmakla ona bu yüzüğü bir daha takmamasını tembih etmişken, onun “Allah’ın Resûlü, onu attıktan sonra bir daha kesinlikle almayacağım” demesi, ashâb-ı kirâmın Resûl-i Ekrem’in emir ve yasaklarına bağlanmada ne kadar hassas olduklarını göstermektedir.[499]

Aliyyü’l-Kàrî şöyle demektedir:

Hem ilk devir âlimlerinin hem daha sonra gelen ulemânın büyük çoğunluğu, altın yüzüğün kadınlara helâl, erkeklere haram olduğu konusunda görüş birliği etmişlerdir.[500] Nitekim dört büyük mezhep imâmının herbiri, altın yüzük takmanın erkeklere haram olduğunu belirtmişlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bir zamanlar altın yüzük yaptırıp mübârek parmağına takmıştı.

2. Ashâbın erkeklerinin, kendisine bakarak altın yüzük takmaya heves ettiklerini görünce, onların altın yüzük takmasını yasakladı.

3. Resûl-i Kibriyâ sağ eline bir altın, sol eline de bir ipek elbise alarak: “Bu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına ise helâldir.” diye ilân etti.

4. Peygamber aleyhisselâm, erkeklerin altın yüzük takmasını, közü avuçlamaya benzetti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Ömer (v. 73/692) radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Ebû Ca‘fer **Muhammed ibni Ubeydillah el-Muhâribî** (v. 245/859), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan Kûfeli Benî Muhârib kabilesinden doğru sözlü bir râvidir.

2. râvi Ebû Temmâm **Abdülazîz ibni Ebî Hâzim** el-Medenî (v. 184/800), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir râvidir. Medine’de İmâm Mâlik’ten sonra en iyi fıkıh bilen âlim kabul edilmiştir. Secde halinde vefât eden güzel insanlardan biridir.

3. râvi Medine’nin tanınmış megāzî âlimi ve fakihi **Mûsâ bin Ukbe** (v. 141/758), 15. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Abdullah İbni Ömer’in âzatlı kölesi **Nâfi’** (v. 117/735), 40 hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** radıyallahu anhümâ da (v. 73/692) 40. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Libâs 45, 50, 53, nr. 5865-5867, 5873, 5876, Eymân 6, nr. 6651; Müslim, Libâs 53, nr. 2091.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 153, nr. 24662.

İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 163, nr. 24788.

Bezzâr, *Müsned* (Âdil ibni Sa‘d), XI, 115, nr. 4836.

İbni Mâce, Libâs 19, nr. 3595, 3597

Buhârî, Cenâiz 2, nr. 1239; Nikâh 71, nr. 5175, Eşribe 28, nr. 5635; Merdâ 4, nr. 5650

Müslim, Libâs 52, nr. 2090.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, III, 85.

Aliyyü’l-Kàrî, *Cem‘u’l-vesâil*, I, 155.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN KILIÇLARI

105. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فِضَّةٍ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kılıcının kabzasının siperi gümüştendi.”[501]

Hadisin Açıklaması

İmâm Tirmizî, bu eserinde önce Fahr-i Cihân Efendimiz’in yüzük mührü bahsini ele aldı. Ardından onun kılıçlarından söz etti. O bu tertibiyle okuyucuya şunu söylemek istedi:

Allah’ın Elçisi komşu ülkelerin hükümdarlarını önce İslâm’a dâvet etmek istedi. Onlara göndereceği mektupları mühürlemek için bir mühür yüzük edindi. Bu hükümdarlar, onun bu dâvetini kabul etmeyince de kılıca sarılarak onlarla savaştı.

Hadîs-i şerîfteki “kılıcın kabzasının siperi” diye tercüme ettiğimiz kelimenin Arapçası “kabî‘a”, Türkçe’si “balçak”tır. Kılıcın kabzasına bu siper, elin kaymaması için yapılır.

Eşsiz Kılıç Zülfikàr

Hadisimizde sözü edilen kılıç, Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in “Zülfikàr” diye anılan kılıcıdır. Sultân-ı Enbiyâ, iki tarafı keskin olan Zülfikàr’ı Bedir Gazvesi’inde ganimet olarak almıştı. Yedi karış uzunluğundaki bu kılıcı o günden sonra yanından hiç ayırmadı. Mekke’yi fethettiği günde belinde Zülfikàr vardı. Onu daha sonra Hz. Ali’ye verdi.

Zülfikàr’la ilgili olarak halk dilinde meşhur olan bir söz vardır:

لَا فَتَى إِلَّا عَلِيّ، لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْفِقَار

“Yiğit dediğin Ali, kılıç dediğin Zülfikàr gibi olur.”

Hadis âlimleri bu sözün hadis olmadığını, hadis zannedildiğini söylemişlerdir.[502]

Server-i Enbiyâ Efendimiz’in Zülfikàr’dan başka kılıçları da vardı:

Babasından mîras kalan ilk kılıcının adı Me’sûr’du.

Diğer kılıçlarının adı Kadîb, Kula‘î (Kala‘î), Bettâr, Hatf, Mıhzem, Rasûb, Samsâme ve Lahîf idi.[503]

Bunlardan Kula‘î (Kala‘î), Bettâr ve Hatf Medine’den sürülen Benî Kaynukâ Yahudilerinden ele geçirilen ganimetlerin arasındaydı.[504]

Bu kılıçlardan ikisi, hâlen Topkapı Sarayı Müzesi Hırka-i Saâdet Dâiresi’nde sergilenmektedir.[505]

Kılıçla Gönderilen Peygamber

Resûl-i Ekrem Efendimiz’e, cihâd ile emrolunduğunu ifade etmek üzere **kılıç sahibi** anlamında “Sâhibü’l-Kadìb” ve “Sâhibü’s-seyf” de denmiştir. Zira o bir hadîs-i şerîfinde şöyle buyurmuştur:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

Ben, sadece Allah’a ibâdet edilmesi ve O’na ortak koşulmaması için, kıyâmetten bir süre önce kılıçla gönderildim.[506]

Hadisimizde belirtildiğine göre, Efendimiz aleyhisselâmın kılıcının kabzasının siperi gümüştendi. Bu durum, kılıç ve benzeri savaş âletlerini az miktarda gümüşle süslemenin câiz olduğunu göstermektedir. Savaş âletlerini altınla süslemek ise kesinlikle câiz görülmemiştir. Zira bu hadis, Sultân-ı Enbiyâ’ya ait kılıcın diğer kısımlarının değil, sadece kabzasının gümüş olduğunu göstermektedir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in kılıcının kabzasının siperi gümüştendi.

2. Bu kılıcının adı Zülfikàr’dı. Onu Bedir Gazvesi’nde ganîmet olarak almıştı. Daha sonraları bu kılıcı Hz. Ali’ye verdi.

3. Allah’ın Elçisi’ne cihâd ile emrolunduğu için **kılıç sahibi** anlamında “Sâhibü’l-Kadìb” ve “Sâhibü’s-seyf” de denmiştir.

4. Resûl-i Ekrem Efendimiz, yalnızca Allah’a ibâdet edilmesi ve O’na ortak koşulmaması için kıyâmetten bir süre önce kılıçla gönderildiğini

söylemiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vehb ibni Cerîr** (v. 206/821), 27. hadiste tanıtıldı.

3. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Cerîr ibni Hâzim de (v. 170/786), 27. hadiste tanıtıldı.

4. râvi tâbiîn âlimi **Katâde bin Diâme** de (v. 117/735) 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) radıyallahu anh ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Cihâd 71, nr. 2583; Tirmizî, Cihâd 16, nr. 1691; Nesâî, Zînet 120, nr. 5373.

Aliyyü'l-Kàrî, *el-Esrâru'l-merfû'a* (Sabbâğ), I, 384, nr. 995; Zürkànî, *Muhtasaru'l-Makâsıdi'l-hasene* (Sabbâğ), s.243, nr. 1197.

Bâcûrî, *el-Mevâhibü'l-ledüniyye ale'ş-Şemâili'l-Muhammediyye* (Avvâme), s. 210.

İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-kübrâ* (Abbâs), I, 486; Hammâd ibni İshak, *Teriketü'n-nebî* (Ömerî), s. 102.

Fotoğrafları için bk. Hilmi Aydın, *Hırka-i Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetler*, s. 282-285.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 50, nr. 5115.

106. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فِضَّةٍ.

Tâbiîn muhaddislerinden Saîd ibni Ebi'l-Hasen şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kılıcının kabzasının siperi gümüştendi."[507]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisin metni, bir önceki hadisin aynıdır ve hadis orada açıklanmıştır.

Hadisi bir sahâbî değil, bir tâbiî olan Saîd ibni Ebi'l-Hasen rivâyet ettiği için mürseldir. Ancak İmâm Tirmizî, hadisin bütün râvileri güvenilir olduğu için onu buraya almıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi, tâbiîn âlimi Saîd ibni Ebi'l-Hasen'den 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâz ibni Hişâm** (v. 200/816), 57. hadiste tanıtıldı.

3. râvi bir önceki râvinin **babası** olan ve "emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadîs" ünvânıyla anılan ünlü muhaddis **Hişâm ed-Destüvâî** (v. 153/770), 57. hadiste tanıtıldı.

4. râvi tâbiîn âlimi **Katâde bin Diâme** (v. 117/735), 27. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin râvisi **Saîd ibni Ebi'l-Hasen** Yesâr el-Basrî (v. 100/718), Hasan-ı Basrî hazretlerinin kardeşi, ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Sâbit el-Ensârî'nin de âzatlısıdır. Güvenilir bir muhaddis olduğu için rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Saîd annesi Hayre'den, Ebû Hüreyre ve İbni Abbâs gibi sahâbîlerden hadis rivâyet etmiştir. İbâdete düşkün olduğu için de "Râhibü'l-Medîne" diye anılmıştır.

Ebû Dâvûd, Cihâd 71, nr. 2584; Tirmizî, Cihâd 16, nr. 1691; Nesâî, Zînet 120, nr. 5373.

107. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

هُودٍ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَعْدٍ،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

الْفَتْحِ وَعَلَى سَيْفِهِ ذَهَبٌ وَفِضَّةٌ.

قَالَ طَالِبٌ: فَسَأَلْتُهُ عَنِ الْفِضَّةِ؟ فَقَالَ: كَانَتْ قَبِيعَةُ السَّيْفِ فِضَّةً.

Hûd ibni Abdillah ibni Sa‘d’ın dedesi olan ashâb-ı kirâmdan Mezîde bin Câbir (Mâlik) radıyallahu anh şöyle dedi:

“Fetih günü Mekke’ye girdiği sırada Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin taşıdığı kılıçta altın ve gümüş vardı.”

Hadisin râvilerinden olan Tâlib ibni Huceyr şöyle dedi:

“Hocam Hûd ibni Abdillâh’a, ‘Resûl-i Ekrem’in kılıcının neresinde gümüş kaplama vardı?’ diye sordum. Hocam da bana:

“Kılıcının kabzasının siperindeydi.” dedi.[508]

Hadisin Açıklaması

Yahyâ bin Saîd el-Kattân, Ebû Hâtim er-Râzî ve Zehebî gibi münekkid muhaddisler, bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemişlerdir.

Hadis zayıf olduğu için de Resûl-i Ekrem Efendimiz’in kılıcında altın bulunduğu ifadesine bakarak kılıçlarda altın kullanmanın helâl olduğu sonucu çıkarılamaz. Zira altının erkeklere haram olduğunu belirten hadisler hem sahihtir hem de altının erkeklere haram kılınması olayı Mekke fethinden öncedir.

Bu kılıcın Peygamber aleyhisselâmın eline geçmeden önce altınla kaplı olduğu hatıra gelmekte ise de, Resûl-i Ekrem’in sohbetinde bulunmuş olan ve “kılıç cilâcısı” diye tanınan Ensâr’ın kölelerinden Merzûk es-Saykal,[509] Zülfikàr’ın kabzasının siperini altınla cilâladığını söylemiştir.[510]

Hadisin râvilerinden Tâlib ibni Huceyr'in, hocası Hûd ibni Abdillâh'a, kılıcın üzerindeki altın yaldızın değil de, neresinin gümüş olduğunu sorması da, kılıcın altın kaplama olduğunu, bu sebeple onu önemsemediğini göstermektedir.

Şâfiîlere göre Mushaf'ın ve kılıcın altınla kaplanması câizdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hadisimizde, Mekke fethi günü Peygamber Efendimiz'in taşıdığı kılıcında altın ve gümüş kaplamaların bulunduğu kaydedilmektedir.

2. Altının erkeklere haram olduğuna dâir hadisler, bu hadisten daha sahihtir. Şu halde Resûlullah Efendimiz'in kılıcının kabzasının siperi has altın değil, altın kaplama idi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Mezîde bin Câbir radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ebû Ca'fer Muhammed ibni** İbrâhîm ibni **Sadrân el-Basrî** (v. 247/861), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

2. râvi Ebû Huceyr **Tâlib ibni Huceyr** el-Abdî, tebe-i tâbiîn neslinden güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ile Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'inde yer almıştır.

3. râvi **Hûd ibni Abdillah ibni Sa'd** el-Basrî, anne tarafından dedesi olan Mezîde'den yaptığı rivâyetleriyle bilinen bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Mezîde** bin Câbir (babasının adı bazı kaynaklarda Mâlik olarak kaydedilmektedir), Abdülkays kabilesine mensup olduğu için "Abdî" nisbesiyle anılır. Kabilesinden bir heyetle Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûruna gelmiş ve onun mübârek elini öpme şerefine nâil olmuştur. Mezîde'nin yukarıdaki rivâyeti, *Sünen-i Tirmizî*'de bulunmaktadır.

Tirmizî, Cihâd 16, nr. 1690.

Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, VII, 382, nr. 1653; İbni Abdilber, *el-İstî'âb*, III, 517-518.

Ebü'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî ve âdâbüh* (Veneyyân), II, 385, nr. 406.

108. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

سَعْدٍ،

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ
عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ حَنَفِيًّا.

Tâbiîn muhaddis ve fakihlerinden Muhammed ibni Sîrîn şöyle dedi:

“Kendime tıpkı Semüre bin Cündeb radıyallahu anh’ın kılıcı gibi bir kılıç yaptırdım. Semüre de kendisine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kılıcı gibi bir kılıç yaptırdığını söylerdi. Resûlullah Efendimiz’in kılıcı ise Benî Hanîfe yapımı kılıçlar gibiydi.”[511]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde Resûlullah Efendimiz’in kılıcının, Benî Hanîfe yapımı kılıçlar gibi olduğu belirtildi.

Benî Hanîfe kabilesi, Resûlullah’ın vefâtından sonra kendisinin peygamber olduğunu ileri süren Müseylimetülkezzâb’ın kabilesidir. Bu kabilenin bir özelliği de çok iyi kılıç ustası çıkarmasıydı.

Resûlullah Efendimiz’in kılıcının “Benî Hanîfe yapımı” kılıçlara benzemesi, muhtemelen o kılıcı yapan ustanın Benî Hanîfeli olması sebebiyle idi. Semüre bin Cündeb’in kılıç yaptırdığı usta Benî Hanîfe kabilesine mensup olmasa bile, Semüre ondan Benî Hanîfe kılıçları gibi bir kılıç yapmasını istemiş, o da yapmıştı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Ashâb-ı kirâm, Resûl-i Ekrem Efendimiz’e hayrandı. Onun yaptığı her güzel şeyi yapmaya çalıştıkları gibi, onda gördükleri şeylerin bir benzerine sahip olmayı arzu ederlerdi.

2. Tâbiîn nesli de, Resûlullah’ı görme bahtiyârlığına nâil oldukları için ashâb-ı kirâma hayranlık duyar, onlar gibi olmaya özen

gösterirlerdi.

3. Ünlü tâbiîn âlimi Muhammed ibni Sîrîn, işte bu duygu ile kendisine Semüre bin Cündeb'in kılıcı gibi bir kılıç yaptırmıştı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Semüre bin Cündeb radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Abdillah **Muhammed ibni Şücâ' el-Bağdâdî** (v. 266/880), Kur'ân-ı Kerîm'i çok okumasıyla, çok ibadet etmesiyle ve secde halindeyken vefât etmiş olmasıyla bilinen bir fıkıh âlimidir. Onun *Kitâbü'l-Menâsik* adlı hacimli bir eseri vardır. Bazı âlimler onun rivâyetlerini tenkid etmişlerdir.

2. râvi **Ebû Ubeyde el-Haddâd** diye anılan Abdülvâhid ibni Vâsıl es-Sedûsî (v. 190/806) rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile üç *Sünen*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

3. râvi Ebû Bekir **Osmân ibni Sa'd** el-Basrî, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan bir tâbiîdir.

4. râvi tâbiîn âlimlerinden **Muhammed ibni Sîrîn** (v. 110/729), 71. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Semüre bin Cündeb** (v. 60/680) radıyallahu anh ise 68. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Fezâil 12, nr. 1683.

109. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهِ.

İmâm Tirmizî bu mânada bir hadîsi hocası Ukbe bin Mükrem vâsıtasıyla ve farklı bir senedle yine İbni Sîrîn'den rivâyet etmiştir.

Hadisin senedinde geçen "نَحْوَهُ" kelimesinin teknik anlamı hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

Hadisin Râvileri

1. râvi, Ebû Abdilmelik **Ukbe bin Mükrem** el-Basrî (v. 243/857), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce'*de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

2. râvi **Muhammed ibni Bekr** ibni Osmân el-Bürsânî (v. 203/818), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı güvenilir bir muhaddistir.

3. râvi **Osmân ibni Sa'd** bir önceki hadiste tanıtıldı.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN ZIRHLARI

110. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

كَأَمْثَالِ الثَّآلِيلِ

تَحْمِلِ النَّخْلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ «مَا شَأْنُ
وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمُ الرَّأْسِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلُ الْمَسْرُبَةِ،
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْاٰدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،

وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَوْجَبَ طَلْحَةُ».

Ashâb-ı kirâmdan Zübeyr ibni Avvâm radıyallahu anh şöyle dedi:

Uhud Savaşı’nın yapıldığı gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin üzerinde iki zırh vardı. Bir kayanın üzerine çıkmak istedi, fakat üstündeki bu zırhlarla oraya çıkamadı. Bunun üzerine Talha bin Ubeydillâh radıyallahu anh’ın sırtına basarak kayaya çıkabildi. İşte o zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu duydum:

“Talha Cennet’i hak etti.”[512]

Hadisin Açıklaması

Önce Resûl-i Ekrem’e omuz verip, onun kayaya çıkmasına yardımcı olan Talha bin Ubeydillâh hakkında bilgi verelim, sonra hadîs-i şerîfi açıklayalım.

Yiğit Talha

Talha bin Ubeydillâh İslâm’a ilk giren sekiz kişiden biridir. Ticâret için gittiği Busrâ’da gördüğü bir râhipten Resûlullah Efendimiz’in peygamber olacağını duydu; Mekke’ye dönünce Hz. Ebû Bekir’le görüştü ve onun vâsıtasıyla Müslüman oldu. Hz. Talha, Hz. Zübeyr gibi Cennet’le

müjdelenen on kişiden biridir. Zengin olduğu için sadece canıyla değil, malıyla da İslâm'a hizmet etti. Onun bu cömertliği sebebiyle Fahr-i Âlem Efendimiz kendisini hayırlı Talha, cömert Talha, bereketli Talha anlamında "Talhatü'l-hayr", "Talhatü'l-cûd", "Talhatü'l-feyyâz" diye övdü.

Hz. Talha'nın Uhud Gazvesi'nde gösterdiği fedâkârlık, Efendimiz aleyhisselâmın kayanın üzerine çıkması için onun kadem-i şerîfine omuz vermekten ibaret değildir. Bu savaşta kâfirler Peygamber Efendimiz'e iyice yaklaştığında, canlarını ortaya atarak onu koruyan birkaç yiğitten biri de Hz. Talha idi. Resûl-i Ekrem'e savrulan bir kılıçtan onu koluyla koruduğu için çolak kaldı. Ayrıca bu savaşta seksen yerinden yara aldı.

Talha bin Ubeydillah, Peygamber Efendimiz'den otuz sekiz hadis rivâyet etmiştir.

Resûl-i Ekrem'in Zırhları

Hadisimizde Uhud Gazvesi'nde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin üzerinde iki zırh bulunduğu ifâde edilmektedir. Allah'ın Resûlü, savaş yapan diğer peygamberlerin yaptığı gibi, önemli savaşlarda zırh giyerdi. Uhud Savaşı'nın çetin geçeceğini bildiği için de bu savaşta iki zırh giymişti.

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in yedi zırhı vardı; adları şöyleydi:

Zâtü'l-füdûl: Fahr-i Âlem Efendimiz Bedir Gazvesi'ne giderken bu zırhı ona ashâb-ı kirâmdan Sa'd ibni Ubâde radıyallahu anh hediye etmişti. Bu zırh uzunca olduğu için, "fazla" kelimesini hatırlatan bu isim verilmişti. Allah'ın Elçisi'nin vefât etmeden önce bir Yahudi tâcire otuz ölçek arpa karşılığında rehin bıraktığı[513] zırh işte bu zırhtı.

Fıdda: Resûl-i Ekrem Efendimiz Benî Kaynukà yahudilerini Medine'den sürüp çıkarırken onlardan aldığı silahlar arasında bu zırh da vardı.

es-Süğdiyye: Hz. Dâvûd'un Câlût'u öldürdüğü zaman giydiği bu zırh da Benî Kaynukà yahudilerinin elindeydi. Bu da onlardan alınmıştı.

Resûlullah Efendimiz'in diğer zırhlarının adı ise **Zâtü'l-vişâh, Zâtü'l-havâşî, el-Betrâ** ve **el-Hirnık** idi.[514]

Resûlullah Niçin Kayaya Çıkmıştı?

Fahr-i Âlem Efendimiz'in Uhud'da bir kayanın üzerine çıkması olayı şöyledir:

Uhud Gazvesi'nde münâfıklar, Müslümanların mâneviyâtını bozmak için "Muhammed öldürüldü." diye bir şâyia çıkarmıştı. Bu asılsız haberin doğru

olduğunu zanneden bazı Müslümanlar “Resûlullah’tan sonra yaşamanın ve savaşmanın ne anlamı var!” diye âdetâ kendilerini bırakmışlardı. Bunu farkeden Server-i Enbiyâ Efendimiz, ashâb-ı kirâmının kendisini görerek hayatta olduğunu anlamaları, ortaya atılan o asılsız habere inanmamaları, yeni bir şevkle savaşa dönüp etrafında toplanmaları için Uhud Dağı’nın eteğindeki yüksekçe bir yere çıkmak istedi. Fakat üzerinde iki ağır zırh vardı; bir de Abdullah ibni Kamie adlı kâfirin attığı bir taşla mübarek yanağının üst tarafı yarılmış, mübârek başındaki miğferin iki halkası kırılıp bu yaraya saplanmış, bu yüzden çok kan kaybetmişti. Yine Aşere-i Mübeşşere’den olan Ebû Ubeyde bin Cerrâh, Efendimiz’in yanağına saplanan halkaları dişleriyle çıkarmaya çalışırken onun da iki ön dişi kırılmıştı.

Mübârek Dişi de Kırılmıştı

O gün Seyyid-i Kâinât Efendimiz’in canını yakan bir olay daha yaşanmıştı. Sa‘d ibni Ebî Vakkàs’ın kardeşi Utbe ibni Ebî Vakkàs’ın attığı bir taşla Efendimiz’in sağ alt çenesindeki ön dişleriyle azıları arasındaki mübârek dişi kırılmıştı. İşte bütün bu tâlihsizlikler yüzünden Allah’ın Elçisi kayanın üzerine çıkamamış, ancak Talha bin Ubeydillâh’ın sırtına basarak oraya çıkabilmişti.

Cenneti Hak Eden Talha

“Talha Cennet’i hak etti” hadîs-i şerîfi çok anlamlıdır. O gün Hz. Talha, sadece Resûlullah’ın taşın üzerine çıkmasına yardım etmedi. O gün kâfirlerle savaşırken ve Allah’ın Resûlünü düşmanların hücûmundan korurken, vücuduna seksenden fazla kılıç, mızrak ve ok darbesi aldı. Canını, Peygamber’i uğrunda fedâ etmeye hazır olduğunu gösterdi. Bu sebeple Cennet’e girmeyi hak etti. Allah kendisinden râzı olsun.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Uhud Savaşı’nın yapıldığı gün Peygamber Efendimiz, düşmanın attığı bir taşla yaralanmış, çok kan kaybetmişti.

2. Kâfirler, “Muhammed öldü!” diye bir şâyia çıkarıp Müslümanları korkuttuğu için Resûl-i Ekrem bir taşın üstüne çıkıp hayatta olduğunu göstermek istemişti.

3. Allah’ın Elçisi hem çok kan kaybettiği, hem üzerinde iki zırh bulunduğu için tırmanmak istediği kayanın üzerine çıkamamıştı.

4. Peygamber Efendimiz’e omuz vererek onun kayaya çıkmasına yardım eden ve “Talha Cennet’i hak etti.” müjdesine nâil olan Talha bin Ubeydillah, yiğit ve fedâkâr bir sahâbî idi. Bu savaşta seksen yerinden yaralanmıştı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Zübeyr ibni Avvâm** radıyallahu anhdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Ebû Saîd Abdullah ibni Saîd el-Eşec** el-Kindî (v. 257/871), Eşec lakabıyla tanınan ve rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve müfessirdir. Hâfızası son derece güçlü olup devrinin âlimi diye bilinirdi.

2. râvi Ebû Bekir **Yûnus ibni Bükeyr** el-Kûfî (v. 199/814), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile 4 *Sünen*’de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi **Muhammed ibni İshâk** (v. 151/768), 51. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Yahyâ bin Abbâd ibni Abdillah ibni’z-Zübeyr** el-Kureşî (v. 100/718’den sonra), rivâyetleri 4 *Sünen*’de bulunan bir tâbiîdir.

5. râvi bir önceki râvinin **babası** olan Abbâd ibni Abdillah ibni’z-Zübeyr el-Kureşî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve babası Abdullah ibni’z-Zübeyr zamanında Mekke kadısı olan bir tâbiîdir.

6. râvi Ebû Bekir **Abdullah ibni’z-Zübeyr** ibni’l-Avvâm el-Kureşî (v. 73/692), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan sahâbî, “abâdile” diye anılan dört Abdullah’tan biridir. Muhâcirlerin hicretin 2. yılında Medine’de doğan ilk çocuğu o idi. Muâviye bin Ebî Süfyân’ın oğlu Yezîd’in 62 (682) yılında ölümünden sonra Emevî idaresine karşı çıktı ve Mekke’de halîfeliğini ilân etti. Dokuz yıl süreyle Mekke’de halîfe olarak kaldı. Emevî Halîfesi Abdülmelik onu ortadan kaldırmak için Haccâc-ı Zâlim diye tanınan Emevî vâlisini gönderdi. Haccâc, 20.000 kişilik ordusuyla Mekke’yi kuşattı ve bu mübarek mekânı mancınıklarla tahrip etti. 73 (692) yılında Abdullah ibni’z-Zübeyr’i şehid ederek Mekke’yi ele geçirdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi, bir önceki râvinin babası olan **Zübeyr ibni Avvâm** (v. 36/657), cennetle müjdelenen on kişiden (Aşere-i Mübeşşere’den) biridir. Soyları Fahr-i Âlem Efendimiz’in beşinci atası olan Kusay’da birleşir. Annesi ise Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz’in halası Safiyye binti Abdilmuttalib’dir. Hz. Zübeyr Resûlullah Efendimiz’in hem halasının

oğlu hem de Hz. Ebû Bekir’in kızı Esmâ ile evlendiği için bacanağıdır. On beş yaşında Müslüman olmuş; önce Habeşistan’a, sonra da Medîne-i Münevvere’ye hicret etmiştir.

Kılıç kullanmadaki ustalığı ile bilinen Hz. Zübeyr’in bir ünvânı da “İslâm’da ilk kılıç çeken”dir. Zira Bedir Gazvesi’nde düşmana ilk defa o kılıç çekmiştir. Peygamber Efendimiz’in onun hakkındaki takdirkâr sözlerinden biri şöyledir:

إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيًّا وَإِنَّ حَوَارِيِّي الزُّبَيْرُ بْنُ العَوَّامِ

“Her peygamberin bir samimi dostu (havârisi) vardır; benim samimi dostum da Zübeyr’dir.”[515]

Hz. Zübeyr, Peygamber Efendimiz’den otuz sekiz hadis rivâyet etmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Cihâd 17, nr. 1692, Menâkıb 22, nr. 3738; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 165, nr. 1417.

Buhârî, Cihâd 89, nr. 2916; İstikrâz 3, nr. 2389, Rikàk 14, nr. 6444, Temennî 2, nr. 7228; Müslim, Zekât 32, nr. 94.

Şâmî, *Sübülü’l-hüdâ ve’r-reşâd*, VII, 368; Bâcûrî, *el-Mevâhibü’l-ledüniyye ale’ş-Şemâili’l-Muhammediyye* (Avvâme), s. 215.

Buhârî, Cihâd 40, nr. 2846; Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 48, nr. 2415.

111. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

وَسَلَّمَ كَانَ عَلَيْهِ يَوْمَ أُحُدٍ دِرْعَانِ، قَدْ ظَاهَرَ بَيْنَهُمَا.

Ashâb-ı kirâmdan Sâib ibni Yezîd radıyallahu anh şöyle dedi:

Uhud Gazvesi’nde Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin sırtında, birbirini takviye etmek üzere üstüste giydiği iki zırh vardı.[516]

Hadisin Açıklaması

Sâib ibni Yezîd, küçük yaşta Peygamber Efendimiz’in iltifatına nâil olmuş bir bahtiyârdı. Onun anlattığı bu imrenilecek olayı 16. hadisimizde okumuştuk.

Ayrıca Sâib ibni Yezîd yedi yaşında iken babasıyla veya annesiyle birlikte Vedâ haccına katıldığına göre, onun Uhud Gazvesi’nin yapıldığı yıl doğduğu anlaşılır.

Zırh Giydiğini Nasıl Gördü?

Burada şöyle bir soru sorulabilir:

Sâib ibni Yezîd, Uhud Gazvesi’nin yapıldığı yıl doğduğuna göre, Fahr-i Âlem Efendimiz’in bu savaşta zırh giydiğini nasıl görmüş olabilir?

Bu soru bize, bir usûl-i hadis bilgisini hatırlamayı gerekli kılar. Ashâb-ı kirâm, Server-i Enbiyâ Efendimiz’den rivâyet ettikleri her hadisi bizzat ondan duymamışlardır. Onlar, Allah’ın Elçisi’nden duydukları hadisleri birbirlerine anlatmışlar, “Ben bu hadisi falan sahâbîden işittim.” diye sened zikretme gereği duymadan, o hadisi bizzat Efendimiz’den işitmiş gibi rivâyet etmişlerdir. Çünkü ashâb-ı kirâm yalan söylemeyen son derece dürüst insanlardı. Peygamber aleyhisselâm ile ilgili olarak verdikleri bilgilerde ise aslâ yalan söylemezlerdi.

Resûlullah Efendimiz’den duymadıkları bir hadisi ondan duymuş gibi nakleden yalancılar, daha sonraki devirlerde ortaya çıkmıştır.

Muhaddisler sahâbenin sahâbeyi atlayarak yaptığı rivâyetlere “**sahâbe mürseli**” adını vermişler ve bu tür rivâyetleri güvenilir bulmuşlardır.[517]

İki Zırhı Nasıl Giyerdi?

Resûl-i Ekrem Efendimiz bir zırhı giydikten sonra onun üzerine bezden bir gömlek giyer, ardından ikinci zırhı giyerdi.

“Fahr-i Cihân Efendimiz’in savaşlarda zırh giymesi, üstelik iki zırhı birbirinin üstüne giymesi tevekküle aykırı değil midir?” diye düşünen olabilir. Hatırına böyle bir soru gelen kimsenin, bize tevekkülü ve nasıl tevekkül etmemiz gerektiğini Kâinâtın Efendisi’nin öğrettiğini de hatırlaması gerekir. Demek ki önce tedbir almak, sonra tevekkül etmek gerekir. Şu hadîs-i şerîf de bunu göstermektedir:

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre adamın biri Resûl-i Ekrem Efendimiz’in huzûruna gelerek:

“Yâ Resûlallah! Devemi bağladıktan sonra mı Allah’a tevekkül etmeliyim, yoksa onu serbest bırakıp ta mı tevekkül etmeliyim?” diye sordu. Kâinâtın Efendisi de ona şöyle buyurdu:

إِعْقِلْهَا وَتَوَكَّلْ

“Önce deveni bağla, sonra Allah’a tevekkül et!”[518]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz önemli savaşlarda üst üste iki zırh giyerdi. Diğer peygamberler de zırh giymişlerdi.

2. Zırh giymek Allah’a tevekküle aykırı değildir; zira tevekkül etmeden önce tedbir almak gerekir.

3. Resûl-i Ekrem Efendimiz iki zırh kullanırken bunların arasına bezden bir gömlek giyerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Sâib ibni Yezîd radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Ebî Ömer** (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** de (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Yezîd ibni** Abdillah ibni **Husayfe** el-Kindî el-Medenî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir. Bu hadisi kendisinden rivâyet ettiği Sâib ibni Yezîd radıyallahu anhın kardeşinin oğludur. Çok ibâdet etmesiyle ve çok hadis rivâyet etmesiyle bilinir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Sâib ibni Yezîd** (v. 91/710) ise 16. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Tirmizî, Cihâd 17, nr. Ebû Dâvûd, Cihâd 68, nr. 2590; İbni Mâce, Cihâd 18, nr. 2806; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 449, nr. 15813.

Bu konuda bilgi için bk. Subhi Sâlih, *Hadis İlimleri ve Hadis Istılahları*, s. 133.

Tirmizî, Kıyâmet 60, nr. 2517; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), II, 510, nr. 731.

ON ALTINCI BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN MİĞFERİ

112. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ

الْكَعْبَةِ، فَقَالَ: «اقْتُلُوهُ».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Mekke'nin fethedildiği gün, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem başında miğfer olduğu halde Mekke'ye girmişti. Ona İbni Hatal'ın can korkusuyla Kâbe'nin örtüsüne yapışmış öylece durduğunu söylediler. Allah'ın Elçisi: "Onu öldürün." buyurdu.[519]

Hadisin Açıklaması

Hadîs-i şerîfimizden öğrendiğimize göre, Mekke'nin fethedildiği gün (8/630), Fahr-i Cihân Efendimiz'in mübârek başında bir miğfer vardı.

Miğfer, başın her tarafını örten zırhlı bir başlık olup ona **tolga** da denir. Bugün başa giyilen **kask** da bir tür miğferdir. Miğferin omuza ve boyun kısmına kadar uzanan halkaları vücudun bu kısmını kılıç darbelerinden korur.

Aşağıdaki hadîs-i şerîf, Mekke'nin fethedildiği gün Efendimiz aleyhisselâmın mübârek başında, miğferden başka siyah bir sarık bulunduğunu da gösteriyor

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ الفَتْحِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ

سَوْدَاءُ

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'nin fethedildiği gün, başında siyah bir sarık olduğu halde Mekke'ye girdi.[520]

Bununla beraber söz konusu rivâyetlerde, Fahr-i Cihân Efendimiz'in siyah sarığı mübârek başını demirin pasından ve temasından korumak için

miğferin altına mı, yoksa üstüne mi giydiği açıkça belirtilmiyor.

Abdullah ibni Hatal Kimdi?

Hadisimizde adı geçen Abdullah ibni Hatal, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in kanlarını heder ettiği, yani nerede bulunursa öldürülmelerini emrettiği İslâm düşmanlarından biriydi. Onun hikâyesi şöyledir:

Abdullah ibni Hatal'ın Müslüman olmadan önceki adı, Uzzâ putunun kulu anlamında Abdüluzzâ idi. Böyle çirkin isimleri değiştiren Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, İbni Hatal İslâmiyet ile şereflenince, onun ismini Allah'ın kulu anlamında Abdullah olarak değiştirdi ve onu zekât memuru olarak görevlendirdi. Ensâr-ı kiramdan bir sahâbîyi de bir görevinde kendisine yardımcı tâyin etti. İbni Hatal'ın Müslüman olan bir kölesi de kendilerine hizmet etmekteydi.

Yolculuk sırasında bir yerde konakladıkları zaman İbni Hatal kölesine, yemek için bir teke kesip hazırlamasını emretti, sonra da yatıp uyudu. Uyandığı zaman emrinin yerine getirilmediğini görünce öfkelendi ve kölesini öldürdü; ondan sonra daha kötü bir şey yaptı; irtidat edip eski dinine döndü.

Bu kàtil ve dinsiz adam Efendimiz aleyhisselâma ve Müslümanlara o kadar düşmandı ki, iki câriyesini yanına alır, onlara Fahr-i Âlem Efendimiz'i ve ashâb-ı kirâmı aşağılayan şarkılar söyletip zevkle dinlerdi.

Kâbenin Örtüsüne Tutunsalar Bile

Bunu haber alan Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, şâyet İbni Hatal ile iki câriyesi ele geçirilirse, Kâbe'nin örtüsüne yapışmış bile olsalar onların öldürülmelerini emretti.

Mekke'nin fethedildiği gün sahâbeden biri Resûl-i Ekrem Efendimiz'e gelerek İbni Hatal'ın canını kurtarmak için Kâbe'nin örtüsüne yapışmış öylece durduğunu söyledi.

Câhiliye devrinde öyle bir âdet vardı; bir adamın suçu ne kadar büyük olursa olsun, Kâbe'nin örtüsüne yapıştığı takdirde ona dokunmazlardı. Câhiliye âdetlerini yerle bir eden Allah'ın Resûlü "Onu öldürün!" buyurunca sahâbîler kendisini yakalayıp Makàm-ı İbrâhim ile Zemzem arasında öldürdüler."[521]

Öldürülmesinin Başka Gerekçeleri

Kurtubalı muhaddis ve fakih Ebû Ömer İbni Abdilber (v. 463/1071), Peygamber aleyhisselâmın İbni Hatal'ı, bir Müslümanı haksız yere öldürmesine kısas olarak öldürttüğünü söylemiştir.[522] Bazı âlimler de onun irtidat etmesinin cezası olarak öldürüldüğünü söylemişlerdir.

Burada akla şöyle bir soru gelebilir:

"Mekke'nin fethi günü, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz Kâbe'ye girenlerin emniyette olacağını söylemişti; İbni Hatal da Kâbe'ye sığınmıştı, o niçin öldürüldü?"

O gün Fahr-i Cihân Efendimiz, daha Mekke'ye girmeden önce altısı erkek, dördü kadın olmak üzere on İslâm düşmanının kanının heder edileceğini ilân etmişti, onların Kâbe'nin örtüsüne yapışmış olsalar bile öldürülmelerini emretmişti. İbni Hatal işte bu gruba girenlerden biri olduğu için, onun Kâbe'ye sığınması kendisine bir fayda sağlamadı.[523]

Harem'de Silah Taşımak Yasak Değil miydi?

Mekke'nin sınırları içinde kalan yere "harem" denir. Allah Teâlâ, dünya yaratılalı beri, Mescidi Harâm'da yani Kâbe'de kan dökmeyi yasaklamıştır. Onun için buraya, can emniyeti sağlayan yer anlamında harem denmiştir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'de silah taşımayı şu hadîs-i şerîfiyle yasaklamıştır:

لَا يَحِلُّ لِأَحَدِكُمْ أَنْ يَحْمِلَ بِمَكَّةَ السِّلَاحَ

"Hiçbirinizin Mekke'de silah taşıması helâl değildir."

Burada sorulacak soru şudur:

Mâdem ki Mekke harem bölgesidir; öyleyse Mekke'nin fethedildiği gün gerek Resûl-i Ekrem ve gerekse ashâb-ı kirâmı niçin silah taşımıştır?

Evet, düşmanla savaşmak gibi bir zaruret olmadan Mekke'de silah taşımak yasaklanmıştı. Ancak fetih günü bir kısım Mekkeli müşrikler, Müslümanlarla savaştılar. Onun için de Allah Teâlâ, Peygamber Efendimiz'e mahsus olmak üzere fetih gününün belli bir bölümünde bu yasağı kaldırmıştır.

Peygamber Efendimiz bu iznin Mekke fethine mahsus olduğunu şöyle ifâde buyurmuştur:

وَإِنَّمَا أُذِنَ لِي فِيهَا سَاعَةً مِنْ نَهَار

“Allah Teâlâ yalnız fetih gününün belli bir bölümünde silah taşıma yasağını benim için kaldırmıştır.”[524]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Mekke’nin fethedildiği gün, Peygamber Efendimiz’in başında bir miğfer yani bir tür kask vardı.

2. Hadisimizde adı geçen Abdullah ibni Hatal önce Müslüman olmuş, hattâ ona zekât toplama görevi verilmiş, fakat o bir adamı öldürmüş, ardından da irtidat etmiş, yani dinden çıkmıştı.

3. Peygamber Efendimiz’e ve Müslümanlara iyice düşman olan İbni Hatal, iki câriyesine Resûlullah Efendimiz’i ve ashâb-ı kirâmı aşağılayan şarkılar söyletip zevkle dinlemeye başlamıştı.

4. Onun bu İslâm düşmanlığı yüzünden kanının heder edileceği ilân edilmiş, yani nerede yakalanırsa öldürülmesi emredilmişti.

5. Mekke’nin fethedildiği gün bir Câhiliye âdetine başvurarak canını kurtarmak için Kâbe’nin örtüsüne tutunmuş ise de, bu ona bir fayda vermemiş, oracıkta öldürülmüştü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İbni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh da (v. 93/711), 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Cezâü’s-sayd 18, nr. 1846, Cihâd 169, nr. 3044; Müslim, Hac 450, nr. 1357; Tirmizî, Cihâd 18, nr. 1693.

Tirmizî, Libâs 11, nr. 1735; İbni Mâce, Libâs 14, nr. 3586.

Bu olay için bir önceki dipnotta gösterilen kaynaklar ile şu eserlere bakılabilir: İbni Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye* (Sekkà), IV, 52-53; İbni Seyyidinnâs, *Uyûnü’l-eser*, II, 224; Aliyyü’l-Kàrî, *Cem‘u’l-vesâil*, I, 162.

İbni Abdülber, *el-İstizkâr* (Atâ-Muavviz), IV, 404.

Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, IX, 132; İbni Hacer, *Fethü’l-bârî* (Hatîb), IV, 61.

Buhârî, İlim 37, nr. 104, ; Müslim, Hac 446, nr. 1354.

113. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

عَنِ ابْنِ شِهَابٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى
إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ أَحَدِكُمْ فَلَا يَمْشِ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ حَتَّى يُصْلِحَ

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

مُحْرِمًا.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke fethi yılında başında miğfer olduğu halde Mekke'ye girmişti. Enes sözüne devamla şöyle dedi:

"Resûlullah Efendimiz başındaki miğferi çıkardığı sırada yanına bir sahâbî gelerek 'İbni Hatal Kâbe'nin örtüsüne yapışmış öylece duruyor.' dedi. Bunun üzerine Allah'ın Elçisi 'Onu öldürün!' buyurdu.[525]

Hadisin râvilerinden İbni Şihâb ez-Zührî şöyle dedi:

"Sahâbeden bana ulaşan bilgiye göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o gün ihrâmlı değildi."

Hadisin Açıklaması

Mekke hicretin 8, miladın 630. yılında fethedildi.

Bir önceki hadis gibi bu hadiste de o gün Resûl-i Ekrem'in başında miğfer bulunduğu belirtilmektedir. Bir önceki hadiste miğfer hakkında bilgi verilmişti.

İbni Hatal'ı Kim Öldürdü?

Bir önceki hadis gibi bu hadiste de, Seyyid-i Kâinât Efendimiz Mekke'yi fethedip başındaki miğferi çıkarınca, ona bir sahâbînin gelerek "İbni Hatal

Kâbe’nin örtüsüne yapışmış öylece duruyor” dediğini gördük.

İbni Hatal hakkında bilgi veren sahâbînin kim olduğu bu hadisimizde de belirtilmemiştir. Bir rivâyete göre bu sahâbî **Ebû Berze Nadle bin Ubeyd el-Eslemî** (v. 65/685) idi. İlk Müslümanlardan olan bu yiğit sahâbî birçok gazvede bulundu. Hayber, Mekke’nin fethi, Huneyn, onun bulunduğu gazvelerin belli başlılarıdır. Sıffîn Savaşı’nda da Hz. Ali’nin yanında yer aldı. Horasan fetihlerine de katılan Ebû Berze el-Eslemî kırk yedi hadis rivâyet etti. Allah ondan râzı olsun.

İbni Hatal’ın Kâbe örtüsüne yapışarak beklediğini haber veren sahâbînin **Saîd ibni Hureys** olduğu da söylenmektedir. Ebû Berze veya Saîd ibni Hureys hazretleri, kanı heder edilen kâfirlerden olan İbni Hatal’ın Kâbe’nin örtüsüne yapışmış vaziyette beklediğini haber verince, Allah’ın Elçisi ashâbına onu öldürmelerini emretti. Ammâr ibni Yâsir ile Saîd ibni Hureys onu öldürmek üzere koştular, fakat on beş yaşında bir delikanlı olan Saîd ibni Hureys daha çabuk davranarak İbni Hatal’ı öldürdü. Onu Ebû Berze’nin öldürdüğü de söylenmektedir.

Burada şu soru sorulabilir:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Mekke fethi günü Mekkelilere bazı güvenceler vermişti. Meselâ: “Kim Ebû Süfyân’ın evine girerse emniyettedir; kim kendi evine girip kapısını kilitlerse emniyettedir; kim mescide (Kâbe’ye) girerse emniyettedir.” buyurmuştu.[526] İbni Hatal Kâbe’ye sığındığı halde neden ona emân verilmedi?

Allah’ın Elçisi Mekke fethi günü İslâm’ın ve Müslümanların düşmanı olan bazı kişileri bu güvenceden mahrum etmişti. İbni Hatal da bunlardan biriydi. Bir önceki hadiste bu konuda geniş bilgi verildi.

Mekke’ye İhrâmlı Girme Konusu

Hadisimizin râvilerinden olan Muhammed ibni Şihâb ez-Zührî, bir sahâbîden aldığı bilgiye dayanarak Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Mekke’ye girerken ihrâmlı olmadığını söylemiştir.

Bu bilgi şu açıdan önemlidir:

Mekke’ye giren bir Müslüman ihrâmlı olmalıdır.

Burada sorulacak soru şudur:

Mekke’ye giren bir Müslüman, şâyet hac ve umre yapmayı düşünmüyorsa yine de ihrâm giyecek midir?

İmâm Şâfiî’ye göre; bir kimse bir işi için veya ticâret yapmak için Mekke’ye girerse, hac ve umre yapma niyeti de yoksa, onun ihrâma girmesi

vacip değildir.

Fakat diğer üç büyük mezhep imâmı; İmâm Ebû Hanîfe, Mâlik ve Ahmed ibni Hanbel, bir Müslüman Mekke'ye ne maksatla girerse girsin, onun ihrâma girmesi vaciptir, demişlerdir. Genel kàide böyle olmakla beraber, bunun bazı istisnâları vardır:

Hanbelîler'e göre; işi dolayısıyla Harem-i Şerîf'e birçok defa girip çıkan kimsenin ihrâma girmesi gerekmez.

Hanefîlere göre ise; evi barkı mîkat sınırları içinde olanlar, hac ve umre yapma niyetleri yoksa, Mekke'ye girdikleri zaman ihrâma girmezler.

Burada akla şöyle bir soru gelebilir:

Mekke harem bölgesidir; orada savaşılmaz. Hal böyle iken Peygamber Efendimiz, Mekke'nin fethi günü başına miğferini giyerek Mekke'ye neden girmiştir?

Bu sorunun cevabını yine Fahr-i Âlem Efendimiz Mekke fethi günlerinde vermiş ve şöyle buyurmuştur:

"Mekke'yi evvelden beri harem (can emniyeti sağlayan yer) kılan insanlar değil, Allah Teâlâ'dır. Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimse Mekke'de kesinlikle kan dökemez, Mekke'nin ağacını kesemez. Şâyet biri çıkıp ta Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem burada savaştı (biz de savaşabiliriz) diye kendine bir tutamak aramaya kalkarsa ona: 'Bu konuda Allah Teâlâ sadece Resûlüne izin vermiş, size izin vermemiştir.' deyiniz. Allah bana da, günün yalnız belli bir saatinde savaşmam için izin vermiştir. Sonra Mekke dün nasıl harem ise, bugün de öyle olmuştur."[527]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Mekke'nin fethedildiği gün Peygamber Efendimiz'e, İslâm ve Müslüman düşmanı İbni Hatal'ın, Kâbe'nin örtüsüne yapışmış vaziyette beklediğini söylediler.

2. Resûl-i Ekrem daha önce onun ve onun gibi birkaç aşırı İslâm düşmanının yakalandıkları zaman öldürülmelerini emretmişti. Bu emir o gün birkaç sahâbî tarafından uygulandı.

3. Mekke'ye ihrâmsız olarak girilmez. Ancak fetih günü, bazı İslâm düşmanlarıyla savaşabilecekleri gerekçesiyle, Allah Teâlâ Resûlullah Efendimiz'in Mekke'ye ihrâmsız olarak girmesine ve orada günün belli bir saatinde İslâm düşmanlarıyla savaşmasına izin vermişti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Yahyâ **Îsâ bin Ahmed** el-Bağdâdî (v. 268/881), rivâyetleri *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan güvenilir bir muhaddistir.

2. râvi **Abdullah ibni Vehb** (v. 197/813), 87. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mâlik ibni Enes** (v. 179/795), 1. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **İbni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Hadisimizin râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh da (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Cezâü's-sayd 18, nr. 1846, Cihâd 169, nr. 3044, Megàzî 48, nr. 4286; Müslim, Hac 450, nr. 1357; Tirmizî, Cihâd 18, nr. 1693.

Ebû Dâvûd, Harâc 24, nr. 3022

Buhârî, İlim 37, nr. 100; Müslim, Hac 446, nr. 1354.

ON YEDİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
SARIĞI

114. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ،

ح، وَحَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي

الزُّبَيْرِ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ، وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ».

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillâh el-Ensârî radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem fetih günü Mekke’ye mübârek başında siyah bir sarık olduğu halde girdi.”[528]

Hadisin Açıklaması

Sarık kelimesinin Arapça’sı “imâme”dir; ona Türkçe’de amâme denmektedir.

Peygamber aleyhisselâm sarığı doğrudan başına değil, Arapların “kalensüve” dedikleri takke, külâh gibi bir giysinin üzerine sarardı. Sarık, fes üzerine de sarılır. Resûlullah Efendimiz Müslümanlarla müşrikler arasındaki farkın; Müslümanların sarığı kalensüve üzerine sarmaları, müşriklerin ise bunu doğrudan başlarına sarmaları olduğunu söylemiştir. [529]

Sarığının Boyutu

İslâmî ilimlerin birçoğunda söz sâhibi olan İbni Kayyim el-Cevziyye (v. 751/1350), Resûlullah Efendimiz’in sarığının büyüklüğü konusunda şu bilgiyi vermektedir: Peygamber aleyhisselâmın sarığı, taşınması başa ağır gelecek kadar büyük olmadığı gibi, başı sıcaktan ve soğuktan koruyamayacak kadar da küçük değildi.[530]

Rivâyet edildiğine göre Server-i Enbiyâ Efendimiz’in biri kısa, diğeri uzun iki sarığı vardı. Kısa olanın tülbendi altı veya yedi arşın (yaklaşık 4

metre) boyunda, diğeri ise on iki arşın (yaklaşık 8 metre) boyunda idi.

Fetih Günü Başında Ne Vardı?

Şimdi şöyle sorulabilir:

Bir önceki bölümde okuduğumuz iki hadiste Server-i Enbiyâ Efendimiz'in fetih günü Mekke'ye mübârek başında miğfer olduğu halde, bu hadîs-i şerîfte ise siyah sarık olduğu halde girdiğini okuyoruz. Bu iki farklı bilgiyi nasıl bağdaştıracağız?

Sorunun bir cevabı şudur: Fahr-i Cihân Efendimiz başına miğfer giymiş, miğferin üzerine de sarık sarmıştır.

Sorunun ikinci cevabını ise Kàdî İyâz şöyle açıklamıştır:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'ye başındaki miğferle girmiş, sonra miğferi çıkarıp başına siyah sarık sarmıştır; nitekim başında siyah bir sarık olduğu halde konuşma yaptığına dair rivâyetler de bunu göstermektedir. İnşallah 116. hadiste, Resûlullah Efendimiz'in aynı gün Harem-i şerîfe girdikten sonra, Kâbe'nin kapısının yanında, başındaki siyah sarıkla halka bir konuşma yaptığını okuyacağız.[531]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Hadisimizde Peygamber Efendimiz'in fetih günü Mekke'ye başında siyah bir sarıkla girdiğini okuduk.

2. Bir önceki bölümde okuduğumuz, Fahr-i Âlem'in fetih günü Mekke'ye başında miğfer olduğu halde girdiğine dâir hadis bununla çelişmez.

3. Şöyle ki, o gün Allah'ın Resûlü ya başına miğfer giymiş, üzerine de sarık sarmıştı veya Mekke'ye başındaki miğferle girmiş, sonra miğferi çıkarıp başına siyah sarık sarmıştı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhümâdan 2 ayrı senedle ve 7 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

Birinci sened şöyledir:

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

İmâm Tirmizî birinci senedden ikinci senede geçerken araya “ح” harfi koymuştur. Bunun anlamı sened değişti (tahvîlü’l-isnâd) demektir. Bu harf “hâ” diye okunarak ikinci senede geçilir.

İkinci sened ise şöyledir:

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî’ bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ebü’z-Zübeyr** Muhammed ibni Müslim (v. 126/744), 13. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Abdillâh** (v. 78/697) ise 13. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Hac 451, nr. 1358; Ebû Dâvûd, Libâs 23, nr. 4076;Tirmizî, Libâs 11, nr. 1735; Nesâî, Zînet 109, nr. 5345; İbni Mâce, Cihâd 22, nr. 2822, Libâs 14, nr. 3585.

Ebû Dâvûd, Libâs 21, nr. 4078; Tirmizî, Libâs 43, nr. 1784.

İbni Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü’l-Me‘âd*, IV, 218.

Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, IX, 131.

115. Hadis

أَخْبَرَنَا أَبُو رَجَاءٍ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ

ابْنِ شِهَابٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِمَامَةً سَوْدَاءَ.

Ashâb-ı kirâmdan Amr ibni Hureys radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek başında siyah bir sarık gördüm.”[532]

Hadisin Açıklaması

Bu hadisin *Sünen-i Nesâî*’deki rivâyetine göre Amr ibni Hureys Nebiyy-i Ekrem Efendimiz’in mübârek başında gördüğü sarığın rengi hakkında daha ayrıntılı bilgi vererek şöyle demiştir:

رَأَيْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْضُوبًا.

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek başında ateşin yaktığı bir şeyin (harekànî) rengi gibi siyah bir sarık gördüm.”[533]

Amr ibni Hureys’in Peygamber aleyhisselâmı ne zaman gördüğü bu rivâyetlerde belirtilmemektedir.

Sahîh-i Müslim’deki rivâyete göre Amr ibni Hureys Resûl-i Ekrem’i nerede gördüğü hakkında da şu bilgiyi vermiştir:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ

وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ، قَدْ أَرْخَى طَرَفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, başındaki siyah sarığın iki ucunu iki kürek kemiğinin arasına sarkıtmış vaziyette minberde duruşu halâ gözümün önündedir.”[534]

Siyah Sarıkla Hutbe Okudu

Aynı sahâbînin *Sahîh-i Müslim*’deki bir diğer rivâyeti ise şöyledir:

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ سَوْدَاءُ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, başındaki siyah sarıkla halka bir konuşma yaptı.[535]

Amr ibni Hureys’in Fahr-i Âlem Efendimiz’i başındaki siyah sarıkla ne zaman gördüğü Humeydî’nin *Müsned*’indeki rivâyette şöyle belirtilmektedir:

رَأَيْتُ عَلَى رَأْسِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِمَامَةً سَوْدَاءَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ

“Mekke’nin fethedildiği gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin başında siyah bir sarık gördüm.”[536]

Bu rivâyetler birlikte düşünüldüğünde, Peygamber aleyhisselâmın fetih gününde, başındaki siyah sarıkla minberde bir konuşma yaptığı anlaşılmaktadır. Gerçi Sultân-ı Enbiyâ hazretlerinin fetih günündeki ünlü konuşmasını minberde değil, Kâbe’nin kapısında yaptığı bilinmektedir.

Şemâil-i Muhammediyye şârihi Bâcûrî (v. 1277/1860) bir sonraki (116 numaralı) hadîs-i şerîfi açıklarken, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemin fetih günü başındaki siyah sarığıyla “Kâbe’nin yanında ve minber üzerinde” Mekkelilere hitâben bir konuşma yaptığına dair rivâyetlerden söz etmektedir. Bâcûrî Kâbe’nin yanında, bilinen anlamıyla bir minber bulunmadığına göre, söz konusu minberin “Kâbe’nin eşiği” olduğunu söylemektedir; Kâbe’nin eşiğine de, “yüksek yer” anlamındaki lugat mânâsıyla minber denebileceğini belirtmektedir.

Sahâbîler de Bazen Siyah Sarık Sararlardı

Siyah sarık sarmak, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'e özel bir durum değildir. Sahâbîler de siyah sarık sarmışlardır. Her ne kadar Resûl-i Ekrem çoğu zaman beyaz elbise giyinmiş, beyaz sarık sarmış ve beyaz giysinin daha değerli olduğunu söylemişse de, hutbe sırasında siyah sarık sarmakta ve siyah elbise giymekte bir sakınca yoktur.

Nitekim rivâyet edildiğine göre Hz. Osmân'ın şehid edildiği gün Hz. Ali'nin ve daha başkalarının başında siyah sarık vardı.

Hz. Hasan da siyah elbise giyer, siyah sarıkla hutbe okurdu.

Abdullah ibni Zübeyr de, Kûfe emîri olduğu zaman Ammâr ibni Yâsir de her cuma siyah sarıkla hutbe okurdu.[537]

İslâm âlimleri, Efendimiz'in fetih günü siyah sarık sarmasına bakarak, düşmana karşı zafer kazanıldığı zaman siyah sarık sarmanın müstehap olduğunu söylemişlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz nâdiren de olsa mübârek başına siyah sarık sarardı.

2. İslâm âlimleri, düşmana karşı zafer kazanıldığı zaman siyah sarık sarmanın müstehap olduğunu söylemişlerdir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Amr ibni Hureys radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Muhammed ibni Yahyâ **bin Ebî Ömer** el-Mekkî el-Adenî (v. 243/857), 28. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Süfyân ibni Uyeyne** de (v. 198/814), 28. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Müsâvir** ibni Sevvâr **el-Verrâk,** rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile 4 *Sünen*'de bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir. Kâğıt îmâl ettiği veya kâğıt ticâreti yaptığı için verrâk lakabıyla tanınmıştır.

4. râvi **Ca'fer ibni Amr ibni Hureys** el-Mahzûmî, rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Amr ibni Hureys** (v. 85/704) ise 80. hadiste tanıtıldı.

Nesâî, Zînet 109, nr. 5345; İbni Mâce, Libâs 14, nr. 3584. Ayrıca bk. Müslim, Hac 451, 452, nr. 1358, 1359.

Nesâî, Zînet 108, nr. 5343.

Müslim, Hac 453, nr. 1359; Ebû Dâvûd, Libâs 21, nr. 4077; Nesâî, Zînet 110, nr. 5346; İbni Mâce, Cihâd 22, nr. 2821.

Müslim, Hac 452, nr. 1359;

Humeydî, *Müsned* (Dârânî), I, 483, nr. 576.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 166.

116. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ وَيُوسُفُ بْنُ عِيسَى قَالَا: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ مُسَاوِرٍ

الْوَرَّاقِ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

النَّاسَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ.

Yine Amr ibni Hureys radıyallahu anh şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem mübârek başında siyah sarık olduğu halde halka bir konuşma yaptı.”[538]

Bu hadis, bir önceki hadisle birlikte açıklanmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Amr ibni Hureys radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî’nin iki hocasıdır.

Birinci hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Yûsuf ibni Îsâ** da (v. 249/863) 33. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî‘ bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Müsâvir** ibni Sevvâr **el-Verrâk**, bir önceki hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Ca‘fer ibni Amr ibni Hureys** de bir önceki hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Amr ibni Hureys** (v. 85/704) ise 80. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Hac 452, nr. 1359; İbni Mâce, Libâs 14, nr. 3584, İkàmet 85, nr. 1104.

117. Hadis

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ المَدِينِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَلْبَسُ خَاتَمَهُ فِي يَمِينِهِ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

وَسَالِمًا يَفْعَلَانِ ذٰلِكَ.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem başına sarık sardığı zaman, sarığın ucunu iki kürek kemiğinin arasına sarkıtırdı.”

Bu hadisi Abdullah ibni Ömer’den rivâyet eden Nâfi’:

“İbni Ömer de sarığı böyle sarardı.” demiştir.

Hadisi Nâfi’den rivâyet eden Ubeydullah ibni Ömer ise:

“Ben, Hz. Ebû Bekir’in torunu Kàsım ibni Muhammed ile Abdullah ibni Ömer’in oğlu Sâlim’in de sarığı omzundan aşağı sarkıtarak sardığını gördüm.” demiştir.[539]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde, sarığını Resûl-i Ekrem Efendimiz gibi saran iki önemli şahsiyetten söz edilmektedir.

Bunlardan biri Hz. Ebû Bekir’in torunu ve Medineli meşhûr yedi tâbiîn fakihinden biri olan Kàsım ibni Muhammed’di (v. 107/725).

Sarığını Fahr-i Âlem Efendimiz gibi sardığı belirtilen ikinci önemli şahsiyet ise Abdullah ibni Ömer’in oğlu Sâlim’dir. Tâbiîn fakihlerinden olan Sâlim’in de, Fahr-i Âlem Efendimiz’i her zaman kendisine örnek alan babası Abdullah ibni Ömer gibi sarık sardığını bu hadisimizden öğrenmiş olduk.

Sarığın Uçları

Acaba Peygamber Efendimiz sardığı sarığın uçlarını ne yapardı?

Bu hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre Server-i Enbiyâ Efendimiz bazen sarığın uçlarını iki kürek kemiğinin arasına sarkıtırdı. Bunu bize muhtelif sahâbîler haber vermiştir. 115. hadisimizde gördüğümüz üzere ashâb-ı kirâmdan Amr ibni Hureys bu hususta gözlemini şöyle dile getirmişti:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin başındaki siyah sarığın uçlarını iki kürek kemiğinin arasına sarkıtmış vaziyette minberde duruşu hâlâ gözümün önündedir."

Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahmân ibni Avf da (v. 32/652) sarığın uçlarının farklı şekilde sarkıtılabileceğini şöyle ifâde etmiştir:

عَمَّمَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَدَلَهَا بَيْنَ يَدَيَّ،

وَمِنْ خَلْفِي

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem benim başıma sarık sardı. Sarığın bir ucunu önüme, diğerini de arkama sarkıttı."[540]

Acaba Efendimiz aleyhisselâm her zaman böyle mi yapardı?

Hayır, kimi zaman bu iki hadiste gördüğümüz gibi, sarığı omzundan aşağı sarkıtır, kimi zaman da sarkıtmazdı.

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz'in sarığın uçlarını omuzdan aşağı sarkıtmasının sebebi güzel bir görünüm elde etmek içindi. Ancak Allah'ın Elçisi her şeyi yerine ve zamanına uygun olarak yapardı. Meselâ fetih günü Mekke'ye girerken onun başındaki sarıktan söz eden görgü şâhitleri, onun sarığını omzundan aşağı sarkıttığını söylemiyorlar. Çünkü o gün savaş günüydü. Savaşta da derli toplu olmak gerekirdi.

Sarığın bir ucunu iki kürek kemiği arasından sarkıtmak sünnet sayılmış, Abdullah ibni Ömer başta olmak üzere, Hz. Ebû Bekir'in torunu Kàsım ibni Muhammed ile Abdullah ibni Ömer'in oğlu Sâlim gibi İslâm büyükleri de bu sünneti uygulamışlardır.

Sûfilerin Farklı Uygulaması

Sarığı iki kürek kemiği arasından sarkıtmak daha uygun görülmekle beraber, kimi âlimler sağ tarafın genel olarak sol tarafa üstün tutulması sebebiyle, sağ taraftan sarkıtmayı daha faziletli bulmuşlar, fakat uygulama

bunun aksi yönde olmuştur. Nitekim sûfiler, sarığın ucunu kalbin üzerine sarkıtmayı tercih ettikleri için sol taraftan sarkıtmayı doğru bulmuşlardır.

Bazı âlimler sarığın omuzdan aşağı dört parmak veya bir karış kadar sarkıtılabileceğini, daha fazlasının kibre yol açabileceğini söylemişlerdir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz başına sarık sardığı zaman, bazen sarığın ucunu, iki kürek kemiğinin arasına sarkıtırdı.

2. Bu sebeple sarığı iki kürek kemiğinin arasına sarkıtmak sünnet sayılmıştır.

3. Sarığı omuzdan aşağı sarkıtmak güzel bir görünüm elde etmek için yapıldığına göre, Müslümanlar kıyafetlerinin düzgün olmasına dikkat etmelidir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebü'l-Kāsım **Hârûn ibni İshâk el-Hemdânî** (v. 258/872), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızıdır.

2. râvi **Yahyâ bin Muhammed el-Medenî**, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan bir râvidir.

3. râvi Ebû Muhammed **Abdülazîz ibni Muhammed** el-Cühenî ed-Derâverdî (v. 187/803), tebe-i tâbiîn nesline mensup olan ve rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*de bulunan Horasanlı güvenilir bir hadis âlimidir.

4. râvi **Ubeydullah ibni Ömer** (v. 147/764), 40. hadiste tanıtıldı.

5. râvi ashâb-ı kirâmdan Abdullah İbni Ömer'in âzatlı kölesi olan Ebû Abdillah **Nâfi'** el-Kureşî (v. 117/735), 40. hadiste tanıtıldı.

Hz. Ebû Bekir'in torunu **Kāsım ibni Muhammed** (v. 107/725), 326. hadiste tanıtıldı.

Abdullah ibni Ömer'in oğlu Sâlim (v. 106/725) 53. hadiste tanıtıldı

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Ömer** de (v. 73/692) 40. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Libâs 9, 1736; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 307, nr. 6397.

Ebû Dâvûd, Libâs 21, nr. 4079,

118. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

ابْنُ الْغَسِيلِ، عَنْ عِكْرِمَةَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

خَطَبَ النَّاسَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ دَسْمَاءُ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem başında siyah bir sarık olduğu halde insanlara bir konuşma yaptı.”[541]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz’in bu hadiste yaptığı söylenen konuşması, onun Mescid-i Nebevî’de ashâb-ı kirâma hitâben yaptığı son konuşmasıdır. *Sahîh-i Buhârî*’de geniş bir şekilde anlatılan bu olay şöyledir:

Hz. Ebû Bekir ile Peygamber Efendimiz’in amcası Hz. Abbâs, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hayatının son günlerinde, Medineli Müslümanların gruplar halinde oturup ağlaştığını gördüler. Onlara:

“Niçin ağlıyorsunuz?” diye sordular. Onlar da:

“Resûl-i Ekrem’in bizimle oturup sohbet ettiği günleri anıp ağlıyoruz.” dediler. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Abbâs (veya ikisinden biri), Resûl-i Ekrem’in huzûruna girdikleri zaman, gördükleri bu manzarayı kendisine anlatınca, Allah’ın Elçisi sırtına büyücek bir ridâ aldı; başına da siyah (boz) bir sarık sarıp minbere çıktı. Sevgili Efendimiz Allah Teâlâ’ya hamd ü senâ ettikten sonra:

“Ey insanlar! Şöyle yakına geliniz” diye söze başladı.

Sahâbîler onun etrafında toplanınca da şunları söyledi:

“Size, Ensâr’a iyi davranmanızı vasiyet ediyorum. Onlar benim sırdaşlarım, güvenilir arkadaşlarımdır. Onlar beni himâye edeceklerine söz verdiler ve sözlerini tuttular. Artık geriye hak ettikleri Cennet’e ve Cennet’teki derecelerine nâil olmaları kalmıştır.

“Zamanla Medine’de başka insanlar çoğalacak, Ensâr günden güne azalıp yemeğin içindeki tuz kadar kalacak.

“Muhammed ümmetinden her kim, insana fayda veya zarar verecek bir yöneticiliğe geçerse, Ensâr’dan iyilik edenlerin iyiliğini kabul etsin, kötülük edenleri de bağışlasın.”[542]

Allah’ın Resûlü o günden sonra bir daha minbere çıkamadı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz, hayatının son günlerinde, Medineli Müslümanların yani Ensâr’ın gruplar halinde oturup ağlaştığını duyunca, onlara bir konuşma yapmak istedi.

2. Mübârek başına siyah, bazı rivâyetlere göre boz bir sarık sardı ve minbere çıktı.

3. “Sırdaşlarım, güvenilir arkadaşlarım” dediği Ensâr’ın, kendisini himâye edeceklerine dâir söz verdiklerini ve bu sözlerini tuttuklarını söyledi.

4. Ve iş başına geçecek yöneticilere, onlara iyi davranmalarını vasiyet etti.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Yûsuf ibni Îsâ** (v. 249/863), 33. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî‘ bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ebû Süleymân Abdurrahmân ibni Gasîl**’i (v. 171/787), babası ve dedeleriyle birlikte anarak Abdurrahmân ibni Süleymân ibni Abdillah ibni Hanzala demek daha tanıtıcı olur. Bu doğru sözlü râvinin büyük dedesi, ashâb-ı kirâmdan Hanzala bin Ebî Âmir’dir (v. 3/625). Hanzala dikkat çekici bir özelliği ile meşhur olduğu için, Abdurrahmân’ı dedesine nisbet ederek “Gasîl’in oğlu Abdurrahman” diye anmışlardır.

Hanzala radıyallahu anh, Uhud Gazvesi’nden bir gün önce evlenmişti. Ertesi sabah Resûl-i Ekrem’in, Mekkeli müşriklerle savaşmak üzere Uhud’a gittiğini ve Müslümanların bu savaşa hemen katılmasını emrettiğini duyunca, Hanzala boy abdesti almaya fırsat bulamadan orduya katıldı ve savaşta şehid düştü. Fahr-i Âlem Efendimiz, onu meleklerin yıkadığını gördü ve bu durumu ashâbına haber verdi. O günden sonra Hanzala

“meleklerin yıkadığı adam” anlamında “gasîlü’l-melâike” lakabıyla anıldı. [543]

4. râvi **İkrime** el-Berberî (v. 105/723), 41. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ ise 15. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Cum’a 29, nr. 927, Menâkıb 25, nr. 3628, Menâkıbü’l-Ensâr 11, nr. 3800.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, II, 177.

İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XV, 495-496, nr. 7025.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
İZÂRI

119. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

ابْنِ هِلَالٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ عَرِيضُ الصَّدْرِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، أَنْوَرُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَيْنِ.

Tâbiîn âlimlerinden Ebû Bürde bin Ebî Mûsâ el-Eş‘arî şöyle dedi:

Hz. Âişe radıyallahu anhâ bize yamalı bir ridâ ve kalın iplikten kabaca dokunmuş bir izâr çıkarıp gösterdi ve şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem latîf rûhunu teslim ettiğinde, mübârek vücudu işte bunların içindeydi.”[544]

Hadisin Açıklaması

Önce “izâr” ve “ridâ”nın ne olduğunu hatırlayalım. Araplar, genellikle iki parçadan oluşan elbise giyerler. Bunlar, bedenin alt tarafını örten **“izâr”** ile bedenin üst tarafını örten **“ridâ”**dır.

Tâbiîn âlimi Ebû Bürde’nin anlattığına göre, bir gün Âişe annemiz, yanında bulunan talebelerine Fahr-i Cihân Efendimiz’in mübârek bedenini doya doya öpen bir ridâ ile bir izârı çıkarıp gösterdi. Ardından da Kâinâtın Efendisi’nin bu son derece sade giysiler içinde vefât ettiğini söyledi.

Cübbesinin Suyu

Hz. Âişe radıyallahu anhâ, Efendimiz aleyhisselâmın izârını ve ridâsını sakladığı gibi, cübbesini de bereketine nâil olmak için saklamıştı.

Âişe annemiz vefât edince, bu cübbeyi ablası Hz. Esmâ aldı. Esmâ radıyallahu anhâ kendisini ziyârete gelenlere Fahr-i Cihân Efendimiz’in cübbesini göstererek şöyle derdi:

“Bu cübbeyi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem giyerdi. Şimdi biz hastaların iyileşmesi için onu yıkıyor, kendilerine suyunu içiriyoruz.”[545]

Hz. Esmâ'nın oğlu ve Medine'nin yedi fakihinden biri olan ünlü tâbiîn âlimi Urve bin Zübeyr, Peygamber Efendimiz'in **ridâ**sının "dört arşın[546] boyunda, iki arşın ve bir karış eninde" olduğunu söylemişti.[547]

Kul Peygamber

Fahr-i Âlem Efendimiz son derece mütevâzi bir kıyâfet içinde dünyaya vedâ etti. O günlerde Müslümanlar, eskiden olduğu gibi zor şartlar içinde değildi. Artık Medine'ye ganimetler yağıyor, Müslümanlar rahat bir şekilde yaşıyordu. Buna rağmen Allah'ın Resûlü dünyaya ve dünyalığa gönül vermedi, gösterişe kapılmadı. Hükümdar peygamber değil, "kul peygamber" olmayı tercih etti. Dünya bütün nimetleriyle ona doğru koştuğu halde, o kerpiç duvarlı, çamur sıvalı evine eli boş, ama gönlü hoş olarak dönerdi. İnsanın her zaman sadeliği benimsemesini, özellikle hayatının son dönemlerinde zâhidâne bir şekilde yaşaması gerektiğini bilfiil gösterdi. Kralların kendisine hediye ettiği altın işlemeli kaftanları veya ganimetlerden gelen ipekli kumaşları hanımlarına götürmeleri için ashâbına verirdi.

Hanımlarına Niçin Darıldı?

Kendi hanımları da başka hanımlar gibi bu imkânlardan yararlanmayı, dünya zînetine sahip olmayı arzu edince onlara gücendi. O zaman şu âyet-i kerîme nâzil oldu:

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُرَجِّلُ رَأْسَ رَسُولِ اللهِ
نُورٌ يَعْلُوهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ كَثَّ اللِّحْيَةِ، سَهْلَ الْخَدَّيْنِ،

عَظِيمًا

"Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: "Eğer dünya hayatını ve onun zînetini istiyorsanız, gelin, boşanma bedellerinizi verip sizi güzellikle boşayayım. Yok, eğer Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, hiç şüphe yok ki, Allah, sizden iyilik yapan ve iyi kulluk edenlere büyük bir mükâfât hazırlamıştır."[548]

Bu âyet nâzil olunca Peygamber Efendimiz hanımlarını tercihlerinde serbest bıraktı. Mü'minlerin anneleri de Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu tercih ettiler.

İnsana Gerekli Olan Dört Şey

Esasen Resûl-i Kibriyâ Efendimiz ümmetinin de dünyaya gereğinden fazla önem vermemesini isterdi. Bir hadîs-i şerîfinde şöyle buyurdu:

لَيْسَ لِابْنِ اٰدَمَ حَقٌّ فِي سِوَى هٰذِهِ الخِصَالِ: بَيْتٌ يَسْكُنُهُ،
وَثَوْبٌ يُوَارِي عَوْرَتَهُ، وَجِلْفُ الخُبْزِ وَالمَاءِ

"Âdem oğlunun şunlar dışında bir hakkı yoktur:
Oturacağı ev,
bedenini örteceği elbise,
yiyeceği ekmek
ve su koyacağı kap."[549]

Kalbini Meşgul Eden Altın

Peygamber Efendimiz'in zühdüne, dünya malı konusundaki titizliğine bir misâl daha vererek bu bahsi tamamlayalım.

Bir gün Allah'ın Resûlü ikindi namazını kıldırdıktan sonra telâşla yerinden kalktı, âdetâ cemâatin omuzlarına basarak hanımlarından birinin odasına girdi. Ashâb-ı kirâm onun bu halinden korkup endişelendi. Çok geçmeden Sultân-ı Enbiyâ dışarı çıkıp ashâbının yanına geldi. Onların endişeli gözlerle kendisine baktığını görünce durumu şöyle açıkladı:

"Namaz kılarken evde bir miktar külçe altın kaldığını hatırladım. Onun bir gece daha evde kalarak kalbimi meşgul etmesinden korktuğum için fakirlere dağıtmalarını söyledim."[550]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz vefât ettiğinde, üstünde yamalı bir ridâ ile kalın iplikten kabaca dokunmuş bir izâr vardı.

2. O günlerde Medine'ye bol bol ganimet geldiği halde, o bunları ashâbına dağıtır, mütevâzi evine eli boş dönerdi.

3. Fakirlere dağıtılmayan bir miktar malın evinde durması onu rahatsız eder, bu malın bir an önce fakirlere verilmesini isterdi.

4. Hanımlarının dünya malına meyletmesini istemez, istedikleri zaman da onlara gücenirdi.

5. Ashâb-ı kirâm Resûl-i Ekrem'in cübbesinin bereketine nâil olmak için, onu yıkar, suyunu hastalarına içirirlerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi tâbiîn âlimlerinden **Ebû Bürde** bin Ebî Mûsâ el-Eş'arî'den 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Ahmed ibni Menî'** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İsmâil ibni İbrâhîm** el-Esedî (v. 193/809), 24. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Eyyûb** es-Sahtiyânî (v. 131/749), 71. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Nasr **Humeyd ibni Hilâl** el-Adevî (v. 120/738 civârı), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Basralı bir hadis âlimi, hâfızı ve fakih tâbiîdir.

Hadisimizi rivâyet eden tâbiî **Ebû Bürde** Âmir ibni Ebî Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anhtır (v. 104/722). Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan, Kadî Şüreyh'ten sonra Kûfe kadısı olan Ebû Bürde, hem çok hadis rivâyet eden güvenilir bir muhaddis hem de ünlü bir fakihtir. Ehl-i Sünnet'in iki ana yolundan biri olan Eş'ariyye mezhebinin şöhretli imâmı Ebü'l-Hasan el-Eş'arî de (v. 324/935), Ebû Bürde'nin soyundandır.

Buhârî, Humüs 5, nr. 3108, Libâs 19, nr. 5818; Müslim, Libâs 34, 35, nr. 2080.

Müslim, Libâs 10, nr. 1745.

Arşın, uzunluk ölçüsü olup orta parmak ucu ile omuz başı arasındaki mesâfe kadardır.

İbni Mübârek, *ez-Zühd ve'r-rekaik* (A'zamî), s. 264, nr. 765.

Ahzâb 33/28-29.

Tirmizî, Zühd 30, nr. 2341.

Buhârî, Ezân 158, nr. 851, Amel fi's-salât 18, nr. 1221, Zekât 20, nr. 1430.

120. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ سُلَيْمٍ قَالَ:

بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا فَنَظَرْتُ فَإِذَا إِزَارُهُ إِلَى نِصْفِ سَاقَيْهِ.

Tebe-i tâbiîn muhaddislerinden Eş‘as ibni Süleym şöyle dedi:

Ben halamdan duydum, halam da amcasının (ashâb-ı kirâmdan Ubeyd ibni Hâlid radıyallahu anhın) şöyle dediğini söylerdi:

Ben bir gün Medine’de izârımı yerde sürüyerek yürüyordum; birinin arkamdan:

“İzârını yukarı çek; çünkü izârın yerde sürünmemesi hem takvâya uygun hem de elbisenin temiz kalmasına (uzun süre dayanmasına) elverişlidir.” dediğini duydum.

Geriye dönüp baktığımda, izârımı yukarı çekmemi emredenin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem olduğunu görmeyeyim mi? Ben de ona cevâben:

“Ey Allah’ın Resûlü! İzârım değersiz bir bez parçasıdır!” dedim. Bunun üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz:

“Sen, bu konuda da beni kendine örnek almak istemez misin?” buyurdu.

Bir de baktım ki, Resûlullah’ın izârı baldırının yarı yerine kadar uzanıyordu.[551]

Hadisin Açıklaması

Peygamber Efendimiz, ashâb-ı kirâmdan Ubeyd ibni Hâlid'i, uzun elbisesini yerde sürüyüp giderken gördü. Ona, elbisesini yerde sürüyerek dolaşmanın fenalıklarını hatırlattı. Bunun bir tür zenginlik gösterisi ve kibir alâmeti olduğunu belirtti. Yerlerde sürünen uzun elbisenin insanı gurura, kendini beğenmeye sevkettiğini, bu halin de takvâya ters düştüğünü söyledi. Hadisimizdeki "فَإِنَّهُ أَتْقَى" ifâdesi bu anlama gelir.

Server-i Enbiyâ Efendimiz bu sahâbîsine bir şeyi daha hatırlattı: Eteği yerde sürünen elbisenin, sokaklardaki pisliklerden dolayı kirleneceğini, temiz kalamayacağını öğretti. Hadisin bazı rivâyetlerindeki "وَأَنَا خَاتَمُ" ifâdesi bu anlama gelir. Böylece Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz ona "izârın yerde sürünmemesi temizliğe daha elverişlidir." demiş oldu.

Resûl-i Kibriyâ bu tavsiyesiyle, bir mü'min için kalp temizliği kadar beden temizliğinin de önemli olduğuna işaret buyurdu. Elbisenin "uzun süre dayanmasından" söz etmek suretiyle de imkânları çarçur etmemeyi, israftan uzak durmayı öğütledi.

Peygamber'i Kendine Örnek Almak

Ubeyd ibni Hâlid, Peygamber aleyhisselâmın bu uyarısı üzerine "Başüstüne Yâ Resûlallah! Öyle yapayım." diyecek yerde, mâzeret beyân etti; kendini savunmaya kalktı. Giydiği izârın gösterişli olmadığını, pahalı bir kumaştan dikilmediğini, basit bir bez parçası olduğunu, onun yerde sürünmesinin kendisini kibir ve gurura sevketmeyeceğini ileri sürdü.

Peygamber-i Zîşân Efendimiz onun kendini böyle savunmasını doğru bulmadı. Ona: "Sen başka konularda olduğu gibi, giyim kuşam konusunda da beni kendine örnek almak istemez misin?", diğer bir ifâdeyle "Ben sana örnek değil miyim?" buyurdu. Böylece ona asıl yapması gerekeni hatırlattı.

Müslümanların her konuda olduğu gibi, giyim-kuşam konusunda da Peygamberlerine ittibâ etmeleri, onu kendilerine örnek almaları gerektiğini söyledi.

Ashâbıyla Böyle İlgilenirdi

Bu hadîs-i şerîfte görüldüğü üzere Server-i Enbiyâ Efendimiz, ashâbının her haliyle ilgilenirdi; onların her bakımdan mükemmel olmasına özen gösterirdi.

Bunun en güzel örneklerinden biri, kayınbirâderi Abdullah ibni Ömer'in kıyafetiyle ilgilenmesidir. Bunu İbni Ömer şöyle anlatırdı:

“Bir gün elbisemin etekleri topuklarımdan aşağı sarkmış vaziyette Resûlullah’ın huzûruna çıkmıştım. Allah’ın Elçisi bana:

‘Abdullah! Elbisenin eteklerini yukarıya kaldır!’ buyurdu. Ben de hemen kaldırdım. Sonra:

‘Biraz daha kaldır!’ buyurdu; ben biraz daha kaldırdım. Ondan sonraki zamanlarda elbisemin Resûl-i Ekrem’in istediği uzunlukta olmasına hep dikkat etmişimdir. Bunları anlattığım yerde bulunanlardan biri ona:

‘Elbisenin eteğini nereye kadar kaldırmıştın?’ diye sordu. İbni Ömer de:

‘Baldırlarımın yarısına kadar kaldırmıştım’ diye cevap verdi.[552]

Allah’ın Emri Böyle

Burada, yeri gelmişken Resûlullah’ı kendine örnek almanın Allah Teâlâ’nın emri olduğunu hatırlayalım. Cenâb-ı Hak bu konuda şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ

وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا

“Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı uman ve Allah’ı çok anan kimseler için, **Allah’ın Elçisi’nde size güzel bir örnek vardır**.”[553]

Peygamber’i örnek alma konusundaki âyet-i kerîmelerden biri de şöyledir:

بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْاٰدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،

“De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız, **bana uyun ki**, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.”[554]

Allah Teâlâ’nın, Peygamber’i örnek alma konusuna ne kadar önem verdiğini görmek için bir âyet daha okuyalım:

فَاٰمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ

وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Öyleyse Allah’a îmân edin; Allah’a ve O’nun sözlerine îmân eden o ümmî Peygambere de îmân edin. **Ve ona uyun ki** doğru yolu bulasınız.”[555]

Mü’min olabilmenin ilk şartı, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi kendine örnek almak ve “onun verdiği hükümlere, içinde bir sıkıntı duymadan boyun eğebilmek”tir.[556]

Peygamber’i Örnek Almak Ne Demektir?

İslâm âlimlerine göre Allah’ın Elçisi’ni örnek almak demek;
onun getirdiği dini kabul etmek,
sünnetine uymak,
sözüne ve fiiline aykırı davranmamaktır.

Resûlullah’ı kendine örnek alma bahsini, Hz. Ömer’in kulaklara küpe olması gereken şu sözüyle bitirelim. Hz. Ömer, Hacerülesved’i öpme konusunda Fahr-i Âlem Efendimiz’i kendine örnek aldığını, Hacerülesved’e şöyle seslenerek belirtti:

“Senin bir taş olduğunu biliyorum; kimseye ne faydan dokunur, ne de zararın. Eğer Resûlullah’ın öptüğünü görmeseydim, seni öpmezdim.”[557]

Hadisimizde Allah’ın Resûlü, erkeklerin elbisesinin ne kadar uzun olacağını gösterdi.

Kadınların sadece el, yüz ve ayaklarının görünebileceğini belirten hadîs-i şerîf de, hanımların elbiselerinin sınırını çizmiş oldu.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz; elbisenin yerde sürünmesini kibir alâmeti sayardı. İşte bundan dolayı, elbisesi uzun olan sahâbîsini uyardı.

2. Kendisinin elbisesi ise, baldırının yarı yerine kadar uzanırdı.

3. Elbisenin yerde sürünmemesini takvâya daha uygun bulurdu.

4. Yerde sürünmeyen elbisenin daha temiz kalacağını ve uzun süre dayanacağını söylerdi.

5. Müslüman, Peygamberine ittibâ edecek, giyim kuşam da dâhil her konuda onu kendisine örnek alacaktır. Bu Cenâb-ı Hakk’ın emridir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî bu hadîs-i şerîfi, tâbiîn âlimi Eş‘as ibni Süleym’den 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Dâvûd et-Tayâlisî** (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.

Bu hadisi rivâyet eden **Eş'as ibni Süleym el-Muhâribî** (v. 125/743), tebe-i tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir muhaddistir. Rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Babası Ebü'ş-Şa'sâ Süleym ibni Esved ise tâbiîn nesline mensup güvenilir bir muhaddis ve fakih idi. Savaşlarda Hz. Ali'nin yanında yer almış ve ondan hadis rivâyet etmiştir.

Eş'as ibni Süleym'in bu hadisi kendisinden rivâyet ettiği halası **Rühm binti Esved** olup tâbiîn nesline mensuptur ve hakkında fazla bilgi yoktur.

Rühm binti Esved'in bu hadisi kendisinden rivâyet ettiği amcası **Ubeyd ibni Hâlid el-Muhâribî** ise Kûfeli bir sahâbîdir, onun da hakkında yeterli bilgi yoktur.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 364, nr. 23474, 23475; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), VIII, 428, nr. 9602.

Müslim, Libâs 47, nr. 2086.

Ahzâb 33/21.

Âl-i İmrân 3/31.

A'râf 7/158.

Nisâ 4/65.

Buhârî, Hac 50, 60, nr. 1597, 1610; Müslim, Hac 249-251, nr. 1270.

121. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

إِيَاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ،

مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،
بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،

وَسَلَّمَ.

Ashâb-ı kirâmdan Seleme bin Ekva‘ şöyle dedi:

“Osmân ibni Affân baldırlarının yarısına kadar uzanan bir izâr giyer; Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi kastederek:

‘Dostumun izârı da böyleydi.’ derdi.”[558]

Hadisin Açıklaması

Hz. Osmân (v. 35/655), Peygamber Efendimiz’i her konuda kendine örnek alan sahâbîlerden biriydi. Bu sebeple izârını da, tıpkı Resûl-i Ekrem’in izârının boyu gibi, baldırlarının yarısına kadar uzatırdı.

O, Zinnûreyn’di

Hz. Osmân’ın böyle olması son derece tabiîdir. Zira o Cennet ile müjdelenen on kişiden (Aşere-i Mübeşşere’den) biriydi. Kâinâtın Sultânı Efendimiz onun ahlâkını beğendiği için kendisini önce Zeyneb’iyle, o vefât edince de Rukıyye’siyle evlendirmişti. Bu özelliği sebebiyle Hz. Osmân’a “iki nur sâhibi” anlamında Zinnûreyn denirdi.

Burada şöyle bir soru hatıra geliyor: Seleme bin Ekvâ‘ radıyallahu anh, Resûlullah Efendimiz’in izârını nasıl giydiğini bizzat gördüğü halde, niçin bunu anlatmıyor da, Hz. Osmân’ın izârının boyunu anlatıyor?

Peygamber Efendimiz’in bu seçkin sahâbîsi, izârı baldırın yarısına kadar uzatmanın sünnet olduğunu, daha fazla uzatmanın sünnete ters düşeceğini vurgulamak istemiş, Resûlullah Efendimiz’in halifesinin de bu sünnete riâyet ettiğini anlatmak istemiştir.

Hulefâ-i Râşidîn'in Üstünlüğü

İslâm'ın ilk dört halifesi, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'i her bakımdan kendilerine örnek alırlardı. Her şeyi onun gibi yapmaya çalışırlardı. İşte bunun için Allah'ın Resûlü, ümmetine Hulefâ-i Râşidîn'i örnek almalarını emrederek şöyle buyurmuştu:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ:

بِالنَّوَاجِذِ

"Size benim sünnetime ve doğru yolda olan Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine azı dişlerinizle yapışırcasına sarılmanızı tavsiye ederim."[559]

İşte bu sebeple İslâm'ın dört halîfesine, "doğru yolda olan, doğruya ve hakka sımsıkı sarılan" kimseler anlamında râşid halîfeler (Hulefâ-i Râşidîn) denmiştir.

İzârın Uzunluğu

Tirmizî'nin *Şemâil*'inde rivâyet ettiği bu hadis, *Kütüb-i Sitte* gibi ünlü hadis kitaplarında yoktur. Fakat *Sünen-i Ebî Dâvûd*', İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'* gibi güvenilir hadis kitaplarında Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ فَإِنَّ

"Mü'min adamın eteği, baldırının yarısına kadar inmelidir."[560]

Bu rivâyetlerde belirtildiğine göre Fahr-i Âlem Efendimiz topuktan daha uzun olan izârlar için şöyle buyurmuştur:

مَا أَسْفَلَ مِنَ الكَعْبَيْنِ مِنَ الإِزَارِ فَفِي النَّارِ

"İzârın topuktan daha uzun olanı Cehennem'dedir."[561]

Hadisimizin metninde geçen "sâk", diz kapağı ile topuk arasındaki kısmı ifâde eder; bu sebeple "إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ" ifâdesini "baldırlarının yarısına kadar" diye tercüme ettik.

Resûl-i Kibriyâ Efendimiz, elbisesini kibrinden dolayı yerlerde sürüyen kimselerin durumunu şöyle belirtmiştir:

لاَ يَنْظُرُ اللهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلاَءَ

"Allah Teâlâ kıyâmet gününde, böbürlenerek elbisesini yerlerde sürüyen kimsenin yüzüne bakmaz."[562]

İzârın boyuna dair daha başka sahâbîlerden gelen aynı anlamda rivâyetler vardır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in elbisesi (izârı) baldırlarının yarısına kadar uzanırdı.

2. Hz. Osmân, elbisenin eteğini baldırın yarısına kadar uzatmanın sünnet olduğunu, kendisinin de bu sünnete uyduğunu belirtiyor.

3. Resûl-i Ekrem Efendimiz, elbisenin topuktan daha uzun olmasını kibir alâmeti saymış ve bunu kesinlikle yasaklamıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Seleme bin Ekva' radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Süveyd ibni Nasr** (v. 240/854), 29. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Abdullah ibni'l-Mübârek de (v. 181/797) 29. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Abdilazîz **Mûsâ bin Ubeyde** er-Rabezî (v. 153/770), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan ve çok ibâdet etmesiyle bilinen bir tâbiîdir.

4. râvi Ebû Seleme **İyâs ibni Seleme bin Ekva'** el-Eslemî (v. 119/737), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvisi, bir önceki râvi İyâs'ın babası olan **Seleme bin Ekva'** el-Eslemî (v. 74/693) radıyallahu anhdır. Seleme bin Ekva', Bîatürrıdvân'da ve Mûte Savaşı'nda bulunmuş, ayrıca yedi gazve ve sekiz seriyyeye katılmış, cesâretiyle Resûl-i Ekrem'in takdîrini kazanmış bir sahâbîdir. Peygamber Efendimiz onu birkaç defa bineğinin arkasına bindirmiş, başını okşamış ve kendisine duâ etmiştir. Fetvâ vermesiyle de bilinen Seleme bin Ekva', Fahr-i Cihân Efendimiz'den 174 hadis rivâyet etmiştir.

Allah ondan râzı olsun.

Ebü'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî ve âdâbüh* (Veneyyân), II, 131, nr. 269.

Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4607;Tirmizî, İlim 6, nr. 2676; İbni Mâce, Mukaddime 6, nr. 43.

Ebû Dâvûd, Libâs 27, nr. 4093; Mâlik, *Muvatta'*, Libâs 5, nr. 12.

Buhârî, Libâs 4, nr. 5787.

Buhârî, Libâs 1, 2, 5, nr., Fezâilü's-sahâbe 5, nr. ; Müslim, Libâs 42-48, nr. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Libâs 25, 27, nr. ; Tirmizî, Libâs 8-9, nr. ; İbni Mâce, Libâs 6, 7, 9, nr.

122. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ نُذَيْرٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَأَسْفَلَ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَلَا حَقَّ لِلْإِزَارِ فِي الْكَعْبَيْنِ».

Ashâb-ı kirâmdan Huzeyfe ibnü’l-Yemân radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem benim baldırımın kasından (veya kendi baldırının kasından) tuttu ve şöyle buyurdu:

“İzârın (eteğin) olması gereken boyu, bacağın yarı yerine kadardır. Şâyet sen eteğini biraz daha uzatmak istersen, onun sınırı da baldırdan biraz aşağı, topuktan biraz yukarıya kadardır. Eğer daha da uzatmak istersen, şunu bil ki eteğin topukları geçmesi kesinlikle doğru değildir.”[563]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde “Benim baldırımın kasından (veya kendi baldırının kasından) tuttu.” şeklinde tereddütlü bir ifâde vardır. Buna hadis dilinde “şekkün mine’r-râvî” denir. Bu şek ve şüphe, hadisi Huzeyfe radıyallahu anhdan rivâyet eden Müslim ibni Nezîr’e aittir. O, Huzeyfe’nin “Resûlullah benim baldırımın kasından tuttu” mu dediğine, yoksa “Resûlullah kendi baldırının kasından tuttu” mu dediğine karar veremediği için, hadisi işte böyle tereddütlü şekilde rivâyet etmiştir.

Mübahın da Bir Sınırı Var

Server-i Enbiyâ Efendimiz Huzeyfe ibnü’l-Yemân’a **“Şâyet sen eteğini biraz daha uzatmak istersen”** buyurmakla, ona şunu söylemiştir:

“Sana verdiğim bu öğütü tutmayacak, bu sünnetin sınırını benimsemeyecek olursan, mübâhlığın da bir sınırı var; bu sınır topuğa kadardır.”

Bu ifâdenin ardında da şu tehdit vardır:

Şâyet eteğini daha fazla uzatır, topuktan aşağı sarkıtırsan, benim sünnetimi dikkate almamış olursun.

Nitekim *Sahîh-i Buhârî*'deki rivâyete göre, Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz eteği topuktan aşağı uzatmayı kibir alâmeti saymış ve böylesi mütekebbirler hakkında şöyle buyurmuştur:

مَا أَسْفَلَ مِنَ الكَعْبَيْنِ مِنَ

الإِزَارِ فَفِي النَّارِ

"Eteğin iki topuktan aşağı sarkanı ateştedir."[564]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem böyle buyururken, topuktan aşağı sarkan elbisenin değil, elbette o elbiseyi giyen kişinin Cehennem'de olacağını mecâzî bir ifâdeyle söylemiştir.

Şüpheli Şeylerin Sakıncası

Bir Müslüman erkek, acaba elbisemin veya gömleğimin eteğini topuğumun şurasına kadar uzatırsam mekrûh mu, yoksa haram mı olur diye hesap edip duracağına, Fahr-i Kâinât Efendimiz'in şüpheli konulardan sakınmaya dair şu hadîs-i şerîfini hatırlamalı ve sünnet çizgisini geçmemelidir:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ

نُورٌ يَعْلُوهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ كَثَّ اللِّحْيَةِ، سَهْلَ الْخَدَّيْنِ،

أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ

"Şüpheli konulardan sakınanlar, dinini ve ırzını korumuş olur. Şüpheli konulardan sakınmayanlar ise, tıpkı sürüsünü başkasına ait bir arâzinin etrafında otlatıp da her an oraya girme tehlikesi bulunan çoban gibi harama dalar."[565]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ashâbının kibre kapılmasını önlemek için, onlara elbiselerinin eteğinin olması gereken boyu gösterdi.

2. Buna göre eteğin boyu, bacağın yarı hizâsını geçmeyecektir. Daha fazla uzatmak isteyen, eteği baldırdan biraz aşağı, topuktan biraz yukarıya kadar uzatabilecek, ama etek boyu kesinlikle topukları geçmeyecektir.

3. Eteğinin boyu topuğunu geçen kimse kibre düşer, kibir de insanı Cehennem'e götürür.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Huzeyfe ibnü'l-Yemân (v. 36/656) radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebü'l-Ahvas** Sellâm ibni Süleym (v. 179/795), 34. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî'î (v. 127/745), 3. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû İyâz **Müslim ibni Nüzeyr,** rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî*, *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce'*de bulunan güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Huzeyfe ibnü'l-Yemân** (v. 36/656), "Peygamber Efendimiz'in sırdaşı" olarak bilinir. Allah'ın Elçisi ona hem ileride olacak bazı fitneleri, hem de münâfıkların adlarını bildirmiş, o da bu bilgileri kimseye söylememek suretiyle gerçek bir sırdaş olduğunu göstermiştir. İşte bu sebeple Hz. Ömer onu dikkatle tâkip eder, onun kıldığı cenâze namazlarına katılır, cenâze namazını kılmadığı kişilerin münâfık olabileceği düşüncesiyle o da onların namazını kılmazdı.

Huzeyfe ibnü'l-Yemân, Hz. Ömer devrinde Medâin vâliliği yaptı; İran fetihlerine katıldı; Hemedan, Rey ve Dînever şehirleri onun kumandanlık yaptığı savaşlarda fethedildi.

Hz. Huzeyfe bu görevleri sırasında, devlet hazinesinden günlük yiyeceğinden ve atının yeminden başka bir şey almadı. Huzeyfe görevini tamamlayıp Medine'ye dönerken, Hz. Ömer onun geçeceği yol üzerinde bir yerde gizlendi ve yanında ne gibi dünyalıklar getirdiğini görmek istedi. Onun gittiği gibi geldiğini, yanında hiçbir dünya malı olmadığı görünce onu kucakladı ve "Sen benim kardeşimsin, ben de senin kardeşinim." diye muhabbetini dile getirdi.

Huzeyfe ibnü'l-Yemân hicretin 36. yılında vefât edeceği sırada "Allahım! Seni sevdiğimi biliyorsun, sana kavuşmamı mübârek eyle!" diyerek ruhunu teslim etti.[566]

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Libâs 41, nr. 1783; Nesâî, Zînet 100, nr. 3529; İbni Mâce, Libâs 7, nr. 3572.

Buhârî, Libâs 4, nr. 5787.

Buhârî, Îmân 39, nr. 52, Büyû' 2, nr. 2051; Müslim, Müsâkat 107, 108, nr. 1599.

Mehmed Zihnî, *el-Hakàik*, I, 217-219.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM:

RESÛLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN
YÜRÜYÜŞÜ

123. Hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي يُونُسَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

مُكْتَرِثٍ.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha güzel bir varlık görmedim. Sanki güneş, onun mübârek yüzünde akıp giderdi.

Ondan daha süratli yürüyen birini de görmedim. Sanki yeryüzü onun önünde dürülürdü. O gayet rahat bir şekilde yürüyüp giderken biz ona ayak uydurmakta zorlanırdık.[567]”

Hadisin Açıklaması

Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Resûlullah Efendimiz’in güzelliğinden söz ederken “ondan güzel bir varlık görmediğini, güneşin yörüngesinde kayıp gittiği gibi, güzelliğin parıltısının da onun mübârek yüzünde akıp gittiğini” söylüyor. O Güzeller Güzeli’nin yüzünün parıltısını, güneşin parıltısına benzetiyor.

Sen Onu Bir Görseydin!

Burada hanım sahâbîlerden Rubeyyi‘ binti Muavviz’in tasvir ve teşbihini hatırlayalım. Ona, Ammâr ibni Yâsir’in torunu Ubeyde Peygamber Efendimiz’i ve onun güzelliğini sormuş, Rubeyyi‘ Hanım da ona şu cevabı vermişti:

“Sen onu bir görseydin, doğan güneşi görmüş gibi olurdun!”[568]

Allah’ın Sevgilisi’ni tasvir ederken şâir ne güzel söylemiş:

Yüzü nurundan karanlık geceler
Yolda yürürdü yiğitler, kocalar

Böyle Yürürdü

Bu hadîs-i şerîfte Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Server-i Enbiyâ'nın yürüyüşünü tafsîlatlı bir şekilde anlatıyor ve diyor ki:

"Ondan daha süratli yürüyen birini de görmedim. Sanki yeryüzü onun önünde dürülürdü. O gayet rahat bir şekilde yürüyüp giderken biz ona ayak uydurmakta zorlanırdık."

Sultân-ı Enbiyâ'nın yürüyüşünü tasvîr eden sahâbîler şu ifâdeleri kullanmışlardı:

"Öne doğru meyilli yürürdü."

"Meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürürdü."

"Yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, ama yere sertçe basmazdı. Adımlarını genişçe atardı."

"Geniş ve hızlı adımlarla, sâkin ve vakūr bir şekilde yürürdü."

Yeryüzü Âdetâ Onun Önünde Dürülürdü

Hadisimizde "Sanki yeryüzü onun önünde dürülürdü" ifâdesi geçti. Sahâbî bu sözüyle, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in ayaklarını yerde sürümediğini, onun geniş adımlarla ve yokuş aşağı iniyormuş gibi yürüdüğünü anlatıyor. Bu haliyle onun, kendisine bakanlar üzerinde, yeryüzünün onun ayakları altında âdetâ dürüldüğü izlenimi uyandırdığını dile getiriyor.

Fahr-i Kâinât'ın yürüyüşü, insanın vakarını zedeleyen bir yürüyüş tarzı değildi. Onun yürüyüşü son derece tabiî idi.

Ashâb-ı kirâm ona yetişmek için çaba sarfederken, onun hiç telâş etmeden yürüyüp gitmesi, Resûl-i Ekrem'in güçlü bir bedene sahip olduğunu gösteriyor. Ayrıca onun bu yürüyüş tarzı, (وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ) "Yürüyüşünde ölçülü ve dengeli ol"[569] âyetinde bizden istenen yürüyüş tarzına ne kadar uygun olduğunu ortaya koyuyor.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz dünyanın en güzel insanıydı. Onun bu güzelliği, kendisini görenler üzerinde "sanki güneş, onun mübârek yüzünde akıp gidiyormuş" izlenimini doğururdu.

2. Fahr-i Kâinât'ın emsâlsiz bir yürüyüş tarzı vardı. O yürürken sanki yeryüzü önünde dürülürdü. O bu şekilde rahatça yürüyüp giderken ashâb-ı kirâm ona ayak uydurmakta zorlanırdı.

3. Resûl-i Kibriyâ yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, ancak yere yumuşak bir şekilde basardı; adımlarını genişçe atar, sanki meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürürdü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **İbnü Lehî'a** diye anılan Ebû Abdirrahmân Abdullah ibni Lehî'a el-Hadramî (v. 174/790), rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan ünlü ve güvenilir bir muhaddis, Mısır kadılığı da yapmış olan bir fakihtir. Rivâyetlerinin yazılı olduğu kitabı yandıktan sonra rivâyet ettiği hadisleri karıştırmaya başladığı için, o günden itibaren kendisinden hadis alınmamıştır.

3. râvi **Ebû Yûnus** Süleym ibni Cübeyr (v. 123/741), Ebû Hüreyre radıyallahu anh'ın âzatlısı olan ve rivâyetleri *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Hüreyre** (v. 58/678) hakkında 12. hadiste bilgi verildi.

Tirmizî, Menâkıb 12, nr. 3648; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 350, 380, nr. 8588, 8930; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 215, nr. 6309.

Dârimî, Mukaddime 10, nr. 61; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXIV, 274, nr. 696.

Lokmân 31/19.

124. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ
لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ

طَالِبٍ قَالَ:

عَرِيضُ الصَّدْرِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، أَنْوَرُ
قَالَ: كَانَ إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ.

Hz. Ali'nin torunlarından İbrâhim ibni Muhammed şöyle dedi:

Ali bin Ebî Tâlib Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi anlatırken şöyle derdi:

"Allah'ın Elçisi meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürür, ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırırdı."[570]

Bu hadis, bir sonraki hadîs-i şerîfle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Alî bin Hucr** (v. 244/858-59), 7. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, bu hadisi Alî bin Hucr'dan başka hocalardan da duyup öğrendiğini anlatmak için, bu râvinin adından sonra "وَغَيْرُ وَاحِدٍ" (daha birçok kişiden) ifâdesini kullanmıştır.

2. râvi **Îsâ bin Yûnus** da (v. 187/803) 7. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Ömer ibni Abdillah** da (v. 145/762) 7. hadiste tanıtıldı..

4. râvi **İbrâhim ibni Muhammed**, yine bu şekilde dedesi Hz. Ali'den rivâyette bulunduğu 7. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Ali** de 5. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 8, nr. 3638; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 328.

125. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

هُرْمُزَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ،

إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ.

Yine Ali bin Ebî Tâlib, Allah yüzünü ak etsin, şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürürdü.”[571]

Hadislerin Açıklaması

Hem bu hadiste hem bir önceki hadiste Fahr-i Âlem Efendimiz’in yürüyüş tarzı tasvir edilmektedir. 5, 7 ve 8. hadislerde de bu bilgiyi okumuştuk.

Bu hadislerde Seyyid-i Kâinât Efendimiz’in yürüyüşü şöyle anlatılmıştı:

Fahr-i Âlem Efendimiz yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, ancak yere sert şekilde basmazdı.

Adımlarını genişçe atardı.

Meyilli bir yerden iniyormuş gibi hızlı, ama sâkin ve vakūr bir şekilde yürürdü.

Müslüman Nasıl Yürür?

Demek ki sevgili Efendimiz kibirli insanlar gibi kasılarak ve çalımlı bir edâ ile salına salına yürümezdı. Zira böyle yürümeyi Allah Teâlâ şu âyet-i kerîmelerle yasaklamıştır:

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا، إِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ

فَخُورٍ، وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ

“Yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah büyüklük taslayan ve böbürlenenlerin hiçbirini sevmez. Yürüyüşünde ölçülü ve dengeli ol.”[572]

نُورٌ يَعْلُوهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ كَثَّ اللِّحْيَةِ، سَهْلَ الْخَدَّيْنِ،

الْجِبَالَ طُولًا

“Yeryüzünde büyüklük taslayarak dolaşma! Çünkü kasılarak yürürken ne yeri yarabilir, ne de dağlar kadar yüce olabilirsin.”[573]

Kibirli Yürüyen Adamın Sonu

Mütevâzi bir şekilde, âdeta yokuş aşağı iniyormuş gibi öne doğru meyilli yürüyen Server-i Enbiyâ Efendimiz, bir zamanlar böbürlenerek yürüyen bir adamın başına gelenleri şöyle anlatmıştı:

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي قَدْ أَعْجَبَتْهُ جُمَّتُهُ وَبُرْدَاهُ، إِذْ خُسِفَ بِهِ
الْأَرْضُ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ

“Vaktiyle kendini beğenmiş bir adam güzel elbisesini giymiş, saçını taramış, çalım satarak yürüyordu. Allah Teâlâ onu yerin dibine geçiriverdi. O adam kıyâmete kadar debelenerek yerin dibini boylamaya devam edecektir.”[574]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yürürken sanki meyilli bir yerden iniyormuş gibi yürür, ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, ancak yere sert bir şekilde basmazdı.

2. Allah’ın Resûlü, Cenâb-ı Hakk’ın büyüklük taslayanları ve böbürlenenleri sevmediğini bildiği için dâima mütevâzi bir şekilde yürürdü.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Ali radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Süfyân ibni Vekî'** (v. 247/861), 6. hadiste tanıtıldı.

2. râvi bir önceki râvinin **babası** Vekî' bin Cerrâh (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mes'ûdî** (v. 160/777), 5. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Osmân ibni Müslim ibni Hürmüz,** 5. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Nâfi' bin Cübeyr ibni Mut'ım** de (v. 99/717) 5. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ali bin Ebî Tâlib** radıyallahu anh da 5. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Menâkıb 8, nr. 3637; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 96, 134, nr. 744, 746, 1122; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 216-217, nr. 6311.

Lokman 31/18-19.

İsrâ 17/37.

Buhârî, Enbiyâ 54, nr. 3485, Libâs 5. nr. 5790; Müslim, Libâs 49, 50, nr. 2088.

YİRMİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN SAÇINI YAĞLARKEN SARIĞININ ALTINA TÜLBENT ÖRTMESİ

126. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ

ابْنِ أَبَانَ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ الْقِنَاعَ كَأَنَّ ثَوْبَهُ ثَوْبُ زَيَّاتٍ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübarek saçlarını sık sık yağlar, sarığının yağlanmaması için de sarığın altına bir tülbent koyardı; bu tülbent sonunda yağcının elbisesi gibi olurdu.” [575]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîf aynı senedle ve buna yakın bir metinle 33. hadiste geçmiş ve orada açıklanmıştır.

Hadisimizin oradaki râvisi yine Enes ibni Mâlik olup şöyle demişti:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübarek saçlarını sık sık yağlar, sakal-ı şerîfini her fırsatta tarardı. Saçlarına yağ sürünce, sarığının yağlanmaması için sarığının altına bir tülbent koyardı da bu tülbent, sonunda yağcının elbisesi gibi olurdu.”

Hadisimizde geçen bir kelimeyi burada açıklamak faydalı olacaktır.

Tülbent kullanmaya Arapça’da “tekannu‘” denir. Başı sıcaktan ve soğuktan korumak için bir örtüyle örtme de aynı kelimeyle ifâde denir. Nitekim siyer kitaplarında, Efendimiz aleyhisselâmın Medine’ye hicret edeceklerini Hz. Ebû Bekir’e haber vermek üzere onun evine giderken, tanınmamak maksadıyla başını örtmesi, yine onun hicret sırasında güneşten korunmak için mübarek başını örtmesi bu kelimeyle anlatılır.

Bununla beraber “tekannu‘” kelimesi bu hadiste daha özel bir mânada kullanılmış, Fahr-i Âlem Efendimiz’in saçlarını temiz tutmak için onları zeytinyağı ile yağladıktan sonra, sarığına yağ bulaşmaması için sarığının altına bir tülbent koyması da bu kelimeyle anlatılmıştır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz saç temizliğine ve bakımına çok önem verirdi.

2. Bunun için de mübarek saçlarını sık sık yağlardı.

3. Saçlarını yağladığı zaman, sarığının kirlenmemesi için sarığının altına tülbent koyardı; bu tülbent yağcının elbisesi gibi iyice yağlanırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Yûsuf ibni Îsâ** (v. 249/863), 33. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Vekî‘** bin Cerrâh (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Rabî‘ bin Sabîh** (v. 160/777), 33. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Yezîd ibni Ebân** (v. 120/738’den önce), 33. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** de (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Ebü’ş-Şeyh, *Ahlâku’n-Nebî ve âdâbüh* (Veneyyân), III, 101, nr. 535; Beyhakì, Şu‘abü’l-îmân (Hâmid), VIII, 428, nr. 6045; Begavî, *Şerhu’s-sünne* (Arnaût, Şâvîş), XII, 82, nr. 3164.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN OTURUŞU

127. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

جَدَّتَيْهِ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

أُرْعِدْتُ مِنَ الْفَرَقِ.

Hanım sahâbî Kayle binti Mahreme radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, bir defasında Kayle Hanım Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi Mescid-i Nebevî'de görmüştü. O sırada Allah'ın Elçisi kalçasının üstüne oturmuş, dizlerini dikmiş, uyluklarını karnına yapıştırmış, ellerini de dizlerinin üzerine bağlamış öylece oturuyordu. Kayle, o anda hissettiklerini şöyle dile getirdi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi böyle son derece mütevâzi bir şekilde otururken görünce irkilip titredim."[576]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin sahâbî râvisi olan Mahreme kızı Kayle, 66. hadîs-i şerîfte tanıtılmıştı. Orada da anlatıldığı üzere Kayle, Fahr-i Âlem Efendimiz'in sessiz, sâkin, son derece mütevâzi bir şekilde oturduğunu görünce pek heyecanlanmış, hattâ korkmuştu. Daha sonra olanları şöyle anlatmıştı:

"Resûl-i Ekrem'in yanında oturan sahâbî, benim korkup titrediğimi görünce, Allah'ın Elçisi'ne:

'Yâ Resûlallah! Bu kadıncağız sizin heybetinizden korkup titriyor' dedi. O zaman Fahr-i Cihân Efendimiz, arkasında oturduğum için yüzünü bana dönmeden:

يَا مِسْكِينَةُ، عَلَيْكِ السَّكِينَةَ

‘Zavallı kadın! Kendine gel!’ buyurdu. Onun bu uyarısı üzerine hissettiğim korku ve titreme tamamen kayboldu.”

Kayle binti Mahreme’nin, o sırada Resûl-i Ekrem Efendimiz’in üzerinde bulunan elbiseyi nasıl târif ve tasvir ettiğini görmek için 66. hadisin açıklaması yeniden okunmalıdır.

Server-i Enbiyâ Efendimiz’i ilk defa görenlerin böyle heyecanlandıklarını, fakat daha sonra heyecanlarının muhabbete dönüştüğünü 7. hadisimizde Hz. Ali şöyle anlatmıştı:

İlk Görenler Heybetinden Etkilenirdi

“Etkili görünümü dolayısıyla, onu ilk defa gören kimsenin içinde bir ürperti hâsıl olurdu; fakat onunla bir süre kalıp kendisini tanıyınca, gönlünde ona karşı derin bir muhabbet uyanırdı.”

Yine bir defasında Peygamber Efendimiz’in huzûrunda bulunan bir kimse korkuya kapılmıştı. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurmuştu:

هَوِّنْ عَلَيْكَ، فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ، إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ

“Rahat ol! Ben kral değilim! Ben, Kureyş’ten kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum.”[577]

Gönlümüzün Sultanı Efendimiz, muhtemelen Cenâb-ı Hakk’ın yüce saltanatını hatırladığında ve O’na son derece yakınlık hissettiğinde böylesine mütevâzi bir şekilde otururdu. Bizim de zaman zaman onun gönüllere ürperti veren bu halini gözümüzün önüne getirerek ve kendimizde hiçbir varlık görmeyerek onun gibi mahviyetkâr bir edâ içinde oturmaya çalışmamız ne güzel olur!

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz çok mütevâzi idi.

2. Bazen kalçasının üstüne oturur, dizlerini diker, uyluklarını karnına yapıştırır, ellerini de dizlerinin üzerine bağlardı.

3. Onu böyle mütevâzi bir şekilde otururken görenler son derece heyecanlanırdı. Fakat onunla bir süre kalıp kendisini tanıyanların gönlünde ona karşı derin bir muhabbet uyanırdı.

4. Allah’ın Elçisi, mütevâzi halinden etkilenip ürperenleri tatlı sözleriyle yatıştırırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Kayle binti Mahreme** radıyallahu anhâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Abd ibni Humeyd** (v. 249/863), 59. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Affân ibni Müslim** el-Basrî el-Ensârî (v. 220/835);
3. râvi **Abdullah ibni Hassân el-Anberî** (v. 161-170/778-786 arası);
4. râvi bir önceki râvinin ninesi olan **Dühaybe binti Uleybe**;

ve hadisimizin sahâbî râvisi **Kayle binti Mahreme** 66. hadiste tanıtıldılar.

Ebû Dâvûd, Edeb 22, nr. 4847; Buhârî, *el-Edebü’l-müfred* (Elbânî), s. 430, nr. 1178; Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’s-sahîha*, V, 157, nr. 2124

İbni Mâce, Et’ime 30, nr. 3312; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 50, nr. 4366; Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’s-sahîha*, IV, 496, nr. 1876.

128. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Zeyd ibni Âsım el-Ensârî radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi bir defasında şu vaziyette gördüğünü söyledi:

Mescid-i Nebevî'de sırt üstü yatmış, bir ayağını da diğerinin üstüne atmıştı.[578]

Hadisin Açıklaması

Acaba hadisimizin râvisi Abdullah ibni Zeyd, Fahr-i Âlem Efendimiz'i, ashâbının yanında sırt üstü yatmış, bir ayağını da diğerinin üstüne atmış vaziyette mi gördü?

Böyle bir şeyin olması kesinlikle mümkün değildir. Çünkü o hayâ âbidesi Efendimiz, ashâbının yanında, ayaklarını onlara doğru uzatarak bile oturmazdı. Öyleyse Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz, hadiste anlatıldığı şekilde dinlenmek üzere sırtüstü uzandığı sırada yanında ashâb-ı kirâmdan hiç kimse yoktu.

Ashâbının Yanında Uzanarak Yatmazdı

Kàdî İyâz gibi Peygamber Efendimiz'in bütün hallerini iyi bilen âlimler, onun insanların yanında kesinlikle uzanarak yatmadığını, ashâbının arasında vakar ve tevâzu içinde oturduğunu söylemişler, ancak yorgunluk veya dinlenmek gibi bir ihtiyaç dolayısıyla öyle yattığını belirtmişlerdir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yakın ashâbından Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osmân, Abdullah ibni Ömer, Abdullah ibni Mes'ûd ve Enes ibni Mâlik'in de, zaman zaman Mescid-i Nebevî'de Resûl-i Ekrem gibi uzanıp yattıkları belirtilmektedir.

Entari Giyenler Dikkatli Yatmalı

Arapların bir çoğu, bugün olduğu gibi Asr-ı Saâdet'te de entari giyerdi. Entari giyip de ayak ayak üstüne atarak yere uzanmanın sakıncası avret yerlerinin açılmasıdır. Bu sebeple entari giyenlerin sırtüstü yatarken mahrem yerlerinin görülmemesine dikkat etmeleri gerekir.

Peygamber Efendimiz bir dizini dikip diğerini onun üzerine atmak suretiyle dikkatsizce yatanları şöyle uyarmıştır:

لَا يَسْتَلْقِيَنَّ أَحَدُكُمْ ثُمَّ يَضَعُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى

"Biriniz sırtüstü uzanıp bir ayağını diğerinin üzerine atmasın!"[579] Pantalon giyenlerin anlatıldığı şekilde yatmasında elbette sakınca yoktur.

Mescitte sırtüstü uzanarak yatmak yasaklanmadığına göre, bir yere yaslanarak, yan yatarak, bağdaş kurarak oturmakta hiçbir sakınca yoktur.

Sakıncalı olan yüzükoyun yatmaktır. Zira Peygamber Efendimiz yüzükoyun yatmanın Allah Teâlâ'nın hiç mi hiç sevmediği bir yatış şekli olduğunu söylemiştir.[580]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz yorulduğu ve yanında kimse bulunmadığı zaman Mescid-i Nebevî'de sırt üstü yatar, bir ayağını diğerinin üstüne koyarak dinlenirdi.

2. Böyle yatmanın sakıncası, mahrem yerlerin açılmasıdır. Onun için Allah'ın Resûlü ashâbını "Biriniz sırtüstü uzanıp bir ayağını diğerinin üzerine atmasın!" diye uyarırdı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Abdullah ibni Zeyd ibni Âsım el-Ensârî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası olan Ebû Ubeydillah **Saîd ibni Abdirrahmân el-Mahzûmî** (v. 249/863), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunan güvenilir bir muhaddistir.

İmâm Tirmizî seneddeki "وَغَيْرُ وَاحِدٍ" ifâdesini, bu hadisi sadece hocası Saîd ibni Abdirrahmân'dan değil, başka hocalarından da dinlediğini göstermek için kullanmıştır.

2. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İbni Şihâb ez-Zührî** (v. 124/742), 12. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Abbâd ibni Temîm** el-Ensârî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir tâbiîdir. Bazıları onun sahâbî olduğunu ileri sürmüş, ancak bu görüşün hatalı olduğu söylenmiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi, bir önceki râvinin **amcası** olan Ebû Muhammed **Abdullah ibni Zeyd ibni Âsım el-Ensârî**'dir (v. 63/683). Uhud Savaşı'nda Resûl-i Ekrem'i savundu ve onun takdîrini kazandı. Sahte peygamber Müseylime'yi Vahşî ile birlikte öldürdü. Abdullah ibni Zeyd'in rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunmaktadır.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Salât 85, nr. 475, Libâs 103, nr. 5969, İsti'zân 44, nr. 6287; Müslim, Libâs 75, nr. 2100.

Müslim, Libâs 74, nr. 2099.

Ebû Dâvûd, Edeb 95, nr. 5040; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 430, nr. 15628.

129. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ ابْنُ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ رُبَيْحِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُرَجِّلُ رَأْسَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَلَسَ فِي الْمَسْجِدِ احْتَبَى بِيَدَيْهِ.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mescid’de oturduğu zaman bacaklarını karnına dayar ve kollarıyla dizlerini tutardı.[581]”

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin bazı rivâyetlerinde burada olduğu gibi “سَلَمَةَ، أَنْبَأَنَا حُمَيْدٌ،” (Mescid’de oturduğu zaman), bazı rivâyetlerinde de “فِي الْمَجْلِسِ إِذَا جَلَسَ” (Bir yere oturduğu zaman) ifâdesi geçmektedir.

Bazen Böyle Otururdu

Peygamber Efendimiz’in bu oturuş tarzını, her şeyi onun yaptığı gibi yapmaya çalışan sahâbîlerden Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ da uygulamalı bir şekilde anlatmış, anlatırken kendisi de kaba etleri üzerine oturarak dizlerini karnına dayamış ve kollarıyla dizlerini tutmuş, sonra da:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi **Kâbe’nin avlusunda** elleriyle dizlerini tutarak böyle otururken gördüm” demiştir.[582]

Kendisi de kaba etleri üzerine oturup dizlerini karnına dayayan ve kollarıyla dizlerini tutan Resûlullah Efendimiz, cuma günü imâm hutbe okurken bu şekilde oturmayı yasaklamıştır.[583] Zira bu şekilde oturmak uyku getirebilir; dolayısıyla hutbeyi dinlemeye engel olabilir, hattâ abdestin bozulmasına bile yol açabilir.

Bağdaş Kurardı

Fahr-i Âlem Efendimiz bazen bağdaş kurarak da otururdu. Onun bu oturuş tarzını bize anlatanlardan biri, sahâbî oğlu sahâbî **Câbir ibni**

Semüre radıyallahu anhümâdır (v. 70/689'den sonra). Bir defasında Câbir'e:

"Sen Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile oturur muydun?" diye sormuşlardı.

O da birçok defa onunla birlikte oturma şerefine nâil olduğunu söylemiş, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sabah namazını kıldıktan sonra güneş iyice doğuncaya kadar, yerinde bağdaş kurarak oturduğunu anlatmıştı.[584]

Peygamber Efendimiz bağdaş kurarak oturmayı sever, hattâ çoğu zaman böyle otururdu. Çünkü bu oturuş hem insanı rahat ettiren hem de Araplar gibi giyinenlerin avret mahallinin açılmasını engelleyen, dolayısıyla edep ve terbiye kàidelerine uygun düşen bir oturuş tarzıdır.

İki Cihan Güneşi Efendimiz sadece mescidde değil, başka meclislerde de çoğu zaman bağdaş kurarak otururdu. Sahâbe efendilerimiz de Resûl-i Ekrem'in bu oturuş tarzını benimsedikleri için onun gibi oturmayı tercih ederlerdi. Esasen Müslüman toplumlarda da en yaygın olan oturuş tarzı budur."

Konuyu toparlayacak olursak, Server-i Enbiyâ Efendimiz Mescid-i Nebevî'sinde tek bir şekilde oturmazdı. Ümmetine kolaylık olmak üzere;

kimi zaman bağdaş kurardı;

kimi zaman hadisimizde anlatıldığı üzere bacaklarını karnına dayayıp kollarıyla dizlerini tutarak otururdu;

kimi zaman iki dizi üzerine otururdu;

bazen sırtüstü uzandığı da olurdu.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bazen bacaklarını karnına dayar ve kollarıyla dizlerini tutarak otururdu.

2. Ancak uyku getirebileceği, hattâ abdestin bozulmasına yol açabileceği için hutbe okunurken böyle oturmayı yasakladı.

3. Resûl-i Ekrem çoğu zaman bağdaş kurarak otururdu.

4. Edep kurallarına aykırı olmamak şartıyla insan istediği gibi oturabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebû Abdirrahmân **Seleme bin Şebîb** el-Hacrî (v. 247/861), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte'*de yer alan güvenilir bir hadis hâfızı ve âlimidir. Hocalarından olan Ahmed ibni Hanbel de ondan hadis rivâyet etmiştir.

2. râvi Ebû Muhammed **Abdullah ibni İbrâhim el-Medenî**, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Tirmizî*'de bulunan zayıf bir râvidir.

3. râvi **İshâk ibni Muhammed el-Ensârî**, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd*'da bulunan tebe-i tâbiîn nesline mensup zayıf bir râvidir.

4. râvi **Rubeyh ibni Abdirrahmân ibni Ebî Saîd** el-Hudrî el-Ensârî, rivâyetleri *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i İbni Mâce'*de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi, bir önceki râvinin **babası** olan Abdurrahmân ibni Ebî Saîd el-Hudrî (v. 112/730), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte'*nin*Sahîh-i Buhârî* dışındaki 5 kitabında yer alan güvenilir bir râvidir.

Hadisimizin sahâbî râvisi, 4. ve 5. râvilerin dedesi olan **Ebû Saîd el-Hudrî** (v. 74/693) radıyallahu anh, 22. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Edeb 22, nr. 4846.

Buhârî, İsti'zân 34, nr. 6272.

İbni Mâce, İkâme 96, nr. 1134.

Müslim, Mesâcid 286, 287, nr. 670; Ebû Dâvûd, Edeb 26, nr. 4850; Tirmizî, Salât 412, nr. 585.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN OTURURKEN YASLANDIĞI ŞEYLER

130. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

إِسْرَائِيلَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ حَنَفِيًّا.

Câbir ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, sol tarafındaki bir yastığa dayanıp oturduğunu gördüm.”[585]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin *Sünen-i Ebî Dâvûd*’daki rivâyetine göre, Câbir ibni Semüre hazretleri Peygamber Efendimiz’i evine giderek ziyâret etmiş ve Resûl-i Ekrem’in orada bir yastığa dayanarak oturduğunu görmüştür.

Önemli hadis kaynaklarındaki bir başka rivâyete göre Câbir ibni Semüre radıyallahu anh, Fahr-i Âlem Efendimiz’i, zinâ ettiği için recm cezasına çarptırılan Mâiz ibni Mâlik olayında gördü. Buna göre Allah’ın Resûlü **sol tarafına konan bir yastığa yaslanmış otururken** yanına Mâiz’i getirdiler. Mâiz, zina suçu işlediğini Resûl-i Ekrem’in huzûrunda söyledi. Server-i Enbiyâ Efendimiz onu bu itirafından vazgeçirmek, zina cezâsından kurtarmak için zina anlamına gelen bazı kelimeleri hatırlatarak: “Yok canım, sen zina etmemişsindir, o kadını ya öptün veya ona dokundun yahut da baktın.”[586] diye hafifletici sözleri söylemesi için birkaç defa telkinde bulundu; fakat Mâiz zina ettiğini dört defa ısrarla tekrarladı. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de onun cezalandırılmasını emretti. Sonra da ayağa kalkarak bir konuşma yaptı ve şunları söyledi:

“Biz ne zaman Allah yolunda savaşa çıkmışsak, şehveti başına vurmuş teke gibi meleyen birileri savaşa gitmeyip geride kalıyor; kocaları yanlarında bulunmayan kadınlardan birine birazcık bir şey verip ayartıyor. Şâyet Allah bana böyle birini ele geçirme imkânı verseydi, vallahi ona herkese ibret olacak bir ceza verirdim.”[587]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz'in dinlenip rahat etmesi için bazen arkasına yastık konur, o da bu yastığa dayanarak otururdu.

2. Sağına veya soluna konan yastığa yaslanarak oturmak câizdir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası Ebü'l-Fazl **Abbâs ibni Muhammed ed-Dûrî el-Bağdâdî** (v. 271/884), rivâyetlerine güvenilir Bağdatlı bir hadis hâfızıdır.

2. râvi **İshâk ibni Mansûr** (v. 251/865), 38. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **İsrâîl** ibni Yûnus (v. 160/777), 50. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** (v. 76/695) hakkında ise 9. hadiste bilgi verildi.

Ebû Dâvûd, Libâs 42, nr. 4143; Tirmizî, Edeb 23, nr. 2770; Dârimî, Hudûd 12, nr. 2321.

Buhârî, Hudûd 28, nr. 6824; Ebû Dâvûd, Hudûd 23, nr. 4427.

Buhârî, Şehâdât 10, nr. 2654, Edeb 6, nr. 5976; Müslim, Hudûd 17, 18, nr. 1692

131. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ.

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ

يَقُولُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ!

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Bekre Nüfey‘ ibni Hâris radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem Efendimiz:

‘Büyük günahların en ağırını size haber vereyim mi?’ diye üç defa sordu. Biz de:

‘Evet, haber ver, ey Allah’ın Elçisi!’ dedik. Resûl-i Ekrem:

‘Bunlar, Allah’a şirk koşmak, ana babaya itâatsizlik etmek’ buyurduktan sonra, **yaslandığı yerden doğrulup oturdu** ve: ‘İyi dinleyin, bir de yalancı şâhitlik yapmaktır (veya yalan söylemektir)’ diye ekledi. Bu sözü, bize içimizden ‘keşke sussa’ dedirtecek kadar çok tekrarladı.”[588]

Hadisin Açıklaması

Ashâb-ı kirâm hangi işlerin büyük günah olduğunu biliyordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onlara bu günahların en ağırını öğretmek istedi ve bir gün onlara:

“Büyük günahların en ağırını size haber vereyim mi?” diye sordu. Onlar da bunu merak ettiler ve:

“Evet, haber ver, ey Allah’ın Elçisi!” dediler.

Peygamber aleyhisselâm tekrar sordu:

“Büyük günahların en ağırını size anlatmamı ister misiniz?”

Allah’ın Elçisi bu soruyu üç defa tekrarladı. Böylece ashâbının merakını iyice uyandırmak, söyleyeceği sözün ne kadar önemli olduğunu onlara göstermek ve onların bu sözü dikkatle dinlemelerini sağlamak istiyordu. Fahr-i Âlem Efendimiz’in âdeti böyleydi. Söyleyeceği bir sözü ashâb-ı kirâmın iyice öğrenmesini istediği zaman, böyle sorularla onları âdetâ uyarır ve sözüne kulak kesilmelerini sağlardı.

Büyük Günah Nedir?

Burada önce şu bilgiyi verelim: Günahlar; büyük günah, küçük günah diye ikiye ayrılır. Büyük günah, onu yapanı Cehennem’e götüren günahtır.

Acaba büyük günahın ölçüsü nedir?

Bu konuda bazı ölçüler bulunmakla beraber, âlimlerin en doğru bulduğu ölçü şudur: Bir günahı yapana Kitap ve Sünnet’te ağır cezalar verileceği belirtiliyorsa, işte o büyük günahtır.

Büyük günahı şöyle tarif eden de olmuştur: Bir günahı işleyene had cezası veriliyorsa, o günah büyük günahtır.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâya nisbet edilen şöyle bir söz vardır:

لَا صَغِيرَة مَعَ الْإِصْرَار، وَلَا كَبِيرَة مَعَ الاسْتِغْفَار

“Israrla yapılan küçük günah, küçük olmaktan çıkar; tövbe ve istiğfâr edilen büyük günah da büyük olmaktan çıkar.”

Bu önemli sözün birinci kısmını biraz açalım:

Bir Müslüman Allah’tan korktuğu, haramı helâl saymadığı halde şehvetine veya öfkesine yenik düşerek küçük bir günah işlerse Allah Teâlâ onun günahını örter. Ama “Canım bu kadarcık günahtan bir şey olmaz.” düşüncesiyle günah işlerse, o günah ne kadar küçük olursa olsun, artık büyük günah sayılır.

Büyük Günahın Çeşitleri

Pek çok büyük günah vardır; başlıcaları da şunlardır:

Allah’a şirk koşmak,

ana babaya âsî olmak,

adam öldürmek,
zina etmek,
fâiz yemek,
içki içmek,
hırsızlık yapmak,
birine iftirâ etmek,
yalancı şâhitlik yapmak,
şâhitlik yapmaktan kaçınmak,
birinin malını gasbetmek,
yetim malı yemek,
rüşvet almak,
akraba ile alâkayı kesmek,
zekât vermemek,
Peygamber aleyhisselâmın söylemediği bir sözü, hadis diye iddia etmek,
bir sahâbîye hakaret etmek…

Ünlü hadis âlimi ve tarihçi Zehebî'ye nisbet edilen *Kitâbü'l-Kebâir* adlı bu konuyla ilgili eserde yetmiş büyük günahtan söz edilmektedir (Beyrut 1936; nşr. Muhyiddin Mistû, Dımaşk-Beyrut 1411/1991).

Şâfiî fakihi ve muhaddis İbn Hacer el-Heytemî de (v. 974/1567) aynı konuyla ilgili *ez-Zevâcir an iktirâfi'l-kebâir* adlı iki ciltlik eserinde 476 büyük günahtan söz etmiştir (Bulak 1284; Kahire 1356).

Küçük günahlar ise sayılamayacak kadar çoktur.

Şimdi tekrar hadisimize dönelim. Resûlullah Efendimiz, en ağır günahların ne olduğuna ashâbının dikkatini çektikten sonra onlara üç büyük günahı saydı. Bunların birincisinin "Allah'a şirk koşmak" olduğunu söyledi.

Allah'a Şirk Koşmak

Allah'a şirk koşmak demek, O'ndan başka bir ilâh daha bulunduğunu ileri sürmek demektir. Allah'a şirk koşmanın en ağır günah olduğu Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle belirtilmektedir:

خَالَطَهُ مَعْرِفَةٌ أَحَبَّهُ، يَقُولُ نَاعِتُهُ: لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ».

وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا

“Allah, Kendisine şirk koşulmasını kesinlikle bağışlamaz, ama dilediği kimsenin şirk dışındaki günahlarını affeder. Çünkü Allah’a şirk koşan, büyük günah işleyerek Allah’a iftirâ etmiş olur.”[589]

Bir kudsî hadiste de Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مِنْ لَقِيَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئَةً لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا، لَقِيتُهُ

بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً

“Kim Bana hiçbir şeyi ortak koşmamak şartıyla dünya dolusu günahla gelirse, Ben kendisini bir o kadar mağfiretle karşılarım.”[590]

Ana Babaya İtâatsizlik Etmek

Resûlullah Efendimiz’in belirttiğine göre, en ağır günahların ikincisi, ana babaya itâatsizlik etmektir. Ana babadan sadece birine itaatsizlik etmek, onlardan birini eliyle ve diliyle incitmek de en büyük günahlardandır.

Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،

وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

“Rabbin şöyle emretti: Sadece Allah’a kulluk edin, anaya, babaya iyi davranın. Onlardan biri veya her ikisi yaşlanıp eline bakarsa onlara ‘öf’ bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle!”[591]

Resûl-i Ekrem Efendimiz anne ve babaya hizmet etmenin Cennet’i kazandıracağını şöyle ifade buyurdu:

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

يَدْخُلِ الْجَنَّةَ»

“Anne ve babasına veya onlardan sadece birine yaşlılık günlerinde yetişip de Cennet’e giremeyen kimse perişan olsun, perişan olsun, perişan olsun.”[592]

Allah’ın rızâsını kazanmak isteyen, ana babasını hoşnut etmek zorundadır; zira Fahr-i Cihân Efendimiz şöyle buyurmuştur:

رِضَى الرَّبِّ فِي رِضَى الوَالِدِ، وَسَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ

“Allah’ın rızâsı ana babayı hoşnut ederek kazanılır; Allah’ın gazabı da ana babayı öfkelendirerek celbedilir.”[593]

Elbette dede ve nine de ana baba durumundadır. Onların da ana baba gibi gözetilmesi ve sayılması gerekir.

Yalancılık, Yalancı Şâhitlik

Resûlullah Efendimiz, en ağır günahların üçüncüsünü haber verirken daha önce yapmadığı bir şeyi yaptı; yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve insanlar önemsemese bile, yalancı şâhitlik yapmanın ve yalan söylemenin çok ağır bir günah olduğuna dikkat çekerek şöyle buyurdu:

“İyi dinleyin, bir de yalan söylemek veya yalancı şâhitlik yapmaktır.”

En ağır günahların üçüncüsü, *Şemâil-i Şerîf*’teki rivâyette, “yalancı şâhitlik yapmak (veya yalan söylemek)” şeklinde râvinin şekki (tereddüdü) ile bildirilmiştir. Bu bilgi, *Sahîh-i Buhârî*’de, râvinin şekki olmadan şöyle verilmektedir:

أَلاَ وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ، أَلاَ وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ

“İyi dinleyin, bir de yalan söylemek ve yalancı şâhitlik yapmaktır; yalan söylemek ve yalancı şâhitlik yapmaktır.”

Esasen yalancı şâhitlik yapmak, yalan söylemektir.

Ashâbın Üzüntüsü ve Korkusu

Hadisimizin râvisi Ebû Bekre radıyallahu anhın haber verdiğine göre, Allah’ın Elçisi “bir de yalan söylemek ve yalancı şâhitlik yapmak” sözünü o kadar çok tekrarladı ki, onun yorulmasına ve üzülmesine gönülleri râzı olmayan ashâb-ı kirâm **“Ah, keşke sussa”** diye temenni ettiler. Bu da

onların Allah’ın Resûlü’nü ne kadar sevdiklerini ve ona ne kadar şefkat beslediklerini göstermektedir.

Ashâb-ı kirâmın “Keşke Resûlullah sussa!” diye temenni etmesinin bir başka sebebi de, onun öfkelenmesinin Cenâb-ı Hakk’ı öfkelendireceği korkusu olabilir. O en hayırlı nesil, Allah Teâlâ’nın buyruklarını da, yasaklarını da Resûl-i Kibriyâ’nın mübârek ağzından duyup öğreniyorlardı. Server-i Enbiyâ’yı öfkelendiren bir şeyin Allah Teâlâ’yı da gazaplandıracağını biliyorlardı. İşte bu sebeple “Cenâb-ı Hakk’ın gazabı başımıza inmeden, Fahr-i Cihân Efendimiz keşke sükût buyursa!” diye temenni etmiş de olabilirler.

Allah’a şirk koşmak elbette günahların en ağırıdır. Müslümanın kalbi, bu en ağır günahtan şiddetle sakınır. Fakat günlük hayatta birine düşman olan, birini kıskanan veya rüşvet alıp veren kimse kolayca yalan söyleyebilir veya yalancı şâhitlik yapabilir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Büyük günah; yapanı Cehennem’e götüren, işleyene Kitap ve Sünnet’te ağır cezalar verileceği belirtilen günahtır.

2. Pek çok büyük günah bulunmakla beraber, Peygamber Efendimiz bu hadiste büyük günahların en önemlilerinden sadece üçünü zikretmiş, Allah’a şirk koşmak, ana babaya itâatsizlik etmek ve yalan söyleyip yalancı şâhitlik yapmaktan bahsetmiştir.

3. Büyük günahların bir kısmı diğerinden daha ağır bir suçtur. Büyük günahların en ağırı Allah’a şirk koşmaktır.

4. Küçük günahları ısrarla yapmamalı, büyük günahlardan da tövbe etmelidir.

5. Resûl-i Ekrem Efendimiz önemli bir şeyden söz edeceği zaman, ashâbının dikkatini çekecek ifâdeler kullanırdı. Nitekim yalan söylemek ve yalancı şâhitlik yapmaktan söz ederken bunları defalarca tekrar etmiştir.

6. Halka va’z ve nasihat eden kimse tekrardan kaçınmamalıdır. Faydalı gördüğü bilgiyi tekrar tekrar ve gerektiğinde mübâlagalı ifâdelerle söylemelidir.

7. Hadisimizde ashâb-ı kirâmın Peygamber sevgisini de görmekteyiz. Fahr-i Âlem Efendimiz’in yalan söylemek ve yalancı şâhitlik yapmaktan söz ederken bunları heyecanla ve defalarca tekrar ettiğini görünce çok üzülmüşler ve “Keşke sussa!” diye temenni etmişlerdir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Bekre Nüfey‘ ibni Hâris radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Humeyd ibni Mes‘ade el-Basrî** (v. 244/858), 2. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Bişr ibni’l-Mufaddal** (v. 186/802), 52. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebû Mes‘ûd Saîd ibni İyâs **el-Cüreyrî** (v. 144/761), 14. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû Bahr (veya Ebû Hâtim) **Abdurrahmân ibni Ebî Bekre** es-Sekafî (v. 96/715), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve kendisine güvenilen Basralı bir tâbiîn muhaddisidir. Bu hadisi **babası** Ebû Bekre’den duyup rivâyet etmiştir.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Bekre Nüfey‘ ibni Hâris es-Sekafî** (v. 51/671) annesi ve babası Tâif’te köle olduğu için kendisi de köle kabul edilmişti. Hicretin 8. yılında (630) Allah’ın Elçisi Tâif’i kuşatınca, “Müslümanlara katılacak hürler serbest kalacak, köleler de hür olacak” diye ilân etti. Bunun üzerine yirmi üç köle, Tâif Kalesi’nden kaçıp Müslümanlara katıldı; bunlardan biri de Nüfey‘ idi. Nüfey‘ kaleden kaçarken aşağıya “bekre” (veya bekere) denen bir kuyu çıkrığı ile indiği için Fahr-i Âlem Efendimiz ona «Ebû Bekre» diye iltifat etti; o da o günden sonra hep bu künye ile anıldı. Ebû Bekre, Peygamber Efendimiz’den 132 hadis rivâyet etti.

Allah ondan râzı olsun.

Buhârî, Şehâdât 10, nr. 2654 Edeb 6, nr. 5976; Müslim, Îmân 143, nr. 87.

Nisâ 4/48.

Müslim, Zikir 22, nr. 2687; Tirmizî, Daavât 99; İbni Mâce, Edeb 58.

İsrâ 17/23.

Müslim, Birr 9, 10, nr. 2551.

Tirmizî, Birr 3, nr. 1899.

132. hadis

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَّا أَنَا فَلَا آكُلُ مُتَّكِئًا».

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Cühayfe (v. 74/693) radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“Ben kesinlikle bir yere dayanarak yemek yemem.” buyurmuştur.[594]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîfte Fahr-i Âlem Efendimiz:

“Ben, kesinlikle bir yere dayanarak yemek yemem.” buyurmakta ve yemek yerken nasıl oturmak gerektiğini öğretmektedir.

Yabancılar Nasıl Yerdi?

Bilindiği üzere Allah’ın Elçisi, Câhiliye devrinin kötü âdetlerini yasakladığı gibi, Müslüman olmayan milletlerin İslâm rûhuna ters düşen âdetlerini de yasaklamıştır. Yemeği bir yere yaslanarak yemek, hem Câhiliye devrinin hem de Müslüman olmayan milletlerin âdetiydi. Câhiliye devrinin ve yabancı milletlerin ileri gelenleri kibirli insanlardı. Kibirlerini yemek sırasında bile ortaya koyarlardı. Meselâ yemek yerken yanları üzerine dayanırlardı; bir ellerini yere koyup ona yaslanırlardı; bir yandan yemek yer, bir yandan da yastığa veya başka bir şeye yaslanırlardı; hattâ yere uzanarak yemek yedikleri bile olurdu.

Çok yemekten hoşlanan obur insanların âdeti, yemeği uzun bir zamana yaymak ve konuşa konuşa yemektir. Zira onlara göre hayat yemek, içmek ve eğlenmekten ibarettir.

Allah’ın sevgili Elçisi, hem kendisinin hem de sünnetini izleyen ümmetinin bir yere yaslanmadan yemek yediklerini ifâde buyurmuş, Müslümanların yemeğe doğru eğilerek oturacaklarını bizzat göstermiş ve böylece ümmetine sünnet üzere nasıl yemek yiyeceklerini öğretmiştir.

Bu Nasıl Oturuş?

Şu olay hadisimize daha bir açıklık getirecektir:

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Büsr radıyallahu anhın anlattığına göre, Fahr-i Cihân Efendimiz'in "garrâ" adında büyük bir yemek kazanı vardı. Bu kazanı ancak dört kişi taşıyabilirdi. Bir gün kuşluk namazı kılındıktan sonra, içinde tirit bulunan bu yemek kazanını, Efendimiz'in ashâbına sık sık yemek yedirdiği yere getirdiler. Sahâbîler bu kazanın etrafına toplandılar. Yemek yemeğe gelenler çoğalıp da oturacak yer kalmayınca, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem diz çöküp oturdu. Bunu gören bir bedevî hayret etti; Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gibi büyük bir insanın, basit kimseler gibi diz çöküp yemesini yadırgadı ve:

"Bu nasıl oturuş?" diye şaşkınlığını dile getirdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de ona:

إِنَّ اللهَ جَعَلَنِي عَبْدًا كَرِيمًا، وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا عَنِيدًا

"Allah Teâlâ beni inatçı bir zorba değil, şerefli bir kul olarak yarattı" diye cevap verdi.

Bu ifâdesiyle Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şunu söylemiş oldu: Cenâb-ı Hak bir kulunu şerefli kılmışsa; o kul, bu şerefi kendisine lütfedenin huzûrunda mütevâzi davranmalıdır.

Gün Gelecek Besmele Çekilmeyecek

Resûl-i Kibriyâ daha sonra sahâbe-i güzîne hitâben sözüne şöyle devam etti:

"Yemek kabının kenarlarından itibaren yiyin. Üstünden yemeyin ki, yemek bereketli olsun."[595]

Bazı hadis kitaplarında bu hadîs-i şerîfin sonunda şu ilâve vardır:

"Haydi buyurun, yiyin. Muhammed'in canını kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, siz İran ve Bizans topraklarını fethedeceksiniz; o zaman yiyecekleriniz çoğalacak; fakat yemek yerken besmele çekilmeyecek."[596]

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Amr ibni Âs radıyallahu anhümâ, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in yemek yerken bir yere yaslanmadığını şöyle dile getirmiştir:

مَا رُئِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مُتَّكِئًا قَطُّ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bir yere yaslanarak yemek yediği kesinlikle görülmemiştir.”[597]

Sen Hangisi Olmak İstersin?

Şu rivâyet konumuza daha bir açıklık getirmektedir:

Bir gün Peygamber Efendimiz’in yanında Cebrâil aleyhisselâm vardı. O sırada, daha önce huzûruna hiç gelmeyen bir melek geldi ve şöyle sordu:

“Allah Teâlâ seni melik peygamber olmakla kul peygamber olmak arasında serbest bıraktı. Sen hangisi olmak istersin?”

Allah’ın Resûlü “hangisini tercih edeyim dercesine” Cebrâil aleyhisselâmın yüzüne baktı. O da mütevâzi olması yönünde bir işarette bulundu. Fahr-i Cihân Efendimiz de:

“Ben kul peygamber olmayı tercih ediyorum” buyurdu. O günden sonra Nebiyy-i Muhterem Efendimiz’in bir yere dayanarak yemek yediğini gören olmadı.[598]

Fahr-i Âlem Efendimiz yemek yerken, Rabbine olan üstün tevâzuundan dolayı, kimi zaman iki dizinin üzerine oturur, sağ ayağının üstünü, sol ayağının içine koyardı.

Kimi zaman da sağ ayağını dikip sol ayağının üzerine otururdu.[599]

Şunu da bilmek lâzım: Bir kimse rahatsızlığı dolayısıyla bir yere dayanarak yemek zorundaysa, o şekilde yemesinde herhangi bir sakınca yoktur.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bir yere dayanarak yemek yemezdi. Câhiliye devri insanlarıyla, yabancı milletlerin bir yere yaslanarak yediklerini söylerdi.

2. Sofrada yemeğe doğru eğilerek oturmayı tavsiye ederdi.

3. Kalabalık bir toplulukta yemek yendiği zaman, diz çöküp otururdu. Bu sırada sağ ayağının üstünü, sol ayağının içine koyardı. Bazen sağ ayağını dikip sol ayağının üzerine otururdu.

4. Birlikte yendiği zaman, yemek kabının kenarlarından itibaren yemeyi öğütlerdi; yemeğin bereketini kaçırmamak için yemeğin üstünden yenmemesini tembih ederdi.

5. İleride yaşanacak fütûhât döneminde yiyeceklerin çoğalacağını, fakat yemek yerken besmele çekmenin ihmâl edileceğini söylerdi.

Hadisin Râvîleri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Cühayfe radıyallahu anhdan 3 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Kuteybe bin Saîd** (v. 240/855), 1. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillah **Şerîk** en-Nehaî (v. 177/793), 40. hadiste tanıtıldı.

3. râvi Ebü'l-Vâzi' **Alî bin Akmer** el-Hemdânî, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir muhaddis tâbiîdir.

Hadisimizin sahâbî râvîsi **Ebû Cühayfe** (v. 74/693) ise, 42. hadîs-i şerîfin açıklamasında tanıtıldı.

Buhârî, Et'ime 13, nr. 5398; Ebû Dâvûd, Et'ime 16, nr. 3769-70; Tirmizî, Et'ime 28, nr. 1830.

Ebû Dâvûd, Et'ime 17, nr. 3773; İbni Mâce, Et'ime 6, nr. 3263.

Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), VII, 462, nr. 14653; Ziyâeddîn el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-muhtâre* (Dehîş), IX, 92, nr. 73.

Ebû Dâvûd, Et'ime 16, nr. 3770; İbni Mâce, Mukaddime 21, nr. 244.

Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'* (A'zamî), X, 417, nr. 19551; Abdullah ibni'l-Mübârek, *ez-Zühd* (A'zamî), I, 264 (Nuaym ibni Hammâd, *Ebvâbü Ziyâdâti'z-Zühd*, nr. 764). Ayrıca bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 231, nr. 7160.

İbni Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Me'âd*, IV, 203; Bâcûrî, *el-Mevâhibü'l-ledüniyye ale'ş-Şemâili'l-Muhammediyye* (Avvâme), s. 244.

133. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ قَالَ:

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا اٰكُلُ مُتَّكِئًا».

Yine Ebû Cühayfe radıyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söylemiştir:

“Ben, aslâ bir şeye yaslanarak yemek yemem.”[600]

Bu hadisin metni 132. hadisin hemen hemen aynı olup gereken açıklamalar orada yapılmıştır. İmâm Tirmizî, senedi farklı olan bu hadisi, 132. hadisi güçlendirmek için buraya almıştır.

Hadisin Râvîleri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Cühayfe radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. **Abdurrahmân ibni Mehdî**, 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Süfyân es-Sevrî**, 4. hadiste tanıtıldı.

4. râvî **Ali bin Akmer**, bir önceki hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebû Cühayfe de 42. hadisin açıklamasında tanıtıldı.

Buhârî, Et’ime 13, nr. 5398; Ebû Dâvûd, Et’ime 16, nr. 3769-70; Tirmizî, Et’ime 28, nr. 1830.

134. Hadis

حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ حُمَيْدٍ،

بِمَعْنَاهُ.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلَى وِسَادَةٍ

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَشَّقَانِ مِنْ كَتَّانٍ، فَتَمَخَّطَ فِي أَحَدِهِمَا فَقَالَ: بَخٍ
كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْلَجَ الثَّنِيَّتَيْنِ، إِذَا تَكَلَّمَ

Câbir ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi bir yastığa dayanıp otururken gördüm.”[601]

Müellifimiz **Ebû Îsâ et-Tirmizî** şöyle dedi:

Hadisin râvilerinden **Vekî’ bin Cerrâh** (v. 197/813), bu rivâyetle Resûlullah Efendimiz’in sol tarafına dayandığını söyledi, ancak onun bu sırada bir yastığa yaslanıp oturduğunu zikretmedi.

Birçok râvi de bu hadisi Vekî’in hocası **İsrâîl ibni Yûnus**’tan (v. 160/777), tıpkı Vekî’ gibi “yastıktan söz etmeden” rivâyet etmişlerdir.

Peygamber Efendimiz’in sol tarafındaki bir yastığa dayanıp oturduğunu İsrâîl ibni Yûnus’tan sadece Tirmizî’nin hocası İshâk ibni Mansûr (v. 204/819) rivâyet etmiştir.

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîf farklı bir senedle ve bir kelime farkıyla 130 numarada yine aynı sahâbî tarafından rivâyet edilmiş ve açıklanmıştı. Orada Câbir ibni Semüre’nin şöyle dediğini okumuştuk:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, sol tarafındaki bir yastığa dayanıp oturduğunu gördüm.”

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Câbir ibni Semüre radıyallahu anhdan 4 râvi vasıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Yûsuf ibni Îsâ** (v. 249/863), 33. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Vekî' bin Cerrâh** (v. 197/813), 4. hadiste tanıtıldı.

3. râvi İsrâîl ibni Yûnus (v. 160/777), 50. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Simâk ibni Harb** (v. 123/741), 9. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Câbir ibni Semüre** (v. 76/695) ise 9. hadiste tanıtıldı.

Ebû Dâvûd, Libâs 42, nr. 4143; Tirmizî, Edeb 23, nr. 2770; Dârimî, Hudûd 12, nr. 2321.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN KENDİLERİNE DAYANDIĞI KİMSELER

135. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ تَحْمِلِ النَّخْلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ «مَا شَأْنُ ثَوْبٌ قِطْرِيٌّ قَدْ تَوَشَّحَ بِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ.

Ashâb-ı kirâmdan Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hastalanmıştı. Üsâme bin Zeyd’e dayanarak evinden çıktı ve Mescid-i Nebevî’ye geldi. O sırada üzerinde, omzuna atıp büründüğü “sevb-i kıtrî” denilen (Katar yapımı) bir giysi vardı. O vaziyette cemâate namaz kıldırdı.”[602]

Bu hadis, Resûl-i Ekrem’in giyim-kuşamı bahsinde geçen 59. hadîs-i şerîfin aynı olup orada açıklanmıştır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik’ten 4 râvi aracılığı ile rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Dârimî diye meşhur olan ünlü muhaddis **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Amr ibni Âsım** (v. 213/828), 48. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Humeyd et-Tavîl** (v. 143/760), 2. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 239, 256, 258, 281, nr. 13544, 13738, 13798, 14033; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VI, 104-105, nr. 2335.

136. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ وَسَلَّمَ يُحِبُّ التَّيَمُّنَ مَا اسْتَطَاعَ: فِي تَرَجُّلِهِ وَتَنَعُّلِهِ وَطُهُورِهِ.

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ قَعَدَ، فَوَضَعَ كَفَّهُ عَلَى مَنْكِبِي، ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ فِي الْمَسْجِدِ.

وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ.

Fazl ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin vefâtına yol açan son hastalığı sırasında huzûruna girdiğimde mübârek başında sarı renkli bir mendil vardı. Kendilerine selâm verdim. Selâmımı aldıktan sonra bana:

“Ey Fazl!” diye seslendi.

“Emredin, yâ Resûlallah!” dedim.

“Şu mendille başımı sıkıca bağla!” buyurdu.

Ben de mendili buyurduğu gibi başına bağladım. O zaman kalkıp oturdu ve mübârek elini omzuma koyarak ayağa kalktı; omuzuma dayanmak sûretiyle Mescid-i Nebevî’ye girdi.

Hadisin bu kısmı, uzunca bir rivâyetin bir bölümüdür.[603]

Hadisin Açıklaması

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem son hastalığı sırasında şiddetli bir baş ağrısı çekmekteydi. Mendilin mübârek başına sıkıca bağlanmasıyla baş ağrısının hafifleyeceğini ümid ediyordu; zira başı böyle bağlamak da bir tür tedâvi idi. Allah’ın Elçisi bu davranışıyla, Cenâb-ı Hakk’ın lütfedeceği şifâya muhtaç olduğunu fiilî olarak gösteriyordu.

Fazl radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem'in huzûr-ı saâdetine girdiği sırada, Fahr-i Âlem Efendimiz uzanmış vaziyette istirahat ediyordu. Fazl, mendili başına bağlayınca doğrulup oturdu; mübârek elini Fazl'ın omzuna koyarak ayağa kalktı. Hadîs-i şerîfin konumuzla ilgili yönü de burasıdır. Server-i Enbiyâ Efendimiz Mescid-i Nebevî'ye gitmek, ashâbına son defa nasihat etmek istiyordu; ancak tek başına yürüyecek mecâli yoktu. Bunun için de amcasının oğlu olan genç sahâbîsinden güç alıp ona dayanarak ashâbının arasına katıldı ve onlara 118. hadisin açıklamasında okuduğumuz konuşmasını yaptı.

Bu konuşmanın unutulmayacak bir yönü, Resûl-i Ekrem'in, kendisinde hakkı olanların bu haklarını kesinlikle âhirete bırakmayıp dünyada almalarını ısrarla istemesi ve bazı sahâbîleriyle helâlleşmesidir.

Hadîs-i şerîfin sonunda sözü edilen uzunca kıssa, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in vefâtının ele alındığı 396. hadîs-i şerîfte görülecektir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz vefât etmeden önceki hastalığında ağır bir baş ağrısına yakalanmıştı.

2. Amcasının oğlu Fazl kendisinin ziyâretine geldiğinde, ona yanındaki bir mendili başına sıkıca bağlattı.

3. Fazl'a dayanarak Mescid-i Nebevî'ye gitti ve ashâbıyla son defa konuştu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Resûl-i Ekrem Efendimiz'in amcasının oğlu Fazl ibni Abbâs'tan 5 râvi aracılığı ile rivâyet etmiştir.

1. râvi, **Abdullah ibni Abdurrahmân ed-Dârimî** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Abdillah **Muhammed ibni'l-Mübârek el-Kureşî** (v. 215/830), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve Dımaşk müftîsidir.

3. râvi Ebû Mahled **Atâ bin Müslim el-Haffâf el-Halebî** (v. 190/806), rivâyetleri *Sünen-i Nesâî* ve *Sünen-i İbni Mâce*'de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

4. Ebû Abdillah **Ca'fer ibni Bürkān el-Kilâbî** (v. 154/771), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile 4 *Sünen*'de bulunan güvenilir bir râvidir.

5. râvi Ebû Muhammed **Atâ bin Ebî Rebâh** el-Fihrî (v. 114/732), Mekkeli fıkıh, hadis ve tefsir âlimidir. Bu ilim, ahlâk ve fazilet timsâli âlim, Hz. Âişe, Ümmü Seleme ve Ebû Hüreyre başta olmak üzere 200 kadar sahâbî ile görüşüp onlardan hadis öğrenmiş, İmâm Ebû Hanîfe ve Evzâî gibi büyük âlimler de kendisinden hadis rivâyet etmişlerdir. İmâm Ebû Hanîfe, ondan daha faziletli birini görmediğini söylerdi.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Fazl ibni Abbâs** (v. 17/638), Resûl-i Ekrem'in amcası Hz. Abbâs'ın oğludur. Fazl, Huneyn Gazvesi'nde Müslümanlar bozguna uğradığı zaman, Peygamber Efendimiz'in yanından ayrılmayıp onu koruyanlardan biriydi. Server-i Enbiyâ Efendimiz, Vedâ haccında onu Müzdelife'den Mina'ya kadar devesinin terkisinde götürdü. O günden sonra Fazl, "Ridfü Resûlillâh" lakabıyla anılan bahtiyârlardan biri oldu.

Fazl'ın daha başka meziyetleri de vardır: Efendimiz'in son hastalığında, Hz. Ali ile birlikte koluna girerek Resûl-i Ekrem'i mescide çıkardı; vefâtı sırasında onun yanında bulundu ve cenâzesi yıkanırken suyunu döktü.

Fazl radıyallahu anhümâ, Filistin'de çıkan ve "Amvâs Tâûnu" diye bilinen İslâm tarihindeki ilk vebâ salgınında vefât etti. Bu salgında 25. 000 kişi vefât etti.

Allah ondan râzı olsun.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XVIII, 280-281, nr. 718, 719; Heysemî, *Mecma'ü'z-zevâid,* IX, 25-26.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM NASIL YEMEK YERDİ?

137. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ ابْنٍ لِكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

أَصَابِعَهُ ثَلَاثًا.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

الثَّلَاثَ.

Kâ‘b ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yemek yedikten sonra parmaklarını üçer defa yalardı.”

Ebû Îsâ et-Tirmizî şöyle dedi:

“Bu hadisi hocam Muhammed ibni Beşşâr’dan başkası da rivâyet etti ve şöyle dedi:

”Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yemekten sonra üç parmağını yalardı.”[604]

Bu hadis bir sonraki hadisle birlikte açıklanacaktır.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Kâ‘b ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.

3. râvi tebe-i tâbiîn neslinin şöhretli hadis âlimi ve hadis hâfızı **Süfyân ibni Uyeyne** (v. 198/814) olup 28. hadiste tanıtıldı.

4. râvi Ebû İshâk **Sa‘d ibni İbrâhim** ez-Zührî (v. 125/743), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan bir muhaddisti; hem de Vâsıt başta olmak üzere

çeşitli şehirlerde kadılık yapmış bir âlimdi. Onun her gün oruç tuttuğu ve her gece Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettiği belirtilmektedir.

5. râvi, hadisimizin sahâbî râvisi **Kâ'b ibni Mâlik'in oğlu** Abdullah el-Ensârî'dir (v. 97/716). Rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de yer alan bir tâbiîdir.

Sahâbî râvi **Kâ'b ibni Mâlik** (v. 54/674) ise, Resûlullah Efendimiz'in üç ünlü şâirinden biri olup Medine'nin Hazrec kabilesindendi. İkinci Akabe Bîatı'nda bulundu. Bu bîat sırasında Fahr-i Âlem Efendimiz'i Medine'ye dâvet eden ikisi hanım 75 sahâbîden biri de o idi. Tebük Gazvesi'ne katılmadığı için, Peygamber Efendimiz'in tâlimâtı üzerine hiç kimse kendisiyle elli gün süreyle konuşmadığı için âdetâ perişan oldu. Daha sonra bu konuda nâzil olan Tevbe sûresinin 117-119. âyet-i kerîmeleriyle aklandı.

Allah ondan râzı olsun.

Müslim, Eşribe 131, nr. 2032-2034. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, 52, nr. 3848.

138. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

ثَابِتٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهًا دِحْيَةُ».

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, yemek yedikten sonra üç parmağını yalardı.[605]

Hadislerin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz üç parmağıyla yani başparmak, şehâdet parmağı ve orta parmağıyla yemek yerdi; zira o devirde kaşık, çatal gibi yemek araçları yoktu.

“Yemek yedikten sonra”, ellerini yıkamadan veya bir şeyle silmeden önce üç parmağını yalardı.

Neden Yemek Arasında Değil?

Bir başka hadîs-i şerîf bu duruma şöyle açıklık getirmektedir:

أَنَسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

مَا رُئِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مُتَّكِئًا قَطُّ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem üç parmağıyla yemek yerdi; elini silmeden önce de onu yalardı.”[606]

Şâyet sofrada başkaları da varsa ve herkes yemeği parmaklarıyla yiyorsa, parmakları yemek yenirken yalamak, haklı olarak sofrada bulunanların tiksinmesine yol açabilir. İşte bu sebepledir ki, Peygamber aleyhisselâm parmaklarını yemek yerken değil, yemekten sonra yalardı.

Bereket Anlayışı

Allah'ın Resûlü'nün yemekten sonra parmaklarını yalamasının sebebi, yemekteki bereketi zâyi etmemek düşüncesiydi. Nitekim Efendimiz aleyhisselâm yemeğin bereketini kaçırmamaya dikkat edilmesini öğütlemek üzere şöyle buyurmuştu:

فَإِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ فِي أَيِّ طَعَامِكُمُ الْبَرَكَةُ

"Siz bereketin yemeğin neresinde bulunduğunu bilemezsiniz."[607]

Server-i Enbiyâ Efendimiz bu konuda bizi şöyle de uyarmaktadır:

"Şüphesiz şeytan, sizin yaptığınız her işte, hattâ yemek yerken bile yanınızda bulunur. Bu yüzden de, yemek sırasında birinizin lokması yere düştüğünde onu alıp üzerine yapışan şeyleri temizledikten sonra yesin; sakın onu şeytana bırakmasın. Yemeğini bitirince de parmaklarını yalasın; çünkü o kimse bereketin yemeğin neresinde bulunduğunu bilemez."[608]

Lokmayı Şeytana Bırakmamak

Yere düşen lokmayı şeytana bırakmamak demek, o lokmanın bir nimet olduğunu bilmek, onu küçümsememek ve o nimeti zâyi etmemek demektir. O bir lokmaya ihtiyacı yokmuş gibi davranmanın altında kendini büyük görme, kibirlenme duygusu vardır. Halbuki kibir, şeytanın en âşikâr özelliğidir.

Bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz yere düşen bir hurma gördü. "Bunun sadaka hurması olmadığını bilseydim, alır yerdim." buyurdu.[609]

Parmaklarıyla yemek yiyen kimse, yemekten sonra tıpkı Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz'in yaptığı gibi elinin içini kendine doğru çevirmeli, önce en uzun olduğu için en çok yemek bulaşan orta parmağını, sonra işaret parmağını, en sonra da baş parmağını yalamalıdır.

Bizim geleneğimizde "yemeği sünnetlemek" diye bir âdet vardır. Yemeği sünnetlemek demek, tabakta yemek bırakmamak demektir. Bu güzel âdetin altında, yemeğin bereketini kaçırmama düşüncesi yatar.

Bereket Nerede?

Acaba yemeğin bereketi nerededir? Yenilen kısımda mı, parmakta mı, yoksa tabakta kalan kısımda mıdır? Bunu bilmemiz mümkün değildir. İşte

yere düşen lokmanın atılmayıp temizlendikten sonra yenilmesinde, bereketin onda olabileceği düşüncesi vardır.

Bereket anlayışını yitiren kimseler için elbette bu düşüncenin bir anlamı yoktur. İşte bu sebeple berekete değer vermeyenlerin düşüncesine kesinlikle önem vermemeli ve konuya onlar gibi bakmamalıdır. Çünkü bereket; nimetin artması, hayrın çoğalması demektir.

Ünlü hadis âlimi Hattâbî (v. 388/998) elle yemek yenilmesi ve parmakların yalanması konusunda aykırı düşünenleri şöyle tenkit etmektedir:

"İnsanlardan bazıları, parmakları yalamayı ayıplamışlardır. Bolluk ve refah onların aklını bozmuş, sürekli tokluk da onların tabiatını değiştirmiştir. Bunlar parmaklarındaki yemek artıklarının da yediklerinin bir parçası olduğunu düşünmeyip onların yalanmasını hoş olmayan, iğrenç bir hal, çirkin bir davranış olarak görürler. Bundan sadece kibirli ve sünneti terkeden varlıklı zenginler kaçınırlar."[610]

Peygamber Efendimiz sadece parmakların değil, tabağın yalanmasını bile tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَكَلَ فِي قَصْعَةٍ ثُمَّ لَحِسَهَا، اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْقَصْعَةُ

"Bir kimse bir tabaktan yemek yer, sonra da onu yalarsa, o tabak Allah'tan onun bağışlanmasını ister."[611]

Cenâb-ı Hak, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'e kâinâtın sırlarını öğretmiş, o da bize bunlardan uygun gördüklerini ve faydalanmamızı istediklerini haber vermiştir.

Aynı anlamda olan 141. hadise de bakınız.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz devrinde çatal, bıçak bulunmadığı için, o da bütün Araplar gibi yemeğini üç parmağıyla yerdi.

2. Yemek yedikten sonra, ellerini yıkamadan veya bir şeyle silmeden önce, yemek yediği parmaklarını yalardı.

3. Resûl-i Ekrem sadece parmaklarını temizlemek için değil, yemeğin bereketinin parmaklarına bulaşan kısımda olabileceği düşüncesiyle onları yalardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 4 râvi aracılığı ile rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Hasan ibni Alî el-Hallâl el-Hüzelî** (v. 242/856), rivâyetleri *Sünen-i Nesâî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızıdır. Hem görünüşü hem de yaşayışı bakımından Ahmed ibni Hanbel'e benzetilmektedir.

2. râvi **Affân ibni Müslim** (v. 220/835), 66. hadiste tanıtıldı.

3. **Hammâd ibni Seleme** bin Dînâr (v. 167/784), 44. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Sâbit el-Bünânî** (v. 123/741), 29. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi olan Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hizmetkârı **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Eşribe 136, nr. 2034. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Et'ime 49, nr. 3845; Tirmizî, Et'ime 11, nr. 1803.

Müslim, Et'ime 131, 132, nr. 2032.

Müslim, Et'ime 133, nr. 2033.

Müslim, Eşribe 134-135, nr. 2033

Buhârî, Büyû' 4, nr. 2055; Müslim, Zekât 164-166, nr. 1071.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 190; Kandemir-Çakan-Küçük, *Riyâzü's-sâlihîn Tercüme ve Şerhi, Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, I, 577, hadis nr. 166.

Tirmizî, Et'ime 11, nr. 1803; İbni Mâce, Et'ime 10, nr. 3271; Dârimî, Et'ime 7, nr. 2033; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 76, nr. 21001, 21002.

139. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ أَخْبَرَنَا أَبُو رَجَاءٍ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ

الْأَقْمَرِ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

وَسَلَّمَ: «أَمَّا أَنَا فَلَا آكُلُ مُتَّكِئًا».

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Cühayfe radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Ben, kesinlikle bir yere dayanarak yemek yemem.”[612]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîf, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin dayandığı şeylerin ele alındığı 22. bölümde, 132. hadis olarak geçmiş ve orada açıklanmıştır.

İmâm Tirmizî, Resûl-i Ekremin nasıl yemek yediğini ele aldığı bu bölümde, onun yemek yerken bir şeye dayanmadığını göstermek için hadisi burada tekrar etmiştir.

Bu hadiste Resûl-i Ekrem Efendimiz “Ben bir yere dayanarak yemek yemem.” buyurmaktadır. Kàdî İyâz, buradaki “dayanma” ifadesinin, yemek yerken bir yere iyice yerleşmek ve bağdaş kurup oturmak anlamında olduğunu söylemiştir.

Yemek yerken bağdaş kuran veya benzeri şekilde oturan kimse, üzerine oturduğu şeye vücûdunu iyice yapıştırır. Zira bu oturuş tarzı çok yemeye sebep olur.[613]

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, yemek yerken hemen kalkacakmış gibi dizüstü çöker veya bir dizini dikip ötekini altına alarak oturur ve şöyle buyururdu:

إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ آكُلُ كَمَا يَأْكُلُ الْعَبْدُ وَأَجْلِسُ كَمَا يَجْلِسُ الْعَبْدُ

“Ben bir kulum; kul gibi yer, kul gibi otururum.”[614]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz bir yere dayanarak yemek yemezdi.

2. Yemek sırasında bir yere dayanan veya yere iyice yayılıp yerleşen kimse çok yemek yer.

3. Yerken de, otururken de tevâzuu elden bırakmamak gerektiğine işâret buyuran Resûl-i Ekrem: “Ben bir kulum; kul gibi yer, kul gibi otururum.” buyurmuştur.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Cühayfe radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Alî **Hüseyin ibni Ali ibni Yezîd es-Sudâî** (v. 246/860), rivâyetleri *Sünen-i Tirmizî* ve *Sünen-i Nesâî*’de bulunan Bağdatlı güvenilir bir hadis hâfızıdır. Fıkıh ve fıkıh usûlüne dâir eserleri vardır.

2. râvi Ebû Muhammed **Ya‘kūb ibni İshâk el-Hadramî** (v. 205/820), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’nin çoğunda yer alan, aynı zamanda kırâat âlimi olan bir râvidir.

3. râvi **Şu‘be bin Haccâc**’tır (v. 160/776). Bu zât tebe-i tâbiîn nesline mensup bir hadis hâfızı olup “emîrülmü’minîn fi’l-hadis” (hadiste mü’minlerin emîri) diye şöhret bulmuş ve 3. hadiste tanıtılmıştır.

4. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), hem fakih hem muhaddis hem de müfessir olan ünlü bir âlimdir; 4. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Ali bin Akmer** 132. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Ebû Cühayfe** (v. 74/693) radıyallahu anh ise 42. hadiste tanıtıldı.

Buhârî, Et’ime 13, nr. 5398; Ebû Dâvûd, Et’ime 16, nr. 3769-70; Tirmizî, Et’ime 28, nr. 1830.

Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I, 203.

Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VIII, 318, nr. 4920; Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’s-sahîha*, II, 82, nr. 544, V, 634-635, nr. 2484.

140. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ، نَحْوَهُ.

Teknik Bir Açıklama

İmâm Tirmizî, bir önceki hadisin benzeri olan bu hadisi, onu takviye etmek için farklı bir senedle rivâyet etmiştir; fakat bu rivâyette sahâbî adı zikredilmediği için bu hadis **mürsel**'dir.

Hadisin senedinde geçen "نَحْوَهُ" kelimesi hakkında bilgi için 6. hadisin açıklamasına bakılabilir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Ebû Cühayfe radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî'nin hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Abdurrahmân ibni Mehdî** (v. 198/813), 31. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Süfyân es-Sevrî** (v. 161/778), 4. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Ali bin Akmer** 132. hadiste tanıtıldı.

141. Hadis

حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ حُمَيْدٍ،

عُرْوَةَ، عَنِ ابْنِ لِكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

يَأْكُلُ بِأَصَابِعِهِ الثَّلَاثِ، وَيَلْعَقُهُنَّ.

Kâ‘b ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem üç parmağıyla yemek yer, yemekten sonra da o parmaklarını yalardı.”[615]

Hadisin Açıklaması

Bu hadis, 138. hadisle aynı mânada olduğu için, orada geniş açıklama yapıldı.

Burada o açıklamalara ilâveten şu bilgileri de verelim:

Yemeği parmaklarıyla yemek durumunda olanlar, Peygamber Efendimiz’in yaptığı gibi üç parmağıyla yemeli, zarûret olmadıkça 4. ve 5. parmaklarını devreye sokmamalıdır.

Resûlullah Efendimiz’in bu konuda şöyle buyurduğu da rivâyet edilmektedir:

“Bir parmakla yemek, şeytanın yemek yeme tarzıdır. İki parmakla yemek zâlim ve zorbaların yemek yeme tarzıdır. Üç parmakla yemek ise peygamberlerin yemek yeme tarzıdır.”[616]

Diğer bir ifâdeyle söyleyecek olursak, yemeği üç parmakla yemek sünnettir.

Yemeğin mâhiyetine göre gerekirse beş parmakla da yemek yenebilir. Fakat üç parmakla yenebilecek yemekleri beş parmakla yemek insanın açgözlü olduğunu gösterir.

Beş parmağıyla yemek yiyen biri, çiğneyemeyeceği kadar çok yiyeceği ağzına doldurmuş olur. Böylece yemek borusunun tıkanmasına, hazmedemeyeceği kadar yemekle doldurduğu midesinin iflâs etmesine yol

açar. Böyle bir durumda ânî ölümler beklenebilir. “Can boğazdan gelmez, boğazdan çıkar.” dedikleri de bu olmalıdır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz üç parmağıyla yemek yerdi.

2. Dört veya beş parmağıyla yiyenler, hem çok yiyecekleri hem etrafa açgözlü olduklarını gösterecekleri için bundan sakınmak gerekir

3. Allah’ın Resûlü yemek yedikten sonra ellerini yıkamadan önce, yemeğe batırdığı parmaklarını yalardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Kâ‘b ibni Mâlik radıyallahu anh’dan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Hârûn ibni İshâk el-Hemdânî** (v. 258/872), 117. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Abde bin Süleymân** el-Kilâbî (v. 187/803), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir râvidir.

3. râvi **Hişâm ibni Urve** bin Zübeyr ibni Avvâm (v. 146/763), 25. hadiste tanıtıldı.

4. râvi hadisimizin sahâbî râvisi **Kâ‘b ibni Mâlik’in oğlu Abdullah el-Ensârî** (v. 97/716) olup 137. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Kâ‘b ibni Mâlik** de 137. hadiste tanıtıldı.

Müslim, Eşribe 131, nr. 2032-2034. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, 52, nr. 3848.

Müttakî el-Hindî, *Kenzü’l-ummâl* (Sekkà), XV, 260, nr. 40866.

142. Hadis

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ، فَرَأَيْتُهُ يَأْكُلُ، وَهُوَ مُقْعٍ مِنَ الْجُوعِ.

Tâbiîn muhaddislerinden Mus‘ab ibni Süleym, Enes ibni Mâlik radıyallahu anhı şöyle derken işittiğini söyledi:

“Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme hurma getirmişlerdi. Allah’ın Elçisi açlık yüzünden son derece halsiz düştüğü için o hurmaları arkasına yaslanarak yedi.”[617]

Hadisin Açıklaması

Fahr-i Âlem Efendimiz bir yere yaslanarak yemek yemezdi. Nitekim 139. hadîs-i şerîfte onun: “Ben aslâ bir yere dayanarak yemek yemem.” buyurduğunu görmüştük.

Hadisimizde Enes ibni Mâlik’in anlattığı üzere, Resûlullah Efendimiz o gün çok acıkmıştı; açlık yüzünden halsiz düşmüştü. Bu sebeple sırtını duvara vererek oturmuş, getirilen hurmaları dayandığı yerden güç alarak yemişti.

Demek ki Resûlullah’ın halsiz ve güçsüz kaldığı o gün, istisnâî bir durum yaşanıyordu. Üstelik o sırada önünde bir sofra ve yemek de yoktu. Dolayısıyla Efendimiz, bir yere dayanarak yemek yememiş, belini doğrultmak için avucundaki birkaç hurmayı anlatılan şekilde atıştırmıştı.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz zaman zaman açlık yüzünden halsiz düşerdi. Öyle ki açlığını bastırmak için birkaç hurmayı bulamadığı zamanlar olmuştu.

2. Yiyecek bir şeyler bulamadığı günlerde halini kimseye söylemezdi; şâyet bir sahâbîsi kendisine hediye kabilinden bir şey ikrâm ederse onunla yetinirdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 3 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Nuaym Fazl ibni Dükeyn** (v. 219/834), 5. hadiste tanıtıldı.

3. râvi **Mus‘ab ibni Süleym** el-Esedî, tâbiîn nesline mensup Kûfeli güvenilir bir râvidir. Rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Nesâî*'de bulunmaktadır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh (v. 93/711) 1. hadiste tanıtıldı.

Ayrıca bk. Müslim, Et‘ime 148, nr. 2044; Ebû Dâvûd, Et‘ime 16, nr. 3771.

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM:

RESÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEMİN YEDİĞİ EKMEĞİN ÖZELLİĞİ

143. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ يَعْنِي: الْعَبْدِيَّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin âilesi, onun Allah’a kavuştuğu âna kadar, iki gün arka arkaya arpa ekmeğiyle karınlarını doyurmadı.”[618]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde geçen “Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin âilesi” (الرَّحْمٰنِ) ifâdesiyle, “Resûlullah Efendimiz’in kendisi ile geçimlerini üstlendiği hanımları” kastedilmektedir?[619]

Bu hadîs-i şerîf, Peygamber âilesinin on yıllık Medine hayatının önemli bir kesimine ışık tutuyor ve onların iki gün arka arkaya **arpa ekmeğiyle** bile karınlarını doyuramadıklarını söylüyor.

Ne Yer Ne İçerlerdi?

Âilesi böylesine mahrûmiyet içindeydi de, acaba Resûl-i Ekrem’in kendisi ne yer ne içerdi?

149. hadîs-i şerîfte görüleceği üzere, Allah’ın Habîbi âhirete göçtüğü tarihe kadar, tıpkı âilesi gibi kendisi de iki gün üst üste arpa ekmeğiyle karnını doyurmamıştır.

Bir başka rivâyette Hz. Âişe annemiz o yıllardaki durumlarını şöyle anlatmıştır:

مَا شَبِعَ اٰلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خُبْزِ بُرٍّ مَأْدُومٍ

ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ، حَتَّى لَحِقَ بِاللهِ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin âilesi, onun Allah’a kavuştuğu âna kadar, üç gün arka arkaya **buğday ekmeğiyle** karnını doyurmadı.”[620]

Acaba o arka arkaya karınlarını doyuramadıkları iki veya üç günde ne yer ne içerlerdi?

Mü’minleri annesi Hz. Âişe, Muhammed âilesinin bir günde iki öğün yemek yemediğini veya bir günde ardarda iki öğün buğday ekmeği yemediğini belirterek şöyle demiştir:

فَإِنْ أَبَيْتَ فَأَسْفَلَ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَلَا حَقَّ لِلْإِزَارِ فِي الْكَعْبَيْنِ».

وَدُونَ الْوَفْرَةِ.

“Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin âilesi bir günde iki öğün yemek yememiştir. Şâyet yemişlerse, bu öğünlerden birinde sadece kuru hurma yemişlerdir.”[621]

Arada Bir

Server-i Enbiyâ Efendimiz ve âilesi “**iki gün arka arkaya arpa ekmeğiyle**” veya **“üç gün arka arkaya buğday ekmeğiyle”** karınlarını doyurmamışlardır. Ancak varlıklı sahâbîler arada bir de olsa Peygamber âilesine ikrâmda bulunmuştur.

Kimi zaman da Fahr-i Âlem Efendimiz’in eli rahatlar, bu sırada âilesine güzel yemekler yedirirdi. Fakat o yoksul sahâbîleri sıkıntı içindeyken eline geçen maddî imkânları biriktirmez, onları derhal ihtiyaç sahiplerine dağıtır, ertesi güne evinde yine yiyecek bir şey kalmazdı.

Uhud Dağı Kadar Altını Olsa

İki Cihan Güneşi'nin Ebû Zer radıyallahu anha hitâben söylediği şu sözler de bunu göstermektedir:

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا

وَعِنْدِي مِنْهُ دِينَارٌ، إِلَّا شَيْئًا أَرْصُدُهُ لِدَيْنٍ، إِلَّا أَنْ أَقُولَ بِهِ فِي

عِبَادِ اللهِ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا

"Şu Uhud Dağı kadar altınımın olması beni sevindirmez. Borç ödemek için ayırdığım dışında yanımda bir dinar bile bulundurarak üç gün geçirmeyi istemem. Elimdekileri Allah'ın kullarına şöyle şöyle dağıtmak isterim."[622]

Peygamber Efendimiz bu yaşayış tarzıyla ümmetine şu gerçeği hatırlatmaktadır:

Biz dünyaya yemek içmek için değil, âhirete hazırlanmak için geldik. Asıl yeme içme, zevk ve safâ sürme yeri âhirettir.

Yeme İçmenin Ölçüsü

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şu hadîs-i şerîfiyle bize yeme içmenin ölçüsünü göstermiştir:

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى
لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ

لِنَفَسِهِ

"İnsan, midesinden daha tehlikeli bir kap doldurmamıştır. Oysa insana kendini ayakta tutacak bir kaç lokma yeter. Şâyet çok yemek gerekirse, midenin üçte biri yemeğe, üçte biri içeceğe, üçte biri de nefes alıp vermeye ayrılmalıdır."[623]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz ve âilesi, Resûl-i Kibriyâ'nın vefâtına kadar, iki gün arka arkaya **arpa ekmeğiyle** veya üç gün arka arkaya **buğday ekmeğiyle** karınlarını doyurmadılar.

2. Şâyet bir günde iki öğün yemek yemişlerse, bu öğünlerden birinde sadece kuru hurma yemişlerdir.

3. Fahr-i Âlem Efendimiz, Uhud Dağı altın olsa, onun tamamını üç gün içinde Allah'ın kullarına dağıtacağını söylerdi.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi Tirmizî'nin iki hocasıdır.

Birinci hocası **Muhammed ibnü'l-Müsennâ** (v. 252/866) olup 9. hadiste tanıtıldı.

İkinci hocası **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muhammed ibni Ca'fer** (v. 193/809);

3. râvi **Şu'be bin Haccâc** (v. 160/776) ve

4. râvi **Ebû İshak es-Sebî'î** (v. 127/745) 3. hadiste tanıtıldı.

5. râvi Ebû Bekr **Abdurrahmân ibni Yezîd** ibni Kays en-Nehaî el-Kûfî (v. 83/702), bir sonraki râvimiz Esved ibni Yezîd'in kardeşidir. Tâbiîn nesline mensup güvenilir bir muhaddis olan bu zâtın rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

6. râvi, Ebû Abdirrahmân **Esved ibni Yezîd** ibni Kays en-Nehaî el-Kûfî (v. 75/694), fakih, kırâat âlimi ve rivâyetlerine güvenilen bir tabiîn muhaddisidir. Asr-ı Saâdet'te yaşadığı halde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi göremediği için muhadram sayılmıştır. Esved, birçok tanınmış sahâbî ile görüşmüştür. Tâbiîn neslinin ünlü sekiz zâhidinden biri olan Esved ibni Yezîd, çok namaz kılar, sürekli oruç tutardı. Ramazan ayında iki günde bir, diğer zamanlarda altı günde bir Kur'ân-ı Kerîm'i hatmederdi. Namaz vakti girdiğinde, nerede olursa olsun hemen devesini çöktürür, oracıkta namazını kılardı.

Hadisimizin sahâbî râvisi mü'minlerin annesi **Hz. Âişe** (v. 58/678) 25. hadîs-i şerîfte tanıtıldı.

Müslim, Zühd 22, nr. 2970; Tirmizî, Zühd 38, nr. 2357; İbni Mâce, Et'ime 49, nr. 3346.

"Âlü Muhammed" hakkında daha geniş bilgi için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, II, 468-469.

Buhârî, Eymân 22, nr. 6687; Müslim, Zühd 22, nr. 2970.

Buhârî, Rikàk 17, nr. 6455; Müslim, Zühd 25, nr. 2971.

Buhârî, İstikrâz 3, nr. 2388, 2389, Rikàk 14, nr. 6444, Temennî 2, nr. 7228; Müslim, Zekât 32, nr. 991.

Tirmizî, Zühd 47, nr. 2380; İbni Mâce, Et‘ime 50, nr. 3349.

144. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ

عُثْمَانَ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ عَامِرٍ قَالَ:

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
عَنِ أَهْلِ بَيْتِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُبْزُ الشَّعِيرِ.

Tâbiîn muhaddislerinden Süleym ibni Âmir şöyle dedi:

Ben, ashâb-ı kirâmdan Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anhın şöyle dediğini işittim:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Ehl-i beyti’nin sofrasında, arpa ekmeği bile artmazdı”[624]

Hadisin Açıklaması

Arpa, o devirde de en ucuz tahıldı. Fakat Peygamber âilesi onu bile bulmakta zorlanırdı. Onlar arpa ekmeğiyle karınlarını doyurduktan sonra, sofrada bir miktar ekmek artırmak şöyle dursun, çoğu zaman arpa ekmeğiyle bile karınlarını doyuramazlardı.

Peygamber Evinin Hali

Peygamber âilesinin âdeti böyleydi. Onlar sofrada ne varsa yerler, yedirirler, bir sonraki öğünü düşünmezlerdi. Onlar, Peygamber terbiyesiyle yetiştikleri için, rızkı verenin Allah Teâlâ olduğunu bilir, buna bütün benlikleriyle inanır ve dâima Kâinâtın Rabbi’ne tevekkül ederlerdi.

Hz. Âişe radıyallahu anhânın Peygamber evini tasvir eden şu sözü bize bu gerçeği gösteriyor:

لَقَدْ تُوُفِّيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ وَمَا فِي رَفِّي مِنْ شَيْءٍ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خُبْزِ بُرٍّ مَأْدُومٍ

فِي رَفِّ لِي

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde, evimin rafında, bir parça arpa dışında yenilebilecek başka bir şey yoktu.”[625]

Yine Âişe annemiz, evlerindeki imkânsızlığı şöyle anlatmıştı:

وَمَا رُفِعَ عَنْ مَائِدَتِهِ كِسْرَةٌ

فَضْلًا حَتَّى قُبِضَ

“Resûlullah Efendimiz’in vefâtına kadar, sofrasından bir ekmek kırıntısı bile artmamıştır.”[626]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber âilesinin sofrasında arpa ekmeği bile artmazdı.

2. Çünkü çoğu zaman arpa ekmeğiyle bile karınlarını doyuramazlardı.

3. Resûl-i Ekrem vefât ettiği zaman, Hz. Âişe’nin evinin rafında, bir parça arpa dışında başka bir yiyecek yoktu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, İmâm Tirmizî’nin hocası **Abbâs ibni Muhammed ed-Dûrî** (v. 271/884), 130. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Zekeriyyâ **Yahyâ bin Ebî Bükeyr** el-Abdî (v. 208/823), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Kûfeli güvenilir bir hadis hâfızı ve fakihtir.

3. râvi Ebû Osmân **Harîz ibni Osmân** er-Rahabî (v. 163/780), rivâyetleri *Sahîh-i Müslim* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan tâbiîn nesline mensup güvenilir bir hadis hâfızıdır.

4. râvi Ebû Yahyâ **Süleym ibni Âmir** el-Kelâ‘î (v. 130/748), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve Resûl-i Ekrem

Efendimiz henüz

Tirmizî, Zühd 38, nr.2359; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 253, 260, nr. 22537, 22599.

Buhârî, Farzü'l-humüs 3, nr. 3097, Rikàk 16, nr. 6451; Müslim, Zühd 27, nr. 2973.

İbn Sa'd, *et-Tabakàtü'l-kübrâ*, I, 401; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), VIII, 358, nr. 8867.

145. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ

خَبَّابٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ
عَشَاءً، وَكَانَ أَكْثَرُ خُبْزِهِمْ خُبْزَ الشَّعِيرِ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile âilesinin, arka arkaya birkaç gece, akşam yemeği yemeden aç yattıkları olurdu. Onlar çoğunlukla arpa ekmeği yerlerdi.”[627]

Hadisin Açıklaması

Bu hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre Resûl-i Ekrem Efendimiz ve hanımları bazı akşamlar evlerinde yiyecek bir şey bulunmadığı için aç yatarlardı. Yine de hallerini kimseye söylemez, kimseden bir şey istemezlerdi. Şâyet ashâb-ı kirâm Peygamber aleyhisselâmın evinde yiyecek bir şey bulunmadığını bilselerdi, kendileri yemez onlara yediririlerdi. Özellikle de varlıklı sahâbîler, Allah’ın Elçisi’ne ve ailesine ikrâmda bulunmayı erişilmez bir mutluluk sayarlardı.

Fahr-i Âlem Efendimiz ise bu tutumuyla ümmetine çok önemli bir ders vermiş olmaktadır. Böylece o, hem insanlardan bir şey istemenin iyi bir şey olmadığını göstermiş hem de dilenmeden yaşamanın değerini öğretmiştir.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz’in âilesi buğday ekmeğini bulamaz, çoğu zaman arpa ekmeği yerdi.

2. Hatta onların arka arkaya birkaç gece akşam yemeği yemeden aç yattıkları bile olurdu.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Ebû Ca‘fer **Abdullah ibni Muâviye el-Cümahî** (v. 243/857), rivâyetleri, talebeleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce’nin *Sünen*’lerinde bulunan Basralı güvenilir bir muhaddistir.

2. râvi Ebû Zeyd **Sâbit ibni Yezîd** el-Ahvel (v. 169/784) rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi Ebü’l-Alâ **Hilâl ibni Habbâb** el-Basrî (v. 144/761), rivâyetleri dört *Sünen*’de bulunan bir râvidir.

4. râvi **İkrime** el-Berberî (v. 105/723) ünlü müfessir tâbiî olup 41. hadiste tanıtılmıştır.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Abdullah ibni Abbâs** radıyallahu anhümâ (v. 68/687) ise 15. hadiste tanıtılmıştır.

Tirmizî, Zühd 38, nr. 2360; İbni Mâce, Et’ime 49, nr. 3347; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 255, 373.

146. Hadis

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ
حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ،

عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ
إِمْلَاءً عَلَيْنَا مِنْ كِتَابِهِ قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ مِنْ وَلَدِ أَبِي هَالَةَ زَوْجِ

الْحَسَنِ،

Ashâb-ı kirâmdan Sehl ibni Sa‘d radıyallahu anha şöyle bir soru sordular:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elekten elenerek kepeğinden arındırılmış yani has undan yapılmış ekmek hiç yedi mi?” O da şu cevabı verdi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, vefât edene kadar elekten elenmiş has un hiç görmedi.”

Ardından Sehl ibni Sa‘d’e şöyle bir soru daha soruldu:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında siz un eleği kullanır mıydınız?” Sehl de cevâben:

“Hayır, biz elek nedir bilmezdik.” dedi.

Bu defa ona:

“Elenmemiş arpa unundan nasıl ekmek yapardınız?” diye sorulunca o da şu cevabı verdi:

“Biz arpa ununu savururduk. Kepeğin uçanı uçardı; kalanından da hamur yoğururduk.”[628]

Hadisin Açıklaması

İslâmiyet’in ilk yıllarında Müslümanlar arpayı veya buğdayı el değirmeninde öğütür, unun kepeğini savurur, kalanından ekmek yapıp yerlerdi. Unu elemezlerdi. Daha sonraları bolluk, bereket devri başladı. Has undan yapılmış kepeksiz ekmeklerle büyüyen bazı gençler, kendilerinin yediği nefis ekmekleri Peygamber Efendimiz’in de yiyip yemediğini Server-i Enbiyâ Efendimiz’in genç sahâbîsi Sehl ibni Sa‘d’a sordular.

Kepeksiz Ekmeği Herkes Bulamazdı

O da, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin has undan yapılan ekmeği yemek şöyle dursun, vefât edene kadar böylesini görmediğini söyledi. Diğer bir söyleyişle Sultân-ı Enbiyâ’nın beyaz undan yapılmış ekmeğe meraklı olmadığını, onu temin etmek için bir gayret de sarfetmediğini belirtti.

Şâyet Sehl hazretleri bu sözüyle Fahr-i Cihân Efendimiz’in hayatı boyunca kepeksiz beyaz ekmek görmediğini kasdetmişse, onun bu sözünde mübâlağa bulunduğu söylenebilir; çünkü o devrin zenginlerinin sofralarında has undan yapılmış ekmekler bulunuyordu. Ayrıca Nebiyy-i Ekrem Efendimiz peygamber olmadan önce Suriye taraflarına ticâret için iki defa gitmiş ve orada bol miktarda bulunan beyaz undan yapılan ekmekleri görmüştü.

Muhtemelen Sehl ibni Sa‘d, “Resûlullah vefât ettiği zamana kadar elekten elenmiş has un görmedi.” derken, onun peygamberlikten sonraki hayatını kasdetmiştir. Zira İslâmiyet’in ilk yıllarında sadece Resûl-i Kibriyâ Efendimiz değil, sahâbenin büyük çoğunluğu da geçim sıkıntısı çekmiştir.

Sehl ibni Sa‘d’a soru soranlar, konuyu daha iyi aydınlatmak için:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında siz un eleği kullanır mıydınız?” diye sordular. O da:

“Hayır, biz elek nedir bilmezdik” diye cevap verdikten sonra, arpa ununu savurarak kepeğinden arındırdıklarını, kalan undan da hamur yoğurduklarını söyledi.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz, peygamber olduktan sonra, bütün Müslümanlar gibi maddî sıkıntı içinde yaşadığı için has undan yapılmış beyaz ekmek yemedi.

2. O devirde Müslümanlar un eleği kullanmazlardı. El değirmeninde arpayı öğüttükten sonra elde ettikleri unu savururlardı. Böylece unun kepeği birazcık uçar, kalan undan da hamur yoğururlardı.

3. İslâmiyet’in ilk yıllarında hem Resûl-i Ekrem Efendimiz hem de sahâbenin büyük çoğunluğu geçim sıkıntısı çekmiştir.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Sehl ibni Sa‘d radıyallahu anhdan 4 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Tirmizî’nin hocası Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869), 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Alî **Ubeydullah ibni Abdilmecîd el-Hanefî** (v. 209/824), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alan Basralı güvenilir bir muhaddistir.

3. râvi **Abdurrahmân ibni Abdillah ibni Dînâr** el-Kureşî, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile 3 *Sünen*’de yer alan ve etbâü’t-tâbiîn nesline mensup olan Medineli doğru sözlü bir râvidir. Abdullah ibni Ömer’in âzatlısıdır.

4. râvi **Ebû Hâzim** Seleme bin Dînâr el-Medînî (v. v. 135/753), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan ve anlattığı kıssalarla tanınan zâhid bir tâbiîdir. Onun güzel sözlerinden biri şöyledir:

“Yaptığın kötülükleri herkesten nasıl gizliyorsan, yaptığın iyilikleri de öyle gizle!”

Hadisimizin sahâbî râvisi Ebü’l-Abbâs **Sehl ibni Sa‘d** es-Sâidî radıyallahu anh (v. 91/710), Hazrec kabilesine mensuptu. Babası da kendisi de sahâbî olan bahtiyârlardandı. Medine’de en son vefât eden sahâbî o idi. Fahr-i Âlem Efendimiz vefât ettiğinde daha on beş yaşında bir gençti. Onun rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer aldı.

Allah ondan râzı olsun.

Tirmizî, Zühd 38, nr. 2364. Ayrıca bk. Buhârî, Et’ime 23, nr. 5413; İbni Mâce, Et’ime 44, nr. 3335.

147. Hadis

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ سَعْدٍ،

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ النَّاسُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ فَطَرَحَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ:

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ،

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Allah’ın Elçisi ne masa (tepsi, sini) gibi bir şeyin üzerinde ne de kâse gibi bir şeyin içinde yemek yedi. Ona has undan ekmek de yapılmadı.”

Hadisin râvilerinden Yûnus el-İskâf şöyle dedi:

“Ben Katâde’ye: ‘Öyleyse Resûlullah ile ashâbı yemeği ne üzerinde yiyorlardı.’ diye sordum.” O da:

“Bildiğin şu sofrada yiyorlardı.” diye cevap verdi.

Tirmizî’nin hocası Muhammed ibni Beşşâr:

“Katâde’den rivâyette bulunan bu Yûnus, Yûnus el-İskâf’tır.” dedi.[629]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizde geçen “hıvân” kelimesi, “masa” anlamında Farsça bir kelime olup sonradan Arapçalaştırılmıştır.

Peygamber Efendimiz zamanında yemek yeneceği zaman yere genellikle meşinden yuvarlak bir yaygı serilir, yiyecekler onun üzerine konulur ve eğilerek oradan alıp yenirdi. O zamanlar yemeği sandalyeye oturup masa üzerinde yeme âdeti yoktu. Hattâ yüksekçe bir yere konan sini ve tepsi gibi şeyler üzerinde de yemek yenmezdi. Sadece varlıklı kimseler ile yemeye düşkün olanlar, masa veya masayı andıran şeyler üzerinde yemek yerdi.

Yerde Yemenin Faydası

Yer sofrasında oturarak ve eğilerek yemek yiyenler, midelerinin üzerine bir tür baskı yaptıkları için gereğinden fazla yiyemezler. Masada ise dik oturulduğu için mide üzerine baskı yapılmaz, böylece daha fazla yemeye elverişli bir vaziyet alınmış olur.

Eskiler, masada yemek yemeyi kibir alâmeti saymışlardır. Aliyyü'l-Kàrî de masada yemek yemenin bid'at, ancak câiz olduğunu söylemiştir.[630]

Hadîs-i şerîfte geçen Resûl-i Ekrem'in "kâse gibi bir şeyin içinde yemek yemediği" ifâdesiyle salata, turşu ve baharatlı yiyecekler gibi iştah açıcı şeylerin konduğu kaplarda yemek yemediği anlatılmıştır.

Allah'ın Resûlü acıkmadan yemediği, yediği zaman da doyasıya yemediği için iştah açıcı yiyeceklere hiçbir zaman iltifat etmemiştir.

Hadisimizde, bir önceki hadiste genişçe ele alınan beyaz undan ekmek yapma konusuna kısaca temas edilmiş, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yemesi için has undan ekmek yapılmadığı belirtilmiştir. Allah'ın Elçisi'nin ve âilesinin sadece arpa unundan yapılmış ekmek yedikleri, hattâ ona bile doymadıkları 143 ve 144. hadislerde genişçe anlatılmıştır.

Burada yine Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın şu sözünü hatırlayalım:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ

لَحِقَ بِاللهِ

"Ben Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Allah'a kavuşuncaya kadar, elenmiş has undan yapılan ekmek gördüğünü bilmiyorum."[631]

150. hadis de aynı konudadır.

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Peygamber Efendimiz masada, sini ve tepside yemek yemedi.

2. Hem Resûl-i Ekrem hem de ashâbı yemeklerini yere serilen meşin bir sofrada yerlerdi.

3. Fahr-i Âlem Efendimiz çoğu zaman arpa ekmeğini bile zor bulurdu. Ona has undan ekmek de yapılmadı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Muhammed ibni Beşşâr** (v. 252/866), 3. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Muâz ibni Hişâm** (v. 200/816), 58. hadiste tanıtıldı.

3. râvi, kısaca **Hişâm ed-Destüvâî** (v. 153/770) diye bilinen ve 2. râvi **Muâz ibni Hişâm**'ın babası olan Ebû Bekir Hişâm ibni Ebî Abdillâh Senber el-Basrî'dir. Bu zât 57. hadiste tanıtıldı.

4. râvi **Yûnus ibni Ebi'l-Furât el-Basrî**, rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* ile 4 *Sünen*'de bulunan ve Yûnus el-İskâf (Ayakkabıcı Yûnus) lakabıyla anılan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan güvenilir bir râvidir.

5. râvi **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** (v. 117/735), 27. hadiste geniş bir şekilde tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtılmıştır.

Buhârî, Et'ime 8, 23, nr. 5386, 5415, Rikàk 16, nr. 6450; Tirmizî, Et'ime 1, nr. 1788.

Aliyyü'l-Kàrî, *Cem'u'l-vesâil*, I, 196.

Buhârî, Et'ime 8, 26, nr. 5385, 5421, Rikàk 16, 17 nr. 6450, 6457.

148. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، بِهٰذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

بَعَثَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ

مَرَّتَيْنِ فِي يَوْمٍ».

Tâbiîn muhaddislerinden Mesrûk şöyle dedi:

Bir gün Âişe radıyallahu anhâ'nın ziyâretine gitmiştim. Hizmetçisine bana yemek hazırlamasını söyledi, ardından da:

"Yemek yedikten sonra içimden ağlamak gelir, ben de mutlaka ağlarım." dedi.

Ben de ona:

"Her yemekten sonra niçin ağlarsınız?" diye sorduğumda da şu cevabı verdi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin dünyayı terkedip gittiği hali hatırlarım da onun için ağlarım. Vallahi o, bir günde üst üste iki defa ekmek ile et yiyerek karnını doyurmadı."[632]

Hadisin Açıklaması

Hadisimizin muhtelif rivâyetleri bulunmaktadır. Bunların herbiri Resûl-i Kibriyâ'nın konumuzla ilgili değişik hallerini yansıtmaktadır.

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî'nin *el-Müsned*'indeki rivâyete göre Hz. Âişe annemiz neden ağladığını açıklarken:

مَا شَبِعَ رَسُولُ اللهِ مِنْ خُبْزِ بُرٍّ

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Rabbine kavuşuncaya kadar bir günde iki defa buğday ekmeğine doymadı.” demiştir.[633]

Bir başka rivâyete göre Hz. Âişe neden ağladığını şöyle açıklamıştır:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ
بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَا بِالْآدَمِ، وَلَا بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ،
مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ،
كَانَ إِذَا شَبِعَ مِنَ التَّمْرِ لَمْ يَشْبَعْ مِنَ الْخُبْزِ، وَإِذَا شَبِعَ مِنَ الْخُبْزِ
لَمْ يَشْبَعْ مِنَ التَّمْرِ فَذَاكَ الَّذِي أَبْكَانِي

“Duyduğuma göre aranızda çeşit çeşit yemekler yiyip de hazmetmek için ilaç kullananlarınız varmış. Ben de bunu duyunca peygamberiniz sallallahu aleyhi ve sellemi hatırlayıp ağladım. Allah’ın Elçisi aynı günde iki öğün yemek bile yemeden dünyadan ayrılıp gitti. O hurmaya doyduysa, ekmeğe doymadı; ekmeğe doyduysa hurmaya doymadı. İşte beni ağlatan onun bu halidir.”[634]

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

1. İslâm’ın ilk devirleri yoksulluk içinde geçen yıllardı. Hz. Âişe annemiz o sıkıntılı yılları Peygamber Efendimiz ile birlikte yaşamıştı.

2. Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem’in tatmadığı güzellikleri görüp yaşadıkça onu hatırlar, hüzünlenir ve ağlardı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Ahmed ibni Menî‘** (v. 244/858-59), 26. hadiste tanıtıldı.

2. râvi Ebû Muâviye **Abbâd ibni Abbâd el-Mühellebî** el-Ezdî (v. 181/797), rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de bulunan Basralı güvenilir bir hadis hâfızıdır.

3. râvi Ebû Amr **Mücâlid** ibni Saîd el-Hemedânî (v. 144/761), rivâyetleri *Sahîh-i Buhârî* dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de yer alan, fakat hayatının son dönemlerinde hâfızası zayıflayan bir râvidir.

4. râvi **eş-Şa‘bî** lakabıyla meşhur tâbiîn neslinin ünlü hadis hâfızı ve fakihi Ebû Amr Âmir ibni Şerâhîl (v. 104/722), 70. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Mesrûk ibni Ecda’** (v. 63/683), 34. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** (v. 58/678) ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Zühd 38, nr. 2356.

Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VIII, 33, nr. 4538.

İbni Sa‘d, *et-Tabakàtü’l-kübrâ* (Abbâs), I, 311, 406; İbni Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk* (Amrî), IV, 108-109.

149. Hadis

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ،
سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ يَزِيدَ يُحَدِّثُ عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ،

عَرِيضُ الصَّدْرِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، أَنْوَرُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ يَوْمَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ حَتَّى قُبِضَ.

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Allah’a kavuştuğu âna kadar, karnını iki gün arka arkaya arpa ekmeğiyle doyurmadı.”[635]

Bu hadis, bir önceki hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi Âişe radıyallahu anhâdan 6 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi **Mahmûd ibni Gaylân** (v. 239/853), 4. hadiste tanıtıldı.
2. râvi **Ebû Dâvûd** et-Tayâlisî (v. 204/819), 37. hadiste tanıtıldı.
3. râvi **Şu‘be** bin Haccâc (v. 160/776), 3. hadiste tanıtıldı.
4. râvi **Ebû İshâk** es-Sebî’î de (v. 127/745) 3. hadiste tanıtıldı.
5. râvi **Abdurrahmân ibni Yezîd** (v. 83/702), 143. hadiste tanıtıldı.
6. râvi, **Esved ibni Yezîd** de (v. 75/694) 143. hadiste tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Hz. Âişe** ise 25. hadiste tanıtıldı.

Tirmizî, Zühd 38, nr. 2357; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, *Müsned* (Türkî), III, 20, nr. 1492; Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VIII, 35, nr. 4541.

150. Hadis

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ الْوَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ،

وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ وَسَلَّمَ عَلَى خِوَانٍ، وَلَا أَكَلَ خُبْزًا مُرَقَّقًا حَتَّى مَاتَ.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, yemeğini masa gibi yüksekçe bir şeyin üzerinde yemediği gibi, vefât edene kadar has undan yapılmış ekmek de yemedi.

Bu hadis, 147. hadiste açıklandı.

Hadisin Râvileri

İmâm Tirmizî, bu hadîs-i şerîfi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anhdan 5 râvi vâsıtasıyla rivâyet etmiştir.

1. râvi, Dârimî diye meşhur olan **Abdullah ibni Abdirrahmân** (v. 255/869) olup 15. hadiste tanıtıldı.

2. râvi **Ebû Ma‘mer Abdullah ibni Amr** el-Muk‘ad el-Minkarî (v. 224/839) diye de bilinen Basralı bir hadis hâfızıdır. Kaderi inkâr etmesine rağmen, sözüne güvenilir bir âlim olduğu için, başta İmâm Buhârî olmak üzere *Kütüb-i Sitte* imâmları onun rivâyetlerini kitaplarına almışlardır.

3. râvi Ebû Ubeyde **Abdülvâris** ibni Saîd el-Anberî (v. 180/796), Basralı bir hadis hâfızı ve kırâat âlimidir. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer almıştır. Bu da bir önceki râvi gibi kaderi inkâr edenlerdendi.

4. râvi **Saîd ibni Ebî Arûbe** (v. 156/773), 103. hadiste tanıtıldı.

5. râvi **Katâde** bin Diâme es-Sedûsî de (v. 117/735) 27. hadiste genişçe tanıtıldı.

Hadisimizin sahâbî râvisi **Enes ibni Mâlik** radıyallahu anh (v. 93/711) ise 1. hadiste tanıtıldı.